MAYN HAKOFE ARUM DER VELT

Joseph Berman

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

יוסף בערמאַן

7.1.87
צו מיינע פריינד [illegible]
מיט פרייד
[illegible]

יוסף בערמאן

מיין הקפה ארום דער וועלט

☆ ☆ ☆

Printed in Canada
by
ADLER PRINTING REG.
4180 de Courtrai, suite 218
Montreal, Quebec
H3S 1C3
Tel: 735-6577

צום אנדענק פון

אונזער אומפארגעסלעכן זון נחום ע״ה
און אונזערע טייערע אייניקלאך
יאנאטהן דייוויד — יהושע ע״ה
און עליס־דזשאי — אסתר מרים ע״ה

✡ ✡ ✡

א שטיקל אריינפיר

עס זיינען דא צוויי מדרגות, וועלכע געוויסע מענטשן דערגרייכן, און דעמלט ווערן זיי באצייכנט מיטן נאָמען וועלט־מענטשן.

די ערשטע מדרגה איז א הויכע און נאר יחידי סגולה זיינען צו איר זוכה. אט די יחידי סגולה, וואס האבן אין זייער צייט באאיינפלוסט די מענטשלעכע געשיכטע מיט זייער הויכן געדאנק אונגרויסער שאפונג אויפן פעלד פון וואָרט און קונסט, האָבן אין מערסטע פאלן, די וועלט מיט זייערע אויגן נישט געזען. אבער דאך זיינען זיי פאררעכנט געוואָרן פאר די וועלט־מענטשן פון זייער דור. די צווייטע מדרגה איז שוין ניט אזא הויכע און צו דערגרייכן איר מוז מען פראָסט און פשוט, אויספארן די וועלט.

פאָרנדיק איבער דער וועלט, און וועלנדיק איר קענען, מוז מען זיך אפשטעלן אין יעדן לאנד און פון דער נאָענט אבסערווירן זיין לעבנס־שטייגער, פאָלקס־טראדיציעס, אלטע און נייע ציוויליזאציע, זיין סאָציאלן ווילזיין אָדער צוריקגעשטאנענקייט.

לאנגע יאָרן האָב איך געחלומט צו דערגרייכן, ווייניקסטנס, די צווייטע מדרגה. אין יאָר 1959 האָבן מיר, איך און מיין פרוי, געמאכט די הקפה ארום דער גרויסער בימה־וועלט.

צי האָב איך דערגרייכט די צווייטע מדרגה — זאָלן משפטן די לייענער.

☆ ☆ ☆

ניין אזייגער אין אוונט זיינען מיר אָפּגעפלויגן פון מאָנטרעאל מיט "אייר פראַנס" קין פּאַריז. די נאַכט פון 15־טן סעפּטעמבער איז געווען א שפּעט־זומערדיק־קילע און די הימלען באַזעצט מיט שטערן. דער "סטאַרליינער" צעלאָזט זיינע ברייטע פליגל און צעשניידט מיט זיין נאָז די לופט־שיכטן און וואָלקנס, קלעטערנדיק צו זיין פיר־מייליקער הויך, ווו עס ליגט די "בים־הייווי", אנגעצייכנט פאר זיין מארשרוט.

די ווייכע קאָלדרע אונטערן לופט־וועג דעקט צו שטאָט און דאָרף, פעלד און וואַלד און דעם דריי טויזנט־מייליקן תהום, וואָס ליגט דאָרט אונטן. די שטערן, וואָס האָבן שעמערירט צו דער ערד מיט זייער נאַכט־ליכט, זיינען דאַ אין דער הויך פאַרביטן געוואָרן אויף עלעקטרישע שטערן, וועלכע באַלייכטן דעם וועג פאר דעם שטאָלענעם פויגל, וואָס שוועבט אין די הויכקייטן.

דער עראָפּלאַן איז האַלב־פּוסט און ווען "וויניקער מענטשן איז בעסער די סעודה". די שיינע סטיואַרדעס סערווירט די רייכע סעודה מיט איר אויסגעשטודירטער פראַנצויזישער העפלעכקייט און נאָך דער גלאָז שאַמפּאַן ווילט זיך מאַכן באַקוועם און זיך א ביסל אויסרוען נאָך דעם אָנגעשטרענגטן טאָג פון דער "לעצטער מינוט"־פאַראָרדענונגען. אלס דערפאַרענער רייזנדער ווייס איך, אז פון די דריי שכנותדיקע פּלעצער, וואָס זיינע ליידיק, קאָן מען מאַכן א זייער באַקוועמע בעט. איך נעם אוועק די מחיצות, וואָס טיילן אָפּ די פּלעצער און פון פיר קאָלדרעס מיט פּינף קישעלעך ווערט א זייער באַקוועם געלעגער, גוט אפילו פאר ראַיאַלטי. מיין לעבנס־און רייזע־באַגלייטערין האָט מורא טאָמער נעם איך זיך צופיל פרייהייט? אבער ווען זי זעט, אז די סטיואַרדעס דעקט מיר צו מיט א וואָלענעם "בלאַנקעט" — עס זאָל מיר, חלילה, ניט זיין קאַלט — טוט זי אויך דאָס זעלבע און מיטן באַוווסטזיין פון "בידך אפקיד רוחי וגופי" שלאָפן מיר איין א זיסן שלאָף.

אויפגעוועקט האָט מען אונדז פאר פרישטיק, א פערטל צו דריי אויף מיין זייגער. דאָך איז שוין די זון לאַנג ארויס פון איר פוטער־פּאַס און האָט מיט אירע ריי־שטראַלן דורכגעדרונגען דער פוכיקער פּערענע, וואָס האָט ווי א סכך באַדעקט די וואַסער־וועלט אונטן. דער אויבערפלאַך פון אַטלאַנטיק זעט אויס פון אויבן ווי א אומבאַוועגלעכע פאַרגליווערטע מאַסע, און וואָס מער איר קוקט אויף דעם, אלץ מער האָט איר דעם איינדרוק, אז איר זעט א קאָלאָסאַלן "סקייטינג־רינג", ווו פאַנטאַסטישע באַשעפענישן וועלן זיך באַלד צעלאָזן אין א גליטש־קאַראַהאָד.

אונדזער פראנצויזיש מיידל, מיט אירע שווארצע האָר און גרין־בלויע אויגן, ראט מיר איך זאָל איבעררוקן די ווייזערס פון מיין זייגער אויף אכט ווייל יעדער, וואָס פאָרט צו די אלטע קאָנטינענטן מוז זיך געזעגענען מיט עטלעכע שעה פון זיין לעבן און וואָס ווייטער מען פאָרט אלץ מיט מער שעהען געזעגנט מען זיך. אלס פארגיטיקונג פאר דעם פארלוסט סערווירט זי א זייער גוטן פרישטיק. נאָר ווער וויל עסן "העם און עגס" פארן דאווענען? עס ווילט זיך דאָך זאָגן מיט גרויס דאנקבארקייט: "ועם רוחי גויתי".

אונדזער עראָפּלאן פליט מיט פולן אימפעט צו זיין "ראָן־וויי" אין פאריז און צייטווייז דוכט זיך, אז ער ווערט ערגעץ פון הינטן געשטופט פון א געהיימער האנט. עס הויבן זיך אָן באווייזן שטיקער צעפּאסעוועטע גרינע פעלדער און איידער וואָס־ווען צינדן זיך אָן די אלט־באקאנטע ווערטער אין פראנצויזיש און ענגליש "פעסטן יור בעלט". עלף דרייסיק נידערן מיר אראָפּ, מיט א פארהאלטענער שנעלקייט, אויף דעם אויסגעפלאסטערטן פאס, וואָס ליגט אויסגעצויגן ווי א לאנגער טעפּיך צווישן די גראָזן פוןביידע זייטן. דער עראָפּלאן שטעלט זיך אָפּ, סאָפּענדיק נאָך פון דעם שנעלן געלויף. עס עפנט זיך די שווערע טיר און מיר טרעטן אויף פראנצויזיש ערד — דער לופט־פעלד אין פאריז.

קיין געניע סיבה פארוואָס מיר האָבן זיך נישט פארהאלטן אין פאריז ווייס איך ניט. און גראָד דאָס מאָל האָב איך זיך געדארפט טרעפן אין פאריז מיט עטלעכע יידישע שרייבער און קינסטלער און אויך מיט געשעפט־מענטשן. ראוויטש און גראדע און אונדזער סימע האָבן מיר אנגעגעבן א טוץ נעמען צו די פריערדיקע, וואָס איך האָב שוין געהאט, און מען האָט זיי שוין אפילו געשריבן וועגן מיין קומען אין פאריז.

מיר האָט אָבער געצויגן צו דער שטילער געמיטלעכקייט פון דער שווייץ און אהין זיינען מיר געפאָרן. מיר האָבן געהאט נישט קיין באשטעטיקטע רעזערווירטע ערטער צו פליען פון פאריז קיין זשענעווע. זיינען אָבער רעזערוואציעס איין זאך און זיץ־פלעצער — א צווייטע זאך. דער "וויקאאונט" פליט אפּ אין א שעה ארום און מיר זיינען אויף דער "ווארט־ליסטע". איז אָבער גאָט א פאָטער: א פאָר־פאלק, וואָס האָט זיך צעקריגט די לעצטע מינוט פארן אָפּפליען פון עראָפּלאן איז ניט געקומען, האָט דער יונגער פראנצויז אונדז אוועקגעגעבן די פלעצער. מיר פארלאָזן פאריז, קוקנדיק אויף איר נאָר פון אויבן, און איין שעה שפּעטער לאנדן מיר שוין ביים ברעג פון דער גרויסער אזיערע, וואָס שניידט דורך די הערלעכע שטאָט זשענעווע.

עס איז ניט דאָס ערשטע מאָל, וואָס מיר באזוכן די שטאָט פון פרידן און וועלט-באגעגענישן. מיר זיינען דאָ שוין געווען און ליב באקומען די דאָזיקע שטאָט. פון האָטעל-פענצטער קוקט איר אראָפּ אויף דעם ״לייק-זשענעווו״ מיט אירע טיף-בלויע וואסערן, וואָס זי האָט אויפגעזאמלט פון די אור-אלטע בערג, וואָס רינגלען איר ארום. די בריקן, וואָס זיינען אריבערגעוואָרפן איבער דער אזיערע און וועלכע פאראייניקןביידע שטאָט-טיילן, זיינען געבויט מיט אזא פעסטקייט, ווי עס איז געבויט דאָס שווייצאריש פאָלק, וואָס פילט זיך פעסטער ווי וועלכע עס איז אנדערע מלוכה אויף דער וועלט.

אין אלע זייערע שטרייטיקייטן האָט די קריגערישע וועלט ביז איצט אויסגעלאָזן אָט דער קליינער מלוכה פון זייער חשבון. אלע פון זיי: סיי די דעספּאָטישע און סיי די פרייע פעלקער האָבן פארשטאנען, אז ערגעץ ווו מוז מען איבערלאזן א רוהיק ווינקל, ווו מען זאָל זיך קאָנען צוזאמענרעדן, נאָכדעם ווי מען איז שוין מיד געוואָרן קוקנדיק אויף טייכן בלוט. אין ערגעץ זעט מען ניט אזא רוהיקן און זיכערן מענטש ווי אין דער שווייץ. דער שווייצער ווייסט, אז זיין לאנד איז אויסדערוויילט פאר שלום-זוכעניש און זיינע געביידעס זיינען אן אָרט פאר פשרה-מאכעריי. איי, פון דעם ים מיט רייד איז נאָך דערווייל קיין גרויסע ישועות אויף דער וועלט ניט געקומען: איז דאָס נאָר דערפאר, וואָס די וועלט-פירער האָבן ניט קיין צוטרוי איינער צום אנדערן און איינער קוקט דעם אנדערן אויף די פינגער. מיר זיינען פארפאָרן אין האָטעל ״רעגינא״ אויף דער הויפּט-גאס ״רו דע מאָאונט בלאא״ פון וואנען מען זעט די בערג, וועלכע הויכן ארויס פון דער פראנצויזישער טעריטאָריע. די שטאָט גענף אדער זשענעווע, ווי מיר זיינען געוווינט איר צו רופן, ליגט דריי מיט א האלבן קילאָמעטער פון דער פראנצויזישער גרענעץ, וואָס ווערט באוואכט פון...צוויי זשאנדארמען. קיין צאָל-אמט איז דאָ אויך נישט פאראן. ווען מיר זיינען געפאָרן אויף אן עקסקורסיע צו דעם שיינעם בארג און זיינען ארויפגעפאָרן אויף זיין שפּיץ מיט דער ״קייבל-קאר״ האָט די וואך אפילו נישט געפרעגט אויף קיין אינדענטיפיקאציע-צייגענישן און האָט אונדז גלייך דורכגעלאָזן אויף דער פראנצויזישער זייט. פון שפּיץ בארג ״אאו סאלעוו״ אנטפּלעקט זיך פאר אייך א ווונדערלעכע פּאנאָראמע: פון דערווייטנס וואקסן אויס, ווי טונקעלע סילועטן, די אלפּן-בערג און אונטן ליגט אויסגעשפּרייט די שיינע אָזיערע מיט דער שטאָט זשענעווע פון ביידע זייטן. דער פאלאץ פון פרידן הויכט ארויס פון גרינעם פּארק און שטייט ווי א שטומער עדות פון די פיל הויכע ווערטער, וואָס זיינע ווענט האָבן אויסגעהערט.

פון דער צווייטער זייט בארג ״אאו סאלעוו״ זעט מען פון גאָר ווייט א טונקעלן שפּיץ באדעקט פון אויבן מיט ווייס. דאָס איז דער

הויכער בארג "יונג־פרוי", וואָס איז א גאנץ יאָר באדעקט מיט שניי און לאָזט ניט אראָפּ אויף קיין מינוט די קאלטע קאָמפּרעסן פון זיין שפּיץ קאָפּ.

אויף דער עקסקורסיע האָבן מיר באגעגנט צוויי יונגע סטודענטן פון אינדיע, אָנגעטאָן אין טורבאנען אויף זייערע קעפּ. מיט זיי איז אויך געווען אן אינדיש פּאָרל, וואָס וווינט אין נאיראָבי. זיי האָבן מיר געגעבן זייערע אדרעסן און איך האָב זיי פארשריבן, ווער ווייסט: אפשר וועלן זיי אמאָל צונויף קומען?

פאר די עטלעכע טעג, וואָס מיר האָבן פארבראכט אין זשענעווע, האָבן מיר זיך גוט אויסגערוט. דער וועטער איזווארעם און טרוקן און א שיף־עקסקורסיע איבערן דרייסיק־מייליקן "לייק" איז אויך אן אָפּרו. מיר שטעלן זיך אפּ אין חנעוודיק שטעטעלע נאיאָן, ווו מיר באזוכן א באוווסטע "שאטאָ" פון די אמאָליקע שררות, געבויט אויף א בארג־שפּיץ.

איך ווייס ניט, וואס מיין דאָקטאָר וואָלט געזאָגט ווען ער ווייסט, אז אויף אונדזער וועלט־רייזע וועלן מיר אויסקלעטערן טויזנטער טרעפּ; די ערשטע טרעפּ צום קלעטערן זיינען געווען טאקע אין נאיאָן צום היסטאָרישן "שאטאָ". זיי פארמאָגן א מיסטעריעזן צויבער אָט די אלטע האָלב־פּאלאץ, האלב־פעסטונג געביידעס. די שווערע טירן דערציילן וועגן ווילדע אָרגיעס און מענטשנבאטרונג, וואָס זיינען פּאָרגעקומען הונטער זיי. די דיקע ווענט האָבן ניט דערלאָזן אז די אויסערע וועלט זאָל דערהערן דעם געוויין פון די באעולהטע. איצט, אלס מאָנומענטן פון דער שווערער פארגאנגענהייט, פארמאָגן דידאָזיקע שאטאָס זייער שיינקייט.

איין טאָג האָבן מיר זיך גענומען אויף "שאפּפּינג", ווייל איר קאָנט דאָך נישט זיין אין זשענעווע און ניט קויפן כאָטש א זייגערל. זשענעווע איז א שטאָט, ווו יעדער איינער וויל אייך פארזאָרגן מיט דער ריכטיקער צייט. אין יעדער צווייטער טיר פארקויפט מען דאָרט זייגערלעך פון די פארשידנסטע מארקעס. איר דארפט נאָר וויסן, ווו מען קאָן באקומען א בעסערן "דיסקאאונט"? האָבן מיר איינגעהאנדלט א זייגערל מיט א מעכאניזם צו קאָנטראָלירן סעקונדן און באקומען דערביי א נישקשהדיקן "דיסקאאונט". מיין פרוי ווידער האָט אויסגעפונען עפּעס א געשעפט, וואָס פארקויפט זייערע שיינע שטריק־ארבעט. עס איז אפילו א חרפּה צו דערציילן עמיצן, אז מיר קויפן גאָר "ניטעד גודס" אין זשענעווע, ווען אונדזער פירמע רעכנט זיך פאר דער בעסטער אין קאנאדע אין דער "ניטינג ליין". אבער, אז פרעמדע אויסארבעטונגען געפעלן איר בעסער איז דאָך ניט שייך...

אין זשענעווע וווינען צוויי ברידער — מיינע חדר־חברים פון אונדזער שטעטל אין ווייס־רוסלאַנד. דער ייִנגערער ברודער אבֿראַם איז געגאַנגען אין חדר אין מיין כּיתּה און יאָסיף, דער עלטערער — אין א העכערער. אין די ווינטער־שבתים פלעגן מיר ייִנגלעך שפּילן אין מלחמות איינע קעגן די אַנדערע. דער שפּיל־פּלאַץ איז געווען אויפן דיקן אייז פון טייך, וואָס לויפט ביים זייט פון שטעטל. אין די דאָזיקע מלחמות פלעגט דער אָנגריף מייַנסטנס געמאַכט ווערן קעגן די צוויי ברידער און נאָך א פּאָר ייִנגלעך, וועלכע פלעגן זיי אַרויסהעלפן. די ביידע ברידערלעך האָבן שטענדיק אַרויסגעוויזן גרויס העלדישקייט אין זייער פאַרטיידיקונג און די איבעריקע ייִנגלעך האָבן זיי ניט ליב געהאַט פאַר זייער סופּעריאָריטעט געפיל וועלכן זיי פלעגן צופיל דעמאָנסטרירן. די ייִנגלעך האָבן קיין טעות ניט געמאַכט: די צוויי ברידער האָבן אין עלטער פון צוועלף און פערצן יאָר איבערגעלאָזט דאָס שטעטל און זיינען אַוועקגעפאָרן אין דער גרויסער שטאָט יעקאַטערינאָסלאַוו — לערנען און אַרבעטן. איך בין געווען דער דריטער אין שטעטל, וואָס איז אַוועקגעפאָרן אין אַן אַנדער גרויסער שטאָט — ביאַליסטאָק — צו טאָן דאָס זעלבע. יאָסיפן האָב איך ניט געזען זינט יענע יונגע יאָרן. איך פלעג נאָר אַמאָל, פאַר דער צווייטער וועלט־מלחמה, הערן וועגן זיינע גרויסע וואַלד־געשעפטן וועלכע ער פירט און אַז ער וווינט אין וואַרשע. מיט אבֿראַמען האָב איך זיך געטראָפן אין די צוואַנציקער יאָרן, ווען איך האָב באַזוכט מיין שטעטל און מיר האָבן צוזאַמען געמאַכט א רייזע מיט פערד און וואָגן קיין פּינסק.

אַזאַ נסיעה פלעגט דויערן א פּאָר טעג און אויף ביינאַכט האָבן מיר זיך אָפּגעשטעלט אויף נאַכט־לעגער ביי א ייִדישער פאַמיליע אין א דאָרף. ביי דער פאַמיליע זיינען געווען צוויי שיינע מיידלעך, שׂרה די עלטערע און חנה — ייִנגער מיט צוויי יאָר. איך האָב די צוויי מיידלעך געקענט פון אונדזער שטעטל, ווו זיי פלעגן אַמאָל קומען. געווען איז דאָס אָנהויב זומער־צייט. נאָכן אוונט־ברויט זיינען מיר אַרויס שפּאַצירן אויפן שליאַך און נאָכן שפּאַציר איז מען געזעסן אין שמעקעדיקן "סאָד" און פאַרטייטשט קאַפּיטלען פון שיר השירים. דעם טייטש פון צווייטן פּסוק "ישקני מנשיקות פּיהו..." האָב איך דעמלט באַנומען גאָרניט קיין ערך מער ווי דער רבי האָט דאָס אונדז פּרובירט פאַרטייטשן. האָט זיך מיין חבר אבֿרהמלען געדוכט, אַז חנה קאָן בעסער פאַרטייטשן דעם פּסוק ווי שׂרה און ער האָט בשתיקה געריסן פון מיר שטיקער איך זאָל אים נאָר צולאָזן צו חנה בת־טובֿים. מאַלט אייך, אַז איך האָב אים געהערט ווי דעם קאַטער, איך וועל דאָך ניט איבערלאָזן אין מיטן קאַפּיטל ד" מיט אַזאַ גוטן טייטש...

דערציילט האב איך דאס אלץ כדי ארויסצוברענגען די אגרעסיווקייט פון די צוויי ברידער שוין פון דער פריסטער יוגנט ביז היינט. זיינען זיי היינט ביידע אין שווייצאריע און וווינען אין זשענעווע. יאסיף איז דא א שטענדיקער איינוווינער און אבראם איז נאר א האלבער, ווייל ער האט אויך א היים אין ישראל ווו עס וווינען זיינע צוויי אומפארהייראטע קינדער: א טאכטער און א זון.

מיט א יאר צוריק, ווען מיר האבן באזוכט זשענעווע האבן מיר זיך געטראפן מיט ביידע ברידער באזונדער/זיי רעדן ניט איינער מיטן אנדערן/ און דארט האבן מיר אויפגעמישט די בלעטלעך פון אונדזער יוגנט. יאסיף, וואס האט עד היום איינגעהיט זיין פריצישן שטעל, האט זיך ניט ווילנדיק צעשמאלצן פון די שטיפערישע זכרונות. ער האט אפשר צום ערשטן מאל ווידער איבערגעלעבט זיין קליינשטעטלדיקע יוגנט און האט שטארק הנאה געהאט, ווען זיין פרוי האט אויסגעפונען, אז ער האט אמאל געקאנט שטיפן אויך. מיט אבראמען האבן מיר פארבראכט יעדן טאג פון אונדזער אויפהאלט אין זשענעווע. איך האב פרובירט שלום מאכן צווישן די ברידער, אבער אויך דא איז פארמישט דאס געפיל פון קנאה, ווייל אבראם איז מער אונטערנעמעריש און פירט אן מיט גרויסע געשעפטן אין דער שוויץ און ישראל.

דאָס מאָל האָב איך אבראמען אין זשענעווע נישט געטראָפן, ווייל ער איז געווען אין ישראל, ווו ער שטעלט אויף א ריזיקע שפּינערײַ. האָבן מיר געהאט אונדזערע לאנגע שמועסן ווען איך בין געווען אין ישראל. דאָ אין זשענעווע האָב איך זיך געטראָפן מיט יאָסיפן און ער איז פארבליבן דער זעלבער פּוילישער "כראביע" וואָס — "פּיענענדזי ניע מאם אליע האָנאָר מאם".

מיר זיינען געגאנגען זען א פילם פון אייראָפּעישער פּראָדוקציע, וואָס ווייזט פאר איין דאָלאר מיט פערציק סענט אלע פארוויילונגס-פּלעצער פון אייראָפּעס גרויסע שטעט. נאָך דער "שאָא" האָב איך געמאכט א חשבון, אז ווען מיר זעען אָט די אלע "שאָאוס" אויף זייערע פּלעצער וואָלט דאָס מיר געדארפט קאָסטן זיבן הונדערט און צוויי און דרייסיק דאָלאר, חוץ טרינק־געלט.

פארן אָפּפאָרן פון זשענעווע האָב איך זיך נאָך געוואָלט טרעפן מיט גראדעס א פריינט; א סוחר און אינטעלעקטועלער, איז ער אבער ארויסגעפארן אויף וואקאציע און זיין דייטשמערישער שוואָגער האָט מיר ניט אימפּאנירט.

זיך אָפּגערוט פיר טעג אין דער שווייץ פליען מיר אָפּ מיט "אל-איטאליא" קיין ווענעציע. אויפן וועג שטעלן מיר זיך אָפּ אויף איין

שעה אין ציריך און אין מילאן טוישן מיר דעם עראָפּלאַן אויף א צוויי־מאָטאָרדיקן "די־סי־3", וואָס קאָן לאַנדן אויפן לופט־פעלד אין לידאָ.

לידאָ איז א שמאָלער פּאס לאנד, וואָס איז אריינגעקלעמט צווישן אדריאַטישן ים פון איין זייט און דעם בּיי פון דער אנדערער זייט. דאָרט געפינען זיך עטלעכע גרעסערע האָטעלן, און די תשליך־קאסינאָ, ווו מענטשן לײדיקן אויס זייערע קעשענעס, געפינט זיך אויך דאָרט. אין זומער־סעזאָן שווימלט דאָ מיט די גרויסע האָליוווּדער שטערן, וועלכע קומען אהער צום פילם־קארנאוואל.

אין לידאָ קאָנען קיין גרויסע עראָפּלאַנען ניט לאנדן און די קליינע לאָזן זיך אראָפּ אזוי ווי אויף אן עראָפּלאַן־טרעגער, ווייל דער לאנד־פּאס איז דאָ שמאָל. מיר קומען אָן אין לידאָ אין א שבת־טאָג, אכט אזייגער אין אוונט, און פון דאנען פאָרן מיר מיט א מאָטאָר־שיפל צו אונדזער האָטעל "דאניעלי" אין ווענעציע.

די ס"ט מארקא פּלאזא, וואָס איז דער זאמל־פּונקט פון אלע נייגעריקע, וועלכע קומען אָנקוקן ווענעציע, איז נאָך געפּאקט פון טויזנטער מענטשן, וואָס שפּאצירן געמיטלעך הין און צוריק. די אָרקעסטערס פאר די קאפע־הייזער שפּילן די זיסע מעלאָדיעס פון זייער פאָטערלאנד און עס האָבּן פון דעם הנאה ניט נאָר די געסט וועלכע זיצן בּיי די טישלעך און טרינקען וויין נאָר אויך די אלע, וואָס שפּאצירן ארום און גיבּן גאָרניט צולייזן.

אין דעם גרויסן לאבּירינט פון שמאָלע געסלעך, ווו עס געפינען זיך הונדערטער געשעפטן מיט די בּעסטע איטאליענישע אויסארבּעטונגען, זיינען די טירן שוין געשלאָסן. הונדערטער מענער און פרויען קוקן מיט נייגער אין די שוי־פענצטער, ווו די טייערע חפצים זיינען אויסגעשטעלט און באשליסן שוין אין געדאנק אויף וואָס זיי זאָלן אויסגעבּן די ערלעכע רובּל — צו קאָנען ווייזן זייערע פריינט וואָס פאָרא מציאות זיי האָבּן דאָ איינגעהאנדלט און אז עס שטאמט פון סאמע ווענעציע. מיר זיינען שוין אין ווענעציע געווען מיט א יאָר צוריק און מיר האָבּן דאן זיך בּאמיט צו זען אזויפיל וויפל עס איז נאָר מעגלעך צו זען אין א וואָך צייט. האָט אונדז אָבּער געצויגן נאָכאמאָל צו זען די וונדער־שטאָט און נאָכאמאָל דערפילן דעם אָטעם פון ווייטן מיטלאלטער.

ווענעציע איז א לעגענדארע שטאָט, וואָס איז דורך דורות געבּויט געוואָרן אויף הונדערט און אכצן אינדזלען, וועלכע זיינען צעטיילט געווען איינער פון צווייטן דורך הונדערט זעבּציק קאנאלן. אויף צונויפבּינדן אָט די אלע אינדזלען און מאכן פון זיי איין שטאָט האָט מען בּאדארפט אריבּערוואַרפן בּריקן איבּער די אלע שמאָלע און

ברייטערע קאנאלן. קאָן מען טאקע אָנציילן איבער דער לענג און ברייט פון ווענעציע פיר הונדערט קלענערע און גרעסערע בריקן איבער וועלכע די פוסגייער גייען פון איין געסל צו דער צווייטער. ווענעציע איז א שטאָט פון פוס־גייער און דעריבער זעט מען דאָ מער מענטשן אויף די גאסן ווי אין א וועלכער עס איז אנדער שטאָט. די ״באָסעס״ וואָס קורסירן אין שטאָט און וועלכע פארבינדן אויך מיט לידאָ, זיינען די מאָטאָר־שיפן, וואָס יעדע נעמט אריין אריבער הונדערט פערזאָן. אויב איר ווילט א טעקסי כדי צו קומען ערגעץ, וועט אייך די ״גאָנדאָלא״ צופירן צו יעדן אָרט ווו איר דארפט דורך די וואסער־גאסן, וועלכע שלענגלען זיך דורך דער גאנצער שטאָט.

די יידישע באפעלקערונג אין ווענעציע ציילט א פּאָר טויזנט נפשות און איר אָנזען אין שטאָט איז ניט באדייטנד. וויל מען עפּעס זען פון יידישן לעבן דארף מען זיך אראָפּלאָזן צום צווייטן זייט שטאָט, ווו עס איז אין פופצנטן י״ה געשאפן געוואָרן די געטאָ פאר יידן.

מיר האָבן באזוכט די געטאָ צוזאמען מיט די מייזערס פון ניו־יאָרק. די מייזער־פאמיליע, וועלכע קאָנטראָלירט די ״האָדסאָן פּייפּער מילס״ האָט אויך אויפגעבויט אין חדרה די ״אמעריקאן איזראעלי פּייפּער מילס״. זיינען מיר צוזאמען ארומגעגאנגען אָנקוקן די צעריסענע בלעטלעך פון אונדזער מארטירערטום־געשיכטע אין דער געטאָ פון ווענעדיק.

אין די צייטן פון געטאָ האָט ווענעדיק געהאט א זייער שיין און רייך יידיש לעבן: דאָ האָט אליהו בחור, אפשר דער ערשטער ביי יידן, אנגעהויבן שרייבן אין יידיש, ווען יידיש איז נאָך קיין ליטעראַרישע שפּראך ניט געווען;

דאָ זיינען געווען די בארימטע דרוקערייען פון באָמבערג, ווו מען האָט געדרוקט העברעישע ספרים; פון דאנען האָט דער ״אוהב ישראל״ שעקספּיר גענומען מאטעריאל פאר זיין דראמע ״דער סוחר פון ווענעדיק״, וואס האָט פאראורזאכט א סך צובראָכענע שארבנס אין אונדזער געשיכטע.

איצט איז פון דעם אלעמען געבליבן א פּאָר שולן און א שטיקל תלמוד־תורה, וואָס איז די יידישע פעסטונג אין דער קאטוילישער שטאָט. דער חזן, וואָס איז אויך דער לערער אין תלמוד־תורה איז א ספרדי און רעדט נאָר א ספרדישן עברית. פון געטאָ, פון אונדזער יידישער שאפונג לאָזן מיר זיך אוועק זען, וואָס אנדערע פעלקער האָבן געשאפן אין זייער פרייער געשיכטע.

א פאָלק, וואָס זיצט אויף זיין אייגן ערד אין משך פון לאנגע יאָרהונדערטער לייגט אריין די געשאפענע קונסט פון יעדן דור אין

זיינע דענקמעלער און מאָזאאיק, אין זיינע טעמפּלען און מוזעאומס. אין דער "מארבל־באסיליקא" פון הייליקן מארק האָבן די קינסטלער פון יענעם דור אריינגעוועבט זייער פאנטאזיע אין גאָלד און אין הערלעכער מאָזאאיק, וואָס די דעמלטיקע הערשער האָבן זיי צוגעשטעלט לרוב. די נעאָ־קלאסישע פאלאצן, וועלכע שטייען בייביידע זייטן פון "גראנד קאנאל" שוין הונדערטער יאָרן טראָגן נאָך עד היום די סימנים פון גרויסער ארכיטעקטאָראלער פארשווענדערישקייט אין ביזאנטישע און גאָטישע סטילן. אפילו די גאָנדאָלאס מיט די שפּיציקע נעזער האָבן אין זיך קונסט. די גאָנדאָלא איז א ריין ווענעציאנישע אינסטיטוציע און אויף איר שויס איז דאָס געשאפן געוואָרן די ראָמאנטישע סערענאדע. קיין פלאץ אויף דער וועלט איז ניט אזוי פאסיק פאר א סערענאדע ווי די גאָנדאָלא. ווען ראָמעאָ זינגט זיין סערענאדע צו דזשוליעט וועקט ער אויף אלע שכנים ארום הויז.

שטערן שלאָפן ניט און די פיש אין וואסער דארפן זיך מערן. ווערן טאקע די באזוכער אין ווענעציע שטארק ראָמאנטיש, ווען די גרויסע אילומינירטע און באגילדעטע גאָנדאָלא לאָזט זיך ארויס יעדן אָוונט אויפן גראנד־קאנאל און הונדערטער קליינע גאָנדאָלאס מיט פאָרלעך פאָלגן איר נאָך און א גוטער זינגער אדער זינגערין גיסט אויס איר הארץ אין א זיסן ראָמאנס. דעמלט טוליען זיך אפילו עלטערע מענטשן צו זייערע אָדער ניט זייערע פרויען און שעפּטשען "זכרתי לך חסד נעוריך".

ווענעציע איז באוווסט אויף דער וועלט מיט אירע "וועניעשן גלאז"־אויסארבעטונגען. פאָרן מיר אויף אן עקסקורסיע זען ווי מען בלאָזט אויס פון א צעשמאָלצענער מאסע דינינקע איידעלע כלים און גלעזלעך, וואָס זיינען גוט פאר דעם שענסטן טיש און פאר כוסות צו אונדזערע סדרים. די ווענעציער זיינען שטאָלץ מיט זייער פיינע גלאָז־אויסארבעטונגען און נאָך מער מיט זייערע קונסט־באפוצונגען, וואָס באדעקן די דאָזיקע אויסארבעטונגען. זיי זיינען אויך שטאָלץ מיט זייערע געמוסטערע זייד־אויסארבעטונגען און מיט די אויסהעפטונגען אויף טיכלעך און פרויען־בייטלען, וועלכע ווערן געמאכט מיט דער האנט. די דאָזיקע שיינע זאכן מאכן די ווענעציער ניט נאָר פאר זיך. זיי ווילן, אז יעדער באזוכער זאָל עפּעס פון זייערע אויסארבעטונגען מיטנעמען מיט זיך און זאָל ער אויך הנאה האָבן. האלטן זיי אָפן זייערע געשעפטן ביז שפּעט אין דער נאכט, טאָמער פאָרט עמיצער אָפּ אין די שפּעטע שעהען זאָל ער נאָך אלץ קאָנען אריינכאפּן עטלעכע שיינע זאכן פון ווענעציעס פראָדוקציע.

בעת אונדזערע שפאַצירן איבער ווענעציע פֿאָרן מיר פֿארביי א היסטאָרישן בית־עולם, וואָס געפֿינט זיך אויף אן אָפּגעזונדערט אינדזל.

שטייט ער דאָרט דער בית־עולם ארומגערינגלט מיט א דיקער וואנט ארום און דערציילט וועגן זיינע איינוווינער — בישאָפֿן און קארדינאלן — וועלכע האָבן אין משך פֿון יאָרהונדערטער געבאַלעבאַטעוועט אין דער שטאָט. אלץ איז דאָ אזוי ווי מען האָט דאָס אוועקגעשטעלט מיט יאָרן צוריק. קיינער איז אהער ניט געקומען שענדן, אומוואַרפֿן אָדער צעטראָגן זיינע מצבות.

ווי אנדערש איז עס ביי אונדז: דורות־לאנג האָט מען ניט געלאָזט צורו די לעבעדיקע און אויך די טויטע האָט מען קיין רו ניט געגעבן.

מיר קלייבן זיך פֿארלאָזן ווענעדיק און קוקן נאָך צום לעצטן מאָל אראָפּ פֿון דער אָפּענער האָטעל־וועראַנדע אויף די טויזנטער ליכט, וואָס שיינען פֿון לידאָ אויף יענעם זייט ביי. צענדליקער מאָטאָר־שיפֿן, שטארק באלויכטן, קורסירן הין און צוריק איבער די וואסערן און די גאָנדאָלאַס שווימען לאנגזאם איבער די קאנאלן און באהאלטן אין זייער טונקעלן אינעווייניק פֿארליבטע פּאָרלעך אָדער איינזאמע מענטשן. צו באקומען פֿלעצער אויף דער ליניע ווענעדיק־רוים איז אויך ניט לייכט און איין פֿרימאָרגן באשליסן מיר איינשטעלן און פֿאָרן צום לופֿט־פֿעלד אויף דער ווארט־ליסטע.

וואָס מיינט איר איז געשען? נאָך א פּאָר־פּאָלק האָט זיך יענם פֿרימאָרגן צעקריגט און איז ניט געקומען צום פֿלי־פֿעלד. אין דער לעצטער מינוט באקומען מיר זייערע פֿלעצער און פֿליען אָפּ קיין רוים, וווהין עס פֿירן אלע וועגן.

ישראל

אמאָליקע יאָרן איז ניט געווען קיין נייעס, אז יידישע עלטערן פלעגן שליסן א שידוך פאר זייערע קינדער ווען זיי זיינען נאָך געווען זייער קליין און אמאָל אויך איידער זיי זיינען נאָך געבוירן געוואָרן. די מחותנים האָבן אויך געמעגט וווינען אין באזונדערע שטעטלעך און דער שידוך איז שוין געווען א באשטימטער.

ווען דאָס יינגל אָדער בחור האָט זיך דערוווסט פון זיינע עלטערנס תקיעת כף פלעגט ער דורך די נעכט חלומען וועגן זיין באשערטער און זיך מאכן פאַרשידענע פאָרשטעלונגען וועגן איר. און איצט זיין הארץ־קלאפעניש ווען ער פלעגט צום ערשטן מאָל פאָרן אָנקוקן זיין כלה, זיין נייגעריקייט צו זען מיט די אייגענע אויגן דאָס געשטאלט פון זיין אויסגעבענקטער פאנטאזיע.

אזא מין געפיל פון נייגיר און הארץ־קלאפעניש האָבן מיר איבערגעלעבט מיט אכט יאָר צוריק, ווען מיר האָבן אין גרויס דערוואַרטונג זיך דערנענטערט צו די ברעגן פון ישראל. יאָרן לאנג האָט מען אין אונדזערע אלטע און נייע ליטעראטורן געצונדן אונדזער פאנטאזיע צום באשערטן לאנד, וואָס דער גאָט פון אברהם האָט נאָך־א סך פאר באלפורן געזאָגט — לך אתננה.

נאָר איין מאָל קאָן מען איבערלעבן דאָס געפיל פון דערזען דיין אויסגעבענקטע פאנטאזיע. אלע ווייטערדיקע באגעגענישן איז שוין נאָר מיושבדיקע ליבע, וואָס פירט צו צוגעבונדקייט און איבערגעגעבנקייט. עס וועט שוין אָבער מער ניט פארמאָגן יענעם געפיל פון צאפל און ברענענדיקער דערוואַרטונג. זיינען מיר טאקע צוגעבונדן געוואָרן צו דער שיינענדיקער מדינת ישראל און מיר האָבן איר ליב ווען מיר זיינען דאָרטן און בענקען נאָך איר ווען מיר זיינען דאָ.

זינט אונדזער ערשטן באזוך זיינען מיר דאָרט געווען נאָך פיר מאָל. יעדעס מאָל אין חודש תשרי, ווען עס פאלן אויס די ימים־טובים.

מיט א יאָר צוריק האָבן מיר פאַרבראַכט די ימים־טובים אין תל־אביב, האָבן מיר דאָסמאָל באַשלאָסן, אַז אַזוי ווי מיר זאָגן שוין אַזוי פיל יאָר ״לשנה הבאה בירושלים״ זאָל דאָס זיין היינטיקס יאָר, ווען די דאָזיקע תפילה וועט מקוים ווערן.

איך האָב אָנגעהויבן קלינגען אין ״מלך דויד״־האָטעל און ״מלון הנשיא״ וועגן א צימער פאַר אונדז, אָבער דאָרט איז שוין קיין פּלאַץ ניט געווען. בין איך דאָך עפּעס א דירעקטאָר פון דער ״איזראַעלי פּאָבלישינג קאָ״ אין ירושלים, פון וועלכער אורי מאזאר, דער זון פון פּראָפעסאָר ב. מאזאר און זיין שותף שלמה גפני זיינען די אָנפירער. האָב איך נאָר באַדאַרפט זאָגן, אַז מיר ווילן פאַרברענגען די טעג פון ראש־השנה אין ירושלים און מיר קאָנען ניט באַקומען קיין צימער. א שעה שפּעטער איז שוין געווען א טעלעפאָנישער ענטפער, אַז עס וואַרט אויף אונדז א צימער אין קינג דייוויד האָטעל און דווקא פון די בעסערע צימערן, וועלכע זיי האַלטן פאַר ווי״פּ.

פרייטיק מיטאָג־צייט, ערב ראש השנה, זיינען מיר אָנגעקומען קיין ירושלים, ווו אורי מאזאר האָט אונדז אָפּגעוואַרט.

איצט האָט זיך געשטעלט די פראַגע, אין וועלכער שול זאָלן מיר זיך אויסבעטן א גוט יאָר? מיט פופצן מינוט שפּעטער האָבן מיר שוין געוווּסט, אַז עס זיינען פאַר אונדז רעזערווירט צוויי פּלעצער אין דער רחביה־שול, ווו דער פּרעזידענט בן צבי דאַוונט.

זעקס אזייגער פאַרנאַכט האָט אונדז אורי מאזאר צוגעפירט צו דער שול. דער פּרעזידענט איז שוין געזעסן אויף זיין אָרט ביי דער מזרח וואַנט, מיטן פּנים צו דער עדה, וואָס האָט פאַרפולט די שול. דער שמש האָט אונדז צוגעפירט אין דער ערשטער ריי ביי דער מזרח וואַנט און האָט אונדז אָנגעוויזן אויף צוויי פּלעצער קעגנאיבער די פּלעצער פון פּרעזידענט און זלמן רובאשאָוו (שז״ר). צוליב דעם גאַסט האָט אורי מאזאר, נעבעך, אויך געמוזט ווערן א דאַוונער און דער פּרעזידענט, וואָס איז אוריס אָנקל — זיין מוטערס ברודער — האָט זיכער הנאה געהאַט פון זען אורין דאַוונען.

עס איז נאָך געווען א צען מינוט פאַר קבלת שבת און איך בין פאָרגעשטעלט געוואָרן פאַר דעם נשיא, שז״רן און נאָך עטלעכע בכבודיקע ירושלימער, וואָס האָבן פאַרנומען דעם אויבנאָן. נאָכן ערשטן שמועס האָב איך פאַרשטאַנען, אַז דער פּרעזידענט קען מיר שוין פון אוריס אַנרעדן אויף מיר וואָס אין דער קאָרט.

דער חזן — א ירושלימער סאַברע — אין די שפּעטע דרייסיקער, מיט א שוואַרצער באָרד און א זעקס פוסיקן קערפּער פול מיט גבורה, האָט מיט גאַנץ פיינער מתיקות און ערנסט מקבל שבת

געווען. פארן אָנהויבן מעריב האָט ער זיך צוגעזעצט לעבן מיר און מיר האָבן געבאַפּט א שמועס וועגן חזנות. ווען איך האָב אים באמערקט, אז זיין זאָגן איז פון קווארטין-שטייגער האָט ער ווייזט אויס ביי זיך אָפּגעמאכט, אז ער האָט דאָ צו טאָן מיט א גרויסן ווייסער אין מוזיק. האָט ער מיר אויף שנעל דערציילט, אז ער שטודירט מוזיק און ספּעציעל שטימע-בילדונג און זאָל איך אים זאָגן, וואָס א שטייגער דענק איך וועגן זיין שטימע? האָב איך אויסגענוצט זיין צוטרוי און מיינע מוזיק-קענטענישן און האָב אים אָנגעוויזן, אז זיינע ביידע לאגעס אין די אונטערשטע און הויכע טענער זיינען גאנץ שיין אנטוויקלט, עס פעלט אים אָבער מער מעטאל אין דער מיטל-לאגע. מער האָב איך ניט געדאַרפט. איצט ווייס ער שוין מיט וועמען ער האָט צו טאָן — א מוזיק-קענער.

דער חזן האָט געדאַוונט צו מיר און א ביסל צום עולם.

דאָס דאַוונען איז געווען אין היימישן שטייגער, אפילו מיט התלהבות, ספּעציעל ווען איר ווייסט, אז אונדזער אייגענער נשיא גיט זיך אויך ניט ווילנדיק א שאָקל ביים דאַוונען.

די רחביה-שול איז ניט פון די גרעסטע אין ירושלים, עס זיינען דאָ פאראַן א סך גרעסערע שולן. די גרויסע ישורון-שול און די נייע שול אין היכל שלמה זיינען פון א ברייטערן פארנעם, מיט א סך הונדערטער זיץ-פּלעצער. די רחביה-שול איז אָבער א מער אינטימע און דאָרטן דאַוונען א סך יחוסדיקע משפּחות פון ירושלים. דער פאָטער פון נשיא איז געווען פון אירע גרינדער און דער נשיא אליין זיצט אויפן פּלאַץ, וווּ עס איז אמאָל געזעסן מנחם אוסשקין ע״ה. דער צווייטער פּלאַץ פון נשיא, וווּ עס זיצט היינט שז״ר, טראָגט נאָך אויך איצט א בראָנזענעם טאָוול מיטן נאָמען פון שאָקען ע״ה. עס פילט זיך דאָ דער גייסט פון בערלינער און אָדעסער יחוס, וואָס האָט געזוכט א ווינקל ווו מען זאָל זיך קאָנען מתיחד זיין מיטן גאָט פון זייער אור-זיידן פון ״הר-המוריה״ און אים בעטן ער זאָל געבן דער וועלט אן אנדער קרבן אָנשטאָט דאָס יידישע פאָלק.

אָפּגעדאַוונט דעם ימים נוראימדיקן מעריב אויפן אמתן היימישן שטייגער מיט דעם סקארבאָוון לדויד מזמור א צוגאָב האָב מיר זיך געווונטשן איינער דעם אנדערן ״לשנה טובה״ אזוי ווי אין אן אייגענער משפּחה. מיר האָבן צוזאמען מיט א גרויסע עדה יידן באגלייט דעם נשיא צו זיין הויז און זיינען אנגעקומען אין האָטעל צו דער יומטובדיקער סעודה.

אין אונדזער האָטעל זיינען אויף יום-טוב געווען אכט מאָנטרעאלער פּאָרלעך. האָט מען פאר זיי געדעקט א באזונדערן טיש

און פאר אונדז א באזונדערן טיש, ביי וועלכן עס זיינען אויך געזעסן ס. לופאָוויטש, ס. פעזנער און סטערן. דער שטארק באלויכטענער עס־סאלאָן איז געווען פול מיט יידישע מענטשן פון א סך לענדער. מיר באגעגענען דאָ פּאָרלעך פון אירלאנד און ווענעזועלע, פון מעקסיקע און טשילי און ועל כולם פון די פארשידענע שטעט פון אמעריקע און קאנאדע. עס האָט געמאכט דעם איינדרוק, אז מענטשן, וואָס האָבן זיך שוין לאנג נישט געזען זיינען זיך איצט צונויפגעקומען אויף א משפחה־״רעיוניאָן״. א באזונדער געהויבנקייט איז געווען אין באוווסטזיין, אז מיר אלע בעטן א גוט יאָר צום זעלבן גאָט, דעם גאָט פון דויד און שלמה, וועלכע האָבן גרויס געמאכט דער שיינער שטאָט ירושלים.ביידע טעג ראש השנה האָבן מיר זיך פאראייניקט מיט דער גרויסער עדה יידן אין דער רחביה־שול און מיר האָבן געהאט גרויס הנאה פון דאוונען, וואָס איז געזאָגט געווען אין זייער מוטער־שפראך. עס איז ניט נויטיק געווען קיין ״ראבאי״, וואָס זאָל לייענען א תפילה אין ענגליש אדער פראנצויזיש, כדי די ״קאָמיוניטי״ זאָל עפּעס פארשטיין פון ״מאי דקאמרי רביצין״.

בעתן לייענען האָב איך אָנגערעגט א שמועס מיט שז״רן, צו וועלכן דער נשיא האָט זיך צוגעהערט. וויסנדיק, אז איך בין פארבונדן מיט די יידישע פאָלקס־שולן און מיט דער ביבליאָטעק אין מאָנטרעאל, האָט ער געדענקט מיר צו פרעגן אויף שלמה ווייסמאן און דויד ראָם, וועלכע פירן אָן מיט די אינסטיטוציעס.

דער קולמינאציע־פּונקט פון א רעליגיעזער איבערלעבונג איז געווען ווען דער חזן האָט אָנגעהויבן זאָגן דעם מוספדיקן ״עלינו לשבח״ און זיך גרייטן צום כורעים. מיר האָבן זיך אָפּגערוקט פון אונדזערע פלעצער, כדי צו מאכן אָרט פאר אונדזער פּרעזידענט, וואָס איז צוזאמען מיטן חזן געפאלן כורעים פאר זיין ״צור ישראל וגואלו״. אין יענעם מאָמענט איז ווי אן עלעקטרישער שטראָם דורכגעפלאָסן דורך דער בית־מדרש־לופט און האָט געמאכט הערצער שטארק וויברירן. מען האָט מיך מכבד געווען מיט אן עליה, פאר וועלכער איך בין דער שול ניט געבליבן שולדיק און ארום איינס דרייסיק האָבן מיר ווידער באגלייט דעם נשיא צו זיין היים.

דעם ערשטן טאָג ראש השנה זיינען מיר אויף נאָכמיטאָג איינגעלאדן געוואָרן צו פּראָפעסאָר ב. מאזאר. פּראָפ. און מרת מאזאר האָבן אונדז זייער פריינדלעך אויפגענומען און אונדז פאָרגעשטעלט פאר פּראָפ. און מרת קלוגאי, וועלכע איז די עלטערע שוועסטער פון מרת מאזאר און איז אויך די שוועסטער פון פּרעזידענט. מיר האָבן זיך אויך באקאנט מיט מר און מרת רשף — דעם סעקרעטאר פון ירושלימער אוניווערסיטעט, מיט מר. און מרת

אמירון — סעקרעטאר פון "הכינוס הארצי לידיעת הארץ". מיר האָבן אויך געשלאָסן קאַנטשאַפט מיט פּראָפ. און מרת מאלאמעט און מיט א יונגער קינסטלערין נורית שערף, וועלכע האָט זיך ניט לאנג צוריק אומגעקערט פון דער שווייץ. ווו זי האָט פיר יאָר שטודירט אויף דער קונסט־אקאדעמיע. נורית איז א שווארץ־חנוודיק מיידל, וואָס האָט געלאָזן דעם ווינט און דער זון — איר נאך טונקעלער מאכן. זי איז פון דער נאטור א באהעמע־מענטש און האָט אין אירע יינגערע יאָרן אויך געוואָלט פארזוכן דעם טעם פון זיין א רועה.

במשך פון די דריי שעה אונטערהאלטן זיך און אינטעלעקטועלע שמועסן האָט מרת מאזאר געשטעלט שיינעם כיבוד און פּראָפ. מאזאר האָט א סך דערציילט וועגן זיינע אויסגראָבונגען אין רמת אביב און וואָס זיי האָבן דאָרט געפונען. לויט זיינע אויסרעכענונגען איז אין דעם פּאַס לאנד געווען א גרויסע פלישתים־קולטור א סך פריער פון יציאת מצרים.

פארן געזעגענען זיך מיט אונדזערע נייע באקאנטע לאדט אונדז איין פּראָפ. מאזאר צום אָרט פון די אויסגראָבונגען אין רמת אביב, וועלכע האלטן דערווייל ביים פארענדיקט ווערן.

דעם צווייטן טאָג ראש השנה האָבן מיר געהאט אן אנגעלייגטן גאסט אין דער רחביה־שול.

דער גאסט, וואָס האָט באקומען אן אָרט ביי מיין רעכטער זייט איז געווען אונדזער נייער ייד, אברהם בן אברהם, דער יאפּאנישער פּראָפעסאָר פון שפּראכן קוצוזי. בן זאב, וואָס איז נעכטן געזעסן ביי מיין לינקער זייט און מיר האָבן זיך א ביסל מתוכח געווען וועגן ענין גרים ביי יידן, ווייל ער איז דער ווערבירער פון גרים פארן יידישן פאָלק, זיצט היינט פון דער רעכטער זייט פון ר׳ אברהם און העלפט אים ארויס אין עניני תפילות, ווו ער איז נאָך אויך א גר.

ר׳ אברהם טראָגט א טלית אויף זיין געל־הויטיקן גוף, וואָס איז מיט א חודש צוריק געיידישט געוואָרן לברית עולם, און דאוונט מיט גרויס כוונה אין ימים נוראימדיקן מחזור. איך פארשטיי לויט זיין מישן אין דער לאנגער שמונה־עשרה אז קיין רגיל אין מחזור איז ער נאָך ניט. דורך זיין שינטא־גלויבן איז ער גיכער א רגיל אין כורעים ווי אין דאוונען און ווען דער חזן האָט זיך דערנענטערט צום "ואנחנו" און דריי פיגורין זיינען געפאלן כורעים איז די דריטע פיגור געווען פון אונדזער יאפּאנישן פּראָפעסאָר.

געמישטע געפילן האָבן באהערשט דער עדה אין רחביה־שול, געפילן פון שטאָלץ מיט אונדזער מאָראלישער אמונה און געפילן פון "קשים גרים לישראל".

דער גאסט האָט געקראָגן א פיינע עליה און האָט געזאָגט די ברכות שיעור ניט ווי א ליטוואק. מפטיר האָט מען אים ניט געקאָנט געבן, ווייל ער איז איצט א חודש נאָכן ברית און צו בר מצוה איז ער נאָך ווייט.

זיצנדיק איינער נעבן דעם צווייטן און וויסנדיק, איז איך בין א גאסט פון קאנאדע האָט ער מיר איבערגעגעבן, אז ער קלייבט זיך אין גיכן צו פאָרן אין די פאראייניקטע שטאטן, ווו ער איז טאקע דערנאָך געוועזן און געהאט זייער א שיינעם קבלת־פנים.

ארום איינס דרייסיק האָבן מיר פארענדיקט דעם ערשטן טייל פון חשבון־הנפש און תפילה. גייענדיק צוריק פון שול האָבן מיר זיך אָנגעשטויסן אויף הונדערטער יידן, וועלכע האָבן געשטראָמט פון ישורון, היכל שלמה און אנדערע שולן, יידן פון דער גאנצער וועלט, וועלכע ירושלים האָט צוריק צונויפגעקליבן אונטער אירע פליגל. מען ווינטשט זיך איינע די אנדערע י יאָר פון שלום אויף דער וועלט און באזונדער פאר אונדזער פאָלק ישראל, וואָס דארף דעם שלום און וויל אים.

אין מאה שערים איז נאָך איצט אין מיטן מוסף און אין איין חסידים־שטיבל האלט מען נאָך ביים אָנהויב פון מוסף. די חסידים פון ר׳ אהרלע ראָטה — אלע אין שטריימלעך — זעען אויס א ביסל מיד פון צוויי טעג שפאלטן די הימלען מיט זייערע אויסגעשטרעקטע הענט און געשרייען. דער רבי ר׳ אהרלע, איבערגעדעקט מיטן גרויסן עטרהדיקן טלית, וועקט אויף א פרישע התלהבות ווען ער פארגייט זיך ביים ״לבוחן לבבות ביום דין״ אין א ווייטאָגדיקן געשריי. א פרישע אימה באפאלט דער צונויפגעדריקטער עדה וואָס צעשאָקלט זיך ווי א געדיכטער וואלד, וואָס איז באפאלן געוואָרן פון א שטורים־ווינט. די מארטירער־געזיכטער מיט די לאנגע באָרד און פיאות, האלב־באדעקטע מיט די טליתים, פירן אייך אוועק צוריק צו דער צייט פון די פרושים, וועלכע האָבן אויסגעחלומט אן אייגענע וועלט. גאנץ מאה שערים שרייט היינט אויס בקול רם אירע תפילות און תחנונים צום עורך דין. און די אלטע ווענט נעמען אריין זייערע געשרייען און שטומען. ווענט האָבן אויערן און ענטפערן דארף הקב״ה אליין.

אויף מוצאי ראשי השנה האָבן מיר צוויי איינלאדונגען. אורי מאזאר און זיין שותף שלמה גפני ווילן אונדז מהנה זיין מיט א מאָלצייט פון אראבישע מאכלים און אונדז ווייזן ירושלים אין א מוצא יום־טוב־אָוונט. נעמען מיר אָן זייער איינלאדונג מיטן באדינג, אז ניין דרייסיק וועלן זיי אונדז אוועקפירן צו לייבל ראָכמאן, וועמען מיר האָבן צוגעזאָגט באזוכן יענעם אָוונט.

אין רעסטאָראַן "אָריענטאַל" האָבן מיר זיך צוגעכאַפּט צו דער אַראַבישער "פּיטאַ", "חומוס" און קאַבאַב מיט רייז, וואָס האָט געשמעקט זייער גוט פון הייסן פּייער אַראָפּ, אָבער איז ניט געווען אַזוי שווה בשווה מיט מיין מאָגן.

ניין דרייסיק זיינען מיר אוועקגעפֿאָרן צו דער קאַטאַמאַן־געגנט, ווו עס וווינען די ראָבמאַנס. לייבל, מיט זיין האַרציקער און טאַקע אויך שיינער אַסתּרקע, האָבן אונדז באַגעגנט מיט אָפענע אָרעמס. דאָרט זיינען שוין געווען זיין שוואָגער, דער שרייבער שעדלעצקי און אַ יונגער העברעישער זשורנאַליסט.

אין משך פון די דריי שעה, וואָס מיר האָבן פאַרבראַכט אין זייער ציכטיקן ווינקל, זיינען מיר שטאַרק נאָענט געוואָרן מיט דער אידעאַלער פּאָרל, וואָס האָבן לאַנגע חדשים געפּירט אַ פּאַרמעסט מיטן טויט — אים געקוקט גלייך אין די אויגן אַריין, ווען ער האָט זיי געשראָקן מיט אַלע מינים גרוילן — און אים בייגעקומען. די אויסדויערנדיקע גבורה איז צו זיי געקומען ווען זיי האָבן אין זיך אַנטפּלעקט דעם גרויסן סוד פון ליבע:

ליבע צום גאַנצן באַשאַף און אַלע זיינע הערשאַפטן;

ליבע צום פויגל, וואָס שוועבט אין דער לופטן און צום שמעטערלינג, וואָס זיינע לעבנס־שעהען זיינען קורץ;

ליבע צו אַ זון־פאַרגאַנג און צו דער ערד, וואָס לעבצט נאָך אירע שטראַלן און די שותפותדיקע ליבע צווישן זיך אַליין.

עס איז ממש צו וואַרעמען זיך אין די הייסע געפילן, וואָס פליסן צווישן דער איידעלער פּאָרל.

שמועסנדיק וועגן פאַרשידענע ענינים האָט דער ענין ליטעראַטור פאַרנומען אַ פיינעם אויבן־אָן. צופעליק האָבן מיר געהאַט אַ רשימה פון אונדזער יידישער שרייבער־משפחה און מיר האָבן געזוכט נעמען, וואָס זיינען ראוי צו פאַרנעמען אין אונדזער ליטעראַטור די ערטער פון ז. שניאור, שלום אש א.א.

יענעם אָוונט האָבן מיר די ערטער ניט פאַרפילט.

ל. ראָבמאַן פאַרוואַלטעט מיטן יידישן פּראָגראַם אויף דער ישראל־ראַדיאָ אין ירושלים. ער האָט אונדז איינגעלאַדן צו זיין זיינע געסט אין דער סטודיאָ פון "קול ישראל לגולה" און געהאַט מיט אונדז אַ לענגערן אינטערוויו. זיי האָבן אונדז באַזונדערס געבעטן צו קומען קיין ירושלים צוזאַמען מיט די סוצקעווערס און צוזאַמען פאַרברענגען אַ טאָג. פון אונדזער שמועס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז מיר זיינען ביידע חסידים פון סוצקעווערן דעם סודותדיקן פּאָעט און פון זיין געשליפענער דינקייט אין דער יידישער פּאָעזיע.

אזוי האבן זיך פארענדיקט די הייליקע טעג פון ראש השנה, אין תשובה און אין תפילה און אין נעמען אינוועטאר פון אונדזערע יידישענרט־שאפער און זייערע שאפונגען. ראכמאן האט מיר אויך געשאנקען זיין צייטיק־היסטארישן דאקומענט — אין דער פארם פון זיין בוך "אין דיין בלוט זאלסטו לעבן". מיר האבן זיך וואַרעם געזעגנט און באדאנקט פארן שיינעם "כבוד" און זיי צוגעזאגט, אז מיר וועלן קומען מיט די סוצקעווערס.

מאנטיק — דער טאג פון נאך ראש השנה איז פאר אונדז געווען דער סאמע וויכטיקסטער און אינטערעסאנטסטער פון אונדזער זיין אין ישראל. צען אזייגער אין דער פרי זיינען מיר שוין געווען אין דער סטודיא פון "קול־ישראל", וואו אונדזער אינטערוויו איז פארגעקומען. דארטן האב איך אויסגעפונען, אז אזעלכע אינטערוויוען ווערן פריער געמאכט אויף א טייפ און נאכדעם ווערן זיי געבראדקעסט אין לאנד און צו א מיליאן יידן, וואס ווייסן שוין ווען זיך צוהערן צו די בראדקעסט פון "קול־ישראל" לגולה.

דאס האבן מיר אויסגעפונען בסוד זייענדיק שוין דארטן. איך בין געווען צופרידן, צו טיילן מיט מיינע ווייטע צוהערער. אונדזערע איבערלעבונגען אין ירושלים. אין די הייליקע טעג און אונדזערע באגייסטערונג פון דער וואקסנדיקער מדינה און אירע מאטעריעלע און גייסטיקע אויפשטייגן.

אויף דער פראגע, ווי עס זעט אויס יידיש לעבן אין אונדזער קאנאדע? האב איך געהאט צו דערציילן אין א כמו א באריכט. וועגן דער גרויסער יידישער נאציאנאלער דערוואכונג, וואס האט געשלאגן טיפעווארצלען אויפן אמעריקאנעם קאנטינענט און באזונדערס אין אונדזער לאנד קאנאדע. איך האב אויך דערציילט וועגן דער גרויסער דערציערישער ארבעט פאר דעם יונגן דור און פון יידיש באוואוסטזיניקער קולטורעלער מונטערונג. אויך, אז אין אמעריקע איז מער קיין פלאץ ניטא פאר דער באוואוסטזיניקער אסימילאציע, וואס פלעגט פרעסן שטיקער פון יידישן קערפער. דער רוב מנין פון אמעריקאנעם יידנטום איז שטאלץ מיט זיין יידישן אפשטאם און איז באפרייט פון דעם קאמפלעקס פון זיך שעמען מיט יידישקייט. אויף די אלע פראגעס וואס זיינען מיר געשטעלט געווארן, האב איך געהאט צו דערציילן, נאר פון דער גוטער זייט. וועגן די שווערע פראבלעמען מיט וועלכע מיר ראנגלען זיך דא האב איך פארגעסן צו דערציילן. עס איז פשוט ניט געווען אזוי פיל צייט צו דערציילן, אז פון די טויזנטער גראדואירטע אין אונדזערע העברעאיש יידישע שולן און אפילו תלמוד־תורה׳ס איז אונדז ניט צוגעקומען קיין איין יידיש אדער העברעאישער לייענער. עס זיינען ניט צוגעקומען קיין קויפער פון א העברעאיש אדער יידיש בוך.

אונדזערע שרייבערס אין יידיש און העברעאיש, שרייבן נאך אלץ פאר איין דור און נאכדעם ווער ווייס צי וועלן אפילו זיין גוטע איבערזעצער?

אט די אלע פראבלעמען האב איך פארהאלטן פאר זיך און פאר נאך אזעלכע וואס פארשטעקן ניט דעם קאפ אין זייערע פעדערן צו ניט זען די רעאלע סיטואציע אונדזערע.

פאר עלף־דרייסיק, האט דער באנד־אפיס אראנזשירט א צוזאמענטרעף פון באנד־טוער, וואס זיינען געקומען קיין ירושלים פאר די ימים־נוראים מיט דעם מיניסטער פון קאמערץ און אינדוסטרי — פנחס ספיר. דער צוזאמענטרעף איז פארגעקומען אין דער מיניסטעריום געביידע וואו מיט אונדז זיינען געווען די גרובערס פון ניו־יארק; די קאדיסעס פון פילאדעלפיא; די ראזענבלאטס פון נאקסוויל, טענעסי; די שערס פון מיאמי און נאך עטלעכע פארלעך. דער מיניסטער ספיר, האט אפגעגעבן א היימישן באריכט, וועגן דער אנטוויקלונג פון גרויסע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען, וואס זיינען צושטאנד געקומען דורך די באנד אינוועסטאציעס. ער האט דרך אגב באריכטעט, אז פון די 455 מיליאן פארקויפטע באנדס, זיינען שוין זיבעציק מיליאן איינגעקאסירט געווארן דורך פארשיידענע אופנים. א גרויסער טייל פון דער סומע זיינען צוריק אינוועסטירט געווארן אין לאנד אין פריוואטע און געזעלשאפטלעכע אונטערנעמונגען, וועלכע ברענגען אריין די אייגענטימער פון די באנדס גאנץ הויכע פראצענטער.

דער פינאנץ מיניסטעריום דערלויבט אזעלכע טראנזאקציעס צו ווייזן דעם אויסלענדישן אינוועסטאר, אז אין ישראל איז אויך א פלאץ, וואו עס זיינען דא גוטע פארדינסטן. ישראל נויטיקט זיך אין אויסלענדישן קאפיטאל פון וואנען ער זאל ניט קומען. אזוי ווי עס נויטיקן זיך אין פרעמדן קאפיטאל יעדעס לאנד וואס מוז אויפבויען איר אינדוסטריע און וויל אויסברייטערן איר האנדל. אונדזער אייגן לאנד קאנאדע, וואלט קיינמאל ניט דערגרייכט איר עקאנאמישע פאזיציע אן די גרויסע אינוועסטיציעס פון אנדערע לענדער. קאפיטאל איז דער לעבנס קראפט פון א פאלק. דורך קאפיטאל און ארבעט ווערט א פאלק עקאנאמיש זעלבסשטענדיק און די גאנצע וועלט וויל מיט איהם האנדלען. ישראל ווייס דעם סוד פון פראדוקטיווער ארבעט, עס פעלט איר נאר דער קאפיטאל.

דעם ארטיקל דארף צושטעלן דאס וועלט יידנטום און דווקא ניט אומזיסט. עס וועט אריינברייינגען גוטע רווחים אויך. נאכן דורך שמועסן זיך מיטן מיניסטער ספיר גאר היימיש, האט א פאטאגראפער אנגעהויבן נעמען בילדער פון יעדן פארל מיטן מיניסטער אונדזערן

און מיט עטלעכע טעג שפּעטער האָבן מיר געקראָגן צוגעשיקט אַ בילד פון דריי זייער שיינע מענטשן...

פאַר איינס אַזייגער דעם זעלבן מאָנטיק זיינען מיר איינגעלאַדן אין אוניווערסיטעט פאַר אַ מיטאָג אויפנאַמע. עס נעמען אונדז אויף פּראָפעסאָר יעקב גראָס פון מאָנטרעאַל און ד״ר עדי געלבער פון טאָראָנטאָ. מיר באַזוכן צום ערשט די אימפּאָזאַנטע געביידע פון ״געזעץ שטודיום״ וואָס דער קאַנאַדער יידנטום האָט ביי געטראָגן צום וואַקסנדיקן אוניווערסיטעט.

עס באַגלייטן אונדז דער פּראָפעסאָר פון געזעץ געשיכטע אויף דעם פאַקולטעט און אַ יונגע וועג־ווייזערין — אַ שיינע ישראלית. פּראָפעסאָר ק. רעדט מיט גרויס אָנערקענונג וועגן די ברייטהאַרציקייט פון קאַנאַדער יידנטום, וואָס ניט זייענדיק גרויס אין צאָל, האָבן זיי צו זייער קרעדיט גרויסע פּראָיעקטן אין ישראל נאָך אפילו פאַר דעם ווידערגעבורט פון דער מדינה. ער ווייזט אונדז דעם געריכט־זאַל, וואו עס קומען פאַר ״מאַאָק״ משפּטים מיט דער גאַנצער פּראָצעדורע פון אַ געריכט. די צוקונפטיקע, עורכי־דין, קריגן דאָ די געלעגנהייט אויסצואיבן זייערע ידיעות אין געזעץ, ביי פּראָוואו משפּטים, וואָס דער פאַקולטעט אָרדנט איין. און ווער ווייס, ווי לאַנג עס קען נעמען, ביז אַ יונגער אַדוואָקאַט האָט אַ געלעגנהייט צו פּראַקטיצירן געזעץ אין אַן אמתן געריכט? איז אין דעם געריכט־זאַל דאָ אַ מעגלעכקייט פון אויפטריט פאַר דעם קטיגור אין דעם יונגן סניגור וואָס קענען ווייזן זייערע תּעהיקייטן איידער זיי טרעטן צו צו זייערע קאַריערעס.

מיר עסן ארוחת־הצהרים אין דער גרויסער אוניווערסיטעט קאַפעטעריע און מיר לאָזן זיך פאַר אַ באַזוך צו די אַלע מאָדערנע געביידעס וואו אונדזער יוגנט שעפּט די וועלטלעכע מאָדערנע וויסנשאַפט מיט דער פולער מאָס, און וואו עס איז אויך דאָ אַ ווינקל פאַר דעם אַלטן יידישן וויסן וואָס הייסט ״יהדות״.

טעהעראַן

אין טעהעראַן זיינען מיר אָנגעקומען אַרום אַכט אַזייגער אין דער פרי. וואָס אָן אמת, מיר זיינען אַהין ניט געפאָרן ווי מחותנים צו דעם שאַך׳ס חתונה, ווייל זיי האָבן פאַרגעסן אונדז איינצולאַדן. מיר זיינען געפאָרן אין טעהעראַן, ווייל דאָס איז דער איינציקער וועג דורך וועלכן איר קענט פליען פון תל־אביב קיין ניו־דעלהי.

דורך די פרי מאָרגן שעה׳ן זעט מען פון אייראָפּלאַן פענצטער, הונדערטער מיילן קופער גרויע בערג, אָן קיינע סימנים פון גרין גראָז אָדער בוים. עס איז שווער זיך פאָרצושטעלן, אַז דאָס איז די אַמאָליקע גרויסע פּרס (ומדי) פון וואַנען עס איז אַרויס די ערשטע באַלפור־דעקלאַראַציע פון מלך כּרש, אַז די גולי בבל מעגן זיך אומקערן אַהיים און זיי מעגן האָבן געוווער אויף בויען דעם בית־המקדש מיט איין האַנט און מיט דער אַנדערער זיך פאַרטיידיקן.

אין יענע אַלטע צייטן האָבן די בערג געמוזט זיין באַוואַקסן מיט שיינע ביימער און פאַרבויט מיט שיינע האַטעלן. אַזאַ מלך ווי אונדזער קוזינעס מאַן, אחשורוש, וואָס האָט געקעניגט איבער הונדערט מיט זיבן און צוואַנציק מדינות וועט דאָך ניט דערלאָזן, אַז זיינע אייגענע בערג זאָלן זיין מדבריות און זיינע איבערגעגעבענע אונטערטאַנען זאָלן דאַרפן פאָרן אויף דאַטשע ערגעץ אין הודו. איז פון דעם צו דרינגען, אַז אַמאָל זיינען די בערג געווען אַזוי שיין ווי די לאַרענשנס, קעטסקילס מאַונטיינס, נאָר די מאָנגאָלן האָבן דאָס אַלץ חרוב געמאַכט און זינט דאַן שטייען זיי און ווערן צופּולווערט פון די ברענענדיקע שטראַלן פון דער מזרח זון.

אויפן פלי־פּלאַץ באַגעגנט מען אַ מישמאַש פון פאַרשיידענע פעלקער: דאָס ערשטע זעט מען די תושבים פון לאַנד — די פּערסיער. דאָ זעט איר אָבער אויך כינעזער און רוסן יאַפּאַנעזער און אַ שיין ביסל אַראַבער. מיר דאַרפן דאָ וואַרטן אַ פינף זעקס שעה פאַר אונדזער אייראָפּלאַן, וואָס וועט אונדז נעמען קיין ניו־דעלהי. האָב איך

געקראגן א דערלויבעניש פאר א גרופע פון זעקס צו נעמען א טור איבער דער שטאט. די וועג־ווייזערין אונדזערע די "גייד" רעדט א גוטן פערסיאניש און אביסל פראנצויזיש. מוז איך זיך מודה זיין, אז איך בין שוואכלעך איןביידע לשונות, אבער, אז עס איז דא אויגן זעט מען (און אביסל רעדט מיין פרוי פראנצויזיש) פארן מיר און מיר קוקן אויף די אפגעריסענע פערסיאנער און אויף די איינגעוויקלטע מוסולמענערינס אין שווארצע קאפטאנעס ביז איבערן קאפ. קיין געזיכטער זעט מען ניט, מען זעט נאר נאז און אויגן. אויגן אויסגעלאשענע און אויגן פארטאיעטע און גלוסט דערדריקטע. איך האב געזוכט עפעס א סימן פון אונדזער מרדכי׳ן און פון אונדזער קראסאוויצע אסתר, וואס האט אמאל געוואונען דעם ביוטי־קאנטעסט אין צארסקאיע סיעלא — ניטא. המנ׳ס מוזן נאך יע זיין.

מיר פארן פארביי דעם פאלאץ פון שאך מיטן שיינעם גארטן ארום. ניט קיין מיאוסער פלאץ אויף שפילן שאך ... די פערסיאנערין ווייזט אונדז דאס שענסטע וואס טעהעראן פארמאגט. דער אוניווערסיטעט פארנעמט א גרויסן שטח אין מיטן שטאט און זיינע געביידעס אינגאנצן מאדערנע זיינען אפגעטיילט מיט פארקן איינע פון דער אנדערער. קיין הויכע געביידעס זעט מען ניט. מען זעט אבער יע, אז עס בויען זיך ערשט עטלעכע העכערע נייע געביידעס. די שטאט פארמאגט עטלעכע ברייטע בולווארן, עס פעלן אבער דארט מער גרינע ביימער, וואס מיר זיינען געוואוינט צו זען אין די גרויסע שטעט פון אייראפע און אמעריקע און אפילו ישראל.

טעהעראן ליידט פון וואסער מאנגל און די אפענע קאנאליזאציע, וואס לויפט אראפ ביי די זייטן פון די גאסן איז שטענדיק פול מיט אפגאם וואסער און עס שמעקט מיטן ריח פון דעם טייך שטונקיילא.

די טעהעראנער טענה׳ן, אז מען קען זיך גיך צוגעוואוינען צו דעם ריח און נאכדעם ווי מען האט זיך שוין צוגעוואוינט איז גאר פריקרע צו שצעקן דעם ריח פון בלומען. אזוי טענה׳ן זיי די טעהעראנער און מען מוז זיי גלויבן. מיר פארן צו דעם היסטארישן מעטשעט "סעפסאלאר". מיט די פאנטאנען אין דעם גרויסן פיר עקיגן הויף וואו עס דרייען זיך גרופעס הייליקע און מורמלען תפילות. אויף די ווענט ביי די ארייננגאנגען זיינען ארייגעארבעט מאזאאישע קונסט אויסארבעטונגען און יעדער פארבייגייער טוט זיך אביסל בוקן צום הייליקן פלאץ. די גרויסע אטראקציע פון טעהעראן איז דער צוגעדעקטער מארק מיט זיינע צענדליקער געסלאך און הונדערטער קראמען. טויזנטער מענטשן דרייען זיך פון איין געסל צו דער צווייטער און קוקן זיך צו ווי מען פארקויפט אדער מען באט אן צום פארקויפן

אלע סארטן בראסלעטן און אויערינגלעך און סאמאווארלאך מיט טשייניקלאך געמאכט פון זילבער און פון קופער און נאך אזעלכע שמאכטעליאטקעס. מיין ווייב איז געפעלן געווארן א זילבענער סאמאווארטשיק מיט א טשייניקל און עס האט זיך אנגעהויבן א דינגעניש מיטן פערסיאנער אין אלע שפראכן.

דער סוף איז געווען, אז מיר האבן אויפגעלייגט ביידנס הענט איז געווארן צוואנציק נאכדעם האב איך צוגעלייגט נאך איין האנט איז שוין פינף און צוואנציק און דער כרש וויל נאך אלץ ניט. עס האט גארניט געהאלפן און איך האב געמוזט ווייזן נאך פינף פינגער און ער האט איינגעפאקט דעם סאמאוואר. אט דעם סאמאוואר האט מיין ווייב אויסגעפירט די גאנצע וועלט. אין אלע קאסטאם הייזער האבן מיר געמוזט זאגן, אז מיר קענען ניט טרינקען קיין טיי סיידן עס קומט פון א סאמאוואר. ערשט שטייט דער סאמאוואר ביי אונדז אין פארלאר און מיר טרינקען נאך אלץ טיי פון אן עלעקטרישן טשייניק.

טעהעראן פארמאגט איין גרויסן דעפארטמענט געשעפט באלאנגט דאס צו א דייטש, האבן מיר זיי שוין מוחל געווען די מציאות.

עס זיינען דא יידן אין איראן און ספעציעל אין דער שטאט טעהעראן. עס זיינען אפילו דא עטלעכע "יורדים" אויך. עס איז אבער ניט געווען גענוג צייט זיי אויפצוזוכן. איך האב געהאט דעם אדרעס פון פרוי... די אנפירערין מיטן ארט אין איראן, עס איז אבער געווען אונמעגלעך זיך צו טרעפן. מיר זיינען נאך ארומגעפארן סתם אזוי אנקוקן געשעפט גאסן און רעזידענץ געגנטן. די מיידל האט אונדז די גרויס ארעמקייט ניט געפרווט ווייזן, אבער באהאלטן האט זי אויך ניט געקענט דעם גרויסן דלות וואס פייפט ארויס פון די ליימענע כאטקעס אויפן וועג צום לופט פארט. איך האב פארגעסן דערציילן, אז פליענדיק פון תל־אביב קיין טעהעראן האבן מיר זיך באקאנט מיט א גאנץ יונגער פארל פון לאס־אנדשעלעס. ער א מאן פון ארום פערציק, זי מיט א פינף יאר יינגער. זיי האבן זיך פארגעשטעלט אלס מר. און מרס. סטיווענס און גיי טרעף, אז סטיוועגס איז ניט קיין גוי.

אין טעהעראן האבן מיר אויסגעפונען דעם סוד, אז זיי זיינען אונזעריקע און זיי זיינען דאס געווען צוויי פון די זעקס מיט וועלכע מיר זיינען אויסגעפארן טעהעראן. ווען זיי וואלטן זיך ניט מודה געווען, וואלט איך זיך גוט געהיט מיט א ווארט פאר אמעריקאנער גוים, ווייל דארלין סטיווענס קען אויסהאלטן דעם עקזאמען מיט איר אויסזען פאר א "דזשענעוויין" שיקסע און "בארני" וואלט געקענט זיך ארייג־טשעקן אין יעדן "רעסטריקטער" האטעל. איז אז מ'דערהערט דעם קול יעקב פון עשו'ס "לוקס" ווערט אביסל פריילאכער אויף דער יידישער

נשמה. ווי מיר האבן נאכדעם אויסגעפונען איז דארלין סטיוועגס די טאכטער פון א גאר רייכן מעבל פאבריקאנט דזשעק פאפקין אין ״ספרינגפילד מאסאטשוזעס״ און איר פאטער באשטייערט זיך פארן ״יו־דזש־עי״ מיט דער זעלבער סומע, וואס עס גיט דיואי סטאאון פון באסטאן.

מיר איז דאס שווער געווען צו גלויבן, ווייל איך ווייס, אז דיואי סטאאון גיט אלע יאר הונדערט און פופציק טויזנט דאלאר. בארני איז אויך אין די זעלבע געשעפטן אין קאליפארניע און ערשט מאכן זיי א וועלט רייזע פונקט ווי מיר אבער זיי מאכן עס אין א סך א פריערדיקן עלטער. זיי האבן פארבראכט דריי וואכן אין ישראל און זיי זיינען שטארק באגייסטערט פון דער יונגינקער מדינה. מיט די סטיוועגס האבן מיר דורך געמאכט דעם גרעסטן טייל פון אונדזער רייזע אין אינדיע און אין דעם ווייטן מזרח. צוזאמען האבן מיר אראנזשירט אונדזערע טורס, צוזאמען האבן מיר אויסגענוצט א סך פילם און צוזאמען האבן מיר זיך געטיילט מיט די איינדרוקן פון דער גרויסער אנדערשקייט אין יענע וועלט טיילן.

ווען יונגע מענטשן לאזן איבער זייערע דריי קינדער, וואס דער עלטסטער איז דרייצן און ווילן זען די וועלט איז פאר זיך אליין א סימן, אז זיי זוכן עפעס. זאל עס זיין נייגעריקייט, אדער אפילו אוואנטורע, אינטערעסאנטע געזעלשאפט זיינען זיי שוין יא.

שפעט נאכמיטאג פארלאזן מיר די מוסולמאנישע מלוכה און מיר פליען אפ מיט ״אייר־פראנס״ קיין ניו־דעלהי״. פון דער הויך קוקט מען ווידער אראפ אויף א ים פון זאמד און אויף בערג פון שטיין. איז דאס מעגלאך, אז דאס לאנד האט ניט קיין אגריקולטור? פארוואס זשע זעט מען ניט קיין ביסל גרין? סיידן זיי ווערן זאט מיטן אויל פון אבאדאן. די רייזע געדויערט זעקס שעה און צען אזייגער אין אוונט לאזן מיר זיך אראפ אויפן פלי־פעלד אין ניו־דעלהי.

☆ ☆ ☆

ניו דעלהי אינדיע

ניו־דעלהי, איז א מוסטער שטאט פון אויסערגעוויינלעכע שיינקייט. אירע גאסן און אירע בולווארן זיינען אויסגעפלאנירט מיט דער גרעסטער מאס פון רחבות און אירע רעגירונגס געביידעס זיינען פון די שענסטע אין דער וועלט. די נייע שטאט דעלהי איז נאך ניט אלט קיין 60 יאר און זי איז געבויט געווארן דורך א קאפריז פון א בריטישן "וויסראי". געווען איז דאס אין 1912, ווען אויף דער גרויסער ענגלישער אימפעריע האט זיך די זון נאך קיינמאל ניט געזעצט אין אינדיע איז נאך געווען די גרעסטע מעלקנדיקע קו פאר דער קרוין. זיינען צוויי גרויסע שררות, דער "וויסראי" פון אינדיע און דער קאמישיאנער פון דער אלטער שטאט דעלהי ארויסגעפארן אויף זייערע ווייסע פערד פאר א שפאציר הינטערן שטאט.

אין יענעם שיינעם פארנאכט, ווען א ווינטל האט געבלאזן פון די אפענע פלוינען און די לופט איז געווען טרוקן און שמעקעדיק. האט דער גרעסערער שררה געזאגט צום קלענערן שררה: אט דאס איז דאס "טשאם". — ידיד דא וועט דאס זיין.

אין א קורצער צייט שפעטער זיינען אראפגעקומען אין דעלהי צוויי גרויסע ארכיטעקטן פון ענגלאנד: סער עדווין לוטייענס און סער הערבערט בייקער האבן זיך גענומען אויספלאנירן א נייע הויפט שטאט פאר דער אימפעריע וואס זאל זיין גוט פאר הונדערטער יארן. נאך א סיבה האבן די אימפעריע בעלי־בתים געהאט פאר וועלן בויען א נייע שטאט פאר זיך. עס איז זיי מיאוס געווארן אנצוקוקן פון דער נאענט דעם שווידערלעכן אפגרונט פון שמוץ אין וועלכע עס ראיען זיך מיליאנען הונגעריקע מענטשן אן א דאך איבערן קאפ, האבן זיי געוואלט האבן פאר זיך א נייע מוסטער שטאט. די מענטשן אין "פארייןן אפיס" האבן מיט אריבער 60 יאר צוריק ווייניק באגריפן, אז די וועלט שטרעבט צו זעלבסטשטענדיקייט און אז די וועלט וועט בייטן איר געשטאלט און איר איינשטעל.

זיי זיינען געווען אזוי זיכער, אז עס וועט גארניט געשען, אז זיי האבן דורך די קומענדיקע עטלאכע און צוואנציק יאר אנגעבויט רעגירונגס פאלאצן פון גרעסטן פארנעם. די ראשטראפאטי "בהאוואן", וואס איז געווען די הויז פון די "וויסראיס" און היינט איז דאס די "ווהייט־האוז" פון פרעזידענט, איז עפעס אזוינס, וואס מאכט אויסקוקן דעם באקינהאם פאלאץ פארשעמט.

דער קופערנער "דאאם" וואס איז אילומינירט באשטימטע נעכט שיינט אראפ צו דער נייער שטאט מיט ליכט פון באפרייאונג. די

ארכיטעקטור טראגט די כאראקטעריסטיקס פון אינדישע, מוסלעמענישע און מעריב אינפלוענצן. די גערטנער, וואס זיינען פארפלאנצט אין היסטארישן "מוגהאל" סטיל זיינען א צוגאב פון מער פראכט צו דעם מאיעסטעטישן בנין.

מיר זיינען פארפארן אין דעם מלוכה האטעל — "ניו אשאקא". דער האטעל איז אן ערשט קלאסישער מיט צוויי פלוסן: די גרויס פון די צימערן מיט זייערע טאפלטע באלקאנען זיינען אן אויסנאם אין אלץ, וואס מיר האבן ווען געזען אין האטעל אקאמאדאציע.

די דאזיקע טעפיכער מיט די באקוועמע מעבל שאפן אן אנגענעמע שטימונג און די סטיווענס זיינען אין זיבעטן הימל. אלע צימערן האבן קיכן מיט פרידזשידערס און די "איירקאנדישאנינג" ארבעט שטענדיק. די באדינונג אין האטעל איז אן אויסערגעוויינלעכע. מען דארף זיך נאר צוגעוואוינען צו די בארוועסע פיס, מיט וועלכע די באדינער קומען אריין אין אייער צימער. גרויסע שיכטן פון אינדישן פאלק גייען ארום בארוועס. זיי גלויבן ניט, אז מען מוז אריינזעצןביידע פיס אין תפיסות פאר א גאנצן טאג און זיי באפרייען פאר דער נאכט. פיס דארפן זיין אזוי פריי ווי עס דארפן זיין די הענט אדער דאס ווארט און אויב דער אספאלט איז א הייסער און ער ברענט אביסל דארף מען זיך נאר צוגעוואוינען און פארהארטעווען די פעל. נאכדעם לאכט מען זיך אויס פון א ביסל ברענען.

דאס עסן אין האטעל איז זייער גוט און ביי די מאלצייטן שפילט אן אינדישער ארקעסטער זייער שיינע אינדישע מוזיק. אין זייערע מאכלים פילט זיך אביסעלע צופיל פעפער. אבער ווען א פאלק האט געהאט אזויפיל פעפער צום שמעקן און האט דאס אנגענומען מיט ליבשאפט, וועלן מיר גיין זיי זאגן, אז עס איז צו פעפערדיק?

דאס קען מען ניט זאגן צו מענטשן, וואס נעמען אייך אויף מיט דער גרעסטער העפלעכקייט. דער האטעל "אשאקא" פארמאגט אויך אן אייגענעם "שאפינג" פאר דער באקוועמלעכקייט פון די טוריסטן און פארן בענעפיט פון די אינדישע קרעמער. דעם אוונט וואס מיר זיינען אנגעקומען איז שוין געווען צו שפעט פאר קויפן עפעס. האבן אונדזערע ווייבלעך נאר אריינגעקוקט דורך די שוי־פענצטער און האבן זיך קוים געקענט דערוווארטן פאר מארגן פרי, כדי צו קענען אריינכאפן עטלאכע שיינע "סאריס" וואס דער אינדישער סוחר האט אזוי קונציק אויסגעשטעלט אין זיין באלויכטענעם געשעפט.

מיר האבן זיך באשטעלט פאר פרישטיק פאר אכט דרייסיק אין לוקסוסדיקן "דיינינג־רום" און ניין דרייסיק איילן זיך אונדזערע פרויען צום געשעפט פון די שיינע "סאריס". דער קלוגער אינדיאנער קרעמער

ווייס פון זיין דערפאַרונג, אַז ווען פרויען ווילן עפּעס קויפן און זיי דאַרפן וואַרטן ביז מען וועט עפענען דעם געשעפט, זיינען זיי גרינגערע קויפער ווען מען לאָזט זיי אַריין. איילט ער זיך ניט מיטן עפענען זיין געשעפט ביז עלף אַזייגער. די ווייבלעך שטייען נעבאַך אויף שפּילקעס. זיי קוקן דורך דעם גלאָז אויף די פאַרשיידענע קאָלירן און יעדע רגע איז אַ שעה.

עלף אַזייגער איז אַראָפּגעקומען דער אינדישער סוחר. זיין באָרד שיין אויסגעקעמט און דער טורבאַן אויפן קאָפּ אויסגעפּלאַכטן ווי אַ קוילעטש און ניט איילנדיק האָט ער אויפגעשלאָסן די טיר.

ווען די טיר איז געווען האַלב אָפן, זיינען אין סטאָר שוין געשטאַנען צוויי פרויען און האָבן מיט אַן אָפּגעכאַפּטן אָטעם געטאַפּט די גלאַטע סחורות פון זייד, וואָס דראַפּירן אַזוי שיין די שלאַנקע פרויען קערפּערס פון די אינדישע פרויען. גאָר קיין גרויסע מציאות ווייזט אויס האָט ער ניט דער אינדיער סוחר. נאָר אַז ער האָט שיינע סחורה, דאָס מוז מען מודה זיין. אַרום אַ פערטל נאָך צוועלף האָט דער קרעמער שוין געהאַט אָפּגעלייזט. נאָר ביי די צוויי קאָסטאַמער — פערצן "סאַריס". ער האָט פאַרקויפט צו אַנדערע אויך עטלאַכע, נאָר דאָרטן זיינען שוין געווען קלענערע קניות.

ווען די אַנדערע קויפערינס זיינען אַריין אין געשעפט און האָבן דערזען ווי אונדזערע פרויען האַלטן אין איין זאָגן, אַז דאָס נעמען זיי און יענע דריי נעמען זיי אויך און די צווייטע בלויע מיט די דריי גרינע אויך און נאָך און נאָך, האָבן זיי לכתחילה געמיינט, אַז פאַר זיי וועט שוין גאָר ניט בלייבן. אָבער ווען אונדזערע האָבן זיך אַביסל אָפּגעשטעלט האָבן זיי איינגעשטעלט און אויך פּרובירט עפּעס האַנדלען. אָט דאָס איז דאָס, וואָס מען זאָגט אַ קלוגער סוחר.

מיר פאָרן אַרויס אָנצוקוקן די יונגע שטאָט ניו־דעלהי. פאָרנדיק דורך די ברייטע בולוואַרן וואָס זיינען פאַרפּלאַנצט מיט טראָפּישעביימער זעט מען הערלעכע רעזידענץ געגנטן מיט גראָז אַזוי ווי גרינער סאַמעט אין פאָרנט פון די הייזער. ווען מען קומט צו צו דער אינגאַנצן קיילעכדיקער — פּאַרלאַמענט געביידע מיט איר גרויסע צאָל קאָלאָנאַדעס אַרום און מיט די צענדליקער בייכיקע ביימער וואָס באַפּוצן דעם פּאַרק, דערזעט מען, אַז גרויסע אימפּעריעס האָבן אין אַלע צייטן פּרובירט אויפשטעלן ענלאַכע געביידעס אין אַ גרויסן קיילעך.

די רוימער האָבן אויפגעבויט דעם גרויסן קאָליסעאָום אין רוים אין זעלבן סטיל, אינגאַנצן קיילעכדיק. דער אונטערשיד איז נאָר אין דעם, וואָס אין דער פּאַרלאַמענט געביידע פאַרזאַמלען זיך די

פארטרעטער פוןביידע הייזער און ווילן שאפן בעסערע געזעצן און דארט אין אלטן קאליסעאום זיינען ארויסגעגעבן געווארן אומברייִנג געזעצן וואו מענטש און ווילדע חיה זאל קעמפן פאר זייער לעבן בכדי צופרידן שטעלן די סאדיסטישע אפעטיטן פון די בלוט־דורשטיקע רוימער מושלים.

מיר שטעלן זיך אפ ביי די סעקרעטאריאט געביידעס וואס הויכן ארויס מיט 270 פוסיקע "דאאומס" אין די געביידעס זיינען דא בא א טויזנט ביורא צימערן און אכט מייל קארידארן אין אלע עטאזשן.

ניט ווייט פון די סעקרעטאריאט געביידעס איז דער הערלאכער פארק מיט דעם "וואר מעמאריאל ארטש" נאך די זיבעצן טויזנט אינדישע סאלדאטן, וואס האבן אוועקגעגעבן זייער לעבן פאר דער קרוין.

אין זעלבן פארק שטייט אויך אן אימפאזאנטע דענקמאל סטאטוע פון קעניג דזשארדש דעם 5טן. פארנדיק מיט דער פארלאמענט הויפט גאס וואו עס געפינען זיך מאדערנע אפיס געביידעס זעט מען די בראדקאסטינג הויז פון "אינדיע ראדיא", און די מאסיווע געביידע פון דער "באנק אף אינדיא".

ווען "דזשאנטאר־מאנטאר" איז געבויט געווארן מיט א 250 יאר צוריק איז נאך דא קיין סימן ניט געווען פון א שטאט. דער גרויסער אינדישער געלערנטער און אסטראנאמער האט דאס געבויט אויף צו שטודירן די וועגן פון די הימל קערפערס און פאר דעם האט ער אויפגעבויט 3 קיילעכדיקע געביידעס אן א דאך פון אויבן. איינע פון די געביידעס איז אזוי געבויט, אז די זון קען דארט ארייַנשיינען נאר איין טאג אין יאר — דעם 21סטן מערץ. היינט איז דער דזשאנטאר מאנטאר אבסערוואטאריע מערסטנס א פלאץ פאר טוריסטן צו אבסערווירן אן אבסערוואטאריע.

דער "וויגואן בהאוואן" איז אן אולטרא מאדערנער קאנפערענץ האל, וואס איז אויסגעשטאט מיט די בעסטע סיסטעמען פאר גוטער אקוסטיק און איז אינגאנצן ניי פארן אויג מיט זיין ארכיטעקטאנישער פלאנירונג.

אונדזער "גייד", ווייזט אונדז אן אויף דער גרויסער געביידע פון אויבערשטן געריכט און אויף דער גרויסער נאציאנאלער לאבאראטאריע פאר פיזיקס.

מיר פארן באזוכן דעם ערשטן טעמפל אין ניו־דעלהי דעם בירלא טעמפל. אט דער טעמפל איז גראד ניט קיין היסטארישער. ער איז געבויט געווארן אין הייַנטיקן יאר־הונדערט און איז די שטאלץ פון דער נייער שטאט. די ארכיטעקטן פון דעם בירלא טעמפל האבן ניט

געפראוועט ווייט אוועקגיין פון דעם נאציאנאלן שטייגער פון טעמפל בוי. זיי האבן זיך געהאלטן נאענט צום אינדישן רעליגיעזן סטיל שטייגער און האבן נאר, וואו ניט וואו, אריינגעבראכט עפעס פון מאדערניזם פון דער צייט.

אינדיע, איז א לאנד פון פארשיידענע גלויבנס און איין נאציע. דער גרעסטער טייל פון אינדישן פאלק גלויבן אין הינדואיזם, וואס זיין פילאזאפישער איינשטעל איז; די איינהייטלעכקייט פון דער אוניווערסאלער נשמה פון וועלכער די אינדיווידועלע נשמות זיינען נאר אן אפשטראל, צו די גרויסע מאסן אינדיער. פארשטייען דעם הינדואיזם אין זיין פילאסאפישן באגריף? בין איך ניט שטארק זיכער. פונקט אזוי בין איך ניט זיכער אויב אונדזערע יידישע מאסן פארשטייען יהדות אים רמבמ׳ס באגריף?

בודואיזם איז די צווייטע גרויסע רעליגיע, וואס פארבינדט מיליאנען אין זיין גלויבן. "בודד גאיא" און "סארנאט" וואו בודדא האט געגעבן זיינע ערשטע דרשות זיינען פון די הייליקסטע פלעצער בא די בודואיסטן. "דזשאיניזם" און "סיקהיזם" זיינען אויך גאנץ גרויסע רעליגיעס אין דער מיליאניקער אינדיע. "מאהאווירא" דער באגרינדער פון סיקהיזם האט געפריידיקט, אז א מענטש קען דערגרייכן השארת הנפש, נאר דורך רעכטפארטיקע מחשבה און גוטע מעשים און אז אלע באשעפענישן האבן עפעס א נשמה און דעריבער איז א זינד צו טאן זיי שלעכטס.

איסלאם און קריסטענטום איז אימפארטירט געווארן פון דרויסן. פאקיסטאן, וואס איז אמאל געווען א טייל פון אינדיע, האט דעם גרעסטן טייל אנהייגער פון איסלאם. קריסטלעכע קלויסטערס האב איך עפעס ניט צופיל באמערקט, אבער זיי מוזן זיין ערגעץ אין געגנטן, וואס איך האב ניט באזוכט. אין ניו דעלהי האבן מיר דעם אדרעס פון אן אינדישער פאמילע וואס האבן א גרויס יובעליר געשעפט אין צענטער פון שטאט. אונדזערע פריינט אין ניו־יארק וואס זיינען שטארק באפריינדעט מיט דער נאהארין פאמיליע האבן צו זיי געשריבן וועגן אונדזער רייזע קיין אינדיע. האט איר שוין באדארפט זען וואס פאר א מכניסי אורחים די אינדיער זיינען: פריער מוזט איר מיט זיי טרינקען עטלעכע לחיים׳ס אין געשעפט. נאכדעם שווארצע קאווע מיט א צובייס און אז דער אפעטיט איז אביסל א צורייצטער פארט מען צו "גיילארד", וואו עס ווערן סערווירט די בעסטע אינדישע מאכלים.

"גיי לארדס" איז דער "מאקסימוס" פון ניו־דעלהי און איר מוזט זיך פארלאזן אויפן "מייטרע די", אז ער זאל דאס צוגרייטן פאר אייך די

מעדני מלכים. מיינט איר דאך אוודאי, אז "גיילארדס" קען מען ניט קריגן קיין פעפער? זאג איך אייך, אז איר האט במחילה, א טעות. פאר געלט קריגט מען אלץ אפילו אין אינדיע און זיי קארגן אויך ניט פון דעם מין. איך האב ביז דאן ניט געוואוסט, אז אינדיע איז דאס לאנד וואו דער שווארצער פעפער וואקסט. עסן א סך פעפער איז א געוואוינהייט, אזוי ווי אלע געוואוינהייטן. אט למשל, האב איך געהאט א פעטער בערל, פלעגט ער ארויפשיטן א שיין ביסל פעפער אויף דעם שבתדיקן טשאלענט און ער איז אין זיין לעבן קיינמאל אין אינדיע ניט געווען.

די נאהארינס האבן נאך א גרויס געשעפט פון טייערע ביזשוטעריע אין דער אלטער שטאט דעלהי און זייער פירמע איז א פאר הונדערט יאר אלט. מיר און די סטיווענס האבן זיך מיט זיי געטראפן נאך א פאר מאל, אבער ווער קען פארדייען אזויפיל גאסטפריינטלעכקייט?

די אינדיער זיינען גרויסע ספעציאליסטן אין דער אויסארבעטונג פון אייווארי און אין קונסטשטיק פון גאלד און זילבער. קען מען זען אין געשעפט צענטער, צענדליקער געשעפטן פון די אויסארבעטונגען.

אין א נאכמיטאג פארן מיר אנקוקן די אלטע היסטארישע דעלהי און מיר שטעלן זיך אפ ביים "רעד-פארט". די לעגענדעס וואס ווערן דערציילט וועגן דעם "רעד-פארט" שטייגן אריבער יעדע פאנטאזיע פון מאס און פרייז. ביים היינטיקן טאג זיינען ווייניק געבליבן פון די אוצרות וואס דארט איז געווען. די קאלאנען אין די אויפנאם צימערן זיינען געווען אינגאנצן פון מארבל און די סופיטן זיינען געווען באדעקט מיט זילבער און גאלד. דער "פיקאק" טראן איז געווארן א וועלט לעגענדע און זיין ווערט איז געשאצט געווארן אין 70 מיליאן פונט שטערלינג. דעם גרעסטן רויב האט געמאכט "נאדיר שאה" אין 1739 און אביסל איז אוועק אין לאנדאן, פריי פון אפצאל.

ראדזש-גהאט איז דער נאמען פון דעם נאציאנאלן פארק וואו עס איז פארגראבן די אש פון דעם גרעסטן מאראליסט אין היינטיקן יאר הונדערט — מאטהאמא גאנדי. דער מאוזאלעאום — אויב מען קען דאס אזוי אנרופן — איז געבויט אין דער פארם פון א גרויסן מזבח צו וועלכן מען גייט ארויף מיט עטלעכע טרעפ. יעדן טאג ווערן געביטן די בלומען, וואס באצירן דעם אויבן פון דעם נידעריקן דענקמאל. מיר, אזוי ווי אלע איבעריקע וואס זיינען געקומען אנקוקן דעם הייליקן פלאץ האבן אראפגענומען די שיך פון די פיס און געגאנגען עטלעכע הונדערט פוס אין זאקן ביז דעם ארט, וואו דער דענקמאל געפינט זיך.

דער גרויסער מענטש, מאטהאמא גאנדי, האט געטרוימט פון א וועלט אן טרערן. זיין מענטשן ליבע איז ניט געווען באגרענעצט נאר צו

זיין פאלק, וואס האט אזוי שטארק געליטן. ער האט פארמאגט געגוג ליבע פאר דער גאנצער מענטשהייט און פארן גאנצן באשאף. ער איז נאך צו נאענט צו דער וועלט געשיכטע, אז מען זאל דערזען זיין פולער גרויסקייט, דיסטאנץ אין צייט וועט וואס ווייטער אלץ מער ארויסברענגען די גרויסע געשטאלט פון דעם צדיק הדור.

מען האט אונדז אנגעזאגט, אז מיר זאלן זען דעם היסטארישן מאאסק "דזשאמא מאסדזשיד" ניט צוליב זיין אויסערגעוויינלעכער עלעגאנץ, נאר צוליב זיין הייליקייט. אין דעם מאאסק, דארף זיך געפינען א שטעק־שוך א "סליפער" פון גרויסן נביא "מאהאמעד" און זיין פוסטראט איז דארטן אפגעצייכנט אין שטיין. וואס דארטן טוט זיך דאס ניט אפ לעבן דעם דזשאמא־מאדזשיד? ארום און ארום זיינען אויפגעקלאפט פון אלטווארג געשטעלן פאר האנדל און טויזנטער מענטשן האנדלען מיט גארניט. א געשטעל וואס פארמאגט 16 טשוועקלעך מיט א האמער און אן אלטע אפצוויינגע איז א געשעפט און מיט דעם האנדלט מען. אזא גרויסן אונטערשיד אין סטאנדארד און אין פארם פון האנדל זעט מען ניט אין ערגעץ אנדערשוואו.

עס איז אוממעגלעך ארויס צו גיין פון אן אויטא, ווייל עס באפאלן אייך הונדערטער בעטלער פון גאר אלטע ביז גאר יונגע און אלע ווילן אייך גלעטן.

אט אזוי מוז דאס אויסזען א קא־עקזיסטענץ פון דורות, וואו דער מיטל אלטער טוליעט זיך צום צוואנציקסטן יארהונדערט מיט אלע זיינע דערגרייכונגען און זיי הויזן צוזאמען אין גאר נאענטער שכנות.

"דזשאמא מאסדזשיד" אין מיין שפראך וואלט געקענט הייסן בשמים פון מיסט אדער דער שונא פון נאז דער גערוך פון צופארעטע לייבער און פון אפגעשפארטן שמוץ דרינגט דורך די נאז־לעכער אין ברוסטקאסטן. דער מאגן דערפילט דעם איבל און קערט זיך נאך הילף פאר פרישע לופט, זיך צו קענען באפרייען פון דעם איבל געפיל. איז מען טאקע אויף צרות מיט אזא נאז, וואס איז אן איבערקלייבער אין שמעקן.

מיר לאזן זיך צו די הויפט גאסן פון דער אלטער שטאט דעלהי און אויפן וועג טרעפן מיר אן עטלעכע אינדיער וואס זיצן ביים וועג און פארכישופן שלאנגען מיט זייער לאנגע פייפלעך. די שלאנגען הויבן זיך אויף פון זייערע בייכלעך און גלייכן זיך אויס ווי א שטעקן אין משה'ס האנט איידער ער איז געגאנגען צו פרעה'ן. די שטעקן־שלאנגען טאנצן אויס זייער גיפטיקן טאנץ מיט ווארפן די קעפלעך הין און צוריק אזוי ווי פארשיכורטע. מיר באצאלן פאר דער שפיל און פארן ווייטער, ווייל עס איז א מורא צו שטיין לעבן שלאנגען, ווען איר האט מיט זיך חוה'ס.

דער צענטער פון דער שטאט דעלהי שוויבלט מיט מענטשן־מאסן אנגעטאן אין ווייסע קיטלען מיט גארטלען ארום. הונדערטער געשעפטן פון גאלד, זילבער און אייוארי שטעלן אויס זייערע סחורות און סוחרים פון אינדישע טעפּיכער זיצן אויסגעזעצט אויף די טראטוארן און ווייזן אן אויף זייערע סחורות, וואס זיי האבן צו פארקויפן. הענדלער פון ביליקע סחורות און אלטע שמאטעס זיינען אויך דא מיט זייערע סחורות און די טראטוארן זיינען זייערע אפענע געשעפטן. מענטשן ווי בינען דרייען זיך הין און צוריק, אנדערע טאפּן די סחורות און דינגען זיך געלאסן. די איבעריקע זיינען נאר צושויער און קוקן זיך צו צום שפיל פון האנדל. ווייסע בהמות שפּאצירן זיך ארום צווישן עולם און זוכן א שטיקל מאלצייט פון די ארויסגעווארפענע גרינסן, וואס די פּרוּכט הענדלער האבן ארויסגעווארפן. די קי זיינען א טייל פון דער באפעלקערונג און זיי געניסן די זעלבע רעכט, וואס עס האבן גרויסע טיילן פון דער אינדישער באפעלקערונג — זיי מעגן אויך צוהונגערן.

מיר זיינען עטלעכע מאל געפארן אנקוקן די נייע און אלטע דעלהי.

אין יענעם שיינעם זונטיגדיקן פרימארגן האבן מיר זיך אנגעטראפן מיט א רעליגיעזן פאראד אויף דער הויפּט גאס פון דער אלטער שטאט. עס האבן מארשירט טויזנטער מענטשן מיט פלאגן און ארקעסטערס האבן אויסגעפילט רעליגיעזע מוזיק אויף פארשיידענע כלים.

די פּראצעסיע האט זיך געצויגן פאר א לאנגער צייט און אין מיטן דער פראצעסיע איז געפארן א קארעטע איינגעשפּאנט צו צוויי ווייסע פערד. דער מענטש וואס איז געזעסן אין דער קארעטע איז געווען אויסגעפוצט אין קליידער פון א הייליקן מיט א ווייסן באנד אויף זיין מויל. אויסגעזען האט ער אזוי הייליק, אז מען וואלט אים געקענט אננעמען פאר א פרוי און דער באנד איז א סימבאל, אז הייליקע דארפן האלטן זייער מויל געשלאסן בכדי ניט געשטרויכלט צו ווערן מיט לשון הרע. א גרויסע לעקציע צו אונדזערע פרויען, וואס קומען צו די הדסה מיטינגען.

אויסצורעכענען אלע היסטארישע הינדו טעמפּלס און די איסלאמישע מאסקס מיט די טומס וואס שטייען אויף אלע וועגן אין דער אלטער און נייער שטאט דעלהי, וואלט געמיינט שרייבן א בוך וועגן דער אלטער אינדישער געשיכטע. מען קען אבער ניט אדורכלאזן ניט צו דערמאנען דעם זיבן הונדערט יאריקן אייפל טורעם "קוטאב מינאר", וואס שטייט ווי א שטומער עדות פון די פארגאנגענע טעג. "קוטאב מינאר" איז די העכסטע וואונדער שטיק פון מוסולמענישער ארכיטעקטאניק און קונסט.

פון זיין דרייסיק עטאזשיקער הויך קוקט מען אראפ אויף הונדערטער מיילן פון לעגענדארן לאנד. עס שטייען נאך דא ביי די הונדערטער קאלומס פון די הינדו טעמפלס, וואס די מוסולמענישע הערשער האבן חרוב געמאכט און גענוצט די מאטעריאלן פאר זייער ריזיקן טורעם. שטייט ער דער טורעם אביסל אנגעבויגן און דורות נאך דורות קלעטערן צו זיין שפיץ צו קענען אראפקוקן אויף דער אויסערגעוויינלעכער פאנאראמע, וואס שפרייט זיך אויס פארן אויג.

א רייזע צום טאזשמא־האל אין אגרא.

ניין אזייגער שבת אין דער פרי פארן מיר ארויס צוזאמען מיט די סטיווענס קיין אגרא.

די טוריסט געזעלשאפט, וואס האט אן אפטיילונג אין אונדזער האטעל האט אראנזשירט פאר אונדז א ספעציעלע קאר מיט זייער א גוטן "גייד". נעגי, איז א ספעציאליזירטער וועג־ווייזער און ער קען גוט די מלאכה פון מאכן א טור אינטערעסאנט. דער וועג קיין אגרא איז א גוטער און מיר פארן פארביי אסך שטעטלאך און דערפער. ניט אלע דערפער מוז מען דערזען מיט די אויגן, מען קען זיי דערשמעקן מיטן נאז.

דער הויפט וועג איז באוועגלאך מיט בארוועסע פוס גייער און מיט רייטער אויף אייזלען און קעמלען און אביסל אויטאמאבילן. די פעלדער זיינען באשפרינקלט מיט מענטשלעכע סילועטן פון אלטע און גאר יונגע. דאס פרובירן זיי ארויסקוועטשן פון דער טרוקענער ערד די לעצטע זאפטן אירע, צו דערהאלטן די נשמות פון צופיל איבעריקע מענטשן, וואס זיצן אויף איר. מיר טרעפן אן קליינע גרופן פון אינדישע פרויען, איינגעוויקלט אין זייערע לאנגע באקליידונגען, מיט אלע סארטן טעפ אויף זייערע קעפ און מיט די הענט ארונטער. דאס אינדישע פאלק האט געלערנט די קונסט פון גלייכגעוויכט — באלאנס זינט דורות, און א פאלק וואס ווייס די מאס פון באלאנס וועט קיינמאל ניט מאכן קיין איבערגעאיילטן שריט.

גייען זיי די פרויען מיט געמאסטענע שריט און די טעפ שטייען גלייך אויף זייערע קעפ און רירן זיך ניט פאר א האר ווייל דער שריט איז ניט קיין איבערגעאיילטער.

מיר קומען צו צו א דארף, וואס איז באלאגערט מיט צענדליקער וועגענער געשפאנט צו קעמלען און אקסן און הונדערטער הייליקע און ווייניקער הייליקע אינדיער פילן אן דעם שליאך. נעגי דערציילט אונדז, אז אין דארף איז דא א הייליקער פלאץ צו וועלכן עס ציען זיך שטענדיק טויזנטער גלויביקע וואס קומען דארטן תפילה טאן.

עס איז ניט געווען אזוי גרינג זיך ארויס באקומען פון דעם דארף, צוליב די גרויסע מאסן פוסגייער וואס שטראמען אהין און צוליב די קי, וואס האבן זיך ליב צו חבר׳ן מיט מענטשן און נעמען ווייניק אכטונג צום בלאזן פון אן אויטא. אפפארנדיק עטלעכע מייל זאגט אונדז נעגי, אז ער זעט פון דערווייטן עפעס, וואס וועט זיין פאר אונדז א גרויסער סורפריז. מיר דערנענטערן זיך צו דעם עפעס און מיר דערזעען פאר זיך א הויכע פיר פיסיקע געביידע, וואס באוועגט זיך פאמעלעך און אויף זיין שפיץ זיצן איינגעבויט אין א ביידל א הייליקער סאנטא מיט א ווייסער בארד און זיין משמש פון פארנט.

מיר איז שוין אויסגעקומען צו זען עלעפאנטן אין פארשיידענע צירקן, אבער אזא גראמאדנעם עלעפאנט האב איך נאך ביז דאן ניט געזען. פון הינטן זיינען נאכגעפארן א פאר פורן געשפאנט צו אקסן וואס פירן שפייז פאר דעם גרעסטן עסער צווישן חיות. נעגי האט געבעטן דעם שמש, ער זאל אונדז דערלויבן נעמען בילדער פאר א ״בעבור שנדב״ פאר דעם הייליקן און זיי האבן מסכים געווען. די פראצעסיע האט זיך אפגעשטעלט און די קאמעראס האבן אנגעהויבן זשומען און פארצייכענען אויפן פילם די לעגענדארע באגעגעניש.

דאס שפרייזן זיי ערשט צו דעם טייך ״גאנגעס״ וואו זיי וועלן אנקומען אין חודש יאנואר. יעדן טאג דעקן זיי 7 — 6 מייל און רוען זיך אפ אין דערפער און אין שטעטלאך אדער אין אפענעם פעלד. אפפארנדיק נאך א שטרעקע פון א צוואנציק מייל דערזעען מיר ביים זייט פון וועג עטלאכע יונגע אינדיער און א גרויסן שווארצן בער טאנצנדיק אויף זיינע הינטערשטע פיס. איינער פון די אינדיער שפילט עפעס א מין רוסישע קאזאצקע און דער צווייטער ווייזט דעם בער מיט איין האנט עפעס א גוטן נאש און מיט דער אנדערער האנט, ווייזט ער אים וואס פאר א טאנץ ער זאל אויסטאנצן. מישקא קוקט אויפן מאכל און באלעקט זיך. ער טוט אונדז א בערישע טובה און צעהעצקעט זיך מיט זיין שווערלייביקייט אזוי ווי א גראבע מחותנתטע אויף איר מוזינקעס חתונה.

דער אינדיער רעכנט אונדז א רופע פאר א טאנץ, אזוי ווי אמאליקע כלי זמרים פלעגן נעמען פופצן קאפיקעס פאר א ספעציעלן טאנץ, וואס מען האט ביי זיי באשטעלט.

מיט דעם ענדיקט זיך ניט דעם אינדיערס פארשטעלונג, ער האט נאך ביי דער זייט א מאמע־מאנקי מיט דער קליינער מאנקעלע צוגעטשעפעט צו איר בויך און פאר א רופע קען זי אויך טאנצן. האבן מיר באשטעלט א ראמבא מיט א טשא־טשא און איין אינדישן טאנץ פאר דריי רופעס און איר האט באדארפט אנקוקן ווי די מאנקי טאנצט

און מאכט העוויות און די פיטשינקע האלט זיך אן מיט אלע פיר הענט אן דער מאמען זי זאל ניט אראפפאלן. איז כאטש איך האב שוין אזויפיל מאל געזען מאנקיס טאנצן אין די גרויסע האטעלן אין מיאמי און אנדערשוואו, איז דאסמאל געווען א סך אינטערעסאנטער. אויפן וועג פארן מיר פארביי שטעטלאך מיט גרויסע פאבריקן וואס זיינען אויפגעקומען דורך די צוויי פינף יאריקע פלענער, וואס די אינדישע זעלבסט־שטענדיקע מלוכה האלט אין דורכפירן.

אין סיקאנדרא, וואס ליגט פינף מייל אוועק פון אגרא שטייטביים וועג דער באוואוסטער מאוזאלעאום פון דעם עמפעראר אקבאר פון דער מאגהול דינאסטיע. דער הונדערט און פופציק אקער — גרינער פארק, וואס רינגלט אים ארום רופט זיך "באהיסטאבאד" און די חרובע הויכע ווענט שטייען נאך עד היום און צאמען ארום די הערלאכע געביידעס פון דעם מאוזאלעאום. די אויסקריצונגען אין גאלד ביי די אריינגאנגען דערציילן וועגן דער גרויסקייט פון מלך "אקבאר", וואס ביידע וועלטן זיינען באשאפן געווארן פאר זיין כבוד וועגן.

אין פארק לויפן ארום סטאדעס הערשן און ביים אריינגאנג לויפן אייך נאך צענדליקער מאלפעס און ווארטן איר זאלט זיי עפעס צו ווארפן אדער אנקארמענען פון האנט.

ארום צוויי אזייגער שטעלן מיר זיך אפ ביי א גאנץ שיינעם האטעל וואו מיר באשטעלן מיטאג. אין האטעל באגעגנט מען א סך אייראפייער און מיר הערן רעדן אין דער דייטשער שפראך. זיי, די דייטשן, פארגינן איך ניט אזא גרויסן פארגעניגן פון זען דעם גרויסן וואונדער, וואס הייסט "טאזש־מאהאל"

וועגן "טאזש־מאהאל" האט א שרייבער אמאל געשריבן; אז ווען אין אינדיע, וואלט מער גארניט געווען צו זען, ווי נאר דעם "טאזש־מאהאל" לוינט זיך נאך אלץ מאכן די לאנגע רייזע. "טאזש־מאהאל" איז די גרעסטע סערענאדע, וואס א פארליבטער קעניג מיטן נאמען שאה־דזשאהאן, האט אויסגעזונגען צו זיין געליבטער ווייב. דער שיינער "מומטאז־מאהאל" וואס איז אים געשטארבן אין עלטער פון 39 יאר. די גועסטע בוי־קינסטלער פון דעם מיטעלן מזרח, וואס האבן געשאפן אין אנהויב פון 16־טן יארהונדערט זיינען איינגעלאדן געווארן צוזאמען מיט די לאקאלע ארכיטעקטן אויסצוחלומען דעם אנדענק מאוזאלעאום נאך שאה־דזשאהאנס געליבטער ווייב.

"מאהאמאד איזא אפאנדי" פון טערקיי איז געווען דער הויפט ארכיטעקט פון דער וואונדערלעכער קונסט שטיק. צוואנציק טויזנט מענטשן האבן מיט זייער פאכמענישקייט און מיט זייער שווייס

אויפגעשטעלט די הערלעכע געביידע, וואס האט פאר יארהונדערטער פארכאפט דעם אימאזש פון פאעטן.

די געביידע איז געבויט פון קרישטאל, ריינעם מארבל און זיין "דאאום" איז באזעצט מיט טייערע שטיינער וואס גלאנצן אנטקעגן דער זון און שיינען ווי שטערן קעגן דער ליכט פון דער לבנה. די מאזאאיק קונסט פון יענער צייט איז ארייגעלייגט געווארן אין דער גאנצער הויך און ברייט פון דער געביידע אינווייניק און פון אויסן. די סימעטרישע מאָסן שטימען צום האר און איר שטייט פארגאפט און קוקט זיך צו צו דער אומגלויבלעכער פאכמענישקייט פון מענטשנס הענט.

פון דער גרויסער מארבל פלאטפארמע הויבן ארויס פיר ריזיקע קאלומס 162 פוס די הויך אינגאנצן פון מארבל מיט מאזאאישע באפוצונגען. די פיר שטיינערנע עדות שטייען אזוי דורך די 330 יאר און טאג איין טאג אויס, נאכט איין נאכט אויס האלטן זיי וואך איבער דעם זכר פון א ראמאנטישן מלך, וואס ליגטביים זייט פון זיין געליבטער מלכה.

אין אונטערשטן טייל פון "טאזש" שטייען אויף 2 נידעריקע מארבל פלאטפארמעס צוויי קברים אין שניי ווייסן מארבל ארנאמענטירט מיט טייערע שטיינער און אריינגעארבעט מיט דער שענסטער מאזאאיק. איין קבר איז פון מונטאז־מאהאל, געשטארבן אין 1629 און דער צווייטער איז פון עמפעראר שאהדזשאהאן וואס האט געווארט 37 יאר ביז 1666 צו דערגרייכן יענע וועלט, וואו עס רוט אין פרידן זיין מונטאז־מאהאל. פארלאזנדיק "טאזש־מאהאל" האב איך געפילט, אז איך האב געזען עפעס אן אנטפלעקונג, וואס איז שווער צו שילדערן אין ווערטער.

דורך אימאזש באנייט זיך דאס געזעגנע און איר דערזעט ווידער די טיף גרינע גראזן און די שיינע ביימער וואס וואקסן אין לעגענדארן פארק. איר דערמאנט זיך אין די לאנגע באסיינען מיט די פאנטאנען וואס שפריצן מיט וואסער אן אויפהער די בלומען פון אלע קאלירן, וואס פארשמעקן דעם ארום מיט זייער פארפיום אראמאט. אין קורצן קען מען זאגן "חלמא טבא חזית".

מיר באזוכן נאך עטלעכע היסטארישע פלעצער אין אגרא ווי דעם אגרא פארט וואס איז געבויט אין 1565. מיר קוקן ארום די שטאט און מיר פארן צום האטעל וואו מיר געזעגענען זיך אפ מיט "נעגין", וואס וועט נעבאך פארן אליין צוריק צו ניו־דעלהי און מיר וועלן נעמען דעם קליינעם עראפלאן וואס וועט אונדז ברענגען אין צייט פאר אוונט־ברויט אין אונדזער שיינעם האטעל אשאקא.

אין גאנץ אינדיע איז די וואך דער יום־טוב "ציוואלי". דער גרויסער פעסטיוואל פון ליכט, וואס דאס אינדישע פאלק פייערט איז אין אנדענק פון דעם גרויסן זיג וואס זייער פאלקס־העלד "ראמא" האט געהאט איבער דעם דעמאנישן קעניג "ראוואנא" פון "לאנקא". גאנץ אינדיע איז די וואך אילומינירט מיט מיליאנען ליכט און באזונדערס איז גרויס דער עפעקט אין ניו־דעלהי. אלע רעגירונגס געביידעס זיינען ארום געבונדן מיט טויזנטער עלעקטרישע לעמפלאך אין פארשידענע קאלירן און זיי קאנקורירן מיט דעם שיין פון דער לבנה, וואס זעט אויס בלאס אנטקעגן דער פארשידנארטיקער יום־טובדיקער ליכטיקייט. די ווענט פון די האטעלן זעען אויס, פון דערוויטנס, ווי איין שטיק פייער, וואס וויל באלייכטן א היסטארישע דאטע אין דעם לעבן פון א גרויסן פאלק.

דער יום־טוב "דיוואלי" איז זייער ענלאך צו אונדזער יום־טוב חנוכה סיי מיט זיין אינהאלט און סיי מיט זיין שטייגער פון פייערונג.ביידע פייערן דעם אנדענק פון א נצחון. ביי אונדז איז דאס געווען דער נצחון פון די חשמונאים איבער דעם מיליטער פון אנטיוכוס עפיפאנעס — און ביי זיי דער נצחון פון "ראמא" איבערן מיליטער פון ראוואנא לאנקא. איז כאטש, זיי האבן ניט געפונען קיין קריגעלע בוימל ביי ראוואנען אין טעמפל און זיי בענטשן ניט קיין אכט ליכטלעך רופן זיי דעם יום־טוב א יום טוב פון ליכט. ווייל ליכט האט נאר א באדייטונג אין באפרייאונג פון דעספאטיזם און אונטערדריקונג. א פאלק קען זען ליכט שיין, נאר ווען עס איז באפרייט. דעריבער דעקן דיוואלי און חנוכה אויך די לעצטע עפאכע פוןביידע פעלקערס זעלבסטשטענדיקייט.

אין אונדזער האטעל אשאקא טוט זיך היינטיקן שבת אוונט אויף טיש און אויף בענק. אלע גרייטן זיך צום גרויסן באל, , וואס ווערט געפייערט לכבוד דעם יום־טוב אין גראנדיעזן באנקעט־האל אויפן צווייטן פלאר.

די בעסטע נאציאנאלע מאכלים זיינען צוגעגרייט פאר דער סעודה און צוויי ארקעסטערס, וואס פארבייטן איינע די אנדערע שפילן אינדישע און וועלטלאכע טאנץ מוזיק.

רייכע אינדיאנער פאמיליעס אויסגעפוצט אין זייערע נאציאנאלע טראכטבאקליידונג, און באהאנגען מיט טייערע צירונג פון גאלד און בריליאנטן גיבן צו פייערלעכן קאליר צו דער יום־טוב אטמאספערע.

מיר עסן אזעלכע נייע מאכלים און מען האפט, אז דער מאגן וועט ניט רעוואלטירן קעגן זייער שארפקייט. א מאגן איז אבער א שכן

פון הארץ און דער שכן זאגט אונטער, אז מען קען ניט אפטאן אויף טערקיש צו מענטשן, וואס פרייען זיך מיט א פאלקס שמחה און געדענקען זייער אייגענע שמחה פון זעלבן אינהאלט.

עס ווערט פארגעשטעלט א הינדו־שאא מיט אלע זייערע נאציאנאלע אויסדרוקן און מאנירן. אין שפיל און אין טאנץ זיינען די באוועגונגען פון הענט און פינגער דער סימבאלישער אויסדרוק פון זאכן. א האנט נאענט צום הארצן דריקט אויס ליבע און די זעלבע האנט אפשפארנדיק די לופט אין פארנט פון זיך מיינט אוועקגיין.

וואס מער איר פארשטייט די סימבאלן, אלץ מער פארשטייט איר זייער קונסט. זייער מוזיק איז א מזרח אזיאטישע און א סך טענער זיינען נאענטע מקורבים מיט אונדזער מיטל מזרחדיקער יידישער מוזיק. ביים ענדע פון פריילעכן און אינטערעסאנטן באל, וואו מיר האבן געטאנצט ווי אויף א קרובישער שמחה האט דער ארקעסטער זיך צושפילט א "הבה נגילה". דאס איז געווען דער פריילעכסטער טאנץ, וואס אלע האבן אויסגעטאנצט. איך בין זיכער, אז וויייניק האבן געוואוסט פון וואנען עס שטאמט אזא ריטמישע מוזיק?

איז ניט וויסנדיק, האבן זיך פיס פון אייראפייער און אמעריקאנער און ספעציעל פון אינדיער געהויבן מיטן ניצוץ פון חסידות, וואס איז ארייגעוועבט אין דער מעלאדיע. שיכורלעך איז יעדערע געווען און שיכרות ברענגט אריין אין אן אנדער וועלט. האבן זיך פארלעך נאך מער געטוליעט איינע צו די אנדערע און האבן שיכורדיק נאכגעזונגען אין זייערע שפראכן "עורו אחים בלב שמח".

מיר זיינען צופרידן, וואס מיר האבן געלאזן נעגין פארן אליין מיט דעם אוטא און מיר זיינען געקומען אין צייט בייצוואוינען א שיינעם יום־טובדיקן באל אין ניו־דעלהי.

דעם לעצטן טאג אין ניו־דעלהי האבן מיר געלאזן פאר אפרו. דער האטעל פארמאגט אזא גרויסן פארק מיט די שענסטע בלומען פארזייט. גרינע לאנקעס מיט שיינעביימער שטייען גרייט פאר אייער באקוועמלעכקייט און צענדליקער טוריסטן צושפרייטן זיך ד'ארטן, ווי ביי זייער טאטן אין וויינגארטן.

דער גרויסער "סווימינג־פול" וואס באקומט זיין וואסער פון א פרישן קוואל אין דעם טיפן אינגעווייד איז פול מיט יונגע בחורים און מיידלעך און מיר לויפן ארום אנקוקן טעמפלען. טוען מיר זיך אן מיא מיאיש און האבן הנאה פון דעם פרישן ווינטל, וואס גלעט דעם קערפער מיט צארטער קילקייט.

נאוועמבער איז די בעסטע צייט צו באזוכן אינדיע. די טאג טעמפעראטור איז ארום 80 אין די אוונטן 65עס פאלט ניט קיין רעגן

אין די דריי חדשים נאוועמבער, דעצעמבער, יאנואר און די הימלען זיינען קלארע. די חדשים יוני, יולי, אוגוסט און סעפטעמבער האבן רעגנס פון דרייצן ביז אכצן טעג יעדער מאנאט.

האבן מיר הייסט דאס צוגעטראפן מיטן וועטער אויך. דערמאנט מען זיך. אז מיר האבן נאך ניט געזען די נייע אמעריקאנער אמבאסאדע, וואס איז געווארן א שם דבר אין דער גאנצער וועלט. כאפן מיר ארויף די הויזן און מען נעמט די קאמערא און מען לויפט זען דעם שטאלץ פון אמעריקעס אויסשטעל אין אזיע.

איז דאס טאקע א פראכט פון א געביידע, אויסגעפלאנט לויט דעם לעצטן ווארט אין מאדערניזם. א גרויסער פאנטאן אין דעם נייעם פארק, וואס שטייט אין פראנט פון אריינגאנג, גיסט אויס מיליאנען קיוב וואסער און דער אונטן זשליאקעט דעם וואסער צוריק אין זיינע געדערים און לאזט אים אן אן אויפהער שפריצן אין דער הויך. קוק איך אויף די הויכע וואסער שפריצן און קלער צו זיך: צי איז דאס ניט אמאל א סימבאל פון די הויכע צוזאגן, וואס מען גיט דעם אפגעשטאנענעם אינדישן פאלק, וואס רינט אויס ווי דאס וואסער דא?

אינעווייניק אין דער געביידע אויף דעם אונטערשטן עטאזש זיינען אין דער מיט פון פלאר אויסגעארבעט וואסער וועגן אין וועלכע עס טונקען זיך וואסער ליליס און פוןביידע זייטן איז נאך געבליבן גענוג פלאץ אויף צו קענען אריינקומען אין די ביוראען.

זיי האבן דארטן אויך א פולע אויסשטעלונג פון אמעריקאנער שאפונג אין אינדוסטריעלער דערגרייכונג און אויך אן אפטיילונג פון ליטעראטור און קונסט.

האבן מיר געוואלט וויסן, וואס טוען די רוסן: דערציילט טונדז אונדזער וועג-ווייזער, אז די רוסן בויען ערשט זייער א גרויסע אמבאסאדע און זי וועט ערשט זיין פארטיק דעם קומענדיקן יאר. בין איך א בעלן געווען א קוק טאן, וואס זיי סטראיען דארטן און האב געזען זייער א גרויסע געביידע, וואס האבן שוין וועגט, אבער עס איז שווער צו טרעפן, ווי זי וועט אויסזען? סיידן זיי זאלן אייך ווייזן די פלענער? מיר קומען אין האטעל און מיר נעמען זיך שרייבן בריוו צו אונדזערע קינדער און צו נאענטע פריינט, פון וועלכע מען איז שוין אוועק קרוב צו צוויי חדשים.

מיר זיצן אויף דער שיינער טעראסע וואס פירט ארויס פון אונדזער צימער און קוקן זיך גוט אן אויף די מיליאנען ליכט, וואס באלייכט ניו־דעלהי.

איך פארצייכן איינדרוקן, וואס איך וועל האבן צו געדענקען אין פרייע מאמענטן, ווען דער געדאנק איז ניט פארנומען מיט דער פשוטער רעאליסטיק פון טאג טעגלאכן לעבן.

מיר שלעפן ארויס די וואליזעס און צום ניינטן מאל פאקן און אויספאקן, גייט שוין די מלאכה ווי א מזמור. מיין פרוי בעט אויס א גוטן געלעגער פאר אונדזער סאמאוואַרטשיק אין איר גרויסן לעדערנעם האנט־בייטל, ער זאל חלילה ניט קריגן א קלאפ ערגעץ ניט ווילנדיק. אלץ איז גרייט פאר אונדזער מארגנדיקער רייזע קיין קאלקוטא.

קאלקוטא

קאלקוטא איז ניט קיין אלטע שטאט אין דער פראווינץ פון בענגאל. זי איז געגרינדעט געווארן אין יאר 1690 דורך איינעם א "שארנאק" פון דער דעמאלסטיקער "ענגלישער מזרח אינדישער קאמפאני". די ענגלישע קאמפאני, וואס האט צוביסלעך ארויסגעשפארט די פראנצויזישע און האלענדישע האנדעלס געזעלשאפטן פון אינדיע האט אין די צייטן פון מלך "אקבאר" אפגעדונגען דעם דארף פאר זייערע געשעפט טראנזאקציעס. די ערשטע עטלאכע און פופציק יאר האט די געזעלשאפט אויסצושטיין א סך אנפאלן פון די מאהאראטאס און האבן די געגנט געמוזט אויפגעבן.

קאלקוטא איז א מיליאניקע שטאט און זינט פאקיסטאן האט פארטריבן אירע ניט מוסולמענישע איינוואוינער, איז קאלקוטא פארפלייצט געווארן מיט נאך א מיליאן און א האלב היימלאזע, וואס האבן ניט קיין דאך איבערן קאפ. די גרויסע מאסן היימלאזע זיינען א צוגאב צו די הונדערטער טויזנטער דאכלאזע מענטשן, וואס האבן נאך פריער קיינמאל ניט פארזוכט דעם טעם פון אהיים.

קאלקוטא ציילט ביים היינטיקן טאג א פינף מיליאניקע באפעלקערונג ניט אריינרעכנענדיק די טויזנטער בהמות וואס וואנדערן פריי אין אירע גאסן.

דער אייראדראם אין קאלקוטא שוויבלט מיט מענטשן. די באלויכטונג איז ניט קיין שטארקע און צענדליקער אינדישע מענער ווילן אייך ארויסהעלפן מיטן באגאזש.

דער נאמען פון דעם "אייר־פארט" איז "דומדום" און איר קריגט עפעס א מאדנעם געפיל, ווען איר לייענט איבער דעם נאמען. "דומדום" איז א גיפטיקע קויל, וואס איז גענוצט געווארן אין דער ערשטער מלחמה און האט געמאכט זיינע קרבנות אומהיילבאר. צו וואס מען האט אויסגעקליבן דעם נאמען? ווייס איך ניט אפשר איז

דאס צוליב די אומהיילבארקייט פון די מיליאנען אינדיער פון זייערע אבערגלויבנס און פון האפנונגסלאזיקייט.

די רייזע צום צענטער פון שטאט וואו עס שטייט דער גראנד־האטעל איז א לאנגע. עס איז ניט אזוי צוליב דער ווייטקייט, ווי צוליב דער שטארקער ענגשאפט אין די ארעמע גאסן, וואו טויזנטער מענטשן און בהמות פלאנטערן זיך אונטער די פיס און פארהאלטן דעם גאנג פון אונדזער באס. אין איין פלאץ האבן מיר געמוזטווארטן א האלבע שטונדע, ביז עס איז דורכגעגאנגען א רעליגיעזער פאראד מיט מוזיק און טויזנטער זיינען געשטאנען און געקוקט. עס איז געווען ארום עלף אזייגער אין אוונט און די באוועגונג איז געווען פון אינמיטן טאג. דורכפארנדיק ווי ניט ווי די טומלדיקע געגנט, זיינען מיר דורכגעפארן גאסן, וואו די טראטוארן זיינען געווען באלייגט מיט טויזנטער איינגעוויקלטע פעקלאך אין שמאטעס, וואס האבן אמאל געמוזט זיין ווייס. אין די פעקלאך זיינען געלעגן איינגעקארטשעטע קערפערס פון היימלאזע מענטשן, וואס דער טראטואר איז זייער בעט און דער דאך איז דער הימל.

קיינער דארף זיי ניט אט די מענטשן פליגן, וואס ליגן פארשטומט אין דער אפענער גאס. זייערע איינציקע פריינט, זיינען די שטומע קי, וואס שטייען ביים זייט און קוקן זיך צו צו דער גרויסער געשטראפטקייט פון דעם בחיר היצורים. זיי די שטומע צינגער האבן עפעס אמאל יא געהערט פון א פסוק אז "ומותר האדם מן הבהמה אין", אבער, אז בהמות זאלן זיין מער יחסנים פון אן אדם, איז ערגעץ געמאכט געווארן א טעות אין פסוק. שטייען זיי און מעקען אויס דעם צער אויף דער מענטשלאכער מערכה.

דער האטעל גראנד איז א גרויסער האטעל געבויט ווי א שלאס־מעם און אין שלאס־מעם שטייט א שיינער גארטן מיט אן אפענעם פלאץ צו טרינקען און טאנצן. שפילט די מוזיק טאנץ מעלאדיעס און פארלעך דרייען זיך צום ריטם פון די מוזיק.

אונדזער צימער איז "אייר־קאנדישנד" און גאנץ באקוועם. לייען איך די רעגולאציעס פון האטעל און דערוויס זיך, אז די וואסער פון קראן טאר מען ניט טרינקען און מען בעט אייך איר זאלט גוט פארשליסן טיר און פענצטער ווען איר גייט שלאפן. מילא, מיט די וואסער האט מען זיך אן עצה געגעבן מיר האבן געטרונקען ביר און די ציין האבן מיר געוואשן מיט "סקאטש וויסקי". אבער מיט די טיר און פענצטער האב איך שוין אביסל מורא. האב איך גוט צוגעשלאסן דעם פענצטער מיט די גראטעס און צוגעשפארט דעם קאמאד מיטן הויכן שפיגל צום סאמע פענצטער און צום טיר האב איך צוגעשפארט דעם שווערן דעסק און מיט אביסל קריאת־שמע אין מויל, זיינען מיר

געגאנגען זיך אויסרוהען. אין קאלקוטא האב איך דעם אדרעס פון ד״ר לעאן תיקף און זיין פרוי נעלי.

פון ישראל האט דעם פרעזידענטס אדיוטאנט יוסף כרמל און זיין פרוי שילא, מיט וועלכע מיר זיינען זייער באפריינדעט געווארן — געשריבן צו עטלאכע מענטשן אין אינדיע און אין אנדערע מקומות — וועגן אונדזער באזוך דארטן.

נאך זייענדיק אין דעלהי האב איך זיך פארשטענדיקט מיט ד״ר תיקף אויפן טעלעפאן און ער האט מיר געבעטן אים אפקלינגען באלד נאך מיין אנקומען אין קאלקוטא. נאכן פרישטיק אין האטעל האב איך אפגעקלונגען צום ד״ר תיקף און ער איז טאקע תיכף געקומען. די תיכף געשיכטע גייט צוריק צו לובלין, וואו ער איז געבארן געווארן מיט 50 יאר צוריק.

ער האט שטודירט אין דער שווייץ און אויסגעשטודירט אויף דאקטאר. זיין ספעציאליטעט איז אויגן דאקטאר און ערשט פארמאגט ער אן אויגן קליניק אויף דעם ״שאארינגהי״ בולוואר אין דעם שענסטן געגנט פון שטאט. ער איז פארהייראט צו א שווייצארערין, ניט פון אונדזער גלויבן און האט א זון, וואס שטודירט אין דער שווייץ.

ד״ר תיקף און זיין פרוי נעלי, זיינען די פירער פון דער קהילה און זיי זיינען פון די איבערגעבליבענע עסקנים אין לאקאלע און ציוניסטישע אונטערנעמונגען. זיי זיינען שוין עטלאכע מאל געווען אין ישראל און דעם יאר, איז נעלי דארטן געבליבן פאר זעקס חדשים, כדי צו לערנען עברית אין אן אולפן. קענט איר שוין וויסן, ווי אפצושאצן א שווייצאריש — יידישע נשמה? ד״ר תיכף איז געקומען מיט זיין קאר אן נעלין (זי איז געווען פארנומען) און נאכדעם ווי ער האט מיר איבערגעגעבן די ראשי פרקים פון זיין אייגענער געשיכטע און אביסל פון דער יידישער געשיכטע אין קאלקוטא, זיינען מיר ארויסגעפארן אנקוקן די שטאט.

די שטאט איז א גרויסע און ניט קיין אלטע. זי פארמאגט עטלעכע שיינע בולווארן און גרויסע פארקן. דער גרויסער נאציאנאלער פארק אין מיטן שטאט פארנעמט מער ווי צוויי הונדערט אקער לאנד און טיילט אפ די שטאט פון דער אמאליקער ענגלישער פעסטונג ״פארט וויליאם״ וואס שטייט ביים טייך ״הוגלי״.

די אמאליקע מושלים זיינען ווייזט אויס, קיינמאל ניט געווען אזוי זיכער מיט זייער געוועלטיקן, האבן זיי שטענדיק געזוכט א וועג צו זיין וואס מער דערוויטערט פון געדיכטע באפעלקערונגען וואס קענען אמאל ארויסשפרינגען פון די האלאבליעס. שטייט ער אזוי דער ״פארט וויליאם״ איזאלירט, מיטן פנים צום פארק און מיט זיין הינטן

צום ברייטן טייך און ער דערציילט פון די אפטע בריוו מיט אינסטרוקציעס, וואס זיי פלעגן קריגן צוגעשיקט פון לאנדאן, אזוי צו זאגן: זייט ניט צו שטרענג מיט די אונטעריאכטע מענטשן־מאסן, אבער שיקט א סך געלט, ווייל מיר דארפן אויף שבת.

ביי דער לינקער זייט פון פארק שטייט א הערלעכע געביידע אינגאנצן פון ווייסן מארבל. דאס איז דער "וויקטאריא מעמאריאל" וואס איז געבויט געווארן צווישן 1906 און 1921. א קליינע אזיערע ארום דער געביידע און דורך דער רעפלעקציע אין וואסער זעט איר צוויי ווייסע גרויסע פאלאצן שטייענדיק איינער מיטן קאפ ארויף און דער צווייטער מיטן קאפ אראפ. אין דעם "וויקטאריא מעמאריאל" איז אויפגעזאמלט די בעסטע קונסט ווערק פון אינדישן פאלק און זיינע ווערטפולסטע היסטארישע אנטיקן.

ביים זייט פון דעם "וויקטאריא מעמאריאל" שטייט פעסט איינגעבויט דער "סט פאולס" קאטעדראל — א קאפיע פון דעם לאנדאנער קאטעדראל, וואס איז באשעדיקט געווארן דורך די דייטשע באמבעס.

דער דזשענעראל פאסט אפיס איז א שיינע ווייסע געביידע זייער א גרויסע, מיט א גרויסן דאאום די מאס פון א גאנץ שיינער געביידע אין דער הויך. אזא געביידע איז מער פאסיק פאר א מיניסטעריום ווי פאר א פאסט געביידע, אבער, אז אזוי האבן זיי געוואלט זאל דאס זיין, בין איך אויך מסכים.

אין פארק שטייט זייער א הויכער מאנומענט 170 פוס די הויך נאך איינעם "אקטערלאני". האב איך שוין פארגעסן, וואס זיינען געווען זיינע פארדינסטן, אז מ'זאל אים שטעלן אזא שיינע מצבה אין שענסטן פלאץ פון שטאט. אין פארק זעט איר הונדערטער מענטשן. אויסגעלייגט אויפן גראז און סטאדעס קי שניידן אפ דעם גראז מיט זייערע ציינגער. מיר פארן פארביי א סך גאסן און זעהען די שיינע געביידעס אויף די ברייטע גאסן, ווי דער "בראבאארן ראוד" און דער "נעטאזשי־סאבהאס" ראוד.

אט די אלע שיינע גאסן מיט די ברייטע בולווארן זעט מען נאר אין צענטער פון שטאט.

פארט איר אוועק פון צענטער שטאט, וואקסט אויס פאר די אויגן אזא גרויסע ארעמקייט, אז אויב מען וועט אמאל דורכפירן א קאנטעסט, וועלכע שטאט אין דער וועלט פארמאגט מער ארעמקייט? וועט קאלקוטא געווינען דעם ערשטן פרייז.

קאלקוטא פארמאגט דעם גרעסטן מארקעט פלאץ אין אינדיע. ער איז א סך גרעסער און שענער ווי דער מארק וואס מיר האבן געזען אין טעהעראן.

דאסז זיינען געביידעס וואס ציען זיך פאר טויזנטער פוס אין דער לענג און דער ברייט אין אלע בראנזשעס האבן דארטן זייערע געשעפטן.

געפינט איר דארט לאנגע רייען פון געשעפטן פון זילבערנע כלים און גאלדענע כלים, קליידונג און עסנווארג, אינדישער זייד און "סארריס" אפילו בלומען און וואליזעס קענט איר דארט אויך קויפן.

די מלוכה גיט אויף דעם אכטונג און עס זעט אויס צו זיין ריין. ד"ר תיקף האט אונדז פארגעשטעלט צו א יידישן הענדלער, וואס האט דארט א זילבער געשעפט. ער איז א באגדאדער ייד, וואס רעדט א ספרדישן עברית.

אין קאלקוטא וואוינעןביים היינטיקן טאג ארום א 1500 יידישע נפשות. דער גרעסטער טייל פון זיי זיינען פון איראק און פארנעמען זיך מיט מסחר. זיי פארמאגן א שיינע שול אין צענטער פון שטאט אויפן נאמען פון דעם גרויסן יידישן גביר ר' דוד ששון ע"ה, דער נאמען פון דער שול איז "מגן דוד". דער נאמען פון דער משפחה סאסון איז פאר לאנגע יארן געווען באוואוסט אין דער יידישער וועלט. אבער אין אזיע און אין מיטעלן מזרח האט מען זיך געגרויסט מיט דעם נאמען סאסון, אזוי ווי די אייראפעאישע יידן האבן זיך געגרויסט מיט דער משפחה ראטשילד.

די סאסונס מיט זייער גרויס עשירות האבן געפירט שטרענג יידישע היימען. האבן געבויט שולן און תלמוד תורה'ס און שפיטאלן און האבן געשטיצט נויט באדערפטיקע. די משפחה סאסון זיינען געקומען אין באמביי — אינדיע פון באגדאד, און דא זיינען זיי נתעשר געווארן.

די צווייטע נגידישע פאמיליע אין אינדיע, איז געווען די עזרא פאמיליע, וואס האבן אויך אויסגעבויט א שול אין קאלקוטא און די שול הייסט "נוה שאנן"

די צוויי משפחות האבן זיך משדך געווען צווישן זיך און די טאכטער פון א סאסון איז געווארן "ליידי" עזרא. די געשיכטע האט אונדז ד"ר תיקף דערציילט, ווען מיר זיינען געפארן באזוכן די ווילא, וואו עס האט געוואוינט ליידי עזרא.

אט די אינטערעסאנטע יידישע פרינצעסין, איז אלס יונגע מיידל אויפגענומען געווארן ביי דער קעניגין וויקטאריא און נאך לאנגע

יארן פון וואווילטעטיקער ארבעט איז זי באקרוינט געווארן מיטן טיטול "ליידי". איר ווילא איז געווארן דער סאלאן פון דיפלאמאטן און קינסטלער. די בעסטע אינטעלעקטועלע געזעלשאפט האט זיך באגעגנט אין אירע סאלאנען.

דאס האט איר ניט געשטערט צו האבן אן אפענע הויז פאר יעדן יידשן באזוכער אין קאלקוטא און די פרייטיק צו־נאכטן איז איר שבתדיקער טיש געווען באזעצט מיט אורחים פון דער פרעמד און מיט אייגענע פון איר שטאט

ליידי עזרא׳ס סדרים זיינען געווען גרויסע באנקעטן אויפן שטייגער פון עשירות און אויך ארעמע זיינען געזעסן ביי אירע טישן.

מיר האבן שפאצירט אין הויף און באטראכט די שיינע באלקאנען פון וועלכע עס האט גאר ניט אזוי לאנג צוריק, אראפ געקוקט, די איידעלע יידישע אריסטאקראטין ליידי עזרא.

איך האב אנגעהויבן נעמען בילדער, איז צוגעקומען א פיינער אינדיער און האט אונדז אויפמערקזאם געמאכט, אז דאס איז א מלוכה לאבאראטאריע און עס איז שטרענג פארבאטן צו נעמען בילדער. איך ווייס פון אן אנדער לאנד, וואס פאר אזעלכע זאכן קריגט מען אומזיסטע קעסט און מען נעמט א וואקאציע פאר א שטיק צייט. דא האט ער אפילו די פילם ניט געהייסן ארויסנעמען, אפשר ווייל ער האט ניט געגלויבט, אז איך האב שוין גענומען אביסל בילדער?

מיר באזוכן עטלעכע טעמפלען פון וועלכע דער דזשעין טעמפל איז דער אינטערעסאנטסטער. ד״ר תיכף פירט אונדז צוריק צו אונדזער האטעל, וואו ער גיט אונדז איבער נאך מער פרטים פון דער יידישער כראניק אין קאלקוטא. אין קאלקוטא וואוינט א רייכע יידישע משפחה דזשייקאבס. זיי פירן אן מיט ריזן געשעפטן אין לאנד אין שותפות מיט זייער שוואגער הער אליאס.

יוסף כרמל דעם פרעזידענטס אדיוטאנט האט געשריבן פון ישראל, צו די הערן דזשייקאבס און אליאס אין דער זעלבער צייט, ווען ער האט געשריבן צו ד״ר תיכף וועגן אונדזער באזוך אין קאלקוטא. פון ד״ר תיקף האבן מיר אויסגעפונען, אז זיי זיינען פאררייזט אין לאנדאן געשעפטלעך. מיר האבן שטארק באדויערט, וואס מיר האבן ניט געקענט באגעגענען די אינטערעסאנטע משפחה אין קאלקוטא.

אינדיע, וואס איז האלב די גרויס אין שטח ווי די פאראייניקטע שטאטן מיט א באפעלקערונג פון צוויי מאל אזוי די גרויס האט ניט קיין פלאץ פאר אירע טויטע אין איר ערד. זיי האבן געמוזט אויפגעבן די פאראָרדענונג אין חומש "כי מעפר אתה ואל עפר תשוב". און זיי

פארברענען זייערע טויטע אויף דינעם אש. פאר עמפעראַרס און מאהאראדזשעס און אנדערע שררות געפינט מען נאך יע אביסל פלאץ פאר גרויסע דענקמעלער. זיינען מיר צומארגנס געפארן זען ווי א פאלק געזעגנט זיך מיט זיינע טויטע און וואו דער אינדיער קומט אןביים סוף פון זיין לעבן.

דער קרעמאטאריום געפינט זיך אין א הויכער אלטער געביידע ביים ברעג פון טייך. אין פלאר פון דער געביידע זיינען פון אספאלט אויסגעגאסן נידעריקע פארמעס פון א פיר פוס די לענג ביי צוויי א האלב פוס די ברייט דאס זיינען די מזבחות אויף וועלכע מען לייגט ארויף די טויטע. פון אויבן ווערן אנגעלייגט דינע שייטלעך פון טרוקן האלץ און אונטן זעט זיך ארויס בינטלעך שטרוי.

ווען דער ווינט בלאזט אויף דעם פייער, ווערט פון די שייטלעך האלץ א העליש שטיק היץ וואס פארצוקט און פארברענט הויט אוןביינער אין א קורצער צייט. ווען איך בין דארט געווען האבן זיך פיר קערפערס געבראטן אין א גיהינום־דיקן פלאם.

נאענט צו די מזבחות זיינען געשטאנען די נאענטע משפחות פון די טויטע און האבן זיך צוגעקוקט מיט א מאדנער רואיקייט צו די פלאמען, וואס פארברענען זייער נאענטן. קיינער פון זיי האט ניט פארגאסן קיין טרער, קיינער האט ניט געוויינט אויפן קול, צו באקלאגן די ענדע פון א לעבן. אפשר איז דאס דערפאר וואס זיי גלויבן, אז דאס איז דער אנהויב פון א נייעם לעבן אין א וועלט וואו עס גילט ניט דער פסוק ״בזיעת אפיך תאכל לחם״. איך האב זיך געוואונדערט, ווי אזוי איז דאס מעגלעך, אז איך זאל קענען שטיין און צוקוקן צו אט דעם שוידערלעכן ספעקטאקל? ווען איך קען אפילו ניט זען ווען עמיצער צושניידט א פינגער. דער ענטפער איז; די קאלטבלוטיקע רואיקייט פון די ארומיקע, וואס ווייזן ניט ארויס קיין סימן פון טראגישער איבערלעבונג.

ווען דאס פארברענונג איז פארענדיקט, באקומט די משפחה דאס ביסל אש און פארשפרייט דאס אין די וואסערן פון טייך, וואס פליסט צום טייך ״גאנגעס״. דער געזעץ איז, אז מען טאר ניט נעמען קיין בילדער פון דער פראצעדורע, אבער אז די קרובים זיינען מסכים קען מען עס טאן. אונדזער ״גייד״ האט אפגעמאכט א פרייז מיט די משפחות און איך האב גענומען בילדער. איך האב זיי, אט די בילדער פון ״מי באש״ צווישן די אנדערע פילמען וואס איך האב אנגענומען אויף אונדזער רייזע. דעם פרייז, וואס ער האט געמאכט, איז געווען 5 רופעס צו א משפחה. צוזאמען 20 רופעס 5 דאלאר אין אונדזערע געלט. די סומע איז געווען א גוטער צושטייער פאר די שייטלעך

האלץ, וואס די משפחה האנדלט איין אין דערבייאיקן מאגאזין, וואס פארקויפט די ברען מאטעריאלן.

ארויסקוקנדיק צום טייך, וואס שטראמט ביי דער קרעמאטאריע האב איך געזען א סך אינדיער זיך באדן נאענט צום ברעג, אזוי ווי עס וואלט גארניט געווען. דעמאלט האב איך פארשטאנען אביסל אנדערש, וואס עס האט געמיינט דער מחבר, ווען ער האט געשריבן "מי באש ומי במים". פון דארט זיינען מיר געפארן צו דער בית־אל סינאגאגע. נאך אזא איבערלעבונג ווילט זיך געפינען א שוץ צווישן ווענט פון א מקום קדוש.

דער ראביי א געבוירענער קאלקוטער, וואס האט געלערנט אין סעמינאר אין ניו־יארק איז ניט געווען. צווי יידן איינער פון זיי דער שמש האט אונדז אויפגענומען און ארומגעפירט ווייזן די שול. זיי פארמאגן אויך א תלמוד־תורה, וואו זיי ברענגען די קינדער מיט א באס. זיי רעדן עברית און אביסל ענגליש. די קינדער לערנען תפילה און יידישע געשיכטע און עברית. דער באזוך אין שול האט אונדז אביסל סטימולירט און צוריקגעבראכט צו רעגולערער שטימונג.

אין האטעל געפינען מיר א ביסל צושטרייאונג. מענטשן קומען און גייען און די באוועגונג צעמישט אביסל דעם געדאנק און מאכט אים פארגעסן אן דעם שווערן איינדרוק וואס פרעסט אויף אים און דערדריקט אים. דער געדאנק צאפלט אויף און פארשלעפט אייך צו מאידאנעק און אוישוויץ און בערגען בעלזען דא טוט מען דאס צו טויטע, וואס סוף כל סוף איז שוין זיי אלץ איינס. אבער דארטן?...

די נאכט איז אדורך אין א שרעקלעכן קאשמאר ברענענדיקע יידן אין ווייסע קיטלען טאנצן א קאראהאד און זינגען... שומר ישראל שמור שארית ישראל, ואל יאבד ישראל, האומרים שמע ישראל.

לענגער האבן מיר ניט געוואלט פארבלייבן אין קאלקוטא. איך האב גאנץ פרי געמאכט רעזערוואציעס פאר אונדזער פלי קיין באנקאק און ארום 9:30 אזייגער פארלאזן מיר קאלקוטא אויפן וועג צו סיאם.

באנקאק

דער דזשעט אייראפלאן וואס פירט אונדז, צו דרום מזרח אזיע איז פון דער אויסטראלישער פל-געזעלשאפט "קוואנטאס". ער טראגט זיך מיט א שנעלקייט פון אריבער פינף הונדערט מייל א שעה און זיין "הייוויי" איז 34 טויזנט פוס אין דער הויך.

די ספערע איז א קלארע און א דורכזיכטיקע אן א שטיקל וואלקן. מען זעט פון אויבן טייכן און טייכלעך און גאר שמאלע טייכן א סימן, אז מיר פליען צום ים. ווי אין פסוק שטייט "כל הנהרות ילכו אל הים". מיר פליען איבער וואסער, וואס איז אזוי בלוי ווי דער הימל און עס הויבט זיך אן דוכטן, אז דאס קוקט מען אויפן הימל פון דער הויך אראפ. דאס פליען מיר איבערן "ביי אוו בענגאל" וואס איז א טייל פון אינדישן אקעאן.

איבער פליענדיק דעם וואסער טייל אנטפלעקט זיך פאר די אויגן א גרינער ים פון מיליאנעןביימער, וואס פון אויבן זעען זיי אויס ווי גרויסע שטייענדיקע כוואליעס דאס איז דער דזשאנגל פון בורמא. דער קאפיטאן הייסט אונדז אראפקוקן אויף א שמאלן שנירל, וואס שניידט דורך דעם דזשאנגל דאס איז דער "בורמא ראוד", וואו א יוגנט האט זיין בלוט געלאזן. ער ווייזט אונדז אן אויף א שטאט, וואס שטייט ביים זייט פון דזשאנגל אזוי ווי א אאזיס אין א גרויסן מדבר, דאס איז די שטאט ראנגון, וואו די בורמעזער האבן מיט א פאר וואכן צוריק אויפגענומען אזוי פייערלעך אונדזער פרעזידענט פון ישראל מיט זיינע באגלייטער. עס איז דא עפעס געמיינזאמעס אין דער נייער געשיכטע פון ביידע פעלקער. ביידע האבן געוואונען זייער פרייהייט און זעלבסטשטענדיקייט דורך א "בורמא ראוד". איינער אין דזשאנגל, דער צווייטער אויפן וועג קין ירושלים.

דער פילאט ציט איין די צוים פון זיין מעכאנישן פערד און צו ביסלעך טאמעוועט ער אים איין, אין זיין שנעלקייט, ביז ער שטעלט זיך אין פראנט פון א גרויסער און שיינער געביידע דער פלי פלאץ אין באנגקאק. אראפשטייגנדיק פון אייראפלאן גיט א זעץ אין פנים א

נאסע היץ, וואס דרינגט דורך די קליידער און לייגט זיך ווי א טוי אויפן פעלד אין די שפעט זומערדיקע פארנאכטן.

מיר לאזן זיך פארן אין שטאט, וואס ליגט אוועקגערוקט 19 מייל פון דאנען.

אלץ ארום איז שטארק גרין און נאס און שמאלע וואסער־קאנאלן ציען זיך פון ביידע זייטן וועג ביז אין שטאט אריין. דער שאפער דערקלערט אונדז, אז דאס זיינען די איריגאציע קאנאלן וואס באוואסערן די רייז פעלדער ארום. טיילאנד איז די דריטע רייז פראדוצירנדע לאנד אין דער וועלט און אזוי ווי רייז וואקסט נאר אונטער א דינעם שיכט פון וואסער, זעט מען אומעטום גרינע פעלדער מיט דינעם צודעק פון וואסער.

דער האטעל "אריענטאל" וואו מיר זיינען פארפארן, איז אינגאנצן א נייער און ער פארמאגט די לעצט איינריכטונגען ארײנגערעכנט "אייר־קאנדישאנינג". אין ערגעץ איז די באקוועמלעכקייט אזוי אנגעלייגט, ווי דא אין באנקאק. כאטש נעם און זעץ זיך אוועק אין צימער פאר 5־6 טעג און פאר ווייטער.

וויל מען דאך אבער זען די וועלט, נו, דארף מען אביסל אונטערשוויצן.

אין דער ישראל לעגאציע אין באנגקאק ווייסט מען וועגן מיין באזוך אן טיילאנד. דאס האבן שוין באזארגט יוסף און שילא כרמל. דער הויפט פארטרעטער פון דער לעגאציע איז מרדכי קידרון, דער פריערדיקער אסיסטענט צו אבא איבן אין וואשינגטאן. איך קלינג אן אין דער לעגאציע און געפין אויס, אז קידרון איז אפגעפארן אין האנג־קאנג וועגן א מלוכה ענין.

שאול קריב ערשטער סעקרעטאר פון דער לעגעציע, ווייס אויך וועגן אונדזער קומען און ער לאדט אונדז איין אין דער לעגעציע. די נאכמיטאג שעה איז שוין געווען שפעט פאר א באזוך האב איך אים איינגעלאדן צו זיין אונדזער גאסט פאר אוונטברויט און אויב ער איז א פארהייראטער, וועלן מיר זיין זייער צופרידן צו באקענען זיך מיט ביידן.

ער האט מיט פארגעניגן אנגענומען אונדזער איינלאדונג און אכט אזייגער זיינען זיי געקומען אין אונדזער האטעל. די קריבס זיינען נאך גאר יונגע מענטשן אין די ערשטע דרייסיקער און זיינען פארהייראט ארום 5־6 יאר. ווען זיין פרוי רות האט אונדז דערזען האט זיך זיך קוים געקענט באהערשן. רות האט געארבעט אין ישראל קאנסולאט אין מאנטרעאל בימי גולאן און זי קען אונדז פון דארטן.

ערשט זעט איר שוין וואס פאר א קליינע וועלטל דאס איז? אונדזער האטעל שטייט ביים סאמע ברעג פון דעם גרויסן טייך וואס שניידט דורך די שטאט. דער נאמען פון דעם טייך איז טוענאם פאא־טשוט.

אויפן "רוף גארדן" פון האטעל "אריענטאל" געפינט זיך דער גרויסער רעסטאראן "נארמאנדי". פון עלפטן שטאק קוקט מען אראפ אויף די הונדערטער שיפן און שיפלאך וואס שווימען איבערן טייך און ווינקען מיט זייערע פייערלעך פון ווייטן ווי די פייער פליגן אין א הייסער זומער נאכט. מיר באשטעלן א פליישיקן מאלצייט, אזא "שאטאברייאן" פאר פיר מענטשן איז א האלבער אקס. אין דער געשיכטע פון סטייק עסעריי האבן מיר נאך אזעלכעס ניט געזען.

אין בוענעס־איירעס זשאלעוועט מען אויך ניט קיין פלייש, אבער דא איז דאס א "סיר הבשר" פון "שור הבר". א שעה מיט א האלב האבן מיר געארבעט אויפן סטייק וואס איז געשטאנען אויף א פייערדיק אויוועלע, ביז מיר מענער האבן אים בייגעקומען. די ווייבלעך האבן אלץ געטאן און עס האט ניט געהאלפן.

די קריבס גיבן אונדז איבער אביסל פון דער יידישער כראניק אין באנגקאק און פון דער "גודוויל ארבעט וואס די לעגאציע פירט אן לטובת דער מדינה. מיר פארן ארויס מיט קריבס אויטא באקוקן די שטאט און איר נאכטיקן אויסזען און מיר שטעלן זיך אפ ביים שיינעם האטעל "עראוואן" אביסל אוועק פון צענטער שטאט. אין "עראוואן" האטעל צושמועסן מיר זיך מיט אן אמעריקאנער פארל פון לאנג־איילאנד. זיי קומען ערשט פון האנג־קאנג און זיי דערציילן זיך אן אזעלכע גליקן פון דארטן, אז כאטש נעם לאז שוין איבער באנגקאק און פאר גלייך קיין האנג־קאנג. ער האט דארט פאר זיך אליין געמאכט בסך הכל 30 סוטס און אויב איך וויל א גוטן שניידער און ביליק זאל איך, למען השם, גיין נאר צו וויליאם היו.

נו, דאס איז דאך עפעס טאקע צוגעשיקט פון אויבערשטן אליין: א דאנק גאט פאר דעם חסד! האב איך שוין א שניידער. צי וועל איך אויך מאכן פאר זיך 30 סוטס? ווייס איך נאך דערוויל נישט. איין סוט וועל איך איה"ש באשטימט מאכן.

אין באנג־קאק וואוינט שוין פאר די לעצטע עטלעכע און צוואנציק יאר די פאמיליע פון ד"ר יאקאבסאן פראנס. אליין א געבארענער אין בערלין, וואו ער האט געענדיקט מעדיצין, האט ער זיך דארט ספעציאליזירט אין אויגן קראנקהייטן. געהייראט האט ער א דייטשקע, וואס האט אין אירע יונגע יארן געלערנט אין מק׳גיל אוניווערסיטעט. ווען די נאצי פארטיי האט אנגעהויבן קוקן קרום אויף

די געמישטע הייראטן, זיינען זיי אנטלאפן פון דייטשלאנד אין 1934 און זיך באזעצט אין "אדיס אבאבא" עטיאפיע.

שפעטער מיט א פאר יאר האט זיך מוסאלינין פארוואלט אויפבויען א נייע אימפעריע פאר רוים און ער האט זיך אוועקגעלאזן איינעמען די לאנד פון מלכת־שבא. ד"ר יאקאבסאן, האט ניט געהאט קיין צופיל צוטרוי צו היטלערס שותף. האט ער געכאפט זיין דייטשקע און איז מיט שווער־רייכטן אנגעקומען קיין ישראל. ניט האבנדיק קיין ריכטיקן פאספארט אויף פארן ווייטער, האט אים די יידישע אגענץ ארויסגעהאלפן צו קריגן פאלעסטינער בירגערשאפט און דאן איז ער מיט זיין יונגער פאמיליע פארפארן אין דער הויפט שטאט פון סיאם.

אין באנגקאק האט ער געעפנט אן אויגן קליניק וואו ער פראקטיצירט ביז היינטיקן טאג.

אויס דאנקבארשאפט צו דער יידישער אגענץ פאר איר הילף, איז ער געווארן דער ישראל פארטרעטער אין סיאם נאכדעם ווי ישראל איז געווארן א מדינה. אבער אויך פאר דער מדינה'ס אויפקום, איז ער געוועזן דער זאמלער פארן קרן היסוד.

אט די אלע איינצלהייטן האט אונדז איבערגעגעבן ד"ר יאקאבסאן אליין. ד"ר יאקאבסאן האט אויך געוואוסט וועגן אונדזער באזוך אין באנקאק פון די כרמל'ס. איך האב זיך פארבונדן מיט אים טעלעפאניש און אים איינגעלאדן פאר לאנטש דעם צווייטן טאג פון אונדזער קומען. צוועלף אזייגער איז ער געקומען אין אונדזער האטעל. כאטש איך האב איינגעלאדן פרוי יקאבזאן אויך — איז ער אליין געקומען. ער האט אויסגעזען א סך יינגער, ווי איך האב זיך אים פארגעשטעלט, אנגעטאן זומערדיק אין ווייסע הויזן און אין א ווייסן העמד מיט קורצע ארבעל.

דורך די פאר שטונדן, וואס מיר האבן פארבראכט ביים מיטאג אין "איירקאנדישאנד" רעסטאראן, האבן מיר אויסגעפונען נאך א סך איינצלהייטן וועגן דער פאמיליע יאקאבסאן. זייערע דריי פארהייראטע קינדער וואוינען אין באזונדערע לענדער. א זון מיט א טאכטער וואוינען אין דער שווייץ און איין זון אן ארכיטעקט וואוינט אין סאן־פראנציסקא, זיין פרוי און דריי קליינע קינדער זיינען ערשט געקומען פאר א באזוך צו די עלטערן פאר א חודש צייט. דעם זון'ס פרוי איז א טאכטער פון א רוסישן גענעראל פון צארס ארמיי, וואס זיינען געלאפן ראטעווען זייערע קעפ אין קארעא.

נינא איז געבארן אין סעאול און האט זיך דארט דערצויגן. דער אמאליקער גענעראל האט זיך ווי ניט איז דערשלעפט קיין סאן־

פראנציסקא און דארטן האט עס יאקאבסאנס א זון זיך פארליבט אין א ווייס גווארדייערס טאכטער.

די חתונה איז פארגעקומען כדת ה"דזשאסטיס" און די קינדער זיינען לעגאלע. צי איז דעם יונגען יאקאבסאנ׳ס שווער א שטארקער אוהב ישראל איז שווער צו וויסן.

יאקאבסאן קען גילטן פאר א דייטשיסן נאמען אויך. מיר האבן זיך באגעגנט מיט דער גאנצער משפחה דעם אוונט, ווען מיר זיינען געווען איינגעלאדן פאר אוונט ברויט. די גרויסע הויז, וואס שטייט אין א גארטן — וואו ד"ר יאקאבסאן האט זיין אויגן קליניק אונטן אין זיין וואוינונג אויבן — האט אמאל באלאנגט צו א דייטשן קלוב.

עס איז נאך היינט אויך גוט פאר א קלוב, ווייל די צימערן זיינען פעלדער און זיי זיינען ארנאמענטירט מיט אלע סארטן סטאטועס און טעפיכער און אנדערע אנטיקן. אין דעם גרויסן עס־צימער זיינען מיר געזעסן און איך האב באטראכט די משפחה וואו די מאמע איז א דייטשקע, די שנור א רוסישע, די קינדער — קינדער דער זון ניינציק פראצענט א פרעמדער און דער יידישער טאטע זיצט ווי יענע הון וואס איז אויסגעזעסן אויף געגנדז אייער און די ענטלעך לויפן גאר צום וואסער אוועקצושווימען.

ביים טרינקען האט ד"ר יאקאבסאן אונדז געוואונטשן לחיים, האט דער לחיים צו מיר געקלונגען ווי א "קול קורא במדבר", צו די דורות, וואס שניידן איבער די שטריק, וואס האבן אויפגעהאלטן א שטאם.

וואס נינא האט געטראכט, ווען איר יידישן שווער, איז נישט גרינג צו זאגן. זי האט זיך, אפשר צום ערשטן מאל צוגעהערט צו א שמועס וועגן ישראל, און וועגן ביאליקן. פרוי יאקאבסאן גארנישט קיין נארישע דייטשקע, זעט אויס א סך עלטער ווי איר מאן. קיין גרויסער וואונדער איז דאס ניט, ווייל וועדליק ווי זי האט געשמירט דעם פוטער אויף דעם פרישן ברויט און די גלעזער ביר וואס מען האט אויסגעטרונקען, אז זי זאל וועגן א סך ווייניקער ווי 220 פונט.

זי קען גאנץ גוט ישראל און סיי זי און סיי ד"ר יאקאבסאן קריטיקירן די גרויסע אויסגאבן, וואס די מלוכה גיט אויס אויף אויסהאלטן דער לעגאציע אין באנגקאק. ווען ער איז געווען דער פארטרעטער, האט די מלוכה ניט געהאט קיינע אויסגאבן, אפילו פאר אונטערהאלטונג פון דיפלאמאטן. אויך א טענה!

די יידישע באפעלקערונג אין באנקאק ציילט אכציק נפשות. עס איז דארט ניטא קיין ארגאניזירט קהילה לעבן. קיין שול האבן זיי ניט און קיין רעליגיעזן פירער אוודאי ניט. ראש השנה און יום־כיפור

קלייבט זיך אויף א מנין אין ד״ר יאקאבסאנס הויז און דארטן פראוועט מען די תפילות. ד״ר יאקאבסאן ריכט אויך אפ א סדר, פאר א קליינער גרופע וואס בענקען נאך דעם.

קיין יידישער בית־קברות איז ניטא און יידן קומען צו קבורה אויף דעם סיאמער בית־עולם צוזאמען מיט זייערע שכנים. יידישע מצבות ווערן באצירט מיט א מגן־דוד און מיט אן אויפשריפט אין עברית. קינדער זיינען דא זייער ווייניק און זיי לערנען אין די אלגעמיינע שולן. די וואס קענען, שיקן זייערע קינדער אין אמעריקע אין עלטער פון 14־13 יאר.

זיי פארמאגן א קליינע ספר תורה און עטלעכע סידורים און מצות און וויין אויף פסח באקומען זיי פון האנג־קאנג. צווישן דער יידישע באפעלקערונג זיינען דא עטלעכע משומדים, וואס זיינען די בעסטע באשטייערער פארן קרן היסוד. די לעצטע יידישע געשיכטע אין סיאם, הויבט זיך אן פון 1917 ווען אן אדעסער ייד מיטן נאמען גערזאן האט זיך דער ערשטער דא באזעצט צוזאמען מיט זיין פרוי.

אין 1936 זיינען געווען אין באנגקאק 120 נפשות — היינט ארום אכציק. צי וועט דא פארבלייבן א יידישער ישוב, וועט משפטן די געשיכטע.

זיין אין באנקאק און ניט זען דעם שווימענדיקן מארק, איז ווי זיין אי אגרא און ניט זען דעם ״טאזש־מאהאל״. דער מארק הויבט זיך אן 7:30 אזייגער אין דער פרי און דאן איז די בעסטע צייט צו זען, ווי דער האנדל מיט לעבנספראדוקטן ווערט דורכגעפירט אויף שיפן און שיפלעך.

פון די פריע שעה׳ן פון פרימארגן שווימען נאכאנאנד צענדליקער שיפן און שיפלעך דורך דעם טייך ״פאא טשוא״ צו די קאנאלן, וואו עס איז דער פלאץ פון ״פלאטינג־מארקעט״. דארטן שטעלן זיי זיך אויס מיט זייערע פראדוקטן, אויסגעלייגט אין גוטער ארדנונג און דארטן קומען אויך אויף שיפלעך הונדערטער קויפער און קויפערינס איינהאנדלען זייערע באדערפענישן פארן טאג אדער פאר דער וואך.

די קאנאלן זיינען פארבויט מיט הילצערנע הייזלעך פון ביידע זייטן און די הייזלעך שטייען ביז די קני אין וואסער, וועלכע שווינקען אן אויפהער זייערע אונטנס. אין פארנט פון די הייזער שטייען אזעלכע שיפן ״קאנגס״ אויף וועלכע עס וואוינען פאמילעס מיט זייערע קינדער. די שיפן ווערן גענוצט אין טייל פאר איבערפירן משאות פון איין פלאץ צום אנדערן און דער צווייטער טייל איז די וואוינונג פאר דער פאמיליע. אזעלכע שיפן זעט מען אין די הונדערטער און דאס איז

א טייל פון א לעבנס שטייגער פון א באפעלקערונג, וואס לעבט אין וואסער.

צום מארק זיינען מיר געפארן מיט א מאטער שיפל וואס די טור געזעלשאפט ארדנט איין.

ארויספארנדיק צוריק פון די קאנאלן פארן מיר פארביי ביים בויג פון טייך, די קעניגלעכע בארזשעס, וואס זיינען באדעקט מיט גאלד און זיי שיינען ארויס ווי לעגענדארע וואסער-מוידן אין אפשיין פון דער זון.

דער טעמפל "וואט ארון" ארומגערינגלט מיט זיינע אנדערע געביידעס שטייט מאיעסטעטיש, מיט זיין קאפ פארריסן צו די הימלען און קוקט אראפ אויף די וואסערן וואס שטראמען אן אויפהער פאר 230 מייל, ביז זיי דערגרייכן דעם ים. דער טעמפל "וואט ארון" איז פון זיין אונטן ביזן הויכן שפיץ באדעקט מיט הונדערטער טויזנטער שטיקלעך פארצעליי פון אלע פארבן.

עס איז אומגלויבלעך צו זען דעם געדולד פון די אמאליקע בויערס פון טעמפלען.

זיי האבן ניט געפונען גענוג באגייסטערונג אין די געשיכטעס פון זייער גלויבן, האבן זיי געוואלט ארויסרופן די באגייסטערונג דורך די לעגענדארע טעמפלען, אין וועלכע זיי האבן אריינגעפלאכטן די גרעסטע קונסט פון מענטשלעכן שאפן. פון די טעמפלען אליין קען מען אויפשטעלן א רעליגיע.

די כוהנים פון בודדא, האבן געוואלט גרויס מאכן דעם נאמען פון זייער גאטס נביא, דורך איבערגעטריבענער גרויסקייט און פארשווענדערישן גלאנץ.

אין דעם טעמפל-קרעמאטאריום "וואט טראימיטר" רוט א האלב ליגנדיקער 5 טאניקער בודדא אין א לענג פון 150 פוס. די ליגנדיקע סטאטוע פון דעם מלך הבשן איז אויסגעהאמערט פון סאליד גאלד און עס איז אומגלויבלעך צו זען, אז די קאפ אליין איז פיל מאל גרעסער ווי אונדזער אהרון'ס עגל הזהב. איך האב אויסגערעכנט, אז אפילו מיר זאלן רעכענען דעם פרייז פון גאלד לויטן אמעריקאנעם נידעריקן פרייז פון 35 דאלאר אן אונץ דארף דער מאטעריאל אליין באטרעפן 5,600000% א חוץ מלאכה געלט. שטייען דארט די טעמפל באדינער און פוצן די גאלדענע הויט פון נביא בכדי ארויסצוברענגען דעם געטלעכן שיין וואס די פריסטער ווילן ווייזן צו די גלויביקע.

גאלד איז אבער ניט דער העכסטער אויסדרוק פון גלאנץ. עס זיינען נאך דא אויף דער וועלט טייערע שטיינער און בריליאנטן וואס פארכאפן די פאנטאזיע א סך מער ווי גאלד. האט מען אין דעם קייסערס טעמפל־פאלאץ אריינגעשטעלט א פסל פון בודא אין גאנצן פון עמעראלדן און דזשאספער. אין יענעם טעמפל קומט דער מלך בשר ודם זיך אויסבעטן "תשועה למלכים" פאר אים און פאר זיינס גלייכן, וואס זיינען נאך געבליבן אויף דער וועלט.

די בריליאנטענע סטאטוע איז געמאכט געווארן אין פערצנטן יאר־הונדערט און 3 מאל אין יאר בייט מען אום א "טייל פון די עמעראלדן אין דעם טעמפל" "וואט פרא־קעא" געפינט זיך די סטאטוע פון 1784, ביז דאן האט ער געוואנדערט פון לאמפאנג צו טשענגמאי, צו לאאו, צו וויען־טשאן צו דאנאפורי און אומעטום האט ער געשיינקט זיינע חסדים צו זיינע גלוביקע.

ביים פאלאץ אדער ביי די טעמפלען וואס איז אממערסטן פארהייליקט ביי בודואיסטן איבער דער גאנצער וועלט האבן מיר זיך באקאנט מיט א פארל אין די מיטעלע יארן וואס באררייזן די וועלט פאר די לעצטע צוויי יאר. דורך דער צייט האבן זיי שוין גאר א סך פון דער וועלט געזען אבער דא זיינען זיי געשטאנען אין גאנצן פארגאפט פון דער פאנטאסטישער עקסטראוואגאנץ און הערלאכער שיינקייט. די העכסטע פאגאדא אין דער וועלט "פאטהאם דזשיידי" איז באדעקט מיט 800,000 גאלדליעף שטיקלעך און איז א טייל פון דעם קייסערלעכן טעמפל־פאלאץ. עס איז דארט פארווערט צו נעמען מאווי־בילדער נאר שטילע איז יאָ דערלויבט זאל עס זיין, אז זיי האלטן דאס פאר האליוואוד?

גאלד און זילבער אויסארבעטונגען זיינען אויסגעשטעלט אין הונדערטער שוי פענצטער פון באנקאקס געשעפטן. אויך בראנז אויסארבעטונגען זעט איר אויף שריט און טריט. באנגקאק צייכנט זיך אויס מיט איר "טיעווס מארקעט" וואו מען פארקויפט אלץ מיט 200% ביליגער ווי מען בעט פאר דער סחורה.

צו איז דאס שוין ביליק גענוג, ווייס איך ניט? ווייל מיר האבן איינגעהאנדלט אונדזערע בראנזענע סערוויסעס אין א גרויסער פאבריק וואו רות קאריב האט אונדז געפירט. רות איז געקומען אויפן צווייטן טאג נאך אונדזער באגעגעניש, מיט איר מאנס אויטא, און צוזאמען מיט מיין פרוי, האבן זיי איינגעהאנדלט בראנז, אז עס וועט סטאיען פאר אור־אייניקלעך. אין גאלד אויסארבעטונגען זיינען מיר ניט פאראינטערעסירט געווען. ווען די טראנספארטאציע פון 5 טאן וואלט ניט געוועזן אזוי הויך, האב איך געהאט אין זינען צו מאכן אן

אנבאט פאר דעם פינף טאניקן גאלדענעם בודהא וואס ליגט אזוי באקוועם צולייגט אין "וואט טראימיטר".

צו קוקן אויפן "מארבל טעמפל" איז אן און פאר זיך א געניוס פון זען קונסט. די פיר קאנטיקע מארבל שטיינער זיינען אזוי איינגעפאסט איינער אין אנדערן, אז עס זעט אויס ווי איין שטיק מארבל שניי — דער רויטער דאך מיט זיינע שפיציקע שניצערייען באדעקט מיט גאלד־קאליר, טראגט אייך אוועק צו ווייטע מדינות ערגעץ אין מרחקים און איר פארגעסט, אז דאס זענט איר אליין גאר אין די ווייטע מדינות. א מענטש טרוימט פון אנקוקן ווייטע מדינות און ער צעעפנט די טירן פון זיין פארשטעלונג קראפט. קומט ער אהין ווערן די טירן ניט פארמאכט און דער כוח הדמיון זעט נאך ווייטער.

די שטאט באנקאק מיט אירע איינוואוינער פון ביידע זייטן טייך "טשא פוא" ציילט א באפעלקערונג פון איבער א מיליאן. צו האלטן דעם מיליאן אלטע און יונגע גלויביק, האט מען אויפגעבויט אין דער שטאט דורך א סך יארן, מער ווי 300 טעמפלען זעט מען אין די גאסן און ארום די טעמפלען א סך יונגע סיאמישע גלחים און האלב גלחים אנגעטאן אין זייערע ליכטיק ברוינע כאלאטן מיט געלע יארמולקעס צוגעדעקט זייערע אפגעגאלטע קעפ.

אין די זעלבע גאסן פון דער ריינער שטאט באנקאק זעט איר אויך הונדערטער און הונדערטער שול־קינדער ארויסשטראמען פון זייערע קלאס־צימערן אין א געמעסיקטער ארדענונג. זיי טראגן אלע די זעלבע אוניפארמס פון ווייס און בלוי פאר מיידלעך און וויין קאליר פאר יינגלעך. דערציאונג איז א מוז פאר דער יוגנט, און די שולן ווערן אויסגעהאלטן פון דער מלוכה.

איז דאס אדערפרישונג צו זען ווי א ניט גרויס לאנד דאגהעט פאר איר יוגנט און וויל זיי צופאסן צו דעם היינטיקן יארהונדערט.

מיטן אייראפלאן איז באנקאק זייער נאענט צו קאלקוטא און וואס פאר א גרויסער אונטערשייד? אפשר איז דאס דערפאר, וואס דאס סיאמיש פאלק איז שוין 400 יאר זעלבסט־שטענדיק און האט ניט געהאט איבער זיך קיין באדריקער (חוץ די קורצע צייט פון יאפאנס אינוואזיע)

איין אוונט האבן מיר באשטימט פאר באנקאקס "קלאסיקל דראמא", וואס באשטייט פון טאנץ, דיאלאג און כארוס. דער אינהאלט ווערט מערסטנס אויסגעדריקט אין פאנטאמים און באוועגונג פון האנט און פינגער. יעדע באוועגונג טראגט א סימבאלישן באטייט. ווען די האנט איז ביים הארצן איז עס אן

אויסדרוק פון ליבע, אז א פינגער ווייזט אן אויף איינעם — איז עס פארדרוס.

דער גאנצער באנעם פון זייער דראמא איז אינגאנצן פרעמד צו אונדזערע באגריפן.

די קלאסישע מוזיק איז שטארק פרעמד צו אונדזער אויער. די מוזיק אינסטרומענטן זיינען פארצייטיקע קלאפערלעך און פויקן מיט א פאר חלילים פון אן אנדער שטייגער. דאס איז די היסטארישע קלאסישע דראמע פון אלטן סיאם. אויפן ראדיא האבן מיר געהערט זייער זיסע מוזיק פון סיאם און עס איז געווען אזוי שיין און אזוי אנדערש. עס האט זיך געפילט א געמיש פון אינדישן אומעט מיט דעם כינעזישן וויי־געשריי וואס טראגט זיך דורך די דזשאנגלען פון בורמא.

אין אונדזער האטעל האבן מיר זיך באגעגנט מיט צוויי שיקאגערינס וואס פארן ארום דער וועלט. די רייכע מרס. סטיינער — גאר ניט קיין מיאוסע פרוי איז די אייגנטימערין פון אן עלעקטריק קא. אין שיקאגא. מרס. ״ליכטאם״ איז איר שוועגערין און איז א געוועזענע לערערין פון געאגראפיע, לערנט זי ערשט געאגראפיע פון ערשטן קוואל. זי דענקט, אז ווען זי וואלט געמאכט די רייזע מיט יארן צוריק וואלט זי געוויס געווען א בעסערע לערערין אין געאגראפיע. מיט די צוויי שיקאגער אלמנות האבן מיר באזוכט דעם סיאמישן טעאטער און האבן א סך גערעדט וועגן דער פרעמדער אנדערשקייט פון זייער אלטער קונסט און אויך פון דער אומרואיקער בענקשאפט פון אלמנהשקייט. פרויען זיינען בלומען, וואס בענקען נאך דער זון און דער פייכטקייט פון דער נאכט. פארלירן זיי דאס, זיינען זיי אראמאטיש אנגעשפיצט און ווארטן פאר דעם זשומען פון דער בין, וואס וועט קומען אויסזויגן די פארפיום געוועבן פון זייער אינגעווייד.

מיר געזעגענען זיך מיט אונדזערע נייע באקאנטע אין באנקאק און פארלאזן דעם לופט־פעלד אין א פייערדיקן פרימארגן פון אריבער 90 און א יומידיטי פון 100.

פליענדיק איבער טיילאנד זעט מען פון אייראפלאן פענצטער דאס לאנד צושניטן אין שמאלע קאנאלן און דער אויבערפלאך באדעקט מיט א דינעם צודעק פון וואסער.

מען זעט מענטשן איינגעבויגענע איבערן נאסן צודעק. דאס קלייבן זיי דעם וווייסן ברויט־רייז צו באשפייזן די באפעלקערונגען, וואס קענען באצאלן פאר דעם סיאמער מן.

דער פאסיפיק איז באשפריצט מיט הונדערטער בערג און בערגלעך וואס דער אונטערגרונט האט פון זיך ארויסגעשפארט.

איך פארצייכן מיינע איינדרוקן פון די לעצטע טעג ווי אויך די אינפארמאציע פון דאס געזעענע.

די פיר שטונדן לויפן שנעל פארביי און איידער וואס ווען דערזעען מיר קליינע אינדזלען אין מיטן וואסער און באלד נאכדעם דערנענטערן מיר זיך צו א שטאט, וואס איז איינגעבויט אין שטיינערנע בערג, אזוי ווי נעסטן פון פויגל ביי דעם ראנד פון אן אפגרונט, דאס איז די ווייסע שטאט אויפן ווייטן מזרח האנג־קאנג.

פעלזיקע בערג שטעקן ארויס זייערע מאנסטער קעפ פון די טיפענישן פון צפון פאסיפיק און קוקן אריבער די פלאכע פלוינען אויף וועלכע עס שטיקן זיך אין ענגשאפט מיליאנען כינעזער פון דער געלער ראסע, וועלכע זיינען איבערנאכט רויט געווארן.

אויף אט די בערג פון די שפיץ הויכן ארונטער צו די גרין בלויע וואסערן, איז אויסגעבויט די שטאט האנג־קאנג. דער אינדזל האנג־קאנג פארנעמט אין גאנצן 32 מייל און א פרעכטיקער "ביי" טיילט אים אפ פון קאלהאאן — פענינסולא וואס איז אינגאנצן 3 מייל די גרויס. ווייסע געביידעס באדעקן די בערג פון אויבן ביז ארונטער. און אין די אוונטן ווען די פייערן צוצינדן זיך אין די טויזנטער הייזער און גרויסע געביידעס, זעען זיי אויס ווי גרויסע איינגעפאסטע שטערן אין א שטיינערנעם הימל.

די פארבינדונג צווישן קאלאהאאן און האנג־קאנג זיינען מיט פערי־שיפן וואס קומען און גייען אלע פינף מינוט איבערן "ביי". פארנדיק מיט די פערישיפן דורך די אוונט שעה'ן, אנטפלעקט זיך פאר אייך א לעגענדאריש בילד. ווען דער "ביי" איז רואיק און דורכזיכטיק ווערן פון די 2 שטעט 4 — 2 פון אויבן און 2 פון אונטן.

האנג־קאנג איז דער גרעסטער "שאפפינג גן־עדן" אין דער גאנצער וועלט ספעציעל פאר פרויען. די גאנצע טוריסטיק פון פאסיפיק און פון קליין און גרויס אזיע וואס איז געריכטעט צום ווייטן מזרח שטעלט זיך דאָ אפ אין אלע וויסן דעם סוד, אז אט דארט איז א פרייער פארט און אלע ווילן מציאות. האנג־קאנג, וואס נעמט שוין אריין קאלהון, איז אויך דער גרעסטער שניידער מארק אין דער וועלט.

אין ערגעץ וועט מען אייך ניט מאכן א קאסטיום צום ארדער אזוי שנעל ווי אין האנג־קאנג. איין טאג איז אויך גענוג. איך ווייס פון מענטשן, וואס זיינען געשטאנען צוויי טעג אין האנג־קאנג און זיינען אוועקגעפארן מיט א טוץ קאסטיומען געמאסטן צום ארדער. איך האב שוין פריער דערציילט וועגן א "לאנגאיילענדער" בויער (בילדער) וואס האט זיך געמאכט 30 סוטס. האנג־קאנג ארבעט 24 שעה אין מעת־לעת צו באקליידן די נאקעטע אמעריקאנער.

אין האנג־קאנג זיינען די געשעפטן אפן ביז גאר שפעט אי דער נאכט און זונטיק זיינען נאר די בענק געשלאסן. קאכט עס דארטן און עס זידט פון די טוריסטן, וואס לויפן פארשמאיעטע מיט די געפעק אונטערביידע ארעמס און לויפנדיק קוקט מען אין די שוי־פענצטער, אפשר איז נאך דא עפעס, וואס מ׳האט ניט דערזען.

אין האטעל האט א טוריסט דערציילט א סוד, אז ער האט זיך געמאכט זיבן סוטס אין א דראג־סטאר און ביליקער ווי ביים האטעל שניידער. נו, גיי ווייס וואו עס געפינען זיך בארגענס? איר קענט דאך אבער ניט אוועקפארן פון האנגקאנג און ניט איינהאנדלען כאטש א 5 — 4 סקרינס.

דער אמת איז, אז דארטן געפינט איר די שענסטע סקרינס. דארטן איז דא דער כינעזישער דזשייד און מיט דזשייד און גוטער דערפארונג אין דער מלאכה, קענען זיי טאקע מאכן שיינע סקרינס

אן אונדזעריקער וואס מאכט אזא לאנגע רייזע, וועט ניט ארויס פארן פון דער היים, וואו ער האט ניט מיט זיך כאטש עטלעכע אדרעסן וואו צו קויפן סקרינס און אנדערע שיינע זאכן. מע געפינט שוין אויס ביי די וואס זיינען דארט געוועזן און מען גייט פריער אפשאצן די גרויסע מציאות, וואס יענער האט געהאנדלט. נאכדעם הויבט זיך אן א פארשרייבעניש פון אלע געשעפטן אין יעדן לאנד באזונדער. אז מען האט שוין אלץ אראפגעשריבן מאכט מען ערשט ביי זיך אפ, אז יענער האט נאך אביסל איבערגעצאלט און ער וועט שוין וויסן ווי מען קויפט דאס ביליקער.

צענדליקער געשעפטן זיינען אויסגעשטעלט מיט סקרינס פון אלע קאלירן פון רעגן־בויגן און אלע האבן זייערע אייגענע פעקטאריס. אזוי הייסט דאס, זאגן זיי אליין, נאך מיין חשבון צופיל פעקטאריס. מיר האבן ניט געוואלט זיין קיין יוצאים מן הכלל, האבן מיר אויך ארויסגעשיקט צוויי סקרינס און אז מען שיקט שוין אזא שווערע משא האט מען שוין צוגעלייגט עטלעכע צירונג שאפקאלעך, אזעלכע וואס מיין ווייב האט געזען אין א געשעפט אין מיאמי פאר 5 מאל דעם פרייז.

ביי די שניידער אין די אפיסעס טוט זיך אויף טיש און אויף בענק. די כינעזישע פארקויפער שלעפן פון די פאליצעס צענדליקער שטיקער ענגלישן ״וואוירסטעד״ און איטאליענישן ״סילק און ווייזן דאס צו די נייגעריקע טוריסטן־קונדן. אנדערע באטאפן די גלאטע שטיקער סחורה אויף די פאליציעס ווייל זיי ווארטן אויף א סיילסמאן ער זאל זיי סערווירן.

די שניידער שטייען מיט זייערע מאסן אין די הענט און מעסטן די פולע טאליעס פון די אויפגערעגטע פרויען, וואס ווייסן ניט וואס צו

כאפן פריער. אין א ווינקל, וואס איז האלב פארשטעלט מיט פארלייגטע פאליצעס שטייען 2 פרויען האלב אויסגעטאן און מעסטן אן זייערע קאלירטע קליידער איידער מען פארענדיקט זיי. אין דער אנדערער זייט פון צימער האלב פארשטעלט מיט א שפאנישווענטל, ציען מענער ארונטער זייערע הויזן אויף אנצומעסטן זייערע נייע גארניטורן, וואס זיי מאכן זיך אויף יום־טוב. איינער וואס האט שוין ארויפגעשלעפט די נייע הויזןווארט אויפן שניידער ער זאל אים ברענגען דעם "דזשעקעט" אויף אנמעסטן.

די יעניקע, וואס האבן באשטעלט מער ווי אנדערהאלבן צענדליק קאסטיומען גיין אדורך די זעלבע פראצעדורע אזוי פיל מאל. זעט מען דארטן פרויען און מענער איבערגעטאן אלע 10 מינוט אין אן אנדער קאליר. עס איז א ריזיקע דעמאנסטראציע פון קאלירן. נאכדעם הויבט זיך אן א שניידעריי פון שטיקלעך שטאפן פאר בענין דעם שוסטער, וואס מאכט די שיך פון די זעלבע סחורה, וואס די קליידל איז.

ווייל אין ספר "פראלניק" שטייט וויראזשנע געשריבן, אז די שיך דארפן "מעטשן" דאס איבעריקע. טאמער, חלילה, ווייסט איר ניט פון דעם, קען איך אייך זאגן, אז ביי די גאר גאר "ספארטס", פאסן זיך די קאלירן פון דער גארדעראבע צו דעם קאליר פון "קאדילאק".

ביי בענין אין שוך געשעפט איז א רעש און א טומל, אזוי ווי ביי טשאנדלערס אין מיאמי אין א שבת צו נאכט. טוריסטן און טוריסטקעס זיצן אויסגעעצט אויף שמאלע בענקאלעך און די כינעזער מעסטן זייערע אנגעשוואלענע פיסמיט נאגניאטקעס. בערגלאך מיט קאלירטע סחורה ליגן אנגעווארפן אויף א טישל. יעדער שטיקל, מיטן נאמען־אויפשריפט פון דער גליקלעכער ווייבל, וואס וועט דאס אראפפארן אהיים מיט א חתונה גארדעראבע וואס עס פאסט פאר א פרינצעסין און אזוי ביליק. בעני שטייט אין מיטן געשעפט ווי א רעגולערער קאמאנדיר און רעדט מיט זיינע קונדן אויף א העפלעכן ענגליש און אין א ווײלע ארום שרייט ער שוין אויף זיינע כינעזער אין "קיטאייאיש" פארוואס די גרינע שיכלעך פון מרס. עקס זיינען נאך ניט פארטיק. ער האט דאך שוין זיי דריי מאל געזאגט, אז זי מוז דאס האבן פאר דריי אזייגער, ווייל דער אייראפלאן פליט אפ 18 מינוט נאך 5. דערווייל ציילט ער די אמעריקאנער צענערלאך, וואס מ'שפארט אים פון אלע זייטן.

בעני האט איין פרייז — צען דאלאר א פאר. ווייס ער, אז 5 פאר איז פופציק דאלאר, און פאר 17 פאר דארף ער קריגן 170$. א פראסטער חשבון און א גרינגער דערצו. ווייניקער ווי זעכציק דאלאר האט נאך א קאסטאמער ביי בעניין ניט איבערגעלאזן — מער יא.

אין האנג־קאנג איז דער בעסטער פלאץ צו איינהאנדלען כינעזישען דזשייד, ווייל ס׳איז באמת זייער ביליק. די אמעריקאנער רעגירונג האט אבער א פארבאט אויף אריינצוברענגען אין לאנד עפעס וואס קומט פון דער רויטער כינע. קוקן זיי נעבאך די אמעריקאנער טוריסטן אויף די שיינע אויסארבעטונגען פון דזשייד און עס גייט זיי אויס דאס חיות. וואלט מען ביי זיי געפרעגט: וואלטן זיי גלייך געהייסן אנערקענען דער רויטער כינע,, אבי זיי זאלן קענען איינהאנדלען אזעלכע פיינע שטיקער, וואס וואלטן געפאסט אין יעדן צימער. אבער אזוי ווי מען פרעגט ניט ביי זיי, מוזן זיי נעבאך שלום מאכן מיט דער אמעריקאנער אויסלענדישער פאליטיק.

די נייע טערעטאריעס אדער ווי מען רופט זיי די ״ניו־טעריטאריס״ זיינען דער הינטער גרונט פון האנג־קאנג אינדזל, וואס ציט זיך אריין אין דער טעריטאריע פון דער רויטער כינע. דער האנג־קאנג אינדזל, וואס איז אינגאנצן עטלעכע מייל די גרויס, איז ניט גענוג געווען פאר די פלענער פון דער ענגלישער קרוין צו אנטוויקלען דעם סטראטעגישן שוץ־ווינקל אין צפון פאסיפיק.

אין 1897 האבן די ענגלענדער· אפגעדונגען פון דער דעמאלסטיקער שוואכער כינעזישער מלוכה א שטיק טעריטאריע פון עטלעכע און דרייסיק מייל און האבן דאס צוגעשטוקעוועט צו האנג־קאנג. דער טערמין פון ״ליס איז 99 יאר און דער פרייז א ״זיד עדשים״. איז שוין 63 יאר אפגעלאפן פון טערמין און עס איז נאך פארבליבן עטלאכע און דרייסיק יאר ביז דער ״ליס״ וועט זיך ענדיקן. אט די שטיק טעריטאריע, וואס איז אינגאנצן ״א כינעזיש באפעלקערטע רופט מען דאס די ״ניו טערעטאריס״. א גרויסע שטיק פון דער שטאט האנג־קאנג איז שוין אין די גרעניצן פון די נייע טעריטאריעס. דארטן זיינען אריינגעפאקט הונדערטער טויזנטער דורך די יארן פון דער רויטער רעוואלוציע. די פארוואלטונג פון דער וועלט שטאט האנג־קאנג, האט ניט געקענט דערלויבן, אז האנג־קאנג זאל ווערן אן אנדער קאלקוטא, וואו הונדערט טויזנטער מענטשלאכע באשעפענישן שלאפן אויף די ״סיידוואקס״ און האבן ניט קיין דאך איבערן קאפ.

האט מען אין דעם טייל שטאט אויסגעבויט גרויסע הייזער פראיעקטן אויף הונדעטער אקער לאנד און דארטן זיינען אריינגעקוועטשט צו 5 מענטשן אין א צימער פון 10X12 און 7 מענטשן אין 16X18. די אפארטמענט הייזער פון 7 שטאק זעען אויס ווי קאלאסאלע בינשטאקן, וואו עס זשומעט מיט טויזנטער מענטשלעכע קולות. די געביידעס מיט זייערע באלקאנען זיינען פארהאנגען מיט טויזנטער שטיקלעך וועש פון אלע קאלירן, וואס טריקענען זיך אנטקעגן דער ווארעמער זון.

דער וועג צו דער כינעזישער גרענעץ איז א בערגיקער און הונדערטער כינעזער ארבעטן אויף אויסבעסערן די וועגן וואס פירן צום גרענעץ, דאס איז א טייל פון דער ארבעטס פראגראם פאר די ארבעטסלאזע.

אין די נייע טעריטאריעס געפינען זיך די גרויסע לעדער און טעקסטיל פאבריקן, וואס פארמעסטן זיך מיט זייער קאנקורענץ מיט דער ביליקער לוין אין יאפאן.

פארנדיק זעט מען די גאנצע געגנט באדעקט מיט גרינע פעלדער אויף וועלכע עס פראצעוועון הונדערטער מענער און פרויען אין זייערע ברייטע שטרויענע היט און בארוועסע.ביים וועג ליגט דער לעגענדארישער "וואאלווילעדזש" וואס איז ארומגערינגלט מיט א שטיינערנער וואנט שוין פאר הונדערטער יארן, וואס איז געווען א באשיצונג געגן די אפטע באנדיטן אנפאלן. דער דארף איז אינגאנצן איזאלירט פון דער היינטיקער ציוויליזאציע און אירע איינוואוינער ווילן ניט הערן פון קיין שום פראגרעס. זיי זיינען זיך מתחתן צווישן זיך און זייערע באדערפענישן ווערן געדעקט אויפן פרימיטיווסטן אופן. די מלוכה האט שוין אלץ פרובירט צו ענדערן זייער לעבנס שטייגער און האבן זיך אנגעשלאגן אין א שטיינערנער וואנט.

דו דעגענעראציע דעגרייכט דארטן די העכסטע פארמע צוליב דעם דורות לאנגן אפשטעל פון נייעם בלוט אויסמיש. ווערן זיי שטענדיק וויניקער פון דור צו דור. ביז די לעצטע וועלן אמאל ווערן קליגער.

ביים סאמע גרענעץ אויף א בארג שטייט א גרויסע פאליציי געביידע וואס איז דער לעצטער פאסטן פון דער מערב וועלט. אראפקוקנדיק פון בארג זעט מען אויסגעשפרייט פאר מיילן ווייט פלאכע פלוינען, וואס באלאנגען צום נאטירלעכן בעל־הבית — כינע. פון דערווייטנס זעען אויס די פלוינען גרין, ווי אין דער גאנצער וועלט און די ערד איז גרייט צו שפייזן אירע באשעפענישן ניט נעמענדיק אין אכט זייער קאליר אדער אידעאלאגיע. די גרויסע שטיק ערד וואס הייסט כינע; ווייס נאר, אז איר האט מען צוגעטיילט מער מענטשלעכע באשעפענישן ווי וועלכן אנדער טייל ערד קיילעך און אין א קורצער צייט וועט זי דארפן טראגן אויף אירע גרינע פלייצעס 2 ביליאן פיס פון מענטשלעכן מין.

אין האנג־קאנג זיינען דא לוקסוריעזע רעסטאראנען מיט שיינע מוזיק צום טאנצן. אין "מארקא־פאלא" האבן זיי פארגעסן, אז פאר דעם פרייז וואס זיי רעכענען פאר א מאלצייט פאר איינעם, קען מען קויפן ביי בענין א שיינע פאר שיך געמאכט צום ארדער.

די סטיוועגס, וואס האבן אויסגעגעבן אויף טאנץ־לעסענס ווייניגסטנס 4300 דאלאר, כאפן אריין עטלעכע טשא־טשאס און א מארענגא. אין ״פריז־גריל״ גיט אונדז דער יידישער אייגנטימער גרויס אויפמערקזאמקייט און דערציילט א סך עפיזאדן פון דער יאפאנישער אקופאציע ווען ער איז געווען ארעסטירט און צעשיידט פון זיין פאמיליע. ער דערציילט אויך וועגן ביסל יידישקייט אין האנג קאנג.

דער גרויסער כינעזישער רעסטאראן אויפן אכטן עטאזש, וואו ״טאני־טאנג״ האט אונדז איינגעלאדן פאר מיטאג איז דער גרעסטער, וואס מיר איז אמאל אויסגעקומען צו זען.

2000 מענטשן זעצן זיך אויס אויף די 2000 פלעצער וואס דער רעסטאראן פארמאגט און הונדערטער ״וויטערס״ לויפן מיט זייערע טאצן און סערווירן כלערליי כינעזישע מאכלים. א סך פון די מאכלים זיינען אונדז אין גאנצן פרעמד און מיר האבן קיינמאל ניט געזען אויף די ״מעניוס״ פון אמעריקאנער כינעזישע רעסטאראנען.

טאני טאנג ארדערט פארשידענע געקעכצן און מיר מאטערן זיך און פארזוכן פון אלע. ווער ווייס וואס איז דארטן אריינגעקראכן אין אונדזערע יידישע מאגנס? אין דעם גרויסן נאכט־קלוב, וואוהין טאני האט אונדז גענומען איז אויך פארגעקומען א כינעזישע חתונה און דא איז שוין געווען גאר גאר פריילעך. די אטראקציע פון דער פארשעלונג איז געווען א יאפאנישע זינגערין־טענצערין וואס האט געוויזן די צוקוקער און דער עיקר דער כלה וואס א פרוי קען אויפטאן מיט איר קערפער און ווי אזוי מען קען באוועגן אלע טיילן פון קערפער דורך א גראציעזן טאנץ, ווייזנדיק דערביי דעם שלאנג קערפער אנטפלעקט.

דער פלאץ איז געווען געפאקט קאפ אויף קאפ און די מחתנים האבן פארגעסן, אז זיי זענען אויף א חתונה. דער חתן איז אפשר געווען דער איינציקער, וואס האט געהאט זיינס אין זינען.

טאני טאנג, איז א פארטרעטער פון עטלעכע אמעריקאנער פירמעס אין ניו־יארק. איינע פון די פירמעס איז די ״העלען־הארפער״ סוועטער ליין אין ניו־יארק, מיט וועלכער מיר זיינען פארבונדן. טאני האט געוואוסט, וועגן אונדזער באזוך אין האנג־קאנג פון די בריוו וואס ער האט באקומען פון מר. לערנער פרעזידענט פון ״העלען הארפער״. ער האט פרובירט אלץ וואס איז מעגלעך צו מאכן אונדזער באזוך אינטערעסאנט.

ער איז מיט אונדז אויסגעפארן די שטאט און אונדז אלץ געוויזן ווען ער איז געווארן פארנומען האט ער אונדז געגעבן זיין אמאליקע ״גוירל־פרענד״, קייטי, זי זאל אונדז וויזן מער און באהילפיק זיין. קייטי נעמט אונדז צום ״טיגער־באלם״ וואס איז איינגעבויט אין א

בארג און די געביידעס זיינען צו שטעלט אויף פארשיידענע הויכן. אויפן סאמע שפיץ בארג שטייט א 7 עטאזשיקע פאגאדע ארומגערינגלט מיט וואונדער שיינע גערטנער און מיט א הונדערט פוס נידעריקער זיצט צושפרייט ווי א שטאט בעל־הבית דער ריזיקער לאכענדיקער בודהא, וואס קוקט אראפ אויף דעם אומענדלעכן ארום צום מזרח און דרום וואו עס איז אויסגעשפרייט זיין הימלישער קעניגרייך.

אויף דער זעלבער הויך פון בארג זיינען אריינגעבויט אין שטיין אן אפענער מוזעאום אין כינעזישן סטיל, וואו עס ווערט פארגעשטעלט דער גיהינום ווי מען באשטראפט פאר יעדער זינד אויף דער וועלט.

פאר לשון־הרע שניידט מען דארט אויס דעם צונג און מען זעט ווי עס טוט וויי. און אזוי אן א צאל שטראפן.

אין מיטן פון די פרעכטיקע בארג־ארויפן שטייט די אימפאזאנטע געביידע פון דעם פארשטארבענעם אייגנטימער פון דער פאנטאסטישער אויסגעטראכטקייט וואס הייסט "טיגער־באלם". עס איז קיינעם ניט באקאנט, וואס ער האט געהאט אין זינען מיט זיין אוצר־פארשוועדערישן פלאן. סיידן עס האט געהאט צו טאן מיט די "מוירמיידס" (וואסער־מוידן) פון די אפגרונטן פון פאסיפיק, וואס קומען ארויס אין די נעכט און זינגען אויס זייערע אפגרונט לידער צו דער הערשאפט פון די אקעאנען?

דער וועג צו "רעפולס־ביי" וואו עס שטייט דער האטעל מיטן זעלבן נאמען איז א זיג־זאגישער און פירט דורך די בערג. די שטאט אונטן מיט דער גרויסער צאל קריגס שיפן פון ים פלאט און אנדערע גרויסע און קלענערע שיפן ליגן אויסגעלייגט אויפן "ביי" ווי פיגורן אויף א שאך־ברעט און פארנדיק האלט זיך די פאנאראמע אין איין בייטן.

פון האטעל גארטן אויפן בארג קוקט מען אראפ אויף דער זאמד־פליאזשע וואס ציט זיך אויס ביז דער גלייכער וואנט פון שטיין בארג וואס האט קיין ברעג ניט און די כוואליעס שטויסן זיך אן אויפהער אין דעם גראניט שטיין פון בארג.

טאני באשטעלט טיי מיט צובייסן אין האטעל־גארטן און מיר האבן הנאה פון גאטס וועלטל. אבערדין איז א פישער שטעטל ביים זייט פון האנג־קאנג. דער גרעסטער טייל פון אירע איינוואוינער האבן פון דורות לאנג געמאכט זייערע וואוינונגען אויף הונדערטער און הונדערטער שיפלאך, וואס זיינען צעשטעלט אויפן וואסער. די

שיפן שטייען געדיכט צוגעשטעלט איינע צו די אנדער און ברעטער טראטוארן שאפן געסלעך פארן דורכגיין.

אויף אט די שיפלעך זיינען געבארן געווארן נייע דורות און אלטע זיינען פון דארט אוועקגעגאנגען צו זייער אייביקער רו. די באוועגונג אין דארף אויפן וואסער איז א לעבעדיקע. הונדערטער מענער, פרויען און קינדער לויפן באוועגלעך אויף די הילצערנע געסלאך און יעדער טוט זיך זיין טעגלעכע ארבעט. דער פיש ריח געמישט מיט דעם ריח פון מענטשלעכער פארשימלטקייט איז ניט צו אנגענעם פאר דעם נאז פון א פיין שמעקער.

ניט ווייט פון דעם פישער דארף שווימען ארום אויף גאנץ גרויסע שיפן די שווימענדיקע רעסטאראנען פון "אבערדין". פיש־עסער קומען אהין אויסצוקלייבן זייערע באטעמטע פיש מאכלים און מען בראט עס פאר זייערע אויגן, ווייל די פיש זיינען נאך לעבעדיק. נאך דער גאנצער אנטוויקלונג פון מענטשן איז נאך אלץ אין אים פארבליבן א שטיק פון דער חיה, וואס האט הנאה פון פארצוקן.

מיר קומען אין אונדזער האטעל און דארטן שליסן מיר אן אפמאך מיט טאני־טאנג, אז ער זאל ווערן אונדזער פארטרעטער אין האנג־קאנג פאר "דזשיי־בערמא" אונדזער מענער — "סוועטער־ליין", וואס אפעלירט צו אים אזוי שטארק. פון די פאר סוועטערס, וואס איך האב געטראגן אויף אונדזערע אויספלוגן.

מיר געזעגענען זיך מיט דער פריינטלעכער כינעזישער "קייטי" און באדאנקען איר מיט א שיינער מתנה פאר דער ווארעמער גאסט־פריינטלעכקייט, וואס זי האט אונדז ארויסגעוויזן.

דעם צווייטן טאג דארפן מיר זיך שיידן מיט דער לעבעדיקער שטאט האנג־קאנג און טאני זאגט צו צוקומען אונדז באגלייטן צום לופט־פעלד, פון וואנען מיר וועלן אפפליען צו דער ווייטער מדינה יאפאן מיט איר הויפט שטאט טאקיא.

אין די אלע לענדער, וואס מיר זיינען דורך געפארן האבן מיר נאר אין האנג־קאנג און אין באנקאק באגעגנט די לעבעדיקע "ריקשא". די "ריקשא" איז אן אויסגעפוצט וועגעלע מיט צוויי באקוועמע זיך־פלעצער אויף 2 רעדלעך. די "ריקשא" וואס איז לייכט אין וואג ווערט געפירט פון א מענטשן, אנשטאט א פערד און איז אן ארטיקער מיטל פאר טראנספארטאציע. פאר אן אונדזעריקן, זעט דאס אויס זייער פרעמד צו זען ווי הונדערטער "ריקשאס" לויפן איבער די הויפט גאסן און זייטיקע געסלאך און פירן איינעם אדער 2 מענטשן.

עס איז זייער מעגלעך, אז מענטשן טוען שווערערע ארבעטן, ווי לויפן מיט א "ריקשא", אבער אין דער "ריקשא" דערזעט מען דעם מענטשן פארבייטנדיק דעם פערד און דאס מאכט דעם שווערן איינדרוק.

די "ריקשא" פירער האבן פיינט די שיינע מענטשן מיט זייערע הויכע פרינציפן וואס ווילן ניט פארן אויף וועגעלעך געפירט ביים מענטשן. זיי ווילן ניט זייער באדויערן און זייער רחמנות אויפן מין מענטש, זיי דארפן פרנסה פאר ווייב און קינד׳ער און זיי האבן שוין לאנג שלום געמאכט מיטן געדאנק, אז זיי זיינען דאס די פערד אויף צו פירן די מענטשן.

פינף מיט א האלב שעה זיינען מיר געפלויגן פון האנג־קאנג ביז טאקיא מיט א "בי. א. עי. סי" בריטאניא. דער וועג איז געווען א גלאטער און א רואיקער און די באדינונג זייער א העפלעכע.

א שיינע יאפאנעזישע סטוארדעס גייט ארויס פון די כלים און פרובירט מאכן די רייזע אזוי באקוועם ווי נאר מעגלעך. דער קאפיטאן, וואס פירט אן מיט דער לופט־שיף לאזט אונדז וויסן, אז מיר פליען איבער טייוואן — פארמאזא און אין טאקיא וועלן מיר אנקומען זיבן דרייסיק אין אונט.

וואס מער מיר דערנענטערן זיך צו די אינדזלען פון יאפאן אלץ גרעסער ווערט די שפאנונג און א געפיל פון נייע דערווארטונגען באהערשט דער פארשטעלונג קראפט.

נאך אין די גאר קינדערשע יארן האבן מיר געהערט שטעטלדיקע יידן דערציילן, ווי מען האט זיי גענומען אין דער רוסישער ארמיי צו גיין שלאגן די יאפאנטשיקעס, וואס ווילן צונעמען ביים "צאר באטיושקא" א שטיק לאנד מיט עפעס א פארט־ארטור א צוגאב. זיי אליין זיינען צום ווייטן פראנט ניט דערפארן, ווייל ביז די רוסישע קאמאנדע האָט מאביליזירט אירע רעזערוון און זיי גענומען אויסשטאטן מיט די מלחמה מכשירים אויף זיי צו ברענגען אין ווייטן סיביר, האבן די קליינע יאפאנטשיקעס געמאכט א קורצן סך־הכל מיט דער רוסישער נייווי און האבן פארכאפט וויפל עס האט זיך נאר געלאזן. האבן זיך אריינגעמישט צדדים און מען האט זיי אויסגעגלייכט, אז יאפאן זאל ניט נעמען צופיל.

דער סוף איז געווען, אז די שטעטלדיקע יידן זיינען געקומען צוריק אהיים און האבן אפילו ניט געזען ווי עס זעט אויס א יאפאנטשיק. אין די שפעטערע יארן און נאך שפעטער ווי אין 1941 האבן מיר שוין געהערט גאר א סך פון דעם אגרעסיוון פאלק — די

יאפּאַנעזער. דערפֿאַר איז די שפּאַנונג געוועז גרויס, ווען מיר האָבן זיך דערנענטערט צו די ברעגן פֿון דער ווייטער אַזיאַטישער מלוכה.

אויפֿן טאָקיאָ לופֿט־פֿעלד איז אַ שטאַרקע באַוועגונג, ער רוישט ווי אין אַ בינשטאָק. די קאַסטאַם באַאַמטע זײַנען זייער העפֿלעך און פֿאַרשפּאָרן אונדז די מי פֿון עפֿענען די וואַליזעס. זיי ווײַזן אַ פּנים די כּיטרע יאַפּאַנעזער, אַז אין מצרים פּירט מען ניט קיין כּישוף. זיי ווייסן, אַז דער וואָס קומט צו זיי, וועט שוין ביי זיי איבערלאָזן די פּאָר רובל, ווײַל זיי פֿאַרקויפֿן ביליק און קיינער פֿירט ניט מיט זיך עפּעס אויף זיי צו פֿאַרקויפֿן.

דער האָטעל ״דאַאיטשי״ וואו מיר האָבן געקראָגן רעזערוואַציעס איז זייער אַ גרויסער האָטעל, ניט קיין ערשט קלאַסיקער. מיר מוזן דאָ שטיין פֿיר טעג ביז מיר וועלן קענען אַרײַנקומען אין דעם בעסטן האָטעל אין טאָקיאָ — דעם ״אימפּיריאַל״.

אין ״דאַאיטשי״ איז טומלדיק, אַזוי ווי אין בריסקער וואַקזאַל ערבֿ אַ יום־טובֿ. אַזיאַטישע געזיכטער שמייכלען צו אייך מיט זייערע פֿאַרזשמורעטע אויגן און וואו ניט וואו זעט מען אַן אייראָפּעאיִשן פּנים. פֿון אָנהייב דערפֿילט מען עפּעס אַ מין פֿאַרלאָרנקייט אין אַ פֿרעמדער וועלט, ווייט אַוועק פֿון אַ באַקאַנטן לעבנס שטייגער. אין האָטעל איז דער באַר און דער רעסטאָראַן געשלאָסן. אום 10:30 נעמען מיר אַ שפּאַציר אויף אַ ברייטער גאַס ניט ווייט פֿון האָטעל און אויך דאָרט זײַנען די קאַפֿע הײַזער געשלאָסן.

מיר פּרובירן פֿרעגן וואו קריגט מען דאָ אַ קאַפֿע אָדער אַ רעסטאָראַן — ״אין קול ואין עונה״, מען פֿאַרשטייט ניט.

אַ אַ יונגער יאַפּאַנעזער האָט רחמנות געקראָגן אויף הונגעריקע טוריסטן און ער האָט אין אַ וואַקלען ענגליש געראָטן, מיר זאָלן צופֿאָרן צום האָטעל ״אימפּיריאַל״. דאָרטן איז אָפֿן ביז 12 אַזייגער.

דער האָטעל ״אימפּיריאַל״ אין טאָקיאָ איז אַן אייראָפּעאישער אינדזל אין מיטן שטאָט. דאָ שווימלט און קאָכט מיט אַמעריקאַנער טוריסטן און אימפּאָרטירער און מיט אייראָפּעער פֿון גאַנץ צענטראַל אייראָפּאַ. דער פּראָצענט פֿון אַזיאַטישע געזיכטער איז אַ קליינע, סײַדן איר וועט צורעכענען די הונדערטער באַדינער און באַדינערינס וואָס זײַנען אַלע יאַפּאַנעזער.

דאָ הערט איר מערסטנס רעדן ענגליש. מען הערט אָבער אויך דײַטש און פֿראַנצויזיש און אַנדערע שפּראַכן:

דער נייער "אימפיריאל", וואס איז אויסגעבויט נאך דער צווייטער וועלט מלחמה איז דער אמת'ר ערשטקלאסיקער האטעל "פאר־עקסעלאנץ". די באדינונג איז די בעסטע, וואס א האטעל קען געבן אירע געסט. אן איינגעשטודירטער העפלעכקייט טראגט אייך אנטקעגן יעדער יאפאנער מיט זיין הכנעהדיקער "סאיענארא" אלץ איז זויבער און אין גוטן געשמאק. די דאפלטע פענצטער מיט אינעווייניגיסטע לאדנס לאזן ניט צו קיין ביסל טומל פון דרויסן. אין ערגעץ פילט מען ניט אזא שטילקייט אין א צימער ווי אין "אימפיריאל", כאטש דער טומל איז אויסערגעוויינלעך גרויס אין דעם נאענטן ארום. די "על" באנען לויפן ניט ווייט פון דאנען מיט זייער אייזן־גערויש הין און צוריק און יעדעס מאל בלייבט איבער א געהילך־קלאנג פאר א לאנגער ווײַלע. דער געהילך ווערט איינגעשטומט, ווען ער קלאפט זיך אן אין די שווערע דאפלטע פענצטער מיט די ספּעציעלע לאדנס.

דער שלאף אין אזא צימער איז אינגאנצן אן איבעררייס און מען פילט, אז מען האט זיך גאר גוט אויסגעשלאפן. אויף דער רעכטער זייט פון דעם נייעם "אימפיריאל" שטייט דער "אלד־אימפיריאל" וואס איז אפגעטיילט מיט א ריזיקן הויף

דער אלטער אימפיריאל האטעל מיט זיין מאסיווער איינגעזעסנקייט שטייט צושפרייט אויף א גרויסן שטח ערד און עס איז א לאנגער מהלך פון הויף אריינגאנג ביז זיין אמאליקן הויפט אריינגאנג אין פארנט פון א ברייטער הויפט־גאס. דער אימפיריאל שטייט ווי א שטומער עדות פון יאפאנס גרויסן אויפקום און פון אירע קאטאסטראפעס אין די לעצטע יארן ווען טאקיא האט מיט יארן צוריק איבערגעלעבט איינע פון אירע גרעסטע נאטירלעכע ערד ציטערנישן און א האלבע שטאט איז צופאלן געווארן אין שטיקלעך. האט דער אימפיריאל אביסל פארלארן זיין גלייכגעוויכט און איז געזונקען אויף זיין רעכטער זייט מיט א פאר פוס.

אזוי איז ער געבליבן שטיין עטוואס געזונקען און האט ווידער איבערגעלעבט די גרעסטע באמבארדירונגען פון דער לעצטער מלחמה. גרויסע געביידעס זיינען אפגעווישט געווארן ביזן גרונט און דעם אימפעריאל האט ניט געשאדט. שטייט ער ערשט פעלזיק שטארק מיט אלע זיינע הונדערטער צימערן און מיט די אומצאליקע רעסטאראנען און בארן פון אלע זייטן און מיט דעם גרויסן "שאפינגצענטער" אין זיינע אונטערשטע עטאזשן. עס איז א גרויסער קאנטראסט צווישן די ביידע האטעל געביידעס און אין דער זעלבער צייט פילט מען די גרויסע הארמאניע פון צוויי באזונדערע קולטורן, וואס שטרעקן אויס די הענט איינע צו די אנדערע. דעם זעלבן געפיל

באקומט מען, ווען מען זעט די גרויסע מערבי אינפלוענץ אין דעם ווידער אויפבוי פון דער גרויסער שטאט טאקיא. טאג און נאכט קלאפן די ריזיקע בוי מאשינען און צענדליקער טויזנטער מענטשלכע הענט בויען גרויסע שטאלענע געביידעס לויטן מוסטער פון מעריב.

די יאפאנעזער ווילן ניט ווארטן ביז זייערע וויסנשאפטלער וועלן אויסגעפינען נייע דערפינדונגען און נייע וועגן. האבן זיי באשלאסן דערווייל צו קאפירן.

קאפירן זיי אלץ אין דער וועלט און זיי מאכן דאס גוט און גאר א סך ביליקער. אין ארכיטעקטור און בוי־מעטאדן פאלגן זיי אויך נאך די מעריב טעכניק און זיי מאכן עס גוט. זעט מען ערשט אין טאקיא אויפקומען נייע געביידעס, וואס קענען שטיין אין ניו־יארק אדער לאנדאן.

צו מארגנס נעמען מיר דעם ערשטן טור איבער טאקיא. מיר שטעלן זיך אפ ביי דער בראנזענער סטאטוע פון דעם יאפאנעזישן העלד פון 14טן יארהונדערט "מאסאשיגע קוסאנאק", וואס שטייט קעגנאיבער דעם "אימפיריאל פאלאץ" אין דעם גרויסן נאציאנאלן פארק פון טאקיא, וואס פארנעמט 286 אקער לאנד. די טויערן פון פאלאץ זיינען געשלאסן פאר באזוכער און קיינער קען אהין ניט אריין קומען. עס איז דערלויבט צו באאבאכטן דעם ארייגאנג פון טויער און קוקן פון ווייטן אויף די יאפאנעזישע־סטיל געביידעס וואס שטעקן ארויס פון הינטער דער דיקער וואנט וואס רינגלט ארום דעם באדן פון די קייזערלעכע פאלאצן.

עס איז א סברה, אז דורך דער צייט פון די גרויסע באמבארדירונגען אויף טאקיא, האבן די אמעריקאנער פליער אראפגעווארפן א פאר שוועבעלעך אויך אויף דעם גרויסן קעניגלעכן הויף און עטלעכע געביידעס זיינען אוועק מיטן רויך.

אבער דאס זיינען סברות און מאלע וואס מענטשן זאגן: אט, למשל, זאגט מען, אז דער הייליקער מיקאדא מיט דער משפחה האבן זיך אריינגעקליבן אין דער "מיידס קווארטער".

דער גרויסער נאציאנאלער פארק איז אין דער צייט פון דער מלחמה געווארן א פארם, וואו טויזנטער מענטשן האבן פארזייט גרינסן אויף צו דערהאלטן די נשמה.

מיר שטעלן זיך אפ ביי דער גרויסער טאקיא אוניווערסיטעט וואו עס באקומען זייער העכערע בילדונג 15000 יאפאנישע סטודענטן. די געביידעס זיינען אלטע און זיינען צעשפרייט אויף גרויסע ערד שטחים, וועלכע זיינען דורכגעשניטן מיט גאסן.

דער ״קאראקועןֿ גארטן״ אין טאקיא איז א קאפריז פון א מיליאנערסקן יאפאנעזער, וואס האט אויסגעבויט א גראנדיעזן פארק אויף זיין לאנד, וואס ער האט פארמאגט אין שטאט. דער יאפאנעזער, וואס איז געווען א ליבהאבער פון פויגל האט אמאל געפירט ערגעץ פון די דזשאנגלען א גרויסן האאק פאר זיין קאלעקציע פון פויגלען. אויפן וועג האט עפעס פאסירט מיטן פויגל און עס איז נפטר געווארן, צו פאראייביקן דעם נאמען פון זיין פארלארענעם ״האאק״ האט ער אויסגעבויט דעם וואונדערלעכן פארק ״קאראקוען״ און היינט זינגען דארטן פויגל שירה צו דעם גרעסטן פויגל ליבהאבער פון אלע צייטן.

מיר פארן צום אסאקוסא ״שאפינג צענטער״ דאון־טאון טאקיא. א מייל לאנג ציען זיך גרויסע און קליינע געשעפטלעך פון סחורות און א האנדל אין אזיע סטיל גייט אן אין פולן ברען. הונדערטער טויזנטער מענטשן דרייען זיך אין דעם גרויסן ווירוואר און זינגענדיקע קולות פון אלטן יאפאן קלינגט אפ אין די דורכגאנגען וואס שניידן זיך אין דער לענג און אין דער ברייט. ביים סאמע ענד פון גרויסן האנדל־צענטער שטייט אן אלטער בודהא טעמפל, וואס איז באזוכט פון הונדערטער מענטשן. אלע קניען און זאגן שטילע תפילות און נאכדעם ווארפט מען עטלאכע יען אין די ״בעל הנס״ פושקעס, וואס הענגען אויף די קאלומס. א גרופע קינדער אין ווייסע בלוזעס מיט זייערע לערער זיינען געקומען פון אויסערן שטאט זיך צו באקענען מיט דעם טעמפל. זיי קניען אויך פארן שמייכלענדיקן בודהא און ריידן צווישן זיך מיט קינדערשער התפעלות. אין דעם טעמפל הענגט די גרעסטע לאמטערן אין דער וועלט און דאס מוז שטארק אפעלירן צו די קינדער.

אויפן וועג שטעלן מיר זיך אפ ביי א גרויסן פארום, וואו די יאפאנעזישע יוגנט טרענירט זיך אין ״דזשודא״. דאס יאפאנעזיש פאלק אין אלגעמיין איז א פאלק פון אינטענסיווער פיזישער ארבעט. די געדיכטע באפעלקערונג פון ווייט אריבער 70 מיליאן, וואלט ניט געקענט עקזיסטירן, ווען דאס פאלק וואלט ניט אריינגעלייגט אזויפיל פראצע אין אלע פאזן פון דאס לאנד ווירטשאפט. זעט מען אומעטום יעדער שטיקל ערד, וואס קען עפעס ארויסגעבן פון זיך באדעקט מיט גרינע פעלדער. שטיקער בערג זיינען פארזייט מיט עפעס וואס מאכט זאט א הונגעריקן. אפילו אין א הויף פון א פריוואטער הויז איז עפעס פארזייט. איז דער וואונדער גרויס, וואס נאך אזויפיל ארבעטזאמקייט נוצט נאך דער יאפאנעזער אזויפיל פיזישע איבונגען אין זיין ״דזשודא״

דער לעצטער אפשטעל פון היינטיקן טור איז דער גרויסער דעפארטמענט געשעפט אין טאקיא — ני־האנ־באשי״.

די זיבן שטאקיגע געביידע איז אויסגעשטאט מיט די לעצטע איינריכטונגען פון היינטיקן יאר־הונדערט. עסקעלייטערס און

עלעווייטערס פירן די אומצאליקע מאסן מענטשן ארויף און אראפ און אלע דעפארטמענטס זיינען באלאגערט מיט קויפער. טאקיא פארמאגט א צאל פון גרויסע דעפארטמענט געשעפטן, "ניהאבאשי" איז דער גרעסטער.

דארטן סערווירט מען טיי מיט צובייסן צו די באטייליקטע אין טור און מען ווייזט א קורצע פארשטעלונג. וויפל שטיקלאך באקליידונג עס פלעגט אמאל אויף זיך ארומדרייען א יאפאנעזישע כלה מיט 500 יאר צוריק. מיכל ראזענבערג קען זיין גאר געדעכט ווען ער זאגט, אז ביז אזא כלה ווארפט אראפ פון זיך אזויפיל אנטועכץ קען אריבער דער חשק.

אין "ניהאבאשי" צוטיילט די טוריסט געזעלשאפט צו יעדן טוריסט א בילד, וואס זיי האבן גענומען פון דער גאנצער גרופע לעבן דער סטאטוע פון "מאסאשיגע קורענאקי" אין נאציאנאלן פארק. מיר פארן צוריק צום האטעל און פארביי דער שטארק באלויכטענער הויפט גאס "גינזא" די בראדוויי פון טאקיא.

אויף "גינזא" געפינען זיך די גרעסטע געשעפטן פון שטאט און יעדער געשעפט איז איינגעטונקען אין "ניאן" רעקלאמע ליכט. די זייטיקע געסלאך וואס שניידן אדורך די "גינזא" זיינען אנגעפיקעוועט מיט קלענערע געשעפטן און רעסטאראנען, קאבארעטן און קאפעען און די באלויכטונג פון אזויפיל רעקלאמע-ליכט זעט נאך אויס שטארקער ווי אויף "גינזא". דאס איז מסתמא, ווייל די געסלאך זיינען שמאלע.

מיר קומען אין האטעל און איילן זיך צו מאכן זיך גרייט צום איינגעלאדענעם אוונט ביי די סיטרינס אין זייער היים.

וואלטער סיטרין איז א פראמינענטער "סוועטער" פאבריקאנט אין טאקיא. א געבוירענער אין סאן-פראנציסקא האט ער געפונען זיין צוקונפט אין וויטן אזיע און געהייראט מיט א מיידל פון יידיש-רוסישע עלטערן וואס איז געבוירן אין שאנכיי. אין דזשודיס היים האט מען גערעדט רוסיש און עפעס יידיש. אין גימנאזיע האט זי געלערנט כינעזיש און ענגליש און ווען זיי האבן זיך באזעצט אין טאקיא האט זי געמוזט לערנען יאפאנעזיש.

זייער משפחה באשטייט פון דריי זין, פון וועלכע איינער לערנט שוין דעם דריטן יאר אין מק'גיל אוניווערסיטעט (מאנטרעאל). דער צווייטער וואס ענדיקט היי-סקול וועט אויך פארן לערנען אין זעלבן אוניווערסיטעט. דער דריטער איז 10 יאר אלט און ער לערנט אין טאקיא. אלע ריידן זיי יאפאנעזיש

און חבר'ן זיך מיט יאפאנעזער קינדער.

די סיטרינס האבן געשיקט זייער שאפער, ער זאל אונדז ברענגען זיינען מיר דורכגעפארן א האלבע שטאט ביז מיר זיינען צוגעקומען צו א מאדערנער קאליפארניא הויז. וואס שטייט אפגערוקט פון דער גאס, צוליב דעם פריוואטן אריינפיר אין פארנט פון דעם הויז.

די סיטרינס באגעגענען אונדז מיט דער אזיאטישער העפלעכקייט און כאטש מיר האבן זיך ניט געקענט פריער האבן מיר זיך באלד דערפילט היימיש און מיר האבן געטרונקען "סאקא" לכבוד אונדזער נייער באקאנטשאפט.

דריי באדינערס האבן סערווירט א געשמאקן מאלצייט פון האלב יאפאנעזיש האלב אייראפעאיש. דורך דעם אוונט האב איך באקומען א סך אינפארמאציע פון דעם לעבן אין יאפאן און באזונדערס פון דעם לעבן פון דער קליינער יידישער געמיינדע אין טאקיא און אין "קאבע". יאפאן האט קיינמאל ניט פארמאגט קיין גרויסן יידישן ישוב. דורך די מלחמה יארן זיינען אין די צוויי צענטערן אנגעלאפן ביי א צוואנציק טויזנט יידן און ווי ניט ווי האבן זיי איבערגעלעבט די שווערע מלחמה יארן. ווען דער קאשמאר איז געווען אריבער זיינען דער גרעסטער טייל צופארן אין פארשיידענע לענדער און אין טאקיא און קאבע זיינען פארבליבן ארום א הונדערט פאמיליעס אין יעדער. די פארבליבענע זיינען אלע זייער גוט איינגעארדנט און טוען גרויסע געשעפטן אין לאנד און אויסערן לאנד.

די הונדערט פאמיליעס זיינען צווישן זיך שטארק פארבונדן דורך דעם יידישן קלוב, וואס זיי האבן אויפגעשטעלט אין מיטן שטאט. די שיינע געביידע איז אפגעקויפט געווארן פון א זייער רייכן יאפאנעזער, וואס האט באוואוינט דעם פאלאץ מיט דעם גרויסן גארטן וואס רינגלט אים ארום.

דער קלוב מיט זיינע צענדליקער צימערן פארמאגט א גרויסארטיקן רעסטאראן, וואו די באדינונג איז פון א יאפאנעזער. דער רעסטאראן פארמאגט 2 קיכן, די גרויסע קיך איז א וועלטלאך יידישע און די קליינע קיך איז א כשר'ע, פאר די פילע פרומע פאמיליעס.

אין איינעם פון די גרויסע זאלן געפינט זיך די שול, וואס ווערט באזוכט שבת און ימים טובים. די שול פארמאגט 200 זיץ פלעצער — גענוג צו באפרידיקן די רעליגיעזע באדערפענישן פון דעם קליינעם יישוב. אין פאל פון א יאר־צייט, ווערט געגעבן נאטיץ און עס וואלונטירן 10 מענטשן און קומען אין שול אין א וואכנדיקן מיטוואך. דער קלוב פארמאגט אויך א "סווימינג־פול" און דער גאנצער יידיש געזעלשאפטלעכער אויסלעבן קומט פאר דארטן.

דעם צווייטן מאל ווען די סיטרינס האבן אונדז איינגעלאדן אין יידישן קלוב האבן מיר מיטגענומען מיט זיך די סטיווענס פון לאס־

אנדזשעלעס. די סטיוועגס האבן זיך ניט געקענט אפלויבן פון דער גאסטפרײנטלעכקייט פון די סיטרינס און פון דער גאנצער מיטגלידערשאפט וואס האבן אונדז אויפגענומען מיט ווארעמער פרײנטלעכקייט. אין קלוב טרעפט מען אלע אוונט ווייניגסטנס א העלפט פון טאקיער יידישע פאמיליעס.

די מאכלים זיינען יידישע מיט א יאפאנעזישן צוגאב און עס האט אלע טעמים. מיר שמועסן מיט די יונגע "צפוריס" — די פארטרעטער פון דער ישראל לעגאציע אין טאקיא. מיר באקענען זיך אויך מיט עטלאכע געזונטע יונגעלייט — יורדים פון ישראל, וואס מאכן דא בעסערע געשעפטן ווי אין תל־אביב און מען זעצט זיך צו דער מלאכה פון שפילן א "דזשין־ראמי". די קארטן טישלעך זיינען קיין עין־הרע באזעצט מיט מענער באזונדער און פרויען באזונדער און די שפיל גייט אן, חלילה ניט ערגער ווי אין א האטעל אין מיאמי. אויף אונדזער טישל שפילן זיי 5 יען א פונקט, אויף אונדזער לשון וואלט דאס געהייסן א סענט מיט א האלב א פונקט. דאס איז ניט קיין צו ביליקע שפיל. א ראיה האט איר, וואס ביים ענדע פון שפיל האב איך באדארפט אויסצאלן א שטארקן הונדערטער. ווי אזוי דאס איז געשען? פשוט. מ'האט אונדז צוויי מאל "געשניידערט" און חתונה געמאכט.

וואלטער סיטרין האט פארגעלייגט מיר זאלן שפילן נאך איין "גיים" און דא איז מיר געקומען צו הילף דער מלאך "קלאפימנא" און האט אפגעראטעוועט 46 דאלאר.

פארנדיק צוריק פון קלוב האבן מיר א סך געשמועסט וועגן דער אוניווערסאלקייט פון יידישן פאלק און יידישן מענטשן. אט זיינען מיר געקומען אין א ווייטער וועלט, וואו אלץ האט אויסגעזען אזוי פרעמד און אזוי אנדערש, און שוין איז דא די פארבינדונג מיט ווייטע ברידער, וואס מאכן אייך פילן אזוי היימיש און אזוי נאענט.

דער וועג צו "האקאנע" בערג אין א פריוואטן אויטאמאביל מיט א "גייד" איז שטארק אינטערעסאנט. די סטיווענס עס קענען ניט פארגעסן דעם גליק וואס האט זיי געטראפן מיט דעם, וואס זיי האבן אונדז באגעגנט אויפן לאנגן וועג און מען קען זיך טיילן מיט די שטארקע איינדרוקן פון זען די צויבער לענדער. די מיליאניקע שטאט טאקיא לאזט זיך גאר ניט אויס, זי ציט זיך אזוי לאנג, ביז זי פאראייניקט זיך מיט דער גרויסער האפן שטאט "יאקא האמא". אלע שיפן וואס קומען אן אין יאפאן שטעלן זיך אפ אין די צוויי גרויסע פארטן יאקאהאמא און קאבע. פון יקאהאמא לויפן די טוריסטן זען די טאקיא געגנט און פון קאבע כאפט מען א קוק אויף די אלטע יאפאנעזישע הויפט שטעט "קיאטא" און "נארא". אין יאקאהאמא פארט שטייען

אנגעשטעלט ענגלישע פאסאזשיר און פראכט שיפן און אויך שיפן פון אנדערע לענדער.

די "קאראניא" האט מיט 3 טעג צוריק פארלאזן יאקאהאמא אויפן וועג צוריק מיט אירע 12 הונדערט לוסט־רייזע מאכער וואס האבן געכאפט א קוק אהער און א קוק אהין און האבן שוין געזען די וועלט.

אין יאקאהאמא באזוכן מיר דעם "סילק־מוזעאום" וואו איר זעט אין אלע דעטאלן ווי אזוי ווערימלעך פראדוצירן נאטירלעכן זייד. אונדזער קלוגער שלמה לערנט אונדז אין "משלי", אז מיר זאלן זיך אפלערנען פון דער מילב, וואס איז די גרעסבטע ארבעסזאמע באשעפעניש אויף דער וועלט. די יאפאנעזער האבן געלערנט זייער ארבעטזאמקייט פון דעם זייד־ווערימל, וואס רוט ניט א מינוט, ביז עס גיט ארויס פון זיך דעם איידעלן שטאף, וואס דראפירט אזוי שיין די שלאנקע קערפערס פון ווייבלעכן מין.

די געפלאסטערטע וועגן זיינען אזוי גוט ווי די אמעריקאנער וועגן ווי זיי זיינען געווען, איידער מען האט אנגעהויבן די "טוירנפייקס". דער נייער וועג פון היסטארישער שטאט נארא צו אסאקא, איז געבויט לויט די אמעריקאנער טוירנפייקס.

די אמעריקאנער נייווי געביידעס וואס זיינען אויפגעשטעלט געווארן נאך דער מלחמה אין יאקאהאמא געגנט, פארנעמט א גרויסן שטח לאנד ביי די ברעגן פון יאפאנישן ים און הונדערטער אמעריקאנער אויטאמאבילן און טראקס קורסירן הין און צוריק אין דער געגנט. מיר שטעלן זיך אפ אין דער אינגאנצן יאפאנעזישער שטעטל "קאמאקורא", וואס ציט צו זיך טויזנטער פילגרימען פון גאנצן לאנד וואס קומען תפילה טאן ביי דער ריזיקער בראנזענער סטאטוע פון בודהא אין הייליקן גארטן. די סטאטוע אין קאמאקורא איז קלענער ווי די "סטאטוע פון פרייהייט" ביים אריינפאר אין ניו־יארק. זי פארמאגט אבער אויך אן אריינגאנג

צען מייל פון "קאמאקורא" שטייט אויף א בארג דער "ענאשימא" האטעל פון וואנען מען זעט די גאנצע געגנט ארום. דא שטעלן מיר זיך אפ פאר מיטאג און כאפן א שמועס מיט נייגעריקע טוריסטן וואס פארן דעם זעלבן וועג. ביים זייט פון האטעל איז אויסגעשפרייט א גרין גראזיקער גאלף־קארס און יאפאנעזישע מענער און פרויען קלאפן מיט זייערע גאלף שטעקנס אין די קליינע פילקעס ווי געניטע שפילער.

מיר לאזן זיך אין וועג בארג ארויף צו "פודשיסאווא" און פון דארטן נאך העכער צו "אדאווארא". פון "אדאווארא" צו "האקאנע"

הויבן זיך די בערג אַלץ העכער און העכער און ווען מיר קומען צום "פּיודזשיאַ האָטעל" געפינען מיר זיך אויף אַ גאָר הויכער הויך, וואָס קוקט אַריבער צו נאָך העכערע בערג אויבן און גאָר טיפערע טאָלן אונטן.

דער פּיודזשיאַ האָטעל איז אַ צוזאַמענשטעל פון עטלאַכע גרויסע געביידעס אין אַלטן יאַפּאַנעזישן סטיל געבױט פון האָלץ. דער אויסזען פון די געביידעס זיינען זייער ענלאַך צו דעם אויסזען פון די שינטאָ טעמפּלען אין אַלטן יאַפּאַן. די הונדערטער צימערן פון האָטעל האָבן ניט קיין נומערן, נאָר יעדער צימער האָט אַ נאָמען פון אַ בלום. אין פּיודזשיאַ האָבן מיר אויסגעפונען די נעמען פון אַלע סאָרטן בלומען אין דער וועלט. יעדער צימער איז הויך און ברייט און איז באַהייצט. צו באַשיצן די געסט פון דער שאַרפער לופט, וואָס בלאָזט אין די הויכן פון די בערג. די גאַנצע געגנט "מינאַ יאַשיטאַ" איז פול מיט הייסע מינעראַל קוואַלן און אַהער קומען די רייכע יאַפּאַנעזער נעמען הייסע בעדער.

אין יאַפּאַן איז די הויז־באָד אַ פאַמיליע אינסטיטוציע און דורך דער באָד וואַשט דער יאַפּאַנעזער אָפּ פון זיך טעגלעך זיין רעאַלער וואָכעדיקייט, און גייט אַריבער אין אַ שטימונג פון געמיטלעכקייט און זעלישער רו.

די יאַפּאַנעזישע היימען זיינען איינגעריכטעט מיט הויכע הילצערנע וואַנעס אין וועלכע עס באָדן זיך טעגלאַך די גאַנצע פאַמיליע. ווען די פאַמיליע האָט אַ גאַסט אין הויז, ווערט ער אויך איינגעלאַדן צו זיין דער גאַסט פון דער פאַמיליע־באָד. דורך דעם דורות לאַנגן מנהג פון דער פאַמיליע־באָד, איז נאַטירלעך אָפּגעווישט געוואָרן די גרעניץ און דער אונטערשייד פון די מינים, און עס איז זייער נאַטירלעך, אַז ביידע מינים וואַשן זיך אין דער זעלבער צייט אין דער גרויסער פאַמיליע באָד.

דער איטאַליענער, וואָס האָט אָנגעשריבן זיין בוך "מיט וויטה זאַפּיין" דערציילט וועגן אַזאַ איבערלעבונג אין אַ פאַמיליע־באָד אין נאַראַ, וואו ער איז געווען איינגעלאַדן זייענדיק דער גאַסט פון דער פאַמיליע. אַלץ דערציילט ער, איז צוגעגאַנגען נאַטירלעך ווען ער און די גאַנצע פאַמיליע זיינען אַריין אין דער גרויסער מקוה־וואַנע. יעדערער האָט געוואַשן זיין קערפּער און צוגעהאָלפן איינער דעם אַנדערן. די 18 יאָריקע טאָכטער האָט פון אָנהויב ניט אַרויסגעוויזן קיין שום נערוועזיטעט, נאָר ווען זיינע בליקן האָבן זיך פאַרצלונג באַגעגנט מיט אירע און זי האָט דערפילט אַנדערשקייט אין זיינע אויגן האָט זי דערפילט איר נאַקעטקייט און האָט אַראָפּ געלאָזן אירע אויגן.

סעקסועלע אויפמערקזאמקייט ביי מענער איז א ריין רעלאטיווער ענין. איר קענט אמאל זען די שענסטע פרויען אין ביקיני־באד קאסטיומען און עס וועט ניט ארויסרופן קיין באזונדער אויפרעגונג.

ווייל איר זעט זיי אין גרעסערע צאלן און דער זינד־געפיל ווערט פארביטן מיט א געפיל פון געלאסענער הנאה אן אויפרעגונג. ווידער טרעפט, אז א פרוי זאל גערן אדער אומגערן פארהויבן דאס קליידל העכער ווי די אנגענומענע מאס, אז דער רייץ זאל אנגרייפן דעם כוח הדם און דאס בלוט זאל פלוצלונג א זיד טאן אין די אדערן.

אין אונדזער צימער, וואס טראגט דעם נאמען, "הייביסקוס" איז היימלעך אוןווארעם און מיר רוהען זיך אפ נאך א טאג פון פארן און פון זיך אנזעטיקן מיט די שיינע פאנאראמעס וואס דאס אויג האט געזען.

בארני סטיווענס איז אראפ אין אפיס באשטעלן א יאפאנעזישע וועטשערע, וואס ווערט ספעציעל צוגעגרייט לויטן־ארדער. ווייל מען עסן פיש באשטעלט מען א "טעמפורא" מאלצייט. ווילט איר א פליישיקן מאלצייט, דארפט איר באשטעלן "סוקעיאקי". אין האטעל רעסטאראן סערווירט מען גוטע מאכלים, אבער ניט קיין "טעמפורא" אדער "סוקעיאקי". אט די צוויי מאכלים ווערן צוגעגרייט מיט א גאנצן ריטואל נאך דעם יאפאנעזישן סטיל.

מיר קומען אריין אין א זייטיקער געביידע ביים זייט פון האטעל וועלכע שטייט ארומגערינגלט מיט צעוואקסענע ביימער און מיט נידעריקע פלאנצן. ביים אריינגאנג באגעגנט אונדז א יאפאניעזיש מיידל אין א טונקעלער קימאנא און העלפט אונדז אראפנעמען די שיך און אנטאן לייכטע שטעק־שיך — סליפערס. מיר פאלגן איר נאך דורך א לאנגן קארידאר צו א גרויסן ליידיקן צימער וואס איז אויסגעבעט מיט שטרויענע קארפעטס און זעצן זיך אויס אויפן פלאר. א יונגע יאפאנעזערין מיט א טונקל געקווייטלטער קימאנא מיט איר באהעלפערין ברענגען אריין א נידעריק טישל מיט פיר אנלען שטיקער — צו מאכן באקוועמער דאס זיצן אויפן דיל. די באהעלפערין ברענגט אריין א הייס אויוועלע באהייצט מיט קוילן און שטעלט עס אוועק אויפן ברייטן טיש. נאכדעם הויבט מען אן אריינברענגען פאלומעסקעס מיט פלייש און אלערליי גרינסן און די יאפאנעזערקע, וואס טרעט ניט אפ פון טישל זינט מיר האבן זיך אוועקגעזעצט, הויבט אן די עבודה פון אויסלייגן דאס דין צושניטענע שטיקלעך פלייש מיט די גרינסן ביי דער זייט און זי האלט אין איין ארויפגיסן אויף דעם פון פארשיידענע פלעשלאך אזעלכע אוילן און "סאיעא־בינס".

דורך דער צייט פון דער קאך צערעמאניע טרינקען מיר יאפאנעזישן טיי און דער ריח ניחוח פארשמעקט דעם צימער. אונדזער קעכין הויבט אן אויסטיילן צו איינציקע שטיקלעך פלייש גלייך פון פייער און ווען איר פארענדיקט איינע גיט זי א צווייטע. אזוי גייט אן די סעודה פאר א שעה מיט א האלב, עסנדיק די בטעמטע "סוקייאקי" וואס די יאפאנעזערין נעמט אראפ אלע פאר מינוט פון קליינעם מזבח׳ל.

מיר האבן איינגעלאדן אונדזער יונגער קעכן, זי זאל מיטעסן מיט אונדז האט זי דערקלערט אין יאפאנעזיש, אז זי איז ניט דערלויבט מיטצועסן מיט געסט. איר פליכט איז צו באדינען אירע געסט און זיי מאכן פילן גוט.

א פאטאגראפער האט גענומען בילדער פון אונדזער דערהויבענער "פארטי", וואס וואלט אויף אונדזער לשון געהייסן געפאלנקייט, ווייל מיר זיינען די גאנצע צייט געזעסן אויפן פלאר.

ווען די "סוקיאקי" — סעודה איז פאראיבער הויבן מיר זיך פון דערנידער און פילן זיך דערהויבן אין פולן זינען פוןווארט.

דעם צווייטן טאג באלד נאכן פרישטיק לאזן מיר זיך ארויסן פאר א טור אין די האקאנע בערג ביזן סאמע ארויף, צום נאענטסטן און העכסטן אבסערוואציע פונקט פון דעם 14.000 פוסיקן בארג "פיודזשי". דער וועג שלענגלט זיך צווישן די בארג־ארויפן, און אונדזער אויטאמאביל סאפעט שווער — קלעטערנדיק אויף די שמאלע וועגן וואס פירן צום אבסערוואציע פונקט.

קוקנדיק אראפ פון אויבן — שפרייט זיך אויס פון איין זייט א ברייטע, מייליקע טאל — "וואלי" מיט א לאנגער אזיערע, וואס ציט זיך פאר מיילן און דער "מישור" איז ארומגערינגעלט מיט הויכע בערג, וואס שאפט א בילד פון א גרויסער שיסל ביים זייט אנגעפילט מיט וואסער.

דער הויכער קיילעך פון "פיודזשי", קוקט ארויס פון די ווואלקנס וואס באדעקן אים מיט א מאיעסטעטישער ברייטקייט. די ריזיקע ווייסע יארמעלקע, וואס באדעקט זיין הויכן קאפ שיינט אראפ מיט איר שנייאיקער ווייסקייט אין די בלויע וואסערן פון דער "קאוואגוטשי" אזיערע אוןווארפט א רעפלעקסיע אויף דעם גאנצן ארום. די לופט איז קיל און קלאר אזוי ווי אין דעם טאג פון מעשה בראשית. מיר פארן צוריק מיט דעם זעלבן שמאלן וועג, וואס דרייט זיך ביי דעם הויכן "קליף" פון בארג און האלטן די נשמות אין די הענט. אונדזער ענגליש רעדענדיקער פירער דערציילט אונדז, אז דער פלאץ איז א נאציאנאלער זעלבסט־מארד ארט פון וועלכן זעלבסט מערדער

פון גאנצן לאנד קומען זיך אראפּוואַרפן אין "כף־הקלע". איז אונדז שטאַרק פריילעך געווען, ווען מיר זיינען צוגעפאָרן צום ברעג פון "לייק" אויף אריבערפאָרן מיט א פּאַסאַזשיר שיף וואס פירט צום האקאנע האָטעל אויף דער צווייטער זייט.

די אייגענטימער פון אונדזער "פּיודזשיא" האָטעל זיינען אויך די בעלי־בתים פון האָטעל "האקאנע" דער פּרעזידענט "יאמאגוטשי" שטעלט זיך פאר פאר יעדן גאַסט, וואס באַזוכט זיינע האָטעלן. ער איז א נידעריקער יאַפּאַנעזער קרוב צו אכציק יאר און איז נאך זייער אַקטיוו. ער איז אן אנגענעמער שמועסער און וויל וויסן, וואס עס טוט זיך אויף דער וועלט.

מען סערווירט אונדז א לייכטן מיטאג אויף נידעריקע טישלעך וואס שטייען אין גרויסן זאל, מיר באַטראַכטן נאך אַמאָל די שיינע אַזיערע וואס שווינקט די ווענט פון "האקאנע" האָטעל און מיר לאָזן זיך צוריק צו אונדזער האָטעל "פּיודזשיא" דורך א צווייטן וועג וואס שניידט דורך די בערג פון אן אנדער זייט.

יאַפּאַנעזישע מענער און פרויען גייען פארביי ביי די זייטן פון וועג און באַגריסן זיך מיט אבוקטער באַגריסונג. איין יאַפּאַנעזער, וואס האָט זיך געוואַלט באַפרייען פון צופיל וואַסער אין זיין קערפּער, האָט זיך אויסגעקליבן א טיפן טאל אונטן, אויסצוגיסן זיין וואַסערדיקן עודף. ער איז געשטאַנען נאַטירלעך סטרונעדיק ווען מיר זיינען אים פאַרביי געפאָרן און האָט זיך אפילו באַגריסט פון דער זייט. פאַרנדיק דורך די בערג דעפילט איר א שטאַרקן סאַלפאַר ריח און מען זעט ווייס־בלויען רויך אַרויסשפּאַרן פון די טיפענישן. מען פילט ווי גוואַלדיקע נאַטור פּראַצעסן קומען פאָר אין די אָפּגרונטן פון די בערג און זייער דראַנג צו באַפרייען זיך פון די איבעריקע גאַזן שיסן זיי אַרויס אין ווייסן רויך פון סאַלפּאַר.

די באן סטאַנציע אין אדאוואַרא איז געפּאַקט מיט פּאַסאַזשירן, וואס וואַרטן אויפן אנקומען פון דער באן, וואס וועט אונדז פירן צוריק צו טאָקיא. פרויען מיט זייערע צוגעבונדענע קינדער צו די פּלייצעס מיט "יטאַאבי" וואַרענען די גרעסערע זיי זאָלן ניט אַרומלויפן צו נאָענט צו די רעלסן ביי דער זייט פון פּלאַט־פאָרמע. די מענער מיט זייערע פּעקלאַך אין די הענט שפּילן זיך מיט די קינדער וואס הענגען אויף דער מאַמעס אַקסלען און ריידן צו זיי אין "סאַיאַנאַראַ" לשון.

עס לויפט אן די באן מיט א שטאַרקער שנעלקייט פון די הויכע בארג אַראָפּן און די וואַרטנדיקע מאַסע וואַרט שנעל אַריינגעשלונגען אין די גערעמע וואַגאָנען פון דער מלוכה אייזנבאן. דורך די ברייטע פענצטער פון וואַגאָן זעט מען דורך דעם גאַנצן וועג, אינדוסטריעלע שטעט און שטעטלאַך, וואס ליגן אויף ביידע זייטן פון דער אייזנבאן.

מיר קומען אן אין טאקיא אנהויב אוונט און מיר איילן זיך ווידער צו זיין גרייט פאר אונדזער טור "טאקיא ביי נאכט" אין דער הויפט שטאט פון יאפאן.

"טעמפורא האנאטשא" איז דער בעסטער רעסטאראן אין טאקיא פאר פיש מאכלים. די הכנות אין די פראצעדורע צו דער סעודה זיינען ווערט געווען די 14 דאלאר וואס מיר האבן באצאלט פאר צווי פארלעך, די סטיוועגס און מיר. דאס ערשטע טרינקט מען אזא מין גרינעם געטראנק אין וועלכן עס באדט זיך א בלימל און מען רופט עס טיי. נאכדעם, ווי די יאפאנעזישע מיידל האט אונדז אויסגעטאן די שיך און אנגעטאן קאלירטע סליפערס האט זי אונדז אריינגעפירט אין דער "טעמפורא" צימער איז אויסגעבעט מיט א דיקער שטרויענער ווייכקייט און אין מיטן איז אויפגעבויט א קיילעכדיקע קיך וואס איז איבערגעצאמט אין מיטן מיט א ווענטל, און איז אויסגעפוצט מיט יאפאנישע מאלערייען. דער קיילעך איז אין דער פארם פון א "רעוואלווינג-סטיידזש" און ער דרייט זיך אין זיין קיילעכדיקן ארום. צוויי פוסיקער טיף, א מין "קאנאווע" וואס דינט פאר א פלאץ וואו אראפצולאזן די פיס. ווען מ'זיצט אויפן ווייכן דיל. די "קאנאווע" רינגלט ארום דער גאנצער קיך און גרופעס קענען סערווירט ווערן אין דער צייט.

אין פאלומעסקעס ליגן אנגעלייגט אלע סארטן לעבעדיקע ים באשעפענישן — גרייט צו גיין צו דער עקדה אויף די הייסע "סקאווארעדעס", וואס ווייקן זיך אין "סאיא" און אין אנדערע פעטקייטן. די הנאה פון טעמפורא מאלצייט, וואלט געקענט זיין אזוי גוט ווי פון סוקעיאקי, וועגן איינער איז געוואוינט צו זען ווי מען לייגט אין פייער לעבעדיקע באשעפענישן און מען עסט זיי פרישערהייט. האבן די סטיוועגס זיך שטארק באלעקט פון די געשמאקע ים חיהלאך וואס דער יאפאנעזישער קוכער האט זיי סערווירט מיט גרויס פאכמענישקייט און איך האב זיך באגנוגנט מיט די שמעקעדיקע גרינסן און ווייסן רייז וואס איז די בעסטע דיעטע פאר מענטשן פון מיין סארט.

אין נאכט קלוב "מינאטא" איז ווארעם און פריילעך, די מיידלעך "האסטעסעס", וואס פארוויילן די געסט נעמען אונדז אויף מיט פרויען פריינטלעכקייט און קוקן אונדז אן פארוואונדערט. צו וואס האבן מיר גאר מיטגעבראכט אונדזערע פרויען?

צוויי שווארץ חנוודיקע יאפאנעזערקעס אין דעקאלטירטע בלוזקעס מיט קורצע קליידלעך זעצן זיך ביי אונדזער טישל און נוצן אלע אויסגעפרובירטע מיטלען צו מאכן זייערע מענער געסט זיך פילן מיט זיי היימלעך. זיי גיסן גלעזלאך משקה און טרינקען לחיים, זיי

פאררויכערן פאר אייך דעם סיגארעט און זיי נעמען אייך טאנצן צו דעם ריטם פון דזשעז־מוזיק.

אונדזערע פרויען זיצן נעבאך ווי אויף א פרעמדער חתונה און קלערן וועגן דער וועלט, וואס איז באשאפן געווארן נאר פאר מענער.

עס הויבט זיך אן די "שאו" און איר זעט טענצערינס אין זייער פולער נאקעטקייט אויסטאנצן דעם סוד פון קערפער בויגזאמקייט. מיר פארברענגען א קורצע ווײַלע און אונדזער גייד "זאגט אונדז, אז עס איז צייט צו פארן צו דער גיישא פארטי וואס ווארט אויף אונדז.

"קיקאקו" איז דער נאמען פון דער גיישא־הויז, וואו מיר פארן אין עטלאכע קארס — א גרופע פון צוואנציק. דאס הויז שטייט ביים ברעג פון טייך און איז ארומגערינגלט מיט שיינע יאפאנעזישע גארטנס. דאס הויז פארמאגט א סך צימערן און גרויסע זאלן פאר באזונדערע פארטיס.

גיישאס זיינען ניט דאס, וואס איר האט געוואלט, אז זיי זאלן זיין. די "גיישא" אינסטיטוציע איז אן אלטער לעבנס שטייגער אין יאפאן. די יונגע פרײַלינס ווערן דערצויגן אין אזוי גערופענעם אריסטאקראטישן "מאנאר" מיט היבשע ידיעות אין דער נאציאנאלער קולטור ארייגערעכנט קונסט און מוזיק.

די אויפגאבע פון דער גיישא מיידל, איז צו מאכן דעם רייכערן יאפאנעזשין מאן פארגעסן אן זיינע ביזנעס, און אים צוריקגעבן זיין שפילעוודיקייט, וואס ער הויבט אן פארלירן אין זיין טאג־טעגלעכקייט. די יאפאנעזישע פארהייראטע פרוי האט אנערקענט די רעכט פון די מענער אויף אזא צעשטרייאונג און האבן שלום געמאכט מיט דער גיישא אינסטיטוציע.

פאר טוריסטן איז א באזוך אין א גיישא הויז מער פאר בארימעריי ווי געוואלדיקע פארוויילונג, וואס ער האט זיך אויסגעמאלט אין זיין פארשטעלונג. עס איז ניט פאראן קיין סימן פון עראטיק אין זייערע היסטארישע טענץ און אין זייער מזרח געזאנג, וואס קלינגט אזוי פרעמד און אנדערש. די גיישאס זיינען אויסגעפוצטו אין קאסטבארע קימאנאס פון ראשנדיקע קאלירן מיט גאלדענע סליפערס אויף זייערע קליינע פיסלאך. די טענץ זיינען ריין סימבאלישע און די איידעלע באוועגונגען פון די הענט און דגי פינגער דריקן אויס דעם אינהאלט פון טאנץ דער קלימאקס פון פריילעכקייט איז געקומען מיט די פארשיידענע קינדער שפילן אין וועלכע אלע האבן זיך באטייליקט.

צוועלף אזייגער געזעגענען מיר זיך מיט די קלוגע מיידלאך און מיר פארן צום עלעגאנטן קאבארעט אין סאמע צענטער פון שטאט.

אין טאקיאס נאכט קלוב נאמבער — 1 איז די אטמאספערע א געהויבענע. עס דרייען זיך פארלעך שטארק צוגעטוליעטע איינער צום אנדערן. די ווירקונג פון שארפע געטראנקען און די נאענטע בארירונג פון קערפערס פארשיכורן די טאנצענדיקע פארלעך און זיי פארגעסן, אז זיי זיינען ניט אליין אין דעם טונקל באלויכטענעם זאל. עס איז זייער פריילעך ביים קיילעבדיקן טיש, וואס שטייט ביים זייט פון אונדזערן.

איין יאפאנעזישער מאן איז ארומגערינגלט מיט 10 שיינע בארוס מיידלעך און אלע קאטשן זיך פון געלעכטער פון די וויצו וואס ער דערציילט זיי. דער טיש איז אנגעשטעלט מיט שאמפאניער און אלע העלפן אים טרינקען.

די שפעטע פארשטעלונג הויבט זיך אן מיט זייער א רייכן פארנעם. קאסטבארע קאסטיומען איינגעפאסט אין קערפער באקליידן די באקליידעטע. די ניט באקליידעטע זיינען אינגאנצן ניט באקליידט און איר האט הנאה פון באוואונדערן דעם באשעפערס גרויסן וואונדער "דעם פערפעקטן קערפער פון א פרוי".

יעדער איינער פון אונדזער גרופע באקומט א בילד, וואס איז גענומען געווארן אין די נאכט קלובן פון דער גאנצער גרופע אינגאנצן פריי. יעדער אטאגראפירט דעם צוווייטנס בילד. מען געזעגנט זיך פריינטלעך מיט דער גרופע טוריסטן, צווישן וועלכע עס איז אפילו געווען אן אראבער פראפעסאר פון לבנון און מיר קומען אין האטעל אימפעריאל 2 אזייגער אין דער פרי.

"אלט יאפאן"

אזוי ווי ניו־יארק איז ניט דער אמתער באגריף פון אמעריקאנער לעבן, אזוי איז טאקיא נאך ניט דער באגריף פון אלט יאפאן. ווילט איר זען דעם אמת'ן יאפאן דארפט איר אריינפארן אין אלט קיאטא און נארא און דער אלטער אסאקא.

די "יאפאן טראוול ביורא" וואס האט איר אפטיילונג אין האטעל אימפעריאל ארדנט פאר אונדז א דריי טאגיקן טור צו די אויבנדערמאנטע שטעט.

צווי הונדערט מיט דרייסיק דאלאר פאר צוויי מענטשן, דעקט די טראנספארטאציע, די פריוואטע קאר מיטן "גייד" און שאפער און די האטעלן. מיר פליען "יאפאן איירלייס" קיין אסאקא, וואו עס ווארט פאר אונדז אן ענגליש רעדנדיקע "מיידל־גייד" מיט א יאפאנעזיש רעדנדיקן שאפער.

דער פלי פון טאקיא צו אסאקא געדויערט א שעה מיט 45 מינוט. מיר פליען איבער דער "מינא יאשיטא" געגנט פון וואנען עס הויבט ארויס דער הויכער בארג "פיודזשי" מיט זיין שנייאיקן קאפ וואס זיין גרויסער אונטן איז באדעקט מיט א דיקער וואלקן קאלדרע.

זייענדיק אין "האקאנע" האבן מיר באוואונדערט דעם בארג פון איין זייט, ערשט זעען מיר אים פון אויבן און עס שאפט זיך אן איינדרוק פון א שופט מיט ווייסע לאקן, וואס זיצט אויף זיין שווערן שטול און טראכט וואס פאר אן אורטייל ער זאל ארויסגעבן. מאונט פיודזשי איז אמאל געווען א גרויסער ווולקאן, וואס פלעגט אפט שפייען מיט פלאם פייער. פאר לאנגע יארן שטייט ער רואיק און כעס'ט זיך ניט מער. אבער ווער ווייס וואס עס טוט זיך אין זיין טיפן זינען?

מיר פליען איבער "נאגאיא", וואו מיט עטלאכע וואכן צוריק איז דער טייך "קיסא" ווייט אריבער זיינע ברעגן און האט פארפלייצט און אפגעווישט א גרויסע געגנט און האט אנגעמאכט א גרויסן חורבן מיט הונדערטער מענטשלאכע קרבנות.

איבער גאנץ יאפאן איז דאן אנגעגאנגען א גרויסע רעליעף אקציע צו העלפן די געליטענע. דער עסטרייכישער סימפאנישער ארקעסטער וואס גאסטראליר׳ט אין יאפאן האט געגעבן 2 גרויסע קאנצערטן, וואס האבן אריינגעבראכט 3 מיליאן$.

דער אויטאמאביל אין וועלכן מיר פארן פון אסאקא לופט־פעלד צו קיאטא איז א נייער ״דאדזש״ אויסגעשיינט ווי א שפיגל. דער וועג איז א גלאטער און די לאנדשאפט א שיינע. די גאנצע געגנט איז ארומגערינגלט מיט בערג אויף די פעלדער ליגט נאך אפגעשניטענער רייז וואס דארף אויפגעקליבן ווערן.

מיר פארפארן אין האטעל ״קיאטא״ וואס שטייט אין צענטער פון שטאט. אין האטעל זיינען דא צוויי סארטן אקאמאדאציעס. אייראפעאישע צימערן צו וועלכע מיר זיינען געוואוינט און יאפאנעזישע צימערן אינגאנצן אנדערש. מיר האבן אויסגעקליבן די לעצטע און דא האבן מיר געהאט א נייע איבערלעבונג צו פארזוכן דעם טעם פון א יאפאנעזישער נאכט. די ברייטע טיר וואס עפנט זיך צו די צימערן איז געמאכט פון ״באמבו״ שטעקנס און איז לייכט ווי א פעדער. אין פאדער צימער שטייען צוויי פאר סליפערס און ווארטן איז זאלט זיי אנטאן. אין א זייטיקן צימער געפינט איר צוויי קימאנאס פריש געפרעסט אויף זיך מאכן באקוועם, דארטן שטייען אויך צוויי נידעריקע קאמאדן מיט א לאנגן שפיגל אין וועלכן איר קענט זיך גוט אנקוקן ווען איר שטעלט זיך אויף די קני.

אין גרויסן שלאף־צימער שטייט א נידעריק טישל מיט צוויי קישאלאך ביי דער זייט. אין דעם קליינעם ״סיטינג־רום״ ביים פענצטער שטייען צוויי נידעריקע שטרויענע שטולן מיט א קליין נידעריק טישל צווישן. ביים זייט פון צימער מיטן שפיגל געפינט זיך אויף איין זייט די גרויסע הילצערנע וואנע דריי און א האלב פוס די הויך מיט פלאץ פאר 4, און אויף דער צווייטער זייט איז דער יאפאנעזיש סטיל בית־הכסא, וואו אוייסער פאלומעסאק מיט א קיילעכדיקער עפענונג איז איינגעבויט אין דעם, פון טייל געמאכטן דיל. קיין זיץ פלאץ איז דארט ניטא א חוץ די אייגענע קני. נאכן מאכן זיך אביסל באקוועם זיינען מיר אראפ אין גרויסן רעסטאראן פאר מיטאג און איינס דרייסיק זיינען מיר ארויסגעפארן מיט אונדזער נייעם ״דאדזש״ און מיט מארין ביי דער זייט — זען ״קיאטא״.

אין קיאטא זיינען קיין יידן ניטא און איך גלויב, אז זיי זיינען דארט קיינמאל ניט געווען. זי איז געווען די הויפט־שטאט פון יאפאן פאר קרוב צו עלף הונדערט יאר פון 1868 — 794. די באפעלקערונג איז פון אריבער א מיליאן און דארטן געפינען זיך ארום 1500 בודא טעמפלען און א צוויי הונדערט שינטא ״שיינס״. קיאטא איז אמאל

געוועז דער קולטור צענטער פון יאפאן מיט אירע אלטע אוניווערסיטעטן און מוזעאומס. היינט טיילט זי איר באריסטקייט מיט דער גרויסער מעטראפאליע טאקיא, וואס איז געווארן דער גרויסער צענטער פון אלץ וואס יאפאן שטעלט מיט זיך פאר.

דער "טאשישא" אוניווערסיטעט רעכנט זיך פון די גרעסטע אין מעריב יאפאן. אין דער אמאליקער הויפט שטאט זיינען געבליבן שטיין די צאל קייסערלעכע פאלאצן אין דעם היסטארישן גארטן וואס געפינט זיך אין מיטן שטאט. דער גארטן איז ארומגערינגלט מיט א הויכער און דיקער וואנט און איז אפן פאר טוריסטן פון 5 — 3 נאכמיטאג. פאר יאפאנעזער איז דער באזוך אין די פאלאצן באשטימט נאר פאר 7 טעג אין יאר.

א פאלאץ באאמטער נעמט איבער דעם טור און ער פירט אונדז ארום פון געביידע צו געביידע וואו ער באקענט אונדז מיט דער געשיכטע פון די עמפעראר אין דער היסטארישער הויפט־שטאט. די געביידעס זיינען אלע געבויט פון א רויטלעכן האלץ מיט דעכער געמאכט פון געפרעסטן ציפרוס. צוליב די אפטע ערד ציטערנישן אין זייער לאנד פלעגן די יאפאנעזער בויען אלע זייערע געביידעס מיט האלץ. זעט מען דעריבער די גרעסטע טעמפלען און די היסטארישע פאלאצן געבויט מיט הילצערנעם מאטעריאל.

דורך די 11 הונדערט יאר זיינען די פאלאצן 7 מאל איבערגעבויט געווארן

אין גרויסן קייזערלאכן גארטן שטייען בוימער 500 יאר אלט. זיי שטייען דעמביק שטארק מיט זייער פולער באוואקסנקייט און קוקן אראפ אויף די דורות וואס בייטן זיך און וואס קומען אין די שאטנס פון זייערע ברייטע צווייגן.

אונדזער באגלייטערין "מארי" מיטן שאפער וואסווארטן אויף אונדז אין פארנט פון פאלאץ קומען אונדז אנטקעגן און מיר פארן צום גאלדגענעם פאוויליאן " קינקא־קודזשי" וואס א יאפאנעזער "שאוגאן" האט אויפגעבויט אין 14טן יאר־הונדערט.

אין 1950 האט א פייער אינגאנצן פארניכטעט דעם וואונדערלאכן טעמפל, אבער אין 1954 איז דער טעמפל צוריק אויפגעבויט געווארן מיט אלע איינצלהייטן פון זיין אריגינאל און עס האט אפגעקאסט דאס יאפאנעזיש פאלק 100 מיליאן$. די יאפאנעזער זיינען גרויסע פארערער פון זייערע העלדן און א פאלקס ביישטייערונג האט גוט געמאכט דעם היזק.

דער גאלדענער פאוויליאן, וואס פארשיינט דעם ארום איז געבויט אויף וואסער, א קליינע אזיערע רינגלט אים ארום און ארום דער אזיערע איז א פארק באזעצט מיט הויכע בוימער און בלומען גערטנער. ער שיינט אראפ מיט זיין פולן גלאנץ אין די בלויע וואסערן פון דער אזיערע און איר זעט 2 גאלדענע פאוויליאנען ארויף און אראפ אין זייער פולער מאיעסטעטישקייט.

עס איז שווער צו משפט'ן וועלכער פון זיי איז מער פאנטאסטיש? קיאטא איז א גרויסער צענטער פון זייד אויסארבעטונג און דער בעסטער זייד קומט פון דארטן. די ווייכע וואסער פון קאן ריווער זיינען זייער גוט פאר דעם וואשן פון זייד.

פארנדיק ביי די זייטן פון טייך זעט מען ווי די גאנצע לענג פון די ברעגן זיינען באדעקט מיטן געוואשענעם זייד, וואס טריקנט זיך אנטקעגן דער זון און צענדליקער מענער און פרויען שטייען אין וואסער און וואשן מיט זייערע הענט דעם דינעם זייד.

מיר שטעלן זיך אפ ביי א גרויסער זייד פאבריק, וואו זיי מאכן אויך זייער קאסטבארע "עמברוידערי" מיט נעגל געמאכטער וועבעריי. די ספעציעלע ארבעטער ביי דעם פאך האבן זייערע נעגל געלאזט וואקסו וויניקסטנס אן אינטש די לענג און מיט אזעלכע לאנגע נעגל וועבן זיי אויס אלע סארטן מוסטערן אין זייד ביז 3 אינטשעס א טאג. די רייכע פרויען פון יאפאן מאכן זייער "אאוביס" פון דעם טייערן מאטעריאל און דאס באצייכנט דעם סטאנדארד פון דער העכסטער געזעלשאפט.

דער "העיאן שריין" איז אויפגעבויט געווארן מיט 65 יאר צוריק צום אנדענק פון קיאטאס אויפקום אלס הויפט-שטאט מיט 1100 יאר צוריק און אויך אין אנדענק פון ערשטן "עמפעראר-קאממו" וואס האט געהערשט אין יענער צייט 806 — 739.

דער "העיאן-שריין" איז אויך אן אנדענק פון אימפעראטאר "קאמעי" דעם היינטיקן עמפעראר'ס עלטער זיידן וואס האט געקיניקט פון 1866 — 1831. דער "שריין" איז קאפירט פון דעם ערשטן קעניגלעכן פאלאץ פון 794 און איז ארומגערינגלט מיט א וואונדערלעכן פארק גארטן וואס איז איינגעטונקט אין טשערי-בלאסאם" אין פרילינג. הונדערטער מענטשן קומען אהער טעגלאך און האבן הנאה פון דער שטילער רעליגיעזער אטמאספערע וואס הערשט דארטן. איבער דעם טייכל וואס שניידט אדורך דעם פארק איז אריבערגעווארפן א בריק פון אויסערגעוויינלעכן סטיל פון ארכיטעקטור. עס שטייען צענדליקער מענטשן און קוקן אראפ אין וואסער וואו עס שווימען ארום אלערליי מינים פיש פון א סך קאלירן.

דאס סאמע אינטערעסאנטע אין די פארקן זיינען די ספעציעלע פארמען אין וועלכן עס זיינען ארומגעשניטן די ביימער.

די יאפאנעזער זיינען גרויסע ספעציאליסטן אין דער אויפפאסונג פון גערטנער און אין דער אראנזשירונג פון בלומען

איר ווערט אמאל אזוי פארכאפט מיט דער עקזאטישקייט פון גארטן, אז איר פארגעסט, אז איר זייט געקומען זען א היסטארישן טעמפל. מיר פארן אין האטעל צו קענען כאטש אביסל פארדייען וואס מיר האבן זיך אנגעזען דורכן טאג.

נאך אוונטברויט פארן מיר צום נייעם "מיאקא" האטעל וואס איז ווייטער אוועק פון צענטער — שטאט און איז געבויט אויף א הויכער טעראסע. דארטן טרעפן מיר א גרויסע צאל אמעריקאנער טוריסטן, וואס שמועסן וועגן שאפינג אין טאקיא. קומענדיק צוריק אין אונדזער האטעל, געפינען מיר אונדזער יאפאנעזישן צימער אין גאנצן גרייט פאר דער נאכט. אויפן פלאר זיינען אויסגעבעט 2 ווייכע געלעגערס מיט קלאר ווייסע קישנס און א מין פערענע אויף זיך צוצודעקן. עס פילט זיך אן אומהיימלעכקייט אין זיך אויסטאן און אראפנידערן אונטן און זיך אויסציען אויפן דיל. איין זאך איז זיכער, אז אראפפאלן וועט מען ניט.

דער ערשטער געפיל פון געפאלנקייט פארשווינדט, ווען מען דעקט זיך צו מיט דער לייכטער פוכיקער פערענע און מען גיט אן אפרו די פיס וואס האבן דורכן טאג אויסגעשפרייזט גרויסע טיילן פון שטאט. די נאכט איז א דורך אין א פלאנטער פון חלומות און זעאונגען אויף דער וואר.

עס האט זיך מיר אויסגעדוכט, אז א קליינע פיר פיסיקע חיהלע שפאצירט ארום אין פאדער־צימער און באלד וועט זי ארייננשפאצירן אין שלאף-צימער און זיך מאכן היימיש אונטער דער ווארעמער פערענע מיט וועלכע איך בין איינגעדעקט. פון וואנען עס איז צו מיר געקומען אזא מחשבה אויסצוקלערן א פאלשן בילבול אויף א גאטס באשעפעניש, וואס איז אפילו ניט געווען אין אונדזער גרענעץ ווייס איך ניט איך ווייס נאר אז א גאנצע נאכט האט זיך מיר געפלאנטערט מיט בודאס, וואס שפילן זיך מיט די טעבטער פון די געטער און מיט "קאנקיובײנס" וואס קניען פאר זייערע הארן די שאוגאנס.

א נאכט, אפילו א לאנגע מוז זיך אויך ענדיקן און 9 אזייגער זיינען מיר שוין גרייט פאר דעם נייעם טאג פון פארן זען אלט יאפאן. אין "ניזשאקאסטל" האבן מיר שוין געטראפן אין דער פריאיקער מארגן שעה הונדערטער סטודענטן און סטודענטקעס, וואס זיינען געקומען לערנען זייער פאלקס געשיכטע פון דער ערשטער האנט.

די פאלאצן האבן געבויט פאר זיך דער "שאאוגאן טאקוקאווא יואסו" מיט 357 יאר צוריק. אין דעם גרויסן פאלאץ פון צענדליקע הויכע און ברייטע צימערן איז עד היום פארבליבן א סך קונסט בילדער, וואס זיינען געמאלן אויף די ווענט מיט גאלד־פאול.

אין אלטן יאפאן איז מיט הונדערטער יארן צוריק געווען באוואוסט די קונסט שולע פון זייער קינסטלער — "קאנא טאנואו" און די בילדער זיינען פון יענער קונסט שולע.

דער "שאאוגאן" איז געווען דער מיליטערישער מאכט האבער פון לאנד און זיין מאכט פלעגט אמאל איבערשטייגן די מאכט פון עמפעראר. איז דער ווונדער גרויס, וואס א מיליטער מאן אין אלטע צייטן האט זיך אויך אינטערעסירט מיט קונסט. אין צוויי פון די גרויסע צימערן, וואס איז היינט א וואקס מוזעאום זעט מען ווי דער "שאאטגאן" זיצט אין זיין קאבינעט און איינע פון זיינע באליבטע "קאנקיובייבס" טרעט אריין מיט גרויס הכנעה אין זיין פריוואטן צימער.

אנדערע ווידער זיינען שוין איבערגעבויט אין דעם זעלבן סטיל.

דער "היגאשי־האנגאדזשי" טעמפל איז געבויט געווארן אין 1602 און איז שטארק פארהייליקט ביי די בודא גלויביקע. דאס אינטערעסאנטסטע פאר אונדז אין דעם טעמפל איז די גרויסע שטריק וואס ליגט אונטער א גלעזערנעם צודעק און וואס איז געשמישט מיט פרויען האר.

אויף צו מאכן שטארקער די שטריק, וואס זיינען געווען נויטיק אויפצוהויבן די שווערע באלקנס, האבן פרומע יאפאנעזישע פרויען אפגעשארן זייערע האר און האבן דאס אוועקגעגעבן צו די בויער פון טעמפל לכבוד זייער בודא.

מיר באצאלן עטלאכע מטבעות צו דער אלטער יאפאנערין, וואס האט אונדזערע שיך ביים אריינגאנג צום טעמפל און מיר פארן זען די שטאט מיט אירע בולווארן און געשעפט געגנטן. מען האנדלט איין עטלאכע שטיקלעך זייד און א פאר קימאנאס, אביסל קליינקייטן און זילבער און נאכדעם פארלאזן מיר קיאטא אויפן וועג צו נארא.

נארא איז עלטער פון קיאטא און זי איז אמאל געווען דער צענטער פון יאפאן פאר אינדוסטריע, קולטור און קונסט. זי איז געווען די הויפט שטאט פון יאפאן פון יאר 794־710 ווען קיאטא האט איבערגענומען די פירערשאפט. זי איז אמאל געווען א סך גרעסער ווי זי איז היינט, ווייל זי איז ניט שטארק צוריק געבויט געווארן נאך די גרויסע פייערן. נארא איז געבויט אין וואונדערלעכע בערגיקע

ארומיקייטן און דארטן הערשט א שטילע און רואיקע אטמאספערע.

דער וועג פון קיאטא ביז נארא איז א גוטער און אויף מיילן טיף זיינען די פעלדער באדעקט מיט רייז, וואס ווערט ערשט אויפגעקליבן און אראפגענומען. די ערד איז שוין האלב טרוקן, ווייל עס איז די צייט פון שניט. אין דער צייט פון פארזייען זיינען די רייז פעלדער באדעקט מיט וואסער פון די איריגאציע קאנאלן וואס שניידן זיי אדורך. עס זעען זיך אויך אן קליינע פעלדער באוואקסן מיט גרינעם טיי און אויך וויינטרויבן גערטענער.

אין האטעל נארא וואו מיר פארפארן קומט פאר א רייכע יאפאנעזישע חתונה. די מחותנים זיינען אנגעטאן אין לאנגע "טיילס" מיט גרוי געשטרייפטע הויזן און די מחתנתטעס אין קאסטבארע שווארצע קימאנאס, די כלה אויסגעפוצט אין ווייסן און איר שיינע שוועסטער, די מייד אף האנאר, אין א זייד פון אראנדזש קאליר.

אין האטעל גארטן וואס קוקט אראפ אויף אן אזיערע אונטן שטייען אויסגעשטעלט א סך שטולן און די פארטי זעצן זיך אויס פאר נעמען בילדער. איך באנוץ זיך מיט מיין קאמערא און נעם אויך בילדער צוזאמען

ביי יאפאנעזער איז עס א כבוד, ווען זייטיקע קומען באאבאכטן זייער שמחה.

דער חתונה מאלצייט קומט פאר אין דעם גרויסן סאלאן פון האטעל און אויף די טישן זיינען אנגעשטעלט יאפאנישע מאכלים פל המינים. דער עיקר א רויע פיש פאר יעדן איינעם. רויע פיש איז א יאפאניש פאלקס מאכל וואס איז דארטן שטארק באליבט. איך, למשל, וואלט דאס ניט געקענט עסן אפילו נאך א תענית. דורך דער צייט פון מאלצייט האט אינער האלב געזאגט און געזונגען עפעס א תפילה, וואס האט אויסגעזען ווי מען וואלט געלייענט די מגילה אין א ספרדישער שול. להבדיל.

מיר פארן צום "שינטא־קאסוגא" שריין, וואס איז איינער פון די עלטסטע אין יאפאן. דער שריין איז געבויט געווארן אין יאר 768 און ער פארמאגט 3000 לאנטערנס. די גרויסע לאנטערנס הייגען אראפ מיט אייזערנע שטריק פון דאך פון שריין און ציילן זיך אין די הונדערטער. די איבעריקע שטייען איינגעבויט אין מאנומענטן, וואס יעדער פון זיי טראגט אן אנדער נאמען.

אין דער סינעראמא "זיבן וואונדער פון דער וועלט" איז דער "קאסוגאשריין" באצייכנט געווארן אלס איינער פון די זיבן. 3 מאל אין

טאג קומען דארט פאר גאטעס־דינסטן נאר פון די שינטא פריסטער און מיר האבן בייגעוואוינט איינער.

דער טאדאאידזשי טעמפל געפינט זיך אין צפונדיקן טייל פון נארא. ער איז געבויט געווארן אין יאר 745 און איז פון די עלטסטע בודא טעמפלען אין דער וועלט. דער טעמפל איז געבויט א סך העכער ווי די דורכשניטלעכע בודא ווייל דארטן שטייט די גרעסטע בודא סטאטוע אין דער וועלט.

די סטאטוע איז אויסגעשמידט פון ריינעם בראנז און איר וואג איז 550 מעטריק טאן. דער בראנזענער בודא איז 72 פוס די הויך און 40 פוס אין זיין ברייט. די לענג פון פנים איז 16 פוס די אויג איז 3 פוס די האנט 6 פוס און דער גראבער פינגער 5 פוס, 966 בראנזענע לאקן הענגען אראפ אויף זיינע אקסלען און אזוי זיצט ער אין זיין זיכערער איינגעזעסנקייט און האט אן אייזערנע הנאה פון זיינע גלויביקע, וואס בוקן זיך צו אים שוין הונדערטער יארן.

פון דאנען פארן מיר צו דער פינף עטאזשיקער פאגאדא וואס שטייט אויף א בארג און שיינט אראפ אין סארוסאווא טייכל אונטן אראפ. ניט ווייט פון דאנען איז דער נארא פארק, וואו עס לויפן ארום פראנק און פריי 800 געטיימטע הירשן־דיער. זיי חבר'ן זיך מיט די מענטשן וואס קומען אין פארק און זיי עסן פון זייערע הענט. א שיינער צוזאמענלעבן פון מענטשן מיט זיין שכן די חיה.

פארענדיק צוריק צום צענטער פון אלטן נארא פארן מיר פארביי דעם שיינעם בארג "וואקאקוסא יאמא" וואו עס זיינען די "פיקניק גראונדס פון דער אמאליקער הויפט שטאט נארא. הונדערטער פאמיליעס מיט זייערע קינדער זיינען צעלייגט אויף דער גרינער קאלדרע פון בארג און ווי אומעטום האבן זיי הנאה פון גאטס שיינער וועלטל.

אסאקא

דער נייער וועג צו אסאקא איז יאפּאנס ערשטער "טורנפּייק" און דער דורכפּאר איז א באצאלטער. דער וועג איז דורכגעשניטן דורך א צאל הויכע בערג און די לאנדשאפט איז א פּרעכטיקע. מיר פּארן פּארביי אן אויסערגעוויינלעכן שיינעם גאלף פּלאץ ווו צענדליקער מענער און פרויען שפּילן גאלף.

דער אריינפּאר אין אסאקא איז ניט אימפּרעסיוו און גאר ניט גרויס שטאטיש. די הילצערנע הייזלעך וואס שטייען ביים וועג גיבן דעם איינדרוק פון א גרויסן דארף ערגעץ אין רוסלאנד און איר וואונדערט זיך צי האט מען אמאל ניט פּארבלאנדזשעט אין אן אנדער געגנט. פּארט מען אריין טיפער אין שטאט דערזעט מען א ריזן שטאט פון ברייטע בולווארן מיט הויכע אימפּאזאנטע געביידעס און גרויסע געשעפטן. אסאקא איז א גרויסער טעקסטיל צענטער אין יאפּאן וואו צענדליקע גאסן זיינען איבערפולט מיט גרויסע "האלסעיל" סקלארן פון טעקסטיל. זי איז פּילייכט די איינציקע שטאט אין דער וועלט וואו די קאנצענטראציע פון בראנזשעס אין באזונדערע געגנטן איז אזוי שטארק צעטיילט.

אין דעם "דאטאנבארי" צענטער, וואס געפינט זיך ביים ברעג פון אסאקא ריווער געפינען זיך די גרויסע מואווי־הייזער און אלע טעאטערן פון שטאט. דארט זיינען אויך די גרויסע רעסטאראנען, קאפעען און אלע קאבארעטן פון אסאקא. די געגנט ווערט אנגערופן — דער "אמיוזמענט צענטר דאטאנבארי" און זי איז די סאמע אילומינירטע געגנט אין שטאט.

הונדערטע טויזנטער פּילן אן אירע גאסן און געסלעך און דער געדריינג איז גרויס אין די אוונט שטונדן.

אויף דער רחבות'דיקער "מידא סודזשע" גאס שטייען די גרויסע דעפּארטמענט געשעפטן און די מאדערנע אפיס געביידעס. די באוועגונג אויף די הויפּט גאסן איז קאכיק און רוישיק און דער אוטא

און באס פארקער איז אין א שטארקן געדרענג. מיר פארן פאמעלעך באקוקן די דריי מיליאניקע גרויסע שטאט און זעהען זיך אן מיט דאס אינטערעסאנטע

קומענדיק צוריק אין דעם נייעם גראנדיעזן האטעל "אסאקא־גראנד" איז מיר געקומען אויפן זינען ש. ביקלס בוך " א שטאט אן יידן" אין די דריי גרויסע שטעט, וואס מיר האבן באזוכט זיינען קיין יידן ניטא, ניט אין אסאקא ניט אין קיאטא אדער נארא. זיי קומען אהין פאר מסחר אדער פאר א טור, קיין שטענדיקע יישובים זיינען דארט קיינמאל ניט געווען.

אין ביקל'ס "שטאט אן יידן, זיינען דאך יא געווען יידן, א סך יידן. זיי האבן דארטן געלעבט פאר לאנגע דורות, אויפגעבויט אינסטיטוציעס, געשאפן אן אייגנארטיק לעבן און צוגעטראגן מער ווי זייער חלק צום וואוילזיין פון זייער לאנד. פארוואס זשע איז יענע שטאט און גאר א סך אנדערע שטעט געבליבן אן יידן? פארוואס און פארוועו? און נאך טויזנט מאל פארוואס? איך זוך דעם ענטפער אין דעם פנים פון דער בודא סטאטוע, וואס שטייט אין פארק קעגנאיכבער דעם האטעל און דער בודא שווייגט מיט זיין פארשטיינערטן שמייכל. זיינע צוגעמאכטע ליפן מאכן דעם איינדרוקמ ווי זיי וואלטן געוואלט ארויסברענגען א "מם" מעריב, אייער מעריב ציוויליזאציע האט דערפירט דערצו וואס עס איז געשען. אייער מעריב מאטעריאליזם האט געמוזט פירן צום אויסמארד פון שוואכע פעלקער.

שטייען זיי די שטעט אן יידן אין ווייטן מזרח, וואו זיי זיינען קיינמאל ניט געווען און אין מיטעלן מעריב וואו זיי זיינען געווען אין מיליאנען זיי זיינען מער ניטא און דער שופט כל הארץ שווייגט.

אין טאקיא אויף איינע פון אירע הויפט גאסן געפינט זיך אין א גרויסער אפיס געביידע דער עקספארט־אימפארט געשעפט פון סאלאמאניק און בעלל. סאלאמאניק איז א מענטש אין די פערציקער און איז פון די וויכטיקע יידישע כלל טוער אין טאקיא. זיין שותף בעלל איז מערסטנס אויף דער רייזע פון געשעפט און זיין פרוי לאלא איז דער שטארקער נערוו פון געשעפט.

זי איז געבוירן אין שאנכיי און רעדט רוסיש, כינעזיש און יאפאניש ווי א וואסער. זי רעדט אויך א גוטן ענגליש. און א גאנצן טאג רעדט זי. לאלא איז פון מיטעלן וואוקס מיט א שיין פנים און ברענענדיקע אויגן. די פערל, וואס זי ווייזט אייך זעען אויס שיינעוודיקער ווי ערגעץ אנדערש, ווייל עס פאלט אויף זיי דער אפגלאנץ פון אירע אויגן.

זיי זיינען נאענטע פריינט פון די סיטרינס און צוזאמען כאפט מען א קערטל. לאלא שפילט קארטן נאר מיט מענער און אין אזארט פון איינשטעלן שטייגט זי די מענער אויך אריבער. זיי לאדן אונדז איין אין "אמעריקען קלוב" פאר לאנטש און דא פילט איר זיך ווי איר וואלט געווען אין א רייכן קלוב אין לאס־אנדזשעלעס אדער ניו־יארק.

די לעצטע עטלעכע טעג פון אונדזער זיין אין יאפאן פארברענגען מיר אין דער הויפט שטאט.

מיין פרוי האנדלט איין מציאות אין זייד־לענגן פאר זיך און פאר די קינדער און צעשיקט זיי אין קליינע פעקלאך אויף 17 אדרעסן. די קימאנאס מיט קליינע קימאנאס האט מען שוין לאנג ארויסגעשיקט. באזוכן מיר מוזעאומס און שאוס און מען רוט זיך אויס פאר דער נאענטער רייזע איבער דעם אומענדלעכן פאסיפיק צו האנאלולו.

האנאלולו

דעם פרייטיק אוונט וואס מיר האבן פארלאזן טאקיא איז ביי מיר אויסגעפאלן דער יארצייט נאך מיין גאטזעליקן פאטער ע״ה. אין יידישן קלוב האט מען מיר צוגעזאגט, אז אויך איך וועל פארבלייבן אין טאקיא פאר נאך א טאג, וועג מען מאכן זיכער עס זאל זיין א מנין פרייטיק אוונט און שבת. האב איך זיי ניט געוואלט מטריח זיין, אז צוליב מיר זאלן 10 יידן דארפן אויפגעבן זייערע געשעפטן און קומען דאוונען. ווידער זיינען די רעזערוואציעס געווען געמאכט מיט ״בי.א.עי.סי״ אויף דעם טאג. וואס זשע טוט מען פארט? איז צו דעם אויך פאראן אן עצה. אויף דער ״אינטערנאשיאנאל דייט ליין״ ליגן אוועקגעלייגט פעק מיט 24 שעהדיקע טעג, וואס יעדער איינער וואס פארט צוריק אהיים קריגט א באנוס אומזיסט.

איז ווען מיר זיינען אנגעקומען קיין האנאלולו דעם צווייטן אין דער פרי, איז דארטן ערשט געווען פרייטיק און ביז אין אוונט האב איך נאך צייט געהאט אויפזוכן א יידישע שול און זאגן מיין קדיש.

די האוואאי אינדזלען זיינען 4000 מייל אוועק פון טאקיא און זיי זיינען עטוואס מער ווי העלפט וועג פון ברעג פון קאליפארניע. אויפן לופטפעלד באגעגנט אונדז די ערשטע ״הולא גוירל״ און זי פארפוצט יעדן פאסאזשיר מיט א ״ליי פון אלע מינים קאלירן. דער ראיאל האוואיען״ האטעל אין טייל פון האנאלולו, וואס הייסט ״וואיקיקי ביטש״ — שטייט פאלאץ־מעסיק אין זיין אייגענעם גרויסן פארק, איז דער שענסטער האטעל אויף די אינדזלען. זיינע אור־אלטעביימער זיינען צעצווייגט ווי גריסע שירעמס און זיי לאזן ניט אדורך די שטראלן פון דער ברענענדיקער זון. דער ווייסער זאמד אויפן ״ביטש״ זעט אויס ווי צעמאלענער צוקער און הונדערטער פארלעך אין ״ביקיני״ ״שווים־סוטס״ לויפן אדער זיצן אויף זיין ווייסער צומאלנקייט. ״סוירף ריידער״ אויף זייערע רויטע ברעטלאך גליטשן זיך צום ברעג מיט דער שנעלקייט פון די שווימיקע כוואליעס, וואס איילן זיך צום ברעג מיט א ווייסן שוים אויף זייערע ליפן. די וואסערן פון פאסיפיק זיינען בלוי ווי דער הימל און די ווייסקייט פון האטעל שפיגלט זיך אין זיי.

איך נעם זיך צום טעלעפאן־בוך אויסגעפינען דעם נאמען פון א "היברו" סינאגאגע און ניטא קיין זכר פון עפעס וואס הויבט זיך אן מיטן ווארט "היברו". איך זוך אין די אותיות "ט" פאר טעמפל ס'איז דא — טעמפל "עמנו־אל". אפגעקלונגען דעם נומער, האט מען מיר געענטפערט, אז 8 אזייגער וועט זיין א "סערמאן" און דער אדרעס איז 1212 אוניווערסיטי.

נאכן אוונט ברויט זיינען מיר אוועקגעפארן צום אנגעגעבענעם אדרעס און איך האב מיינע אויגן ניט געגלויבט. 1212 איז דער נומער פון "קראס ראד טשוירטש", וואס שטייט ניט הויך געבויט און אן א צלם. אריינקומענדיק אינווייניק האט מען אונדז באגריסט מיט א גוט שבת און אונדז באזעצט שיעור ניט אויבן אן. מען האט צעטיילט די "פרייער־בוקס", מען האט אריינגעטראגן א קליינען ארון־קודש און דער יונגער ראביי האט פארנומען זיין פלאץ. דער כאר האט אנגעהויבן זינגען "שלום עליכם" דער ראביי האט אויסגערופן די נומערן פון די בלעטלאך, וואס אלע האבן נאך געזאגט מיט קלויסטער פרומקייט. מען האט ארויסגענומען א ספר תורה פון קליינעם ארון־קודש און געלייענט די ערשטע פרשה פון דער וואך "וירא" און א שטיקל הפטרה. מען האט נאכגעזאגט מיט ראביי נאך עטלעכע תפילות אין ענגליש און דאן האט דער ראביי געמאכט א פיינעם קידוש מיט א גאר פיינער שטימעלע.

דעם סערמאן האט געהאלטן א פראטעסטאנטישער גלח און געדרשנט האט ער וועגן קאפיטל ע"ג אין תהילים. איך מוז אייך זאגן דעם אמת, אז דער "ערל" קען גאר גוט תהילים. מען האט פארענדיקט מיט דעם ענגלישן "עלינו" און דא האב איך דאס אפגעזאגט מיין קדיש נאך מיין פרומען טאטן, וואס איז נאך געווען א פארברענטער סטאלינער חסיד. וואס פאר א "עלית נשמה" מיין טאטע האט דארטן געקראגן אויף יענער וועלט, איז שווער צו זאגן. אין צייטן פון גרויסן אטעאיזם איז דאס אויך אמונה.

נאכן דאוונען זיינען ביים ארויסגאנג געשטאנען דער ראביי מיטן גלח להבדיל און א פאר פון די חשובע בעלי־בתים און האבן יעדן פון די מתפללים געוואונטשן גוט שבת.

אין דער זעלבער צייט האט מען צעטיילט קליינע קאנווערטן פאר א ביישטייערונג פאר דעם נייעם טעמפל, וואס ווערט ערשט אויפגעשטעלט אין האנאלולו. דער פרעזידענט אנאנסירט, אז די געסט וועלן געבראכט ווערן צו זייערע האטעלס מיט די פריוואטע אויטאס פון די מיטגלידער פון טעמפל וואס פארן צוריק א היים.

מיר זיינען געפארן מיט מר. און מרס. בען פרידמאן — א געשעפט מאן אין האנאלולו און פארנדיק האבן זיי אונדז געוויזן דעם

רייכן רעזידענץ געגנט פון שטאט, וואס איז אויסגעבויט אויף די הויכע בערג "אלא ועסטמאונט" נאר א סך העכער.

די יידישע געמיינדע פון האוואי באשטייט פון 120 פאמיליעס. זיי לעבן אלע אין האנאלולו און זיינען גאנץ פיין איינגעארדנט. דער געזעלשאפטלעכער לעבן איז קאנצענטרירט ארום טעמפל. פון דארטן שעפט מען די רעליגיעזע באגייסטערונג צו בלייבן עקזיסטירן ווי א קליינע מינאריטעט. עס איז דא עפעס פון א "סאנדעי סקול" וואו די קינדער לערנען עפעס פון זייער געשיכטע. דער גרעסטער טייל פייערן די יידישע ימים טובים און ווען דער טעמפל וועט פארטיק ווערן, וועט ער זיין דער קאנצענטראציע פונקט פון יידישן אויסלעבן זיך אין א רעפארמירטער יידישקייט.

די לוקסוס שיף, וואס פירט אונדז צו פוירל-הארבאר הייסט "אלי אלי קאי". זי האט אמאל באלאנגט צום האנאלולוס מאגנאט, הענרי קייזער, וואס איז דערגרעסטער אייגנטימער אין דעם אינדזל'ס פארמעגן. זי איז געבויט ווי א קאטאמארא און האט געקאסט א מטמון מיט געלט. קייזערן איז צוגעגעסן געווארן די זעלבע שיף האט ער איר פארקויפט פאר דעם טור צו פוירל-הארבאר.

פארן מיר אריין דורך א שמאלן אריינגאנג אין דעם קיילעכדיקן "ביי" פון פוירל-הארבאר און דערזעען דארטן דעם גרעסטן חורבן אין דער געשיכטע פון ים פלאטן. דער ערשטער שטאלענער קבר איז די "אריזאנא" מיט אירע 1100 אמעריקאנער זין וואס האבן יענעם פרימארגן פון זיבעטן דעצעמבער געזונקען צו די טיפענישן און זיינען דארטן פארבליבן אין אייביקער נאסקייט.

צענדליקער "דעסטרויערס" ווייקן זיך אויפן אפגרונט לעבן. די ריזיקע קריגס-שיף "אקלאהאמא" און וועסט וויקטאריא" וואס האבן געטיילט דעם זעלבן שיקזאל.

די גרויסע קריגס שיף "נעוואדא" וואס האט אויסגעהאלטן דעם פייערדיקן אנפאל און האט זיך ארויסגעריסן פון פוירל-הארבאר איז געזונקען שפעטער מיט שטונדן ווען דער פייער האט איר ארומגעכאפט פון אלע זייטן.

אין איין שטונדע האט דער אמעריקאנער ריז אריינגעכאפט די שטארקסטע קלעפ אין זיין געשיכטע און ער איז שיעור ניט פריטשמעלעט געווארן. פון אנהויב האט דאס אויסגעזען ווי א "נאקאוט" אין באקסינג פארמעסט. און דער וועלט "רעפערי" האט געהויבן דעם געווינערס האנט. דער ריז האט זיך אבער אויסגעשוכעט פון די שטארקע קלעפ. ער האט פארבאנדעזשירט זיינע וואונדן און האט גענומען קלייבן פרישן כוח פארן גרויסן פארמעסט מיטן

אנגרייפער. די לאנגע הענט פון ריז האבן מיט איין מאל אנגעהויבן ווארפן שווערע קלעפּ אויף רעכטס און אויף לינקס.

א זעץ אין די פיליפינען מארדע און א כמאל אין נאז אין אקינאווא און נאך און מער, ביז די מיזורי איז ארייננעפארן אין טאקיא „בעי" און דארטן האט מען אונטערגעשריבן וואס מען האט געהייסן.

די בערג פון די האוואאי אינדזלען זיינען אמאל געווען ווולקאנען וואס האבן געשפּיגן מיט פייער. דער גרעסטער טייל פון זיי האבן זיך שוין געגוג אנגעשפּיגן און זיינען פארלאשן געווארן. אויף דעם גרעסערן אינדזל, וואס מען רופט אים „האוואאי" זיינען נאך געבליבן עטלאכע בערג וואס ווילן זיך ניט אויסלעשן. ווען מיר זיינען אנגעקומען אין האנאלולו האט די פייער געטן „פּעלע" — וואס וואוינט צווישן די ווולקאנישע בערג אויף דעם האוואאי אינדזל, אפּגעשפּילט א פייער ספּעקטאקל מיט גרויס ברען. פון די טיפע אפּגרונטן וואו עס קומט פאר דער שטענדיקער פארמעסט צווישן די נאטור כוחות און וואו עס זידט שטענדיק מיט פייער און וואסער מלחמות, האט זי מיט איר שפּרוך באפוילן די באהאלטענע כוחות צו צעשמעטערן דעם בארג און אים צו קאכן אין פייערדיקער לאווע, וואס זאל זיך גיסן ווי פייער־וואסער.

טויזנטער מענטשן זיינען געפלויגן צום אינדזל, „האוואאי" אנצוקוקן די גרויסע זעאונג. מיט גרויס מי האבן מיר געקראגן רעזערוואציעס און מיר זיינען אהין אויך געפלויגן.

אויף אונדזער רייזע ארום דער וועלט האבן מיר זיך אנגעזען מיט גרויסע וואונדער און מיט א סך שיינקייטן. דא האבן מיר געזען מעשה בראשית. מיר האבן געזען די געשיכטע פון וועלט באשאף.

א האלבער ברכי־נפשי איז געשטאנען אויסגעקריצט מיט פייערדיקע אותיות. „יעלו הרים ירדו בקעות אל מקום זה יסדת להם". מיליאנען טאן פון צעשמאלצענעם שטיין אויסגעמישט מיט ערד, גיסן זיך אין פייער פלאמען ווי פאנטאנען צו אהויך פון מער ווי טויזנט פוס.

פון דער הויך גיסן זיי זיך אריין אין א קרייטער פון עטלעכע מייל, וואס איז מיט טויזנטער יארן צוריק ארייננעזונקען צו א טיף פון 700 פוס. די זעאונג איז אומגלויבלעך אבער מיר זעען עס פארט. מיר זעען די אפּגעסמאליעטע ביימער וואס שטייען ניט ווייט אוועק פון ווולקאן זיי שטייען פארטריקנט און קוקן אין רוים מיט זייערע אויסגעברענטע אויגן.

דער מייליקער קרייטער פילט זיך אן ביז א העלפט מיט דער צושמאלצענער לאווע, עס קאכט און עס זידט אין אים מיט דער

פייערדיקער מאסע, וואס ער שלינגט איין אין זיין אינגעווייד און ער קען דאס ניט פאַרדייען.

ווען די פייער געטין ״פעלע״ איז מיד געווארן פון דעם ספעקטאקלדיקן פייער שפיל האט זי באפוילן אירע משרתים פון ״אש לוהט״ איינצוהאמעווען די אפגרונטן און די תהומען האבן זיך בארואיקט. די קילע ווינטלעך האבן אנגעהויבן אפקילן די הייסע לאווע און מיט א טאג שפעטער האט זיך באוויזן א שווארצער קראסט געמישט מיט רויטע פייער צונגען דא און דארט.

אין דער מלוכה אבסערוואטאריע, וואס געפינט זיך אין געגנט זאגט מען אונדז, אז עס וועט נעמען 300 יאר ביז די הייסע לאווע וועט זיך פולשטענדיק אפקילן אין טיפן קרייטער. מען דערציילט אויך וועגן א פאטאגראפער וואס האט אריינגעווארפן זיין קאמערא אין דער ברענענדיקער לאווא, נאכדעם ווי ער האט גענומען בילדער. דאס איז א מין שוחד צו דער פייער געטין זי זאל ווייכער ווערן און אויפהערן בושעווען!

צו דאס האט געהאלפן, אז דער וואולקאן זאל זיך איינשטילן? אפשריא.

ווי פריער געזאגט איז דער האוואאי אינדזל דער גרעסטער פון די פינף וואס צוזאמען הייסן זיי די האוואאי אינדזלען. ער איז 4040 סקווער מייל און פארמאגט 579200. אקער לאנד. ער פארמאגט אויך 3 לופט פעלדער ״הילא״ — אופאלו און קאנא. מיר האבן געלאנדעט אין הילא, ווייל ער דער נאענטסטער צו די וואולקאנען.

די האוואאי פלי געזעלשאפט, האט אין יענע טעג גענוצט אירע קליינע און גרעסערע אייראפלאנען אלע 24 שעה פון טאג אן אן אפשטעל. עס האט אויסגעזען ווי א לאנדונג פון א ציוויליער ארמיי, וואס אקופירט דעם שונאס טעריטאריע.

אלע האבן געטראגן וואפן און אמוניציע וואס די ״קאדאק״ פאבריקן האבן צוגעגרייט. אונדזער גייד ביל מיט א שאפער אין א ״פליטוואוד לימוזין״ נעמט אונדז פאר א טור איבער דעם אינדזל. מיר שטעלן זיך אפ אין דעם ״וואָלקאנא האוז״ וואס איז א שיינער רעסטאראן ביים ראנד פון דעם ריזיקן קרייטער — ״קאלאאו״. הונדערטער מענטשן באזעצן די טישלעך מיטאג שטונדע און מאסן ווארטנדיקע קויפן איין סאווענירס און קארטלעך פון אינדזל. פון ברייטן פענצטער זעט מען די ארומיקע בערג וואס האלטן אין איין רויכערן און אונטן ליגט אויסגעשפרייט א טיפער קרייטער, וואס האט זיך דורך די יארן אפגעקילט.

אין לולא־קאלאני פארק שטייען אלטע באניאןביימער מיט אזעלכע ברייטע שטאמען, אז עס קענען דארט הויזן א פאמיליע פון פינף אין צייט פון א שטורעם. פילע פון די ביימער טראגן אויף זיך נעמען פון גרויסע פערזענלעכקייטן ווי הערבערט מארשאל און סעסיל דע מילס.

ניט ווייט פון פארק געפינען זיך די "ארקיד גארדנס" פון דעם רייכן כינעזער קאנג. די שענסטע בלומען אין דער וועלט וואקסן דארטן פאר אייערע אויגן. ביי די זייטן פון גארטן זעט מען נאך ערשט סימנים פון פייער, וואס לעשט זיך ערגעץ טיף אין דער ערד.

מיר פארן צום "ריינבאו־וואסערפאל", וואו עס שטייען הונדערטער מענטשן און באוואונדערן דעם שטראמיקן וואסער אראפפאלן אין דער טיף אין וועלכן עס שפיגלען זיך אלע קאלירן פון רעגנבויגן.

דער אייראפלאן וואס פירט אונדז צוריק צו האנאלולו איז געפאקט איבער זיין קאפאציטעט. אלע ריידן מיט גרויס באגייסטערונג וועגן זייערע איבערלעבונגען פון די לעצטע טעג. מיר פליען איבער דעם קליינעם אינדזל מאאו וואס איז 728 סקוועער מייל און איז ארומגערינגלט מיט ווייסע זאמד ברעגן. "מאלאקא" איז א גרויסער אינדזל פון 260 טויזנט סקוועער מייל און "לאנאוי" איז 141 טויזנט סקוועער מייל די גרויס. יעדער פון די אינדזלען האט א רייכע וואולקאנישע געשיכטע פון אייביקייטן.

מיר לאנדן אין האנאלולו און מיר פילן, אז מיר האבן געזען מיט אונדזערע אויגן דעם גרויסן וואונדער פון צעשטערונג און באשאף. דעם וואונדער פון מעשה בראשית.

אויף אלע מיינע רייזעס דורך די לעצטע יארן, האב איך שטענדיק געפלאנט, אז עמיצער פון מיינע פריינט אדער באקאנטע, וואס האט באקאנטשאפט אין די שטעט וואס איך וועל באזוכן זאל זיי לאזן וויסן וועגן אונדזער קומען און אויב מעגלעך אונדז אויפנעמען. עס איז ניט קיין חילוק צו דאס איז אייראפא, ישראל, צי דרום אמעריקאנער לענדער, אינדיע אדער יאפאן. אומעטום האבן מענטשן געוואוסט וועגן אונדזער קומען און אונדזערע באזוכן זיינען שטענדיק געווען מער אינטערעסאנט צוליב די קאנטאקטן.

אין האנאלולו האבן וועגן אונדזער קומען געוואוסט די פאמיליע עדווין טהאמאס. עדווין און זיין שיינע ווייב סו־סוזאן זיינען אמעריקאנער, וואס וואוינען אין האנאלולו פאר א סך יארן און זעען אויס צו זיין זייער באקוועם ווייל דער קאדילאק אין וועלכן זיי האבן אונדז גענומען איז געווען א נייער "פליטוואוד".

זיי האבן אונדז באגעגנט אין אונדזער האטעל מיט 2 שיינע שנורן "לי" איינע האט געקראגן מיין פרוי אנגעטאן אויף איר האלדז מיט א קוש א צוגאב פון עדווין און די צווייטע האב איך געקראגן פון סו, מיט שוין איינמאל א קוש. אוודאי וואלט געוועז בעסער, ווען זיי האבן א מאדע פון אויפנעמען געסט מיט עטלאכע "ליי". זיי האבן אויך מיטגענומען מיט זיך זייערן א פריינט וויליאם "ספאמי" א שיינער איטאליענער און קלוג ווי א ממזר.

מיר פארן צום וויקיקיאן האטעל פאר אוונט ברויט, ווייל דארטן איז די אטמאספערע אן עקזאטישע, עפעס פון "סאוט־פאסיפיק". די צימערן פון האטעל "ווייקיקיאן" האבן ניט קיין ווענט פון פארנט, זיי שטייען אין גאנצן אפן צום דרויסן און ווען מ'ווילזיין פריוואט ציט מען אראפ אבאמבו שטארע וואס פארמאכט דעם צימער.

די אינטימע פארטי איז אין א שטרויענער בודקע געבויט פאזט און מען סערווירט אונדז אלע סארטן פאלאנעזישע מאכלים וואס שמעקן מיט "באלי־היי". עדווין און סו נעמען אונדז פאר אן אויספלוג איבער האנאלולו. מיר זעען דעם "יאלאני" פאלאץ, וואס איז אמאל געוועז די היים פון די מלכים פון אינדזל און היינט איז דארטן דער סענאט פון דעם 50סטן סטייט. אין פאלאץ איז געבליבן שטיין דער טראן פון דער לעצטער מלכה "לילו אקאלאני" פון 1893.

דער "דאון־טאן האנאלולו" איז אינגאנצן אויסגעפוצט אין קריסטמעס ליכט און דער גרויסער "טשאינא־טאון" שימערירט מיט טויזנטער ליכט פון די גרויסער "נעאן סיינס". עס זעט אויס פרעמד צו זען קריסטמעס באפוצונגען אין א טעמפעראטור פון 80, אבער ביזנעס איז ביזנעס.

דער פישערמאנס מארק, איז פארשטעלט מיט צענדליקער שיפן וואס זיינען געבויט אין יאפאנעזישן סטיל, וואוהין זיי קומען אריין מיט זייער טונא־פאנג. די שיפן זיינען געבויט פלאך אן קיינע אפצאמונגען. פון אויבן, א שמאלע פלאטפארמע איז אויסגעלייגט פוןביידע זייטן אין דער גאנצער לענג פון שיף אויף וועלכער עס שטייען די פישער און אזוי שלעפן זיי ארויף די געכאפטע טונא אוןווארפן עס גלייך אין דעק פון שיף.

די פישער מוזן זיין גוטע שווימער, ווייל עס איז ניט שווער אראפצופאלן אין וואסער פון דער אפענער פלאטפארמע, ווען די כוואליעס גיבן זיך א שפיל מיט דער שיף.

מואר־מואו איז דער טראכט פון די פרויען פון די אינדזלען. דאס איז א לאנגע קלייד ביז די קנעכלעך און ברייטלעך געשניטן לויט

אונדזער סטאנדארד איז דאס אן אמאליקער "נייט־גאון" וואס איז געמאכט אין א קווייטלדיקן מאטעריאל.

עס איז גרינג צום אנטאן און גיך צום אויסטאן. אין א טראפּיש לאנד וואו מענטשן זיינען הייסע איז ניטא קיין געדולד צום זיך אנטאן און ספּיציעל צום אויסטאן. א מואו־מואו גיט מען א ווארף אראפ און מען איז שוין אויסגעטאן. זעט מען אין די גאסן און אין די געשעפטן, אין די רעסטאראנען און קאפעען הונדערטער פרויען יונגע און אלטע אנגעטאן אין זייערע מאו־מואו מאדעס. אין די זעלבע פלעצער זעט מען אויך מענער און פרויען ארומשפאצירן אין זייערע "ביקיניס" און קיינעם ארט עס ניט.

קיינער וויל זיי ניט פארברענען לעבעדיקערהייט, ווייל זיי זיינען גארניט שלעכט רויערהייט. דער גאנצער לעבן שטייגער איז דא א נאטירלעכער און א פרייער און עס איז ניט שווער זיך צוצופאסן צו א פרייען לעבן. דער הולא טאנץ איז אן אויסדרוק פון זייער נאטירלעכער פרייהייט. דורכן טאנץ ווערן ארויסגעבראכט די פארבארגענע פארלאנגען פון מענטשלעכן קערפער און די שטארקע באוועגונגען פון אונטערשטן טייל קערפער דעמאנסטרירן די אומרואיקייט פון צעקאכטע בלוטן. אזא מין פארשטעלונג האבן מיר געזען אין אריסטאקראטישן

"ראויאל האוואיען" וואו א פלאם פייערדיקע טענצערין האט אויסגעטאנצט דעם טאנץ פון מענטשלעכן קערפער.

דער בארג "דיימאנד־העד" אין האנאלולו איז דער סאמע באוואוסטער אין האוואאי. ער טונקט זיך מיט איין זייט אין די בלויע וואסערן פון פאסיפיק און ער שפרייט זיך ברייטלעך טיפער אריין אין שטיק לאנד פון אינדזל.

"דיימאנד־העד" איז אמאל געווען א ווּאולקאן און איז געווען דער וואוין ארט פון דער פייער געטין פעלע. ווען דער וואולקאן האט זיך אפגעקילט האט פעלע זיך איבערגעצויגן אויפן וואולקאנישן בארג "קילא אויע" אין האוואאי. דעם "דיימאנד־העד" זעט מען פון יעדן ווינקל אין האנאלולו. מען זעט אים פון שיף און פון אייראפלאן מיילן אוועק און פאר אייביקייטן קוקט ער אראפ אויף די פלאזשעס, ווען קיין מענטשן קינדער זיינען נאך ניט געווען אין זיינע גרענעצן. שיינער וועג פירט צום בארגיקן טייל פון אינדזל און דער וועג הייסט "קאלאניא נאאל הייוויי".

ביים זייט פון בארג ארויס צום "ביי" שטייען זייער שיינע אפארטמענט הייזער און העכער ארויף הויבט זיך אן די רייכע רעזידענץ געגנט פון שטאט. פריוואטע ווילעס זיינען איינגעטונקט

אין שיינע בלומען גערטנער מיט הויכע פאלם ביימער פאר א שירם קעגן די הייסט זונען שטראלן. אראפקוקנדיק פון אויבן זעט מען דעם גאנצן אינדזל אויסגעלייגט ווי אויף א טעלער מיט אלע זיינע גרויסע האטעלן "ביזנעס" צענטערס און אלץ וואס עס געפינט זיך אין א שטאט פון 660 טויזנט איינוואוינער.

צו שרייבן וועגן האנאלולו און אויסלאזן אזא אינטערעסאנטן רעסטאראן ווי דער "לאאו יע טשאי" וואלט געווען אן עוולה. "סיימאן און שוסטער" די צוויי גרעסטע ספעציאליסטן אין הילכות אכילה שרייבן אין זייער בוך, אז מען זאל ניט דורכלאזן דעם רעסטאראן ווען איר באזוכט האנאלולו.

די געביידע איז געבויט אין כינעזישן סטיל און איז אויסגעשטאט אין האלב טראפישן געשמאק מיט גרויס לוקסוס. א גרויסער "ראק-גארדן" מיט א קליינעם פאנד ביי דער זייט איז אין פארנט פון אריינגאנג און גאלדענע פיש שווימען אין א קאראהאד הין און צוריק. אין גרויסן הויף ביי דער קאכל געבויטער פאטיא איז א גרויסער שווים באסיין צום זיך אפפרישן אין א הייסן טאג.

די כינעזיש-פאלאנעזישע מאכלים, ווערן סערווירט מיט גרויס עלעגאנץ. אבער די גרויסע אטראקציע איז די הערלעכע מאלעריי, וואס פארדעקט די גאנצע לענג פון א גרויסער וואנט און איז זי פאסיק צו איינשטיין אין דעם בעסטן מוזעאום און איז געפרייזט אין 85 טויזנט דאלאר.

דער אוונט איז געווען דער לעצטער פון אונדזער שטיין אין דעם וואונדער שיינעם ווינקל אין מעריב פאסיפיק.

דעם צווייטן טאג זיינען מיר שוין געפלויגן "פאן-אמעריקען" צו די ברעגן פון קאליפארניע מיט איר מיילן לאנגער שטאט לאס-אנדזשעלעס אויפן נייעם קאנטינענט.

On the side of the mountain, overlooking the bay, there are very lovely apartment houses. Farther up is the wealthy residential section of the town: private villas, bathing in gorgeous flower gardens with royal palms screening the hot sunbeams, like umbrellas. From up there, you see the whole island on the pal; of your hand with its big hotels, business centers and everything else you have in a city of 660,000 inhabitants.

To leave out any mention of such an interesting restaurant as the Lau Ye Chai when you write about Honolulu would definitely be a crime. Simon and Shuster, the two great experts in gourmet food, urge in their book to make sure not to miss this restaurant on a visit to Honolulu.

The building is Chinese in style and is luxuriously furnished in subtropical taste.

A good sized rock garden with a small pond on the side, full of swimming goldfish, is at the front entrance.

In the large back yard, off a flag-stoned patio, is a big swimming basin to freshen up on a hot day.

The Chinese-Polynesian dishes are served with elegance. But the big attraction is the splendid mural that covers the length of an immense wall.

According to the brochure, this mural is sought after by the best museums, the offered price being 35,000 dollars.

This was our last evening in this wonderful corner of the Western Pacific.

The next day we were flying Pan American to the shores of California and its miles-long city of Los Angeles on the continent of the New World.

It seems rather strange to see Christ;as things in a temperature of 80 --but business is business.

Fishermans Market is packed with dozens of boats built in Japanese style, bringing in their tuna catch. The boats are flat, without any superstructure. A narrow platform runs along the length of the boat on both sides for the fishermen to stand. As soon as they haul in their catch, they dump it on deck in the middle.

The fishermen must be good swimmers, as it is not hard to fall overboard from the open platform when the waves tilt the boat. The muu-muu is the common garment of the island women. It is a long dress down to the ankles and has a broad cut. By our standards it is another nightgown made of a flowery material.

It is easy to put on and easy to slip off. In a tropical land where tempers are hot there is no patience to dawdle in getting dressed, and especially in getting undressed. A muu-muu you just cast aside and there you are. That's why you see muu-muu models by the hundreds on young and old, on the streets, in the stores, in restaurants and cafes. You also see everywhere men and women wearing bikinis and nobody gives a damn. (Nobody will burn them at the stake, because they are not so bad in the raw....)

The whole way of life here is natural and free and it is not difficult to get used to a free life.

The hula dance is one expression of their natural free style. Through the dance, the hidden desires of the human body become revealed and the strong gyrations of the lower parts demonstrate the restlessness of the heated blood. We witnessed such a performance in the aristocratic Royal Hawaiian where a fiery dancer exhibited the feverish mobility of the human body.

The best known mountain of Hawaii is Diamond Head in Honolulu. On one side he digs into the blue water of the Pacific and on the other he spreads himself far and wide into the land.

Diamond Head was once an active volcano and was the hangout of Pele, the fire goddess. After the mountain calmed down, Pele moved over to Kilauea, another volcano, in Hawaii. Diamond Head is visible from every spot on the island. You can see it many miles away from planes and ships at sea. It has been overlooking the beaches since eternity started, way before there was man or child in its boundaries.

There is a beautiful road leading up to the mountainous region of the island, known as the Kalania Naol Highway.

Molokai is a large island, 2,600 square miles in size and Lanai is 1,410 square miles.

Each island has a rich volcanic history from way back.

We landed in Honolulu, feeling that we have seen with our eyes the wonders of destruction and creation, the miracles of the birth of the universe.

Before taking any extended trip lately, I had always tried to arrange that a friend or an acquaintance with familiarity of the area to be visited should be norified of our coming and possibly meet us--I did it with Europe, Israel, South America, India and Japan.

In all these places, there was someone who knew of our forthcoming visit and it helped to make our tours more interesting.

Similarly, in Honolulu, it was the family of Edwin Thomas. Edwin and his pretty wife, Sue-Suzanne, are Americans who have lived in Hawaii many years and appear rather comfortable--judging that their car is a Fleetwood Cadillac.

They came to our hotel and brought two lei wreaths, one was placed on my wifes neck with a kiss by Edwin and one was for me with a luscious kiss by Sue. I wished they had the custom of presenting several leis to a person.

They brought along a friend of theirs, a Mr. William Spami, a handsome Italian and devilishly clever.

We go to the Waikikian Hotel for dinner, since the atmosphere there is really exotic--straight from South Pacific. The rooms of the hotel have no walls in the frcnt, completely open to the outside, and if you want privacy, you draw a bamboo blind, sort of, period.

Our intimate party was accommodated in a straw hut, made for six, where they served us all sorts of Polynesian delicacies smacking of Bali Hai.

Edwin and Sue take us on a fling of Honolulu. We are shown the Yolani Palace, which was at one time the home of the islands rovalty and now serves as the seat of the Senate of this fiftieth state.

Inside is still standing the throne of the last Queen, Lilu Okalani, there since 1983.

Downtown Honolulu is fully decorated with Christmas lights and the large Chinatown section is shimmering with thousands of big neon signs.

Whether it was that which made the volcano to stop foaming. I am not prepared to say.

As we stated before, Hawaii is one of five that make up the Hawaii Islands, though it is the biggest of them. It is 4030 square miles, or 2.579 million acres.

It has three airfields--Hilo, Ufolu and Kona. We landed in Hilo, since it is the closest to the volcanoes.

The Hawaian Air Co. used its large and small planes twenty four hours a day without stop. It looked like an invasion of a civilian army, occupying enemy territory. They all carried arms and ammunition supplied by Kodak.

Our guide Bill and a chauffeur takes us for a tour of the island in a Fleetwood limousine.

We stopped at Volcano House, a fine restaurant at the edge of the giant crater Kalau. Hundreds of customers were seated at the tables having lunch, while many people in the waiting line were busy buying souvenirs and post-cards. From the picture window you look out on smoking mountains all around and on a sprawling deep crater below that has already cooled off.

In Liloa Kalani Park there are old Banyan trees with such huge trunks that five people can take shelter in one of their hollows in a storm.

Many of these trees carry plaques of well known personalities, such as Herbert Marshall and Cecil B. DeMille.

Near the park are the orchid gardens of the wealthy Chinaman, Kong. These beautiful gardens were planted on top of an extinguished crater and the most gorgeous flowers in the world are there before your very eyes. At the fringes of the garden one can still discern evidence of a smoldering deep in the bowels of the earth.

We go on to see the Rainbow Waterfall, where crowds of people are admiring the speedy stream of falling water shimmering with all the colors of the rainbow.

The plane that took us back to Honolulu is packed beyond its capacity. Everyone is talking with great enthusiasm of their experiences in the past few days.

We pass over the small Mau Island, 728 square miles in size, ringed by white sand beaches.

extinguished. One the largest island, Hawaii, there still are several mountains that refuse to die. Just when we arrived in Honolulu, the fire goddess Pele, who dwells among the volcanoes of Hawaii, decided to stage a fire spectacle of great energy, drawn from the depth of the abyss, where there always goes on a power struggle between fire and water. She gave the order to the combatants to smash the mountain to bits and dissolve it in boiling lava and let it pour out and overflow as fire-water.

Thousands flocked to Hawaii to witness the awesome spectacle.

It wasnt easy to get reservations for a flight there.

In our travels around the world we have observed many wondrous and beautiful things.

This time we saw creation. We saw the world in the making.

A half of the Borchi Nafshi of the Psalms stood engraved in letters of fire: The mountains rose, the valleys sank down--unto the place thou hadst founded for them Ch. 104 v.8.

Millions of tons of molten rock and sand came soaring out in flames like fountains to a height of 1200 feet. From that height they pour down into a crater several miles wide which had sunk to a depth of 700 feet thousands of years ago. The view is incredible, but real.

We see scorched trees not far from the volcano. We see scorched trees not far from the volcano. Dried up, withered, they look into space with extinguished eyes.

The miles long crater is half filled with molten lava that roils and seethes, and chokes on it without digesting it.

After the fire goddess, Pele, got tired playing the game, she ordered her fire brigade to curb the abyss--and things settled down. The cool breezes have calmed down the hot lava and, a day later, a dark crust began to form, cracked here and there by spurts of red flame.

In the government observatory nearby, we were told that it will take another 300 years to completely cool off the lava in the depth of the crater.

The story is told of a photographer who threw his camera into the burning lava after he finished taking his pictures. This was sort of a bribe and a peace offering to the fire-goddess to soften her anger and stop her shenanigans.

the temple, which is the fountain of their religious enthusiasm and inspiration to continue as a distinct, though small, minority group.

They have a Sunday School where the children are taught something of their history and heritage. The majority of the members celebrate the Jewish Holidays and when the temple will be completed it will serve as the rallying point for a kind of Reform Judaism.

The luxury liner that takes us to Pearl Harbor is called Ali Ali Kai. It used to belong to Henry Kaiser, the largest property owner in the islands. It is built like a catamaran and it cost a fortune. Mr. Kaiser got bored with his vessel and he sold it for tourism around Pearl Harbor.

We enter through a narrow channel into the circular bay of Pearl Harbor and we are struck by the sight of the greastest devastation in the history of naval warfare.

The first steel graveyard we saw was the Arizona, a battleship sunk in the morning of December 7, 1941, burying 1100 American men in the depths of the sea for eternal wet rest.

Dozens of destroyers are soaking on the ocean's bottom alongside the giant battleships Oklahoma and West Virginia that shared the same fate.

The battleship Nevada, that managed to survive the original onslaught, and scrambled out of the harbor, went to the bottom several hours later when flames enveloped her on all sides.

In a single hour, the American giant was subjected to the mightiest blows in its history from which it barely survived. At first it looked like a knock-out in a boxing match and the world referee was all set to raise the winner's hand.

But the giant reeled out of the blows, bandaged his wounds and started to gather and regain his powers for the confrontation with the aggressor. His long arms suddenly started to flail and pound rights and lefts to the body and the head.

A left fist to the Philippine jaw and a quick punch in the nose in Okinawa and more and more, and, what do you know, the Missouri is sailing into Tokyo Bay and the Japanese are signing away everything your heart desires.

The mountains of the Hawaiian islands were at one time live volcanoes, spewing fire. Most of them emptied themselves and became

I grab a telephone book, looking under the word "Hebrew" for a synagogue, but there is no such word in the book. I frantically look under "T" for temple Thank God, there is--Temple Emanuel.

I called the number and was told that at eight o'clock there would be a "sermon", at 1212 University.

After supper we took a ride to that address and I couldn't believe my eyes: 1212 is the number of the Crossroad Church! Not a high structure, and, true, no sign of a cross.

As we entered, we were greeted with a "Gut Shabbos" and were escorted toward the front.

Prayer books were handed out, a small Torah Ark was wheeled in and a young Rabbi marched in and took his seat. The choir started singing "Shalom Aleichem", the Rabbi announced the page numbers, and everyone responded with church solemnity. A scroll was removed from the diminutive ark, the first portion of Vayera was read, followed by the reading of a bit of the Haftorah. Several responses were recited in English and the Rabbi made Kiddush in a fine delicate tone.

The sermon was delivered by a Protestant minister who took his text from chapter 73 in Psalms. I must tell the truth: this gentile knew his psalms. The service ended with Aleinu in English, after which I recited the Kaddish after my pious father, who was, all his life, a fiery Stollin Hasid.

What kind of lift did my father's soul get in the other world, is difficult to say. Perhaps, in the wide spread atheism of today, this little ceremony might also be called faith.

After the service, the Rabbi and the Minister were standing side by side at the exit, together with several distinguished worshipers, and greeted everyone with a "Gut Shabbos". Everybody received a small envelope, suggesting a contribution to the new temple that was being erected in Honolulu.

The president announced that the guests in the audience would be driven to their hotels by the members of the congregation on the way home, if they so wished.

We were offered a ride by Mr. and Mrs. Ben Friedman, a businessman in Honolulu, who took us through the wealthy section of the town, sprawled on the mountains even taller than Westmount.

The Jewish community of Hawaii consists of 120 families. They all live in Honolulu and are pretty well off. The social life is centered in

We have time left to take in museums and shows and we make sure to get enough rest for the forthcoming journey over the endless Pacific Ocean on the way to Honolulu.

☆ ☆ ☆

HONOLULU

The Friday evening that we were leaving Tokyo happened to coincide with the Yahrzeit of my father. In the Jewish Club I was guaranteed to have a quorum for services should I choose to remain in Tokyo over the Sabbath.

I felt it was not good to trouble them, that on my account ten people should give up their business and come to a prayer meeting. Besides, my reservations were confirmed with BOAC for that day.

What was I to do? An idea came to me. On the international Date line there are stacks of 24 hour "days", that anyone going home can pick up free as a bonus. It, therefore, came out that when we arrived in Honolulu the following morning it was only Friday, and I had ample time to locate a synagogue and say Kaddish.

The Hawaii Islands are 4,000 miles from Tokyo--slightly more than half-way to California.

At the airport we meet our first hula girl who decorated each passenger with a colorful lei. The Royal Hawaiian Hotel in the part of Honolulu called Waikiki Beach stands regally amidst its own park--the finest hotel of the islands. Its ancient trees have thick, lush branches, giving the appearance of huge umbrellas that shield against the burning hot sunlight. The white sand on the beaches looks like granulated sugar and hundreds of couples in bikini swim suits are lounging or trampling on it.

Surf riders on red boards glide to shore with the speed of the rushing waves that break on the rocks with a white foam on their lips.

The Pacific waters are as blue as the skies and the whiteness of the hotel is reflected like in a mirror.

Jews at all--not in Osaka, nor in Kyoto, nor in Nara. Oh, some Jews get there for business or on a sightseeing tour, but there never was a Jewish community in any of these cities at any time.

Bickel talks of cities that had Jews in the past, a multitude of Jews who lived there for centuries, established institutions, created a unique way of life and contributed more than their share to the welfare of the country.

Why did those numerous cities lose their Jews? Why and wherefore? Again, why? A thousand times, why?

I seek the answer in the face of the Buddha statue that stands in the park opposite the hotel--no answer; the Buddha is silent; his lips sealed in a stony smile.

But wait--I got the impression his closed lips are trying to form the letter "W" sideways. "W" for west. Your Western civilization has brought it all on. Your Western materialism inevitably led to the annihilation of weaker nations. The cities of the Far East never had Jews, but the cities of the West were teeming with millions of them and they are no more--why is it that the Master of the Universe is silent?

On a major street in Tokyo, in a large office building, there is the export-import firm of Solomonik and Bell.

Solomonik is a man in the forties, one of the prominent Jewish leaders in Tokyo. His partner, Mr. Bell, is mostly on the road on business and his wife, Lola, is the mainstay of the business.

Lola was born in Shanghai and speaks Russian, Chinese and Japanese fluently. Her English is also good, and all day her mouth doesn't stop. She is of average height, has a pretty face and blazing eyes. The pearls around her neck that she flaunts appear extra bright since they reflect the light in her eyes. The Bells are close friends of the Citrins and we played cards together. Lola liked to play only with the men and in the art of daring and risking she surpassed them all.

They invited us for lunch in the American Club. Here we felt like we were in a real rich club in Los Angeles or in New York.

The last few days of our trip to Japan we spent in the first city, Tokyo.

My wife is busy buying up bargains in silk for herself and the children and mails them off in small packages to seventeen addresses. The kimonos, large and small, she had mailed out long before.

Not far from there is the Nara Park, where 800 deer and moose frolic about free and clear. They fraternize with the visitors and eat out of their hands--a fine example of cohabitation of man and his neighbor, the beast.

On the way back to the center of Old Nara we pass the handsome Mt. Wakakusa Yama, the site of the picnic grounds of Nara. Hundreds of families, together with their children, are lounging around on the green lawns and seem to enjoy God's wondrous creation.

The new highway to Osaka is Japan's first toll turnpike. It slices its way into the rolling landscape of high mountains and the view is magnificent. We pass an unusually beautiful golf course, busy with scores of players.

The entrance of Osaka is not impressive and rather small-townish. The small, wooden huts alongside the road give the impression of an overgrown village somewhere in Russia and you wonder whether you haven't gotten lost.

But you drive deeper into the city, you suddenly find yourself in a giant metropolis with broad avenues, tall imposing buildings and large business establishments. Osaka is a great center for textiles, with scores of streets overflowing with textile wholesale stores. It is perhaps the only city in the world where the concentration of distinct lines of merchandise into different areas is so clear cut.

In the Dotonbori Center, on the banks of the Osaka River, all the larger movie houses and all theaters are located, as well as the major restaurants, all cabarets and the big cafe houses. The region is called the Amusement Center Dotonbori and is the most illuminated part of the town.

Hundreds of thousands of people pack the streets and the congestion is especially marked in the evening hours.

On the broad Mido Suji Avenue you find the big department stores and the modern office buildings.

The traffic on the main throughfares is noisy and milling, the cars and buses stalled or slowly moving. We travel leisurely through this city of three million and soak up impressions of the most interesting sights around.

On returning to our new, gaudy Osaka Grand Hotel, something I read in a book by Sh. Bickel, Called A City Without Jews, came to my mind. In the three large cities that we had visited lately, there were no

The men were dressed in tails and grey striped pants, the women in expensive black kimonos. The bride was scintillating in white and her sister, the bride's maid, was in orange colored silk.

In the hotel garden, overlooking a lake below, many chairs stood arranged and the parties were being photographed.

I grabbed my camera and took pictures along with the photographer. All the hotel guests, mostly Japanese, came out on the big terrace to watch the ceremony.

In Japan it is considered an honor when outsiders come to watch a celebration.

The dinner takes place in the large ballroom of the hotel. The tables are set with all types of Japanese specialties; particularly, a raw fish on each plate.

Raw fish is a favorite Japanese delicacy. This is something that I, for instance, could not touch even at the end of a fast.

During the meal, someone half spoke and half sang what might have been a prayer, that reminded me of the reading of the Scroll of Esther in a Galicianer synagogue, pardon the comparison.

We visit the Shinto Kasuga shrine, one of the oldest in Japan. It was built in 768 and boasts of 3,000 lanterns. The bigger ones, hundreds of them, hang from the high ceiling on metal cables, the rest of them are built into monuments, each one dedicated to a different person.

In the cinerama Seven Wonders of the World, the Kasuga Shrine was designated as one of the seven. Three times a day the Shinto priests gather there for services--we attended one of them.

The Tadaiji Temple, in Northern Nara, was built in 745, one of the oldest Buddha temples in the world. It is taller than the average temple, since it houses the biggest Buddha statue in the world. The statue is hammered of pure bronze and it weighs 550 tons. It is 72 feet tall and 40 feet across. The face is 16 feet long, the eyes are three and three-quarters feet in size and the hands are six and a half feet long. The thumb is five and a quarter feet long, and 966 bronze braids hang down to his shoulders. He sits there in secure massiveness and has iron-clad pleasure from his faithful followers who have been coming to worship him for centuries.

From there we go to the five-storied pagoda that stands on top of a mountain and is reflected below in the Sarusava Creek.

day. These are remnants of the art school of Kano Tanuu, famous in Japan centuries back.

The Shogun was the military power in the land, exceeding at times the power of the Emperor.

The wonder was that a military man should also have an interest in art.

In two of the large rooms that serve today as a wax museum we saw murals of the Shogun sitting in his private chamber as one of his favorite concubines is very humbly opening the door.

Many rooms are preserved in the state in which they were built, and the wood appears in good condition. Others have already been rebuilt, always in the same style.

The Higashi Hongaji Temple was built in 1602 and is held very sacred by the Buddha faithful. The most interesting item in this temple was a thick rope in a glass case made partly of female hair. In order to fortify the ropes, necessary for lifting the heavy beams during the construction of the temple, Japanese women offered their long hair in honor of the Buddha.

We give a few coins to the old lady guarding our shoes at the entrance and we depart to tour the boulevards and business sections.

We negotiate a few items of silk, several kimonos, a few silver pieces, and off we go on the way to Nara.

Nara is older than Kyoto and was once the center of industry, culture and art in Japan. It was its capital in the years of 710 to 794 when it lost its crown to Kyoto. In those days the city was bigger than today--after the great fires, it was not completely rebuilt. It is located in spectacular mountainous surroundings and has a quiet, soothing ambiance.

The trip from Kyoto to Nara is pleasant. The fields of rice extend many miles in depth and are first being harvested now. The soil is already fairly dry, as it should be by harvest time. In the planting season, the rice fields are covered with water from the interlacing irrigation canals.

There are also vegetable patches and grape orchards along the road, as well as small fields of green tea.

As we arrived in Hotel Nara, a rich Japanese wedding was in progress.

The most interesting aspet of the parks is the variety of forms in which they sculpt their trees. The Japanese are expert gardeners and flower arrangers. They display their artistry in the gardens of the temples and in the parks around their shrines.

At times you get so fascinated by the exotic beauty of the garden, that you forget about the historic temple.

We then return to the hotel and take time out to digest and absorb everything we have seen all day.

After supper we go visiting the new Miyako Hotel, away from the center of town, built on a high terrace. We meet a great many American tourists whose conversation is about shopping in Kyoto.

On returning to our hotel, we find our Japanese room completely prepared for the night.

On the floor were two soft thin mattresses with white pillows and a feather quilt cover.

We have an unaccustomed sensation as we undress, lower ourselves way down and stretch out on the floor.

One thing is certain: you can't fall off!

The sensation of descending vanishes as we pull the downy cover over us and we luxuriously stretch out our legs for a well deserved rest.

The night marched by with a blend of dreams and fancies.

I thought I saw a little four-footed rodent stroll about in the foyer, getting ready to step in lightly in our bed-room and about to make itself comfortable under my feather quilt.

Where did I get such a prepostorous idea, falsely accusing one of God's creatures of such a dastardly act? I really don't know. I only know that my mind was jumbled the whole night with Buddhas cavorting with the daughters of the gods and with concubines kneeling before their masters, the Shoguns.

A night, even if dragged out, must come to an end. So, at 9 a.m. we were all set for a new day of inspecting old Japan.

Even at this early hour, Nija Castle was already bustling with hundreds of students who came to learn their folk history first hand.

This palace was erected for his own use by Shogun Tokakava Yuasu 357 years ago. In the scores of high-ceilinged and spacious rooms of this palace, many murals made of gold foil survived to this

In the great Royal Park, there are trees one hundred years old. They stand, oak-like firm, in lush growth, and cast dense shadows on the generations that come and go.

Our chauffeur and our guide, Marie, pick us up in front of the palace and take us to the golden Kinka Kuji pavilion, built by a Japanese Shogun in the fourteenth century.

In 1950, a fire totally destroyed this wonderful temple. It was rebuilt in 1954 with all the original details, costing Japan 100 million dollars. The Japanese worship their heroes, and a national drive made good the loss.

The Golden Pavillion, in sparkling glory, is built on an island, filled with tall trees and flower beds. Its splendor is reflected in the clear blue water of the surrounding lake, and you see before you two golden pavillions, above and below, in their full majesty. It is difficult to decide which one of the two is more fantastic.

Kyoto is a large center of silk industry. The best silk comes from that area. The soft waters of the Kan River are very good for the washing of silk.

Travelling along the river banks you can see the shores covered with washed silk drying in the sun and scores of men and women standing in the water washing the thin silk by hand.

Next we stopped at a big silk factory where they make their expensive embroidery with fingernail manipulated weaving. The highly specialized experts of this craft allow their nails to grow down at least an inch so that they could weave all kinds of patterns in silk to a length of three inches a day. The wealthy women of Japan have their obis made of this material which serves to indicate their standing in the high society.

The Heyan Shrine was erected 65 years ago to commemorate the rise of Kyoto as the capital city 1100 years ago and to honor the memory of Kammu, its first emperor of the period 739-806. The Heyan Shrine also contains memorials for Emperor Komay, the grandfather of the present emperor, who ruled from 1831 to 1866. This memorial is a copy of the first Royal Palace of 794 and stands in a wonderful park, flooded by cherry blossoms in the spring. Hundreds of people come here daily to absorb the prevailing calm, religious atmosphere. Across the stream that transects the park there is a bridge of unusual architectural style. Scores of people are standing on it and are looking down watching the multicolored fish swim about.

We stop at the Hotel Kyoto, in the center of town. Two types of accommodations were available, European, with which we were well acquainted, and Japanese, totally different. We chose the latter--a new experience, a new flavor of night life. The broad door opening into the chamber is made of bamboo sticks and is light as a feather. In the foyer there are two pairs of slippers for your feet. Two freshly laundered kimonos are hanging on the rack in the side-room for our comfort. Two low commodes with long mirrors are standing there so you can have a good look at yourself while you stand on your knees.

In the big bedroom, there is a low table with small pillows on the ends. In the small sitting room, by the window, there are two low wicker chairs and a little low desk between them. In the side-room where mirrors are, there is on the side a large wooden bath-tub, three and a half feet tall with room for four. On the opposite side is the Japanese style toilet--a white tray with a round opening built into the tile floor. No sitting facility available--use your knees.

We make ourselves comfortable and after a while we go down to the big restaurant for lunch. At one-thirty we get into the new Dodge, and, with Marie alongside, we are off to see Kyoto.

In Kyoto there are no Jews and I believe that there never have been. This was the capital of Japan from 794 to 1868, almost eleven hundred years. The population is over a million; there are some 1500 Buddha temples and about 200 shinto shrines. Kyoto used to be the cultural center of Japan, replete with old universities and museums. Today she shares the glory with the great metropolis of Tokyo, which has become the fulcrum of everything that Japan represents.

The Tashisha University is one of the greatest in West Japan. In this former capital city there are still several Royal Palaces in the historic gardens, in the center of town. The gardens are surrounded by a high thick wall and are open to tourists from 3 to 5 in the afternoon. For the natives they are open only seven days in the year.

A palace officer takes over the tour and leads us from building to building, lecturing about the history of the emperors and the city. The buildings are made of a reddish wood, the roofs of pressed cypress.

Because of frequent earthquakes, the Japanese preferred to construct their buildings with wood. The biggest temples and the historic palaces are generally made of wood.

In the eleven hundred year history, these palaces have been rebuilt seven times and always in the original style.

The late show began on a lavish scale. Tight, expensive costumes cling to the actors. The unclothed are totally naked and it gives great pleasure to admire the Creator's wondrous miracle, the perfection of the female body.

Each one in our group gets a photograph taken in the night clubs of the whole group, for free. We autograph each other's pictures. We say good-night to the group, among whom there was also an Arab professor from Lebanon, and we fall into the Imperial at two in the morning.

Just as New York does not portray life in the United States, so does Tokyo not depict life in old Japan. To see the real Japan you must go to Old Kyoto, Nara or Old Osaka.

The Japan Travel Bureau, with a branch office in the Imperial, arranged for us a three-day tour through the cities I mentioned.

For 230 dollars we get accommodations for two, including transportation, a private car, a guide and all hotel expenses.

We flew Japan Airlines to Osaka where we were to meet an English speaking female guide and a Japanese speaking chauffeur. The flight from Tokyo to Osaka lasted an hour and three quarters. We crossed Mina Yoshita region, home of the towering Fuji mountain with its snowy cape and thick blanket of clouds around its waist.

When we visited the Hakones, we admired this mountain from one angle. Now we saw it from above and it looked to us like a judge with flowing white locks sitting on a massive chair deliberating what sentence he should issue. Mt. Fuji was once a great volcano, often spewing foaming lava. For many years now it has been calm, but who can tell what it is thinking about down deep?

We flew over Nagoya, a region where several weeks before the Kizo River crested, overflowed, and flooded a large area, causing widespread devastation and hundreds of human fatalities. Japan mobilized a huge relief action for the stricken people. The Austrian Symphony Orchestra, touring Japan at the time, played two benefit concerts that netted three million dollars for the fund.

From Osaka Airport we travel to Kyoto in a Dodge, shiny like a mirror. The road is smooth and the landscape beautiful. The countryside is ringed with mountains and the fields are covered with fresh mown rice that has not yet been gathered.

and make a toast, they light your cigarette and they drag you off to dance to the rhythm of jazz music.

Our poor wives were sitting there like strangers at a wedding, ruefully contemplating the world order that was arranged for the benefit of men only. Now the show goes on, and they feature stark naked dancing girls unveiling the secrets of body flexibility.

After a while the guide reminds us that it is time to go to the geisha party waiting for us.

Kaikuku is the name of the geisha house, to where we are headed in several cars. There are twenty of us. The house is at river's edge, shielded by pretty Japanese gardens. It contains many rooms and some large halls for individual parties.

Geisha girls are not, in reality, what you wish they were. The geisha institution is an established way of life in Japan. The young ladies are educated in the so-called aristocratic manner with emphasis on their national culture, including art and music.

The task of the Geisha girl is to make the wealthy Japanese male forget about his business and help revive in him the spirit of playfulness which has been flagging in his daily life. The wives have yielded in their men the privilege of such distractions and have made peace with the Geisha institution.

For a tourist, a visit to a Geisha house is more for boasting than for the terrific good time he had built up in his imagination. There is not a shred of erotica in their traditional dancing, nor in their oriental singing, which sounds so strange and different. The girls are dressed in expensive kimonos with gaudy colors and golden slippers on their diminutive feet. The dances are purely symbolic and the delicate movements of the hands and the fingers richly express the meaning of the dance. The gaiety reached a climax when everybody participated in the several children's games.

At midnight we reluctantly part with the clever girls and we take a ride to the elegant cabaret in the center of town. In this first class night club, the atmosphere is sublime. Couples are moving about the floor in very close embraces. The effect of strong drinks and intimate body contact is so intoxicating that they forget they are not alone in this dimly lighted hall. It was something hilarious at the round table next to ours. One Japanese man was surrounded by ten pretty chorus girls and they were rolling with laughter from his jokes. The table was laden with champagne and they were all pouring it into him.

The train arrives with great speed down the mountainside and the impatient mass of people quickly gets swallowed up in the roomy wagons of the government railroad.

Through the wide train windows one can see all along industrial towns and cities on both sides of the railway.

We arrived in Tokyo in the early evening and we hurried to get ready for our tour of Tokyo by night, Tokyo, the capital of Japan.

Tempura Honacho is the best fish restaurant in Tokyo. The preparations and the rituals surrounding the feast were worth every bit of the 44 dollars that we paid for the four of us, the Stevenses and us.

You start with a kind of a green liquid in which a flower floats around and you are told it's tea.

Next, the Japanese girl attendant took off our shoes and helped us into colorful slippers. Then she led us into the tempura temple, where eating is a religious service.

The tempura chamber is carpeted with a thick soft straw. In the middle of the room a round kitchen was constructed, with a partition in the middle decorated with Japanese paintings. The round kitchen is in the form of a revolving stage, turning completely around. Two feet away from the revolving kitchen, a trench-like Kanave, three feet deep in the floor, serves as a resting place for the legs as you sit and eat on the floor. This trench goes all around the kitchen and groups of guests can be served at the same time. All sorts of live sea creatures are laid out on platters, all set to be sacrificed on the frying pans which are soaking in soya and other types of fat.

The delight of a tempura meal could be just as great as that of a sukeyaki if one can tolerate the sight of live creatures being incinerated and then devour them promptly. Indeed, the Stevens couple consumed with gusto the exquisite little sea crawlers and molluscs that the Japanese cook expertly prepared, whereas we were content with the fresh vegetables and white rice--the best diet for my type of person.

In the night club Minota it is warm and jolly. The hostesses receive us with much charm and friendliness, ready to entertain and delight us, but they look puzzled: why did we bring our wives along?

Two charming, flirtatious girls, with generous décolletés and short skirts, make themselves comfortable at our table and use all their time tested wiles to make the menfolk feel cozy. They pour the drinks

Looking down from the heights, you see a broad, miles-long valley with a long lake in the center, surrounded by high mountains, giving the impression of a large bowl filled with water.

The high cupola of Fuji peeks out of the covering clouds with a magestic expanse. The giant white yarmulka that covers the top of its head shines down snow white into the blue waters of Lake Kavaguchi and is reflected far and wide. The air is clear and cool, like when the world was created. We follow the same narrow road down, winding its way around high cliffs, while we are clutching our souls for dear life. Our English speaking guide tells us that this is a national center for suicide, where many depressed souls come for a final fling. A cheerful thought! we were overjoyed when at last we reached the edge of the lake and boarded a ferry to the Hakane Hotel on the other side of the lake.

The owners of our Fujia Hotel also own the Hakane Hotel. The president, Yamaguchi, introduces himself personally to each of his guests. He is small in stature, close to eighty and still very active. He is a pleasant conversationalist and interested to know all that is happening in the world.

A light lunch was served on low tables in the large dining hall, we take a last look at the beautiful lake lapping at the walls of the hotel and off we go back to Fujia, taking a different road that slices through the mountains on the other side.

Japanese men and women walk along the roadsides greeting each other by bowing. One man evidently felt the need to rid himself of excess water in his body. He picked a spot, stood erect and natural and even turned his head in greeting while doing his thing.

Crossing the mountainous region, we get a strong smell of sulphur, and we see bluish-white wisps of smoke emanating from the deep. We are impressed by the evidence of such awesome natural processes going on in the bellies of the mountains, where the pressure of the gases is so great that there it seeks relief in blowing out as smoke of sulphur.

The railroad station in Adawara is crowded. We are all waiting for the arrival of the train that will take us back to Tokyo.

Women carrying their smaller children in shoulder harnesses keep warning their older children not to run close to the rails by the platform. The men, carrying valises, find amusement with the babies on the mother's shoulders and chat with them in Sayenara talk.

tempura; should he prefer meat, he must order a sukeyaki. In the hotel restaurant they serve good food but no tempura or sukeyaki. These two delicacies are prepared with a distinctly Japanese-style ritual.

We enter an adjacent building, alongside the hotel, surrounded by trees and low bushes. A Japanese girl in a dark kimono greets us at the entrance and helps to take off our shoes and put on light slippers.

We follow her through a long corridor into a large, empty chamber which is carpeted with rugs made of straw, and we sit down on the floor.

A young girl in a flowered kimono and her assistant now move over a low table and they place four firm cushions on which to lean to make the floor sitting more comfortable. The assistant brings over a hot little oven with burning coal and places it on the broad table. Soon they start bringing platters of meat and a variety of vegetables. The waitress, who hasn't moved away from the table from the moment we sat down, begins arranging the thinly sliced meat on the fire with the greens alongside and keeps pouring oils, spices and soya beans from an array of little bottles.

While the meat is cooking, we are busy sipping Japanese tea and the fragrance floods the room.

Our cook now begins dishing out single pieces of meat right off the griddle and when she sees you have finished one, she is ready with another. For an hour and a half this feast goes on, devouring the delicious sukeyaki that she takes off the altar every few minutes.

We invited our young cook to join us for dinner. But she explained in Japanese that she was not permitted to eat with the guests. Her duty is to serve her guests and to make them feel good.

A photographer took pictures of our high party--actually you might call it a low party since we were sitting on the floor all this time. When the sukeyaki dinner was over we lifted ourselves up and we really felt like we were flying high.

The following morning, right after breakfast, we set out on a tour of the Hakane mountains, with the object of reaching the summit, the closest and highest observation station, on the 14,000 foot Mt. Fuji.

The road snakes its way up the slopes and our car is gasping for breath, climbing the narrow, steep highway to the observation point.

The Fujia Hotel is a conglomeration of several large buildings made of wood in the old Japanese style. The outward appearance of these structures is similar to that of the Shinto temples of old Japan.

The hundreds of rooms in the hotel have no numbers, but each room carries the name of a flower. In Fujia we learned the names of all sorts of flowers in the world.

The entire countryside Mina Yoshita has numerous mineral hot springs and this is the place where the wealthy Japanese go to take hot baths. In Japan, the bath tub is a family institution. By soaking in a bath daily, the Japanese cleanses away his profane reality and plunges into a mood of relaxation and spiritual peace.

Japanese homes are equipped with high tubs made of wood in which the entire family bathes daily. Should a family entertain a guest at home, he, too, gets invited into the family bath.

This being the hallowed custom from time immemorial, the distinction and seperation of sexes has naturally become lax and by now both sexes feel comfortable in luxuriating together in the big family tub.

The Italian author of the book, Meet with Japan, relates an experience he had with a family bath in Nara while being an invited guest. Everything proceeded quite naturally, he says, as he and the entire family climbed into the large deep tub. Each one was soaping and scrubbing himself and helped each other too. The eighteen year old daughter showed no nervousness at first. But then their eyes suddenly found each other and she apparently sensed a meaningful change in his eyes. She became aware of her nakedness and her eyelids drooped.

Sexual awareness and sensitivity in man is a relative matter. At times you may see the most beautiful women clad in bikini bathing suits and not feel specially aroused--because you see them in larger numbers and the sense of sinfulness gives way to a sense of languid enjoyment without excitement. On the other hand, a woman may sometimes raise her skirt, by intention or otherwise, ever so slightly, when there will be a sudden surge of hot blood in the veins.

Back in our room, named hibiscus, we feel cozy and warm and we fully relax after a day of travel and terrific sightseeing.

Barney Stevens went down to the office to reserve a Japanese dinner made to order. Should one desire a fish dinner, he reserves a

Three days before we got there, the Coronia left Yokohama on the way home, packed with 1200 joy riders who caught a glimpse here and caught a glimpse there and enough, they saw the world.

In Yokohama we visit the Silk Museum where you learn in great detail how the worms produce natural silk. Our wise King Solomon advises us in his book of Proverbs to take an example from the ant, the most hardworking creature on earth. The Japanese have learned their industriousness from the silkworm, who does not rest a moment before it secretes the delicate stuff that drapes so beautifully the graceful feminine bodies.

The paved highways are of the same vintage as the old American roads of pre-turnpike days. The new road leading from historic Nara to Osaka, however, is modeled after a U.S. turnpike.

The buildings of the American Navy that were erected in the Yokohama district after the war cover a large area on the shores of the Sea of Japan and hundreds of American cars and trucks are seen coursing hither and yon in the area.

We make a stop in a typically Japanese small town, Kamakura, which attracts thousands of pilgrims from all over. They come to worship at the giant bronze statue of the Buddha in the sacred garden.

The statue in Kamakura is somewhat smaller than the Statue of Liberty at the entrance to New York harbor. It has, however, an internal stairway that allows you to climb up to the shoulder.

Ten miles from Kamakura, on top of a hill, stands the Enoshima Hotel from where you have a panoramic view of a vast area. We stopped there for lunch and conversation with eager tourists who were traveling the same routes.

Alongside the hotel there was an attractive green golf course. We could see Japanese men and women swing their clubs at the white little balls in professional style.

Off we go again up the hill to Fujisava and from there still higher to Odavara.

From Odavara to Hakone the mountains keep rising higher all the way and when we reach the Fujia Hotel we are really way up, from where we can see still higher mountains above us and very deep valleys below us.

the hospitality of the Citrins and of the entire membership who received us with such warm friendliness.

On any evening you will meet in the club one half of the Jews in Tokyo.

The food is Jewish with a Japanese flavor and very delicious. We had a conversation with the Ciporis, the representatives of the Israeli legation in Tokyo. We also made the acquaintance of several young people, emigrants from Israel, who make out better here than in Tel Aviv, and we settled down to a game of gin rummy.

The card tables are filled up, men and women playing seperately and the game is lively, certainly no less than a Miami hotel.

At our table the stakes are five yen per point, which means a cent and a half per point in our money. This is far from a cheap game, my friends. The proof is that by the end of the game I had to shell out a hefty one hundred dollars.

How come? Very simple, they had us twice on a schneid and finished.

Walter Citrin then proposed that we play just one more game. And here is where the angel Cardiana came to my aid and saved me 46 dollars.

On the way back we talked and talked about the universality of the Jewish nation and Jewish people. Look how we have come to a faraway world, where everything is so different, so strange, yet we instantly discover the strong bonds with our distant brothers that make us feel so close, so cozy.

The trip to the Hakane Mountains, in a private car with a guide, turns out to be very interesting.

The Stevenses can't get over their good luck that they met up with us on the long journey, so that we could share strong impressions of these wonder lands. The multimillioned metropolis, Tokyo, has no limits but goes on and on till it joins the great port city of Yokohama.

All ships arriving in Japan stop at either Yokohama or Kobe.

From Yokohama the tourists dash to the Tokyo area and from Kobe they rush to the ancient capitals of Japan, Kyoto and Nara. Yokohama port is favored by British passenger and freight liners, but many other national lines anchor there too.

They have three sons. The oldest is a third year student in McGill University; the middle one, a senior in High School, will likewise go to McGill; the youngest is 10 years old, a student in Tokyo. They speak Japanese among themselves and have many Japanese friends. The Citrins sent their chauffeur to pick us up and bring us to their home, in the beautiful residential area of the town.

We crossed half the city to reach the modern California style home, set back, with a private circular driveway in the front. The Citrins greeted us with the Asian courtesy, and, though strangers, we soon felt like old friends and drank a Saka in honor of our new acquaintance.

Three attendants served a tasteful meal, half Japanese, half European, and in the course of the evening I got a pretty comprehensive idea about life in Japan and particularly about the life of the small Jewish communities in Tokyo and in Kobe.

Japan never had a large Jewish population. In the war years there was an influx of some twenty thousand Jews in these two centers who somehow managed to live through the crises.

When the nightmare ended, most of the Jews left in different directions. About 100 families were left in each of these two cities.

These fared very well, conducting big business at home and abroad.

The Jews in Tokyo stick close together through the Jewish Club that they established in the center of town. This beautiful building, palatial in size and appointments, surrounded by a large garden, was purchased from a very wealthy Japanese aristocrat. The Club has scores of rooms and a magnificent restaurant, staffed by Japanese.

The restaurant has two kitchens, the large one serves Jewish-style regular food, whereas the small kitchen is strictly kosher, serving the needs of the five religious kosher families.

One of the large halls in the club serves as the synagogue for Sabbath and holidays. It has two hundred seats, enough to meet the needs of the small community. In case of a Yahrzeit, notice is passed around and ten volunteers come together any day in the week.

The club also has a swimming pool. It seems that the whole social life of the community is concentrated in that club.

The next time we were invited by the Citrins to the club, we brought along the Stevenses from Los Angeles. They could not get over

The Japanese are very hard working people. The dense population consisting of over 70 million could not survive without investing so much effort in all phases of agrarian economy. That is the reason that every inch of the soil that is capable of growing anything is green. Patches of soil on mountain tops are growing edibles. All the lawns around the private homes are vegetable gardens. It is indeed a wonder that after so much physical labor, they still find the energy to engage in physical exercises and judo.

The last stop of the day was the large department store in Tokyo--Nihan Bashi.

The seven story building is equipped with the latest modern gadgets and conveniences. Escalators and elevators for the untold masses of people are in constant motion and all departments are besieged by customers. Tokyo boasts of many large department stores, but Nihan Bashi is the greatest.

The tourists are served tea and cookies and are shown a short film. Can you guess how many garments were used to drape a Japanese bride 500 years ago?

Mr. Rosenberg may be right when he says that by the time that kind of bride would manage to remove all these clothes, his appetite would be gone.

While in Nihan Bashi, the tourist agency gives each tourist a photograph of the whole group taken at the statue of Masashige Kusenoki in the National Park. We now go back to the hotel, passing on the way the well lit boulevard Ginza, the Broadway of Tokyo.

On Ginza are located the finest business establishments of the city, each bathing in neon signs. The side streets crossing it are chuck full of smaller stores, restaurants, cabarets and cafés where the profusion of lighted signs and ads is even brighter than on the Ginza--probably because the streets are narrower.

We were now hurrying to get dressed since we had an invitation to spend the evening with the Citrins in their home.

Walter Citrin is a prominent sweater manufacturer in Tokyo. Born in San Francisco, he built his future in the Far East and married a girl of Jewish-Russian parentage who was born in Shanghai. She was raised in a home where the spoken language was Russian, but also some Yiddish. In High School she learned Chinese and English. When they settled in Tokyo she learned to master Japanese.

It is permissible to observe the entrance gate and look from afar at the Japanese-style buildings that protrude from behind the thick wall that rings the territory of the Royal Palace.

There is a theory that during the massive bombings of Tokyo, the American flyers managed to drop some flammables on the great Royal court and that several buildings went up in smoke.

But these are only theories and you don't have to believe them.

For instance: They say that the holy Mikado and his entire family sought shelter in the maids' quarters.

They say that the great National Park was turned into a farm during the war, where thousands of people planted vegetables for survival.

We make a stop at the great Tokyo University where 15,000 Japanese youngsters receive their higher education.

The buildings are old and are scattered over large areas, criss-crossed by streets.

The Koraknen Garden in Tokyo resulted from a whim by a Japanese millionaire who chose to create a grand park on land that he owned in town. This wealthy man, who was a fancier of birds, was once transporting a great hawk from the jungle to his collection of birds. On the way, disaster struck and the bird perished. In perpetuation of the name of his departed hawk, he erected the wonderful park Koraknen. Today the birds are chirping in chorus to the greatest bird lover of all time.

We go to the Asakusa shopping center in downtown Tokyo: large and small stalls of merchandise a mile long, with business in Asiatic style at full speed. Hundreds of thousands of people mill about in the great swarm, and musical tones of old Japan reverberate from the intercrossing side streets. At the very end of the shopping center stands an ancient Buddha Temple, attended by hundreds. They all kneel, murmur some prayers and throw a few yen in the collection tins hanging on the colums. A group of children in white blouses, led by their teachers, were there from out of town to visit the temple. They, too, kneel before the Buddha and chatter among themselves with childish enthusiasm. The largest lantern in the world hangs in this temple, and this has great appeal to the children.

We stop at a sport palace where the Japanese youth is training in Judo.

before the smiling Buddha and chatter away among themselves with youthful enthusiasm. The largest lantern in the world is hanging in that temple and this must have great appeal for children.

We ride back to the hotel and pass the well lit up main boulevard, the Ginza, the Broadway of Tokyo.

The old Imperial Hotel with its massive walls sprawls over a large area and there is quite a distance from the courtyard entrance to its former main entrance on a broad main boulevard. The Imperial bears silent testimony to Japan's phenomenal rise, but also to the recent catastrophes, such as struck Tokyo some years ago when a mighty earthquake devastated half the city. The Imperial then lost its balance and its right side sank down several feet.

It remained standing, though somewhat sunken, when Tokyo was subjected to the most severe bombings of the last world war. Huge buildings were erased to the ground, but the Imperial came through unscathed.

Like a rock, it stands proudly with its hundreds of rooms, with its numerous restaurants and bars on all sides and with its large shopping center on the lower floors. There is a big contrast between the two parts of the hotel, yet you also feel the great harmony between the two cultures that seem to be reaching for each other. One gets the same feeling when he observes the Western influence in the reconstruction of the great city of Tokyo. Day and night the giant machines are pounding away and thousands of human hands are erecting huge steel structures in the style of the West.

The Japanese cannot afford to wait till their scientists will come up with new inventions and new ways. They have decided to copy the ways of the world right here and now.

They copy everything in the world, with good quality and lesser cost. In architecture and construction methodology they follow closely the Western techniques and do it well. One can see in Tokyo new buildings rising up that could easily be taken for such in New York or London.

The following day we made our first tour of Tokyo. We stopped at the bronze statue of the Japanese hero of the fourteenth century, Massashige Kusunoki, standing opposite the Imperial Hotel in the great national park of Tokyo, that occupies 286 acres. The gates of the palace are closed for visitors and no one can enter.

in no other hotel. You don't even hear the iron-clanking of the elevated trains that rush hither and fro nearby, with a lingering thunder.

With all noise stilled by the storm windows and shutters, sleep is totally uninterrupted and you feel completely rested. To the right of the new Imperial still stands the Old Imperial, with a huge square in between that serves as the drive-in to both hotels.

The following day we took our first tour of the city.

We stopped at the bronze statue of the Japanese hero of the fourteenth century, Masashuga Kusunoki, opposite the Imperial Palace, in the great national park of Tokyo, which covers 286 acres. The gates to the palace are kept locked to visitors and no outsider can get inside. It is permitted, however to stand and gape through from a distance at the Japanese style structures that jut out from behind the thick tall wall that surrounds the grounds of the royal palaces.

It is conceivable that during the massive bombardment of Tokyo by the American Air Force some lit up matches were cast on the imposing royal court yard, and that some buildings went up in smoke.

But all that is empty imagination and idle talk. They also say that the holy Mikado and his entire family moved in for shelter into the maids' quarters. They also say that the great national park was turned in the wartime into a farm where thousands of people raised vegetables for survival. Can you believe everything you hear?

We make a stop in the great Tokyo University where 15,000 students receive their higher education. The buildings are antiquated and are sprawled over large areas traversed by streets.

The Caracara Garden in Tokyo was a caprice of a Japanese millionaire who created a grandiose park on land that he owned in the city. He was a fancier of birds.

Next we take in the Asakusa Shopping Center in downtown Tokyo. Large and small stores in a mall a mile long are filled with merchandise and Asia style commerce goes on at high pitch. Hundreds of thousands of people are on the move in this great whirl and chants of old Japan reverberate in the alleys and passageways that intersect in length and width. At the end of the mall stands an old Buddha temple which is visited by hundreds. Everyone kneels and murmurs prayers, then throws in some yens in the charity boxes hanging on the columns.

A group of children dressed in white shirts, along with their teachers, come from out of town to visit the temple. They, too, kneel

already made short shrift of the Russian navy and grabbed whatever they wanted. Thank Heaven, some third parties stepped in and made an agreement whereby Japan wouldn't get too much.

The end result was that our shtetl heroes returned home and did not have a chance to see what a Jap looks like. In later years, and still later, in 1941, we learned much more about this aggressive people-the Japanese.

That's why our suspense grew apace the closer we got to the shores of this distant Asiatic kingdom.

The Tokyo airport is in feverish activity, a veritable beehive. The custom inspectors were very polite and spare us the bother of unlocking our valises. These wise Japs know that one does not attempt to smuggle witchcraft into Egypt. They know very well that whoever comes to them will leave with empty pockets, since they undersell everyone and nobody can sell them anything.

The Daichi Hotel where we had reservations is huge but not really first class. We had to wait four days to get into the Imperial, the finest hotel in Tokyo. The Daichi is noisy, like the railroad station of Brest Litovsk on a holiday eve. Asian faces keep smiling at you with squinted eyes, though here and there a European face shines through.

At first we felt forlorn in a strange world, far from the familiar routine. The restaurant and the bar in the hotel closed at 10:30. We tried to take a stroll on a main thoroughfare not far from the hotel, but there, too, the cafe houses were closed. We began asking around about an open restaurant, but no one understood us.

Finally, a young Japanese, out of pity for hungry tourists, no doubt, responded in soft English that we better go to the Imperial Hotel which stays open till 12.

The Imperial in Tokyo is a transplanted piece of Europe. Here it swings and roils with American tourists and importers and with Europeans from central Europe. The proportion of Asians is small, unless you consider the hundreds on the staff, all Japanese. The spoken language is mostly English, though German, French and occasionally other languages are heard. The new Imperial Hotel, built after the Second World War, is a real first class hotel, par excellence. The service is the finest a hotel can provide. Each service is performed with a studied servile courtesy. Everything is spotless and in good taste. The double windows with inner shutters exclude all external noise, though the tumult in the vicinity is extraordinary. Such peacefulness you find

TOKYO

The riksha is an adorned buggy on two wheels with comfortable seats. It is light in weight and is drawn by a human instead of a horse and is the local mode of transportation. For the likes of us, it is strange to see hundreds of rikshas race about the side streets and the main avenues, carrying one or two people.

Undoubtedly, man has been doing harder work, but to see man take the place of a horse is rather depressing.

The riksha drawers disdain the high principled beautiful people who would not step into a carriage pulled by humans. Spare them your pity and commiseration. They need the money to feed their families and have long ago made peace with the idea that they are the two-footed horses.

It took us five and a half hours by B.O.A.C. to get to Tokyo. The flight was smooth and noiseless and the service very courteous. A beautiful Japanese stewardess is obsequiously helpful in trying to make our trip as pleasant as possible. The captain tells us when we fly over Taiwan (Formosa) and announces our arrival time in Tokyo is to be seven thirty in the evening.

The closer we get to Japan the greater our suspense and a sense of anticipation pervades our imaginative power.

We recall how, in our early childhood, we heard our shtetl Jews tell tales of being drafted into the Russian army to go and fight these Japanese rascals who want to rob the Czar Daddy of a piece of territory with a Port Arthur to the bargain.

These story tellers didn't actually reach that faraway front, since by the time the Russian command was able to mobilize its reserves, supply them with the proper battle equipment and taxi them to the outlandishly distant Siberia, the diminutive Japanese devils had

of Helen Harper, and he tried to do everything possible to make our stay interesting.

He took us around the city, explaining everything. When he got busy, he lent us his former girl friend, Katie, to show us around and be generally helpful.

Katie led us to The Tiger Balm, a group of buildings set into a mountainside, arranged at different levels. On the summit of the hill stands a seven-story pagoda amidst gorgeous gardens. One hundred feet below the top sits the giant, laughing figure of Buddha, his bottom spread like he owns the mountain, looking into faraway space, East and South, the extent of his heavenly domain.

At the same level on the mountainside is built in an open stone museum, carved in Chinese style, depicting the type of hall that awaits the sinner according to the severity of his crimes.

For malicious gossip, for instance, the tongue is sliced off, and the agony is clearly sculpted. Countless transgressions are similarly etched out. In the midst of these splendid mountain slopes towers the imposing building of the late owner of the fantastic imaginativeness known as Tiger Balm.

No one knows what this man had in mind when he conceived this extravagant plan, unless he created it for the mermaids who come up in the night from the depth of the Pacific and sing their songs of the abyss to the glory of the masters of the oceans?

The road to Repulse Bay, where there is a hotel by the same name, is convoluted and is a roller coaster of the Hong Kong mountains.

The city sprawling below, with the large number of battleships of the navy and other vessels, large and small, scattered over the bay, appear like pieces on a chess board, and as we travel, the panorama keeps changing.

From the hotel garden on the hill we look down on the sandy beach that reaches onto the straight upright rock of the mountain that has no sloping edge and the waves keep butting without let-up against the granite wall of the hill.

Tani orders tea and crumpets to be brought out in the garden and we just sit and soak in the pleasure of Gods world.

After a close acquaintance with Hong Kong and its environs, we depart for Tokyo.

The road to the Chinese border is hilly and thousands of road workers are kept busy improving it. This is part of a work program for the unemployed.

In the New Territories are situated the large leather and textile factories that actively compete with the cheap labor market of Japan.

The whole countryside is covered with green fields where we can see hundreds of men and women bent over barefoot working in their wide brimmed straw hats.

We pass the legendary Woal Village, enclosed by a stone fence for the last few hundred years that served as a protection against the frequent attacks by bandits. The village keeps itself isolated from the modern way of life and refuses the benefits of progress.

The Chinese restaurant on the eighth floor where Tani Tang, our business connection in Hong Kong, invited us for supper, is the biggest restaurant we have seen anywhere.

In the large night club where Tani took us afterward we witnessed a Chinese wedding, a very, very gay affair. The main attraction was a Japanese singer-dancer who demonstrated the art of moving all parts of the human body with graceful dance, displaying some slender anatomy incidentally.

The place was crowded and it hardly looked like a wedding. The bridegroom was probably the only person who would not be distracted.

Aberdeen is a fishing village alongside Hong Kong. Most of its inhabitants have been making their home for generations on the hundreds of boats floating on the water, coming into the world and going out of it right there. The traffic on the water is lively with men, women and children prancing about on wooden, precarious planks, each one doing his thing.

The pervading odor of fish, coupled with that of human sweat, is not a pleasant one for the esthete.

Not far off are the floating restaurants of Aberdeen aboard some fairly large liners. Fish lovers go there to sample their favorite dishes and to watch them being broiled alive. In spite of all the evolution, a spark of the predatory animal is still very much alive in man.

Tani Tang is a representative of several American firms based in New York. One of the firms is the Helen Harper sweater line in New York, with which we are associated. Tani knew about our visit in Hong Kong from the letters that he had received from Mr. Lerner, president

the evening hours, you are struck by a fantastic view. When the sea is calm and transparent, the two cities become four, two above and two below, in the depths of the blue waters.

Hong Kong is the shopping paradise of the world, especially for women. The entire tourism of the Pacific and the Far East is centered on Hong Kong. Of course, everyone knows the secret: it is a free port and full of bargains.

Hong Kong, including Kalhun, is the site of the largest garment industry in the world. Nowhere else can you get a suit made to order as fast as in Hong Kong--even the same day. I know of people who stayed there only two days and walked away with a dozen suits made to order. Hong Kong labors 24 hours a day to clothe the "naked" Americans.

Business stays open till late at night and only banks are closed Sundays. The city is awash and aflame with tourists, who dash about loaded with goods on their arms, and peer in the windows to make sure they didnt miss anything.

A tourist confided in me in the hotel that he had seven suits made for him through his drug store and that it cost him less than at the tailor's. When it comes to a bargain, how smart can you be?

The "new territories", so-called, are in the hinterland of Hong Kong, extending into the domain of Red China. The Hong Kong island, only a few miles in area, was too small for the grandiose British plans of developing a strategic military bastion in the northern Pacific. So, in 1897, the British rented from the then feeble Chinese government a strip of land some thirty odd miles in size and added it to Hong Kong. The term of the lease was to be 99 years and the price was insignificant. There is another 36 years for the lease to run.

A good part of the city is already in the "New Territories", where many thousands of Chinese, refugees from Red China over the years, have settled. The administration of this international city could not countenance the idea that it might become another Calcutta, with hundreds of thousands of human beings sleeping on the roofless sidewalks. So they developed large housing projects on hundreds of acres of land, assigning five persons to a 10 x 12 room or seven persons to a 10 x 18 room. These seven story apartment houses appear like colossal bee-hives, humming constantly with thousands of noisy humanity.

The balconies are shimmering with thousands of pieces of laundry hung out to dry in the warm sun.

THE FAR EAST

From the window of the plane, as we flew over Thailand, we could see the land criss-crossed by thin water canals, and its surface covered by a thin layer of water. We could see figures of people bent over in the open fields, harvesting the white rice, the bread, the manna of the Siamese.

The Pacific Ocean is sprinkled with hundreds of hills and mountains, jutting out of the ocean, a result of underground volcanic activity. I kept busy recording impressions and incidents of the past few days.

Four hours passed quickly when we began to see a group of islands in the midst of nowhere and then, suddenly, a distant mountain range--Red China.

We were approaching a city built into rocky hills, like so many bird nests on the rim of a precipice. Hong Kong, we were told--the white metropolis of the Far East. Whoever was the one who said that if you had seen Naples you saw the greatest beauty on earth, had undoubtedly never seen Hong Kong.

Mountains of rock raise their monster heads from the depth of North Pacific and peer over the plains of the continent where millions of humans of the yellow race, who suddenly turned red, are thickly huddled together.

The city of Hong Kong extends from the blue-green water level clear to the very top of the giant hills. The island of Hong Kong is 32 square miles in area, seperated from the peninsula by a splendid three mile bay. White buildings cover the hills from top to bottom. When the lights go on in the thousands of homes and tall apartment houses, they appear like so many inset stars in a rocky firmament.

Communication between Hong Kong and Kalhun is by way of ferry boats that ply the bay every five minutes. Crossing by ferry in

The entire concept of their drama is in total contrast to our understanding. Their music is quite strange to our ears. The musical instruments consist of primitive percussion devices, drums, and several types of fife and flute. Of course, this describes only the classical drama of old Siam.

On the radio we savored the sweet music of Siam, so different, so beautiful, a blend of Indian sadness and Chinese painful outcry wafting through the jungles of Burma.

In our hotel we encountered two women from Chicago, traveling around the world, Mrs. Steiner, rich and rather handsome, was a proprietor of an electric company. Mrs. Lichtom, her sister-in-law, is a former teacher of geography. Her regret was that she had not taken this trip years before, for she would have been a much better geography teacher.

This brilliant statue was erected in the fourteenth century. Three times a year a portion of the emeralds are changed so that the appearance does not become monotonous.

In the temple Wat Pra-Keo the statue dates back to 1784. Prior to that it wandered about from Lamphang to Chengmai to Lau to Vien-Chan to Danaphuri. Wherever it was stationed it bestowed favors on the chosen adherents.

In the palace, or was it at a temple, we met a middle-aged couple who had been touring the world for the last two years. During that time they had seen many unusual sights, but here they stood stunned and bewitched by the fantastic extravagance and sheer beauty. The tallest pagoda in the world, Pathom Jadi, is inlaid with 800,000 gold leaf mosaic, and is part of the Royal Temple-Palace. It is forbidden to take pictures here. Is it possible that they are saving it for Holloywood?

Gold and silver artifacts are displayed in the hundreds of show-windows of Bangkok's business establishments. Bronze objects are likewise on sale everywhere. Bangkok is famous for its "thieves' market", where everything can be bought for one quarter of the asking price.

The city of Bangkok has a population of one million, sprawled on both sides of the Chao Fua river. In the course of many years, 300 temples were erected. In the streets and near the temples many young priests and students are in evidence, dressed in their long, light brown gowns with yellow skull caps on their shaven heads. One also sees on the clean streets of the city hundreds of school children stream out of their classrooms in respectful decorum, all in uniform, girls in blue and white and boys in wine color.

Education is compulsory and state run. It was refreshing to see a small country dedicated to the welfare of its youth and its adaptation to modern times.

Bangkok is so near to Calcutta by plane, yet so far removed by all other standards. Is the reason, perhaps, that Siam had been independent and free of foreign oppression for the last 400 years (except for a brief period under Japan)?

One evening we devoted to attending a "classical drama". This consisted of dance, dialogue and chorus. The content is expressed in pantomime movements of fingers and hands. Each movement has a symbolic meaning: when the hand is over the heart, it means love; when a finger points at someone it means anger.

hundreds of customers mill around by boat, shopping for their daily needs.

Wooden houses are built thickly on both banks of the canals with the water constantly washing up their foundations.

In front of the houses are small houseboats, where entire families make their homes. The boats are used in part for transportation of goods, and in part for living quarters. There are hundreds of such houseboats and it is the way of life of this population.

The tourist agency arranged a motorboat trip for us. On sailing out of the canals we passed the royal barges at the bend of the river, plated with gold and shining in the sun like so many mermaids.

The temple, Wat Aroon, midst its adjacent buildings stands tall and majestic, reaching into the clouds, looking down on the waters that are streaming constantly down 230 miles into the sea. The temple is plastered to the very top with hundreds of thousands of pieces of porcelain of all colors. It is incredible to contemplate the patience and energy of the ancient builders of temples.

They found a lack of enthusiasm in the tales of thier religion, so they set out to stimulate it by creating legendary temples in which was incorporated the finest artistry of human talent. The temples alone could constitute a religion. The high priests of Buddha wanted to exalt the stature of their prophet by magnified splendor and sparkling profligacy.

In the temple-crematory, Wat Tramitr, there is a reclining statue of Buddha five tons in weight and 150 feet long. This giant figure is made of hammered solid gold and, incredibly, the head alone is many times the size of Aaron's golden calf. I calculated that even at the antiquated price of gold of 35 dollars an ounce the material amounted to five and a half million dollars.

You can see there how the temple staff is busy, polishing the golden skin of the prophet so that the divine glow is elicited to the faithful.

Gold, however, is not the highest expression of brilliance. There are in this world precious stones and diamonds that capture the fantasy much more than gold. So they placed in the Royal Palace temple a statue of Buddha fashioned of emeralds and jasper. This is where the reigning king comes to offer prayers and supplications for himself and for what is left of royalty in our world.

appearing forlorn, like that hen, after sitting on the goose eggs 21 days, the hatching babies run off to swim on the lake.

Dr. Jacobson made a Lechayim--but it sounded hollow. A toast to what?--to the woes of a people that cut the connecting link of a chain?

What the daugher-in-law, Nina, thought of her father-in-law was not easy to guess. It was probably the first time she was present at the discussion of Israel, of Bialik. The doctor's wife, certainly no fool, appeared much older than he. This was no surprise considering how thickly she spread the butter on the fresh bread and how many glasses of beer she emptied. She surely weighed no less than 220 pounds. They were well acquainted with Israel and were critical of the large amounts spent on maintaining the legation in Bangkok. When he was head of the legation, he covered all expenses, including entertainment of diplomats--some complaint!

The Jewish population of Bangkok counts 80 souls. There is no organized community life. There is no synagogue and certainly no religious leader. On Rosh Hashana and Yom Kipper they manage to scrape up a quorum and hold services in Dr. Jacobson's house. A small Passover Seder is also conducted there.

There is no Jewish cemetery and Jews are buried in the general burial ground among their neighbors. The headstone is engraved with Hebrew letters and the Shield of David.

There are few children and they go to general schools, Those who can afford it send their youngsters to the United States at 13 to 14 years of age.

They have a small Torah scroll and a few prayer books. Matzah and wine for Passover they get from Hong Kong. There are several apostates among the Jews--they happen to be the largest contributors to Keren Hayesol.

Jewish history began in Siam in 1917 when a couple from Odessa by the name of Gerson settled there. The height in population was reached in 1936 when there were 120 souls. Only time can tell the destiny of this colony.

To visit Bangkok and not see the floating market is like being in Agra and not visiting the Taj Mahal. The market opens at 7:30 a.m. and that is the best time to observe the lively commerce in produce on boats. From early morning dozens of large and small boats criss cross the river Chao-Fua and up and down the canals where they set up the floating market. The wares are arranged in very orderly fashion and

Now I have me a tailor. I don't know if I will order thirty suits, but, God willing, I will surely make one.

In Bangkok there lived for the last twenty odd years the family of Dr. Jacobson-France. Born and educated in Berlin, he became a specialist in Ophthalmology. He married a German girl, who was a student in McGill University. With the rise of Nazism and their views of mixed marriages, they escaped Germany and settled in Addis Ababa, Ethiopia in 1934. Several years later, as Mussolini set out to build his empire he invaded the land of the Queen of Sheba. Dr. Jacobson, having little faith in Hitler's stooge, grabbed his wife and made his way to Israel. The Jewish Agency provided him with a Palestinian passport, enabling him to continue traveling. He took his young family as far as he could run, to the capital of Siam. He had been practicing ophthalmology in Bangkok to this day.

In gratitude to the Jewish Agency, he accepted the post of representative of Israel in Siam after the creation of the State of Israel. But he had been a fund raiser for Keren Hayesod for years before that.

This saga was told to us by Dr. Jacobson himself. He, too, knew of our coming to Bangkok through the Carmels. I invited them for lunch on the second day of our arrival.

During the several hours we spent together at lunch in the air-conditioned restaurant, we heard many more details about the Jacobson family. Their three married children live abroad, one son and one daughter in Switzerland, and one son, an architect, in San Francisco. The architect, his wife and three children had just visited their parents for three weeks. His wife was a daughter of a Russian Tzarist general who escaped to Korea. She was born in Seoul and raised there. In time, this White Guard officer made his way to San Francisco and the young people fell in love. The marriage was performed by a justice of the peace and the children are, what?. legal. Is young Jacobson's father-in-law such a lover of Jews? Hard to say--the name Jacobson could easily be German.

We met them all that evening when they invited us for supper. A huge house in a garden, the ground floor containing the eye clinic, the upper floor once housing a German club, has such large rooms that it is still fit for a club. They are decorated with all kinds of statuary, carpets and many antique objects. There we sat in the giant dining room, observing a family where the matron is German, the daughter-in-law Russian, the son ninety percent foreign to us and the Jewish father

The Oriental Hotel is the best available, equipped with the latest conveniences, including air-conditioning. Such comfort is rare in Bangkok and we are tempted to sit in the hotel the five to six days. But we came to see the world, even if we have to sweat a little.

Thanks to Joseph and Sheila Carmel, the Israeli legation in Bangkok was well informed of my visit in Thailand. The chief officer of the legation was Mordecai Kidron, the former assistant to Abba Eban in Washington. I called the legation and was told that Kidrin was away to Hong Kong on government business. Saul Carib, the first secretary, also knew about us and invited us over. It already was too late in the day for a visit, so we invited him to be our guest for supper, and bring along his wife if he has one. He gladly accepted our invitation and at 8 o'clock they both appeared in our hotel.

The Caribs were in their early thirties and married some six years. When the wife, Ruth, met us she was quite moved--she recognized us from the days she worked in the Israeli Consulate in Montreal in the Goolan era. Isn't it a small world?

Our hotel was situated on the bank of the big river traversing the city, the Tuenam Faochno. In the roof-garden of the hotel was the Normandy restaurant. From the eleventh story we looked down on hundreds of vessels crisscrossing the river and twinkling in the dark like so many fireflies on a hot summer night.

We ordered a meat dinner. But how were we to know that a chateau-briand for four persons meant a half of a cow! In all our experience with steak, we never encountered anything like it. When you ask for meat in Buenos Aires, for example, you also get a large portion; but here, a "flesh pot" means a buffalo. We struggled with it an hour and a half, as it sat there sizzling on the open flame, till we got it under control. I must say, the women couldn't tackle the job.

The Caribs filled us in on the Jewish situation in Bangkok and the public relations activity of the legation for the good of Israel. Later, they took us on a night tour of the city and made a stop in the beautiful Eravan Hotel, off the center of town.

In the Eravan we got into a conversation with an American couple from Long Island. They had just arrived from Hong Kong and had such fairy tales to tell that you felt like dropping everything and run there. He had made for himself thirty suits of clothing, thirty, mind you, and if I am looking for a good tailor, I must go, for God's sake, to William Hue. Well, obviously this is a gift from Heaven, thanks a lot.

INDO-CHINA

The jetliner flying us to Southeast Asia belongs to the Australian Quantos. Its speed is over 500 miles per hour at an altitude of 34,000 feet.

The atmosphere is clear and the visibility excellent. One can see below ever widening and merging rivers, a good indication that we are approaching the sea. As it is written: "All the rivers flow towards the sea". Now we are over a large body of water that is so blue it appears like the sky is upside down--that was the Bay of Bengal, part of the Indian Ocean. Soon we are over a vast green area studded with millions of trees that appear like frozen waves--the Burma jungle. The captain calls our attention to a thin wavy line that threads its way through the jungle--the Burma Road, the scene of much youthful bloodshed. He points to a large city on the side of the jungle, like an oasis in the desert--the city of Rangoon, where several weeks before the President of Israel and his entourage received an enthusiastic welcome. The two peoples seem to have something in common. They both won freedom and independence by way of a burma Road, one in the jungle, the other on the road to Jerusalem.

The pilot applied the brakes and the huge bird slowed down gradually, stopping in front of a large, handsome building in the Bangkok airport.

Getting off the plane we are struck by a moist heat that penetrates our clothes and blankets the fields in the late summer afternoons. The city is 19 miles away. The landscape is green and moist with narrow water canals along both sides of the highway to town.

The Chauffeur tells us that these canals serve to irrigate the rice fields. Thailand is the third largest rice producing country in the world. Since rice grows best under a thin layer of water, a lot of irrigation is required.

The relatives were stationed around these burning molds and watched in fascination. There was not a lament or a tear. The stoicism is due perhaps to their belief in a life after death that is free of toil and trouble. I was marveling at myself that I, who can't stand the sight of a laceration of a finger, should stand there and watch such a horrible spectacle? The answer probably lies in observing the chilling calmness of the standby relatives devoid of any emotion of tragedy. At the end of the cremation, the family receives a handful of ashes and they proceed to sprinkle it on the river that flows to the Ganges. The law forbids the taking of pictures of the procedure unless the relatives agree. Our guide got their consent for a fee, five rupees per family, five dollars in all. I have many "fire" pictures in my collection. I am sure the money was a help in defraying the expenses for the wood and the straw that is being peddled in the nearby stores.

Right by the crematory the river flows on and many Indians are bathing in it as if nothing happened. It then became clearer to me the meaning of the words we recite on the High Holy Days. "Who by fire and who by water".

From there we proceed to the Beth El Synagogue. After such an experience one seeks shelter within the walls of a holy place.

The Rabbi, a native of Calcutta, with a degree from a New York seminary, was not around. We were shown about by two Jews, one of them the sexton. We saw the afternoon school to which children are transported by bus. The children spoke some Hebrew and some English. They are taught to say their prayers in Hebrew and are taught Jewish history in Hebrew. The visit to the school was stimulating and helped to improve our mood.

The coming and going in the hotel distracted us to some extent, and lifted us from the depression. But the thoughts would emerge again and transport us to Maidenek, Auschwitz and Bergen-Belsen. At least here they did it to people who died naturally, but over there?

The night was one long nightmare. Jews in white shrouds, on fire, dancing in a circle and singing "O Guardian of Israel, preserve the remnant of Israel, so that the proclaimers of 'Hear, O Israel be not eradicated".

We had no desire to stay in Calcutta any longer. Early the next day we made reservations to fly on to Bangkok and at 9:30 a.m. we were on our way to Siam.

was titled as Lady. Her villa became a salon for diplomats, artists and intellectuals.

This did not prevent her from keeping an open house for every Jew visiting in Calcutta. Her Sabbath table on Friday nights was filled with guests from near and far. Her Passover seders were veritable banquets for rich and poor alike.

We strolled in the courtyard and the gardens and looked up to the splendid balconies and could imagine glimpsing the legendary gentle Lady Ezra.

I started to take pictures but I was stopped by a policeman who told me that I trained my camera on a government laboratory and that is strictly forbidden.

I know well of another country where for such violations one winds up incarcerated for lengthy periods. He did not even confiscate my film. Perhaps he was sure that I had not taken any pictures yet.

We visited several temples among which we found the Jain Temple the most interesting.

Dr. Takeff took us back to the hotel and filled us in on more details about Jews in Calcutta. It seems that there is another prominent family, Jacobs, that is engaged in giant commercial enterprises in partnership with a brother-in-law, Elias. They, too, received notice from Joseph Carmel in Israel about our forthcoming visit to India.

From Dr. Takeff we learned that Jacobs and Elias have business connections in London. We were very sorry that we were unable to meet these interesting people.

India is half the size of the United States but has more than twice its population, so it cannot afford to dispose of its dead in the ground, and cannot comply with the Biblical precept that "dust thou art and to dust thou shall't return". They cremate the bodies to thin ash. For rejahs and maharajas, however, they didn't spare monuments.

The following day we went to see how a nation says farewell to its departed. We found the crematory in a tall old building at the river's edge. On the floor there were cement forms, four by two and a half feet, in which the bodies are placed, thin dry boards on top and sheaves of straw underneath. When the wind kicks up the fire, the blaze is fierce and the body gets consumed in no time.

While we were there, four bodies were being roasted.

The erstwhile rulers of the subcontinent were evidently never too secure in the saddle, and always sought to keep their distance from thickly populated areas that might become restive. Thus the fort stands in its glory, isolated, facing the park, with its rear to the river, and seems to talk about the old days when frequent correspondence from the Home Office would contain instructions, such as: don't be too hard on the suppressed masses, but make sure to send us plenty of gold, you understand.

The broad boulevards, and beautiful streets and imposing monuments are seen only in the center of town. A short distance away one is overwhelmed by the sight of such profound poverty that certainly would give Calcutta first prize in such a contest.

Calcutta possesses the largest market place in India and is even larger than the one we saw in Teheran. It consists of buildings several thousand feet in length and width, filled with all kinds of stalls. There are long rows of stores selling silver and gold wares, clothing, Indian silk, saris, all kinds of food, valises and even flowers.

The government is apparently very watchful and all is clean and orderly. Dr. Takeff introduced us to a Jewish merchant from Bagdad who was selling silverware. We conversed in Sefardic Hebrew.

There are some 1500 Jews in Calcutta today. Most of them stem from Iraq and are engaged in commerce. They maintain a beautiful synagogue downtown called Magen David, after the late Jewish magnate, David Sassoon.

The name Sassoon has been known in the Jewish world, but in Asia and the Middle East it was a source of pride no less than with the European Jewry in the name of the family Rothschild.

The fabulous Sassoons led strictly orthodox Jewish lives. They built schools and synagogues and supported the needy. The family Sassoon hailed from Bombay, India, and Bagdad, Iraq, and attained wealth here.

Another wealthy family in India was the Ezra clan, that built a synagogue in Calcutta named Neve Shaanon.

The two families intermarried and the Sassoon daughter became Mrs. Ezra. This was told to us by Dr. Takeff on the way to the villa where Lady Ezra resided.

This interesting Jewish noblewoman was received by Queen Victoria as a young girl and after many years of charitable work she

superior to man? There must be a grave error in the quote. So they stand there and bemoan man's plight in mournful sympathy.

Grand Hotel is grand indeed, built as a square enclosing a handsome garden with an open plaza for drinking and dancing. A band plays dance music and couples are swaying in rhythm.

Our room is air conditioned and quite comfortable. I proceed to read the posted regulations advising us that the sink water is not potable and that doors and windows should be kept securely locked upon retiring.

Well, the water problem we can manage somehow: we could drink bottled beer and clean our teeth with Scotch. But the security problem is a little scary.

So I fastened the windows and locked the grates and pushed the dresser with its high mirror flush against the window and moved the heavy desk against the bolted door, murmured a silent prayer and lay down to rest.

We had the address of Dr. Leon and Nellie Takeff in Calcutta. The aide to the President of Israel, Mr. Joseph Carmel, who befriended us, had written about our forthcoming tour to some people in India and elsewhere. While in Delhi, I called Dr. Takeff on the telephone and he asked me to get in touch with him as soon as I arrived in Calcutta. I phoned him and he promptly appeared.

The Takeff saga began 50 years ago in Lublin. He studied medicine in Switzerland, specialized in ophtalmology and headed an eye clinic in the fanciest part of the city. He married a Gentile Swiss girl and had one son who was now studying in Switzerland.

Dr. Takeff and his wife were the leaders of the Jewish community and among the most active Zionists. They had visited Israel several times. During the last visit, Nellie stayed in an Ulpan six months to learn Hebrew. Can one really divine the depth of a Jewish soul, though it stemmed from the Swiss?

Nellie was busy, so Dr. Takeff came alone with his car. After briefing us about himself and about the history of the Jewish community, he took us on a tour of the city.

Calcutta is large and not antiquated. It boasts several handsome boulevards and spacious parks. In the center of town is the grand National Park, covering two hundred acres and separates the city from the former British citadel, Fort William, on the river Hoogly.

A Visit in Distant Lands

Impressions of India, Indo-China and the Far East In a Trip Around the World

Visiting Jews in Faraway Places

The airport in Calcutta vibrates with humanity. The illumination is rather poor, but scores of Indians are offering to help with the valises.

The airport is called "Dumdum" —— The name evokes a strange feeling. It is the name of an explosive bullet, used in the First World War, that rendered its victims fatally wounded.

For what reason did they choose such a name? I do not know —— perhaps it was meant to symbolize the inevitability of the despair and superstition of millions of Indians.

The trip to the Grand Hotel, in the center of the city, is rather long. It appears longer because of the crush of the crowded poor streets where thousands of people and cows are in the way blocking our bus. In one spot we were held up for a half hour by a parade with music while multitiudes were watching on the sidelines. It was eleven o'clock in the evening but you would think it was mid-day.

Making our way in the tumult, we passed streets where the sidewalks were covered with thousands of packages wrapped in rags that were once undoubtedly white. Inside were the sleeping bodies of homeless people for whom the sidewalk was their bed and the sky their roof.

No one wants them, these fly people who lie about benumbed in the open market. Their only friends are the dumb cows who stand by and observe the demeaning of the elite of creation. These silent observers have heard somewhere of the celebrated statement in the Bible that "man has no preference over beast"; but does it say that beast is

We returned to the hotel and sat down to write letters to our children and to good friends. We have been away from home nearly two months!

Here we sat on the beautiful terrace off our room and look out on the millions of lights twinkling in New Delhi.

I jot down impressions to recall in some free moments when the mind will divest itself of the plain realities of daily living. We drag out our valises and for the ninth time we pack them full. It's getting easier all the time.

My wife, concerned about our bargain, the samovar, makes a nice comfortable spot for it in her large leather handbag, it should be safe from unwitting injury, God forbid.

We are quite ready for our next day's trip to Calcutta.

We were glad that we let Negi drive back by himself and that we took the plane back. We wouldn't have missed this gay ball for the world.

The final day in New Delhi we set aside for resting up. The hotel was in the midst of a large park filled with the most colorful flowers, green lawns and handsome trees. Scores of tourists scattered about and make themselves at home and very comfortable. The large swimming pool, fed by fresh water from a deep spring, was filled with cavorting young boys and girls —— do we have to run around looking at old temples? We dress a la Miami and enjoy the gentle cool breeze caressing us. November is the best time of the year for a visit to India. The temperature is 80 by day and 65 by night, there is no rainfall in November, December and January, and the skies are clear. In the months of June, July, August and September there is rain thirteen to eighteen days a month.

It seems that we guessed right about the weather. We suddenly remembered that we have not yet seen the new American Embassy so famous world over.

We quickly get into clothes, grab the camera and rush to see the pride of America's display in Asia.

Well, it is truly a splendid creation, planned according to the last word in modernism.

A huge fountain in a new park, in front of the entrance, is pouring out millions of cubic feet of water, which the bottom gulps in and then forces it up to have it spewed again endlessly. I look at the high spray and say to myself: "Isn't it a symbol of the lofty promises that are made to the undeveloped Indian people which run out just like this water here?"

Inside the building, there are water beds on the ground floor with lilies, with wide banks around them leading to the offices.

There is also a comprehensive display of American creativity and industrial achievement as well as a department of literature and art.

The Russians, says our guide, are busy building a big embassy which will be completed by next year.

But, you know me, I was curious to see what they were doing. I saw a big shapeless structure with four walls. I could not imagine what form it will take. Should I ask them to show me the plans?

memorate a victory: with us it's the victory of the Hasmoneans over the might of Antiochus Epiphanus and with them it's the victory of Rama over Ravana of Lanka.

Though the Indians did not find a jar of lighting oil in the temple of Ravana and they don't light eight candles, they still call it the Festival of Light. Light is a significant symbol of liberation from despotism and oppression. A people can fully appreciate a shining light only when it's free. Dewali and Hanukah both mark the last epochs of total independence in the history of both our peoples.

In our hotel that Saturday night there were great, big doings, Everyone was busy getting ready for the big ball celebrating the holiday in the grand ballroom on the second floor.

The finest typically Indian food was all prepared for the feast and two orchestras were to play in alternation Indian and Western world music.

Wealthy Indian families bedecked in national attire and dripping diamonds and gold have enriched the festive holiday atmosphere.

We indulged in novel and quaint food, hoping that our stomachs will tolerate the spiciness. The stomach, however, is a next-door neighbor of the heart, and that neighbor tells you plainly that you cannot fool around with the body when you try to rejoice a folk festival; that they should remember how they react to their own similar celebrations.

A Hindu show was presented with all the folk expressions and mannerisms. In the play and in the dance, 'the finger and hand movements are symbolic expressions of things. A hand pressed to the heart means love and hand pushing away means rejection. The more you understand the symbols, the more you appreciate the art. Their music is East Asian and some of the notes are close to Jewish music. Following a jovial and rather interesting bali, to which we danced as if we were at a wedding, the band suddenly struck up the Hava Nagila. Well, this was positively the jolliest dance for everybody. I am sure that only a few people knew the origin of this rhythmic music. The legs of Europeans, Americans and especially Indians, have unsuspectingly hopped with the spark of Hasidism engrained in the melody. Everyone was somewhat tipsy and that transports you into another world. So dancing couples huddled even closer and sang along with abandon in their native accents "uru achim belev samech."

The symmetrical measurements are exact to a hair. We were looking with stunned admiration at the incredible skillfulness of human hands.

Out of the great marble platform there arise four giant columns, 162 feet tall, totally made of marble with mosaic ornamentation.

The four marble witnesses have been standing that way now 330 years, and day in, day out, night in, night out, they keep watch over the memory of a romantic emperor who lies alongside his beloved queen.

In the lower part of the Taj there are two graves resting on two low platforms made of snow-white marble, ornamented with precious stones and the prettiest mosaic.

One grave is that of Mumtaz-Mahal, who died in 1629; the other is of Emperor Shah-Jahan who lived to 1666 before joining his queen in peace. On leaving the Taj Mahal I had the feeling that I had experienced a revelation, something that is hard to describe in words.

In my imagination the vision sometimes recurs and I see again the dark-green grass and the handsome trees in the legendary park. I see again the long basins and the fountains that squirt water without stopping and flowers of all colors that emit a delicate fragrant aroma. In short, we can truly say, like the Talmud says, "You have dreamed a good dream."

We visited several other historic sites in Agra, such as the Port of Agra built in 1565. We make a quick tour of the town and return to the hotel where we take leave of Negi, our guide. He would have to travel back to New Delhi by himself, poor thing, since we were catching the small plane that would get us back to our hotel Ashaka in time for dinner.

That week, all India celebrates the festival of Dewali, the holiday of light, in commemoration of the great victory of their folk hero Rama over the demonic King Ravana of Lanka. The whole country gets illuminated by millions of lights and the effect is particularly striking in New Delhi. All government buildings become garlanded with thousands of electric bulbs in diverse colors that compete with the light of the October moon, making it pallid and flat in comparison. From a distance, the walls of the hotels are like balls of fire, truly lighting up a historical date in the life of a great nation.

The Dewali festival is very similar to our festival of Hanukah both in its significance and in the manner of its celebration. Both com-

hands. Though I have seen many times how monkeys dance, in Miami hotels and elsewhere, this one beat them all, for sure.

We drove by some towns with large factories that have been erected during the two five-year plans of the independent government of India.

In Sikandra, five miles away from Agra, we saw, at the road, the well known mausoleum of Emperor Akbar of the Moghul dynasty. The green, 150-acre park surrounding it is called Bahistabad. The ruins of the high wall are still in evidence and surround the hallowed buildings of the mausoleum.

The carvings in gold at the entrances relate the majesty of King Akbar, the one for whose sake both heaven and earth were created.

Herds of deer gallop around the park and scores of monkeys besiege you at the entrances begging for handouts of some food.

At about two o'clock we stop at a fairly nice hotel for lunch.

In the hotel we meet many Europeans and we hear German spoken. spoken.

This pleasure I begrudge the Germans very much ——— the pleasure of seeing the great wonder, the Taj Mahal. A great author once said, that if you go to India and see nothing more than the Taj Mahal, your trip was already worth it. Taj Mahal is the greatest eulogy that the forlorn King, Shah Jahan, delivered to his beloved wife, Mumtaz-Mahal, who died at the age of 39. The most renowned builders of the Middle East who were operating in the early part of the sixteenth century were invited, together with the local architects, to dream up a proper mausoleum-memorial for Shah Jahan's beloved wife.

Mohamod Iza Affandi of Turkey was the chief architect of this wondrous piece of art. Twenty thousand skilled workers labored to erect this masterpiece, a work that captured the imagination of poets through the centuries.

The monumental structure is built of crystal clear marble and its dome is set with precious stones that sparkle and reflect the sun and twinkle like stars in the light of the moon.

The mosaic artistry of the day was imbedded in the entire width and height of the inside and outside walls.

It was not so easy to make our way out of that village, because of the large number of pedestrians and also because of the cows who love to huddle and fraternize with the people and pay little attention to the hooting of a horn.

After a few miles, Negi tells us that he sees something in the distance which will be a big surprise for us. Sure enough, we come upon a big four-legged structure that moves about slowly, on top of which there is a booth with a white bearded holy man and his sexton ensconced within.

I have seen elephants in my day in numerous circuses, but such a structure of an elephant I had never seen before.

Behind this monstrosity, several carts drawn by oxen were carrying food for his great appetite. Negi requested that we be allowed, for a consideration, to take some pictures of the scene, to which the assistant agreed.

The procession was halted and the cameras ground away films of memories of this legendary encounter.

They were actually on the way to the holy Ganges, which they hoped to reach by January. They were covering some six to seven miles a day, resting up in villages and towns on the way, or, if necessary, in open fields.

After a distance of twenty miles, we come upon a group of young Indian's standing on the side of the road surrounding a huge black bear dancing on his hind legs. One of the boys was playing on a harmonica some kind of a Russian Kozatzka, while another boy held a cookie in one hand and directed him in a dance with the other.

Vishka the bear keeps staring at the titbit, smacks his lips and does us a favor —— he hops about clumsily with his heavy flesh, like a fat mamma at her youngest child's wedding.

The boys charge us a rupee for a dance. It was like in the good old days, when an itinerant fiddler would charge 15 kopeks for a special dance that you ordered.

This was not the end of the show. The Indian had standing next to him a mama-monkey with a baby monkey attached to her belly who could also dance for a rupee.

So we ordered a rumba and a cha-cha and an Indian dance for three rupees. You should have seen how the monkey wiggled and grimaced and how the baby clung to her mother fiercely with all four

A Trip to the Taj-Mahal in Agra

On a Saturday morning, at 9, accompanied by the Stevens, we make a trip to Agra.

The tourist agency, through its branch in our hotel, arranged for a special car with a very good guide. Negi, our guide, is a specialist in his field and knows how to make a tour interesting.

The road to Agra is well paved and we pass many towns and villages. Many of them you can sense by your nose before you even see them.

The highway is alive with barefooted hikers and with donkey and camel riders and a few autos. The fields are speckled with human silhouettes, young and old. They are obviously trying to wrench out of the parched earth the last drops of sustenance for the multitudes that excessively populate her. We encounter groups of Indian women, wrapped in their long saris, carrying all sorts of jugs on their heads without using their hands.

The Indians have mastered the art of equilibrium balance long ago. A people who are skilled in balancing will never take a hasty step. The Indian women, therefore, walk with measured unhurried stride and the jugs on their heads stand erect and don't falter a hair.

We approach a village surrounded by dozens of wagons to which camels and oxen are hitched and hundreds of holy and half-holy men, Indians, are crowding the dirt road. Negi tells us that there is a shrine in this village which always attracts thousands of the faithful who come there to worship.

To describe all the historic Hindu temples and Islamic mosques and the various tombs and monuments on the streets and in the parks of Old and New Delhi, would require a text on ancient Indian history. But we cannot fail to mention the seven hundred year old Eiffel tower, Kutab Minar that stands as a silent reminder of days gone by is the supreme masterpiece of Moslem architecture and art.

From its thirtieth floor one has a vista of hundreds of miles of legendary landscape.

The columns of the temples, ruined by the Moslem conquerors, are standing there bare by the hundreds. Many of them were used in the construction of their colossal tower, which rears up skyward, leaning slightly, and serving as a ladder for generations to climb up and feast their eyes on the extraordinary panorama below.

Jama Masjid could be expressed in my language as the fragrance of manure, or the sworn enemy of the nose. The smell of steaming bodies mixed with that of uncollected garbage penetrates deep into the chest cavity. The stomach reacts with nausea and keeps turning over, begging for some fresh air to evaporate the sensation. If you have a discriminating and sensitive nose, then you are really in trouble.

We hurry to the main thoroughfares of Old Delhi passing on the way some Indians sitting on the sidewalks playing long pipes to charm the snakes.

The serpents rise up on their bellies straight as a cane in the hands of Moses, before he appeared before Pharoah. The upright snakes perform their poisonous dance by wearing their heads back and forth as if intoxicated.

We reward the snake charmer and move on —— we dread to stand close to snakes when Eve is by our side!

The center of Old Delhi is swarming with people dressed in long white robes and belts. Hundreds of gold, silver and ivory stores exhibit their merchandise and sellers of Indian rugs are sprawled all over their carpets, hawking their bargains. Dealers of cheap lines and old rags fill the sidewalks with their open displays. People are milling about like flies, some feeling the goods and bargaining softly, others just stand about enjoying the proceedings. White cows are strolling about among the crowd, looking for some stray, discarded vegetables. Cows in India are a part of the population and enjoy equal rights with a goodly portion of them, including the right to go hungry.

We were so fascinated, that we toured New and Old Delhi again and again.

On one fine Sunday morning we were right in the midst of a religious parade on the main avenue of the old city. Thousands of people were marching with flags and many bands were playing liturgical melodies on a variety of instruments. The procession was quite long and in its center was a carriage drawn by two white steeds.

The person in the carriage was dressed in garments of a holy man and had a white band covering his mouth.

His general appearance was that of a sacred heavenly creature that could even pass as a woman and the band on the mouth was a lesson that holy people must keep their lips sealed so as not to stumble into malicious gossip. Truly a worthy lesson for our ladies when they gather for their Hadassah meetings.

We spent an afternoon touring the historic Old Delhi, particularly the Red Port area. The web of legends about the Red Port exceed all fantasy in size and cost. Nowadays there are few treasures left any more.

The columns and the reception chambers are all made of marble and the ceilings are plated with silver and gold.

The peacock throne became a world legend and its value is estimated as seventy million pounds sterling. The greatest part was looted by Nadir Shah in 1739, but some of it wound up in London —— duty free, of course.

Ray Ghat is the name of the national park where the ashes of the greatest moralist of this century, Mahatma Gandhi, are buried. The mausoleum —— if one can call it that —— is built in the form of a large altar to which one ascends by several stairs. Fresh flowers are laid daily, adorning the top of the low monument.

Like everyone who comes to visit the holy shrine we took off our shoes and walked several hundred feet in stockings to the monument.

This giant, Mahatma Gandhi, had dreamed of a world devoid of tears. His love of humanity was not limited to his own people, who truly suffered much. He overflowed with love for the entire mankind and for all living creatures. He is still too close in world history to be fully appreciated for his greatness. The more distant in time the greater the image of this saint will loom.

We were told that it is a must to see the historic mosque Jama Masjid, not because of its unusual elegance but because of its holy stature. Inside there is supposed to be a slipper of the great prophet Mohammed and a footprint of his impressed in a rock.

You have no idea what activity is going on around Jama Masjid. All around there are stalls for commerce, flimsilly put together and people by the thousands are milling about and there is nothing to buy. A booth that may offer 16 nails and a hammer and a pair of pliers is considered a store to do business. Nowhere else would you find such a contrast of form and substance in commerce between two adjacent cities as here. It is impossible to step out of the car, as you promptly get beseiged by hundreds of beggars, from very young to very old, all of whom try to touch you. This is evidently the face of generational coexistence, where the Middle Ages are clinging to the twentieth century with all its innovations, trying to live together in harmony.

Buaddgaya and Sarnat, where Buddha delivered his first sermons, are two of the holiest shrines of the Buddhists.

Jhainism and Sikhism also have big followings in the teeming India. India.

Mahavira, the founder of Sikhism, preached that man can attain eternity by righteous thinking and good deeds and that all creatures possess a soul and that it is therefore a sin to harm them.

Islam and Christianity are foreign imports.

Pakistan, formerly a part of India, has most of the followers of Islam.

I have not noticed too many Christian churches, but there must be some in areas that I have not visited.

We had the address of an Indian family in New Delhi that owned a large jewelry business in the center of town. Our friends in New York, who were very close with the Naharin family, wrote to them about our forthcoming trip to India. Well, you ought to see what hospitable people these Indians are!

First you must have several cocktails in the store. Then, of course, black coffee and cake. And now that your appetite is sharpened, we all must go to Gaylords where the best Indian food is served.

Gaylord is the Maxim of New Delhi. You must leave it to the maitre d' to prepare the royal feast.

You would surely think that in Gaylords they don't flood your food with pepper. Well, let me tell you that you are mistaken. For your money wou get plenty, even in India and they don't spare this spice. I hadn't realized that India is the place where the black pepper flourishes! To pour on the pepper is a habit, like many other habits. Take, for example, my uncle Berl. He really used to lay on the pepper on his Sabbath cholent, but thick, and he was never even in India!

The Naharins had another big jewelry store in Old Delhi. Their has been in business for several centuries.

The Stevenses and we met with them a few more times. But who can absorb so much hospitality?

The Indians are great skilled artists in works of ivory, silver and gold. In the shopping centers there are dozens of stores selling these products.

In the same park there is also an imposing memorial statue of King George V.

On Parliament Boulevard, among the many modern office buildings there is also the broadcasting house of India Radio and the massive building of the Bank of India.

When Jhiantar-Mantar was built, 250 years ago, there was no town here yet. The great Indian scholar and astronomer had it erected for the purpose of studying the movements of the heavenly bodies. He built three structures without roofs. One of them is constructed in a way that permits the sun to shine into it only one day a year —— the 21st of March.

Nowadays, the Jhartar Mantar Observatory serves mostly as a tourist attraction.

The Wiguyan Bhawan is an ultra modern conference hall, equipped with the best acoustic systems and shows an entirely novel architectural design.

Our guide points out the large building of the Supreme Court and the one of the National Laboratory of Physics.

We then pay a visit to the first house of worship of New Delhi, the Birla Temple.

This temple has no long history —— it was built in this century —— but is the pride of the new city. The architects tried to stay close to the traditional style of temple structure, trying to preserve the motif of Indian religious expression, and have only sparsely inserted some innovations of the day.

I am not prepared at this time to state which religious group erected this wonderful temple. To the best of my knowledge it was the Abudu Isluf.

India is a nation with many religious ideas. The majority of people believe in Hinduism, a philosophy that states that there is one universal soul and that all individual souls are merely fragmentary reflections of it. I am not too sure that the great masses in India grasp the philosophical concepts of Hinduism. For that matter, I am not so sure whether the main body of Jewish people understands Judaism in the sense of Maimonides.

Buddhism is the second largest religion in India, with many millions of followers.

when they are made to wait a while. So he is in no hurry to open the store.

The poor women are waiting on pins and needles. They look through the plate glass from various angles and time just drags on.

Finally, at eleven o'clock, the Indian salesman makes an appearance. His beard trim and groomed, his turban neatly twisted like a challah on his head, he leisurely unlocks the door.

The door was only half open when the two women were already inside. With baited breath they were feeling and stroking the smooth silk that drapes so gracefully the slender bodies of the Indian women. Mind you, he had no big bargains to offer, but beautiful merchandise, you must admit. By a quarter past twelve, the merchant had his sale — — to these two customers alone he sold fourteen saris. He sold a few to some others, but that was peanuts.

When other customers came in and saw how our women kept saying that they were taking these, and also taking those three, and the two blue ones and the three green ones too, and this and that, they got scared that there would be nothing left for them. But when our women slowed down a little, they became braver and even dared to haggle. Well, that's what you call a shrewd salesman!

We now set out to look over the young city of New Delhi. Travelling on the broad boulevards, lined with tropical trees, we pass fancy residential quarters with front lawns as manicured as velvet. Then we came to the totally round parliament building with its large number of columns all around and dozens of bellied trees in the park. It appears that great empires always erected their official structures in huge circles.

The Romans built their large Coliseum in Rome in this style —— completely round. The difference here is that in this parliament building are gathered the representatives of both houses for the purpose of lawmaking, whereas the colliseum served as an arena for the fight to the death of man and beast for the satisfaction of the sadistic appetites of bloodthirsty despots.

We halt at the secretarial buildings that rise up with 270-foot domes and contain one thousand offices and eight miles of corridors on all floors.

Not too far away is the magnificent park with the War Memorial Arch, in memory of the 17,000 Indian soldiers who gave their lives for the Crown.

the Viceroy and now the White House of the President, is so splendid that it puts Buckingham Palace to shame. The copper dome, illuminated on certain nights, shines down over the new city with a glow of deliverance. The architecture bears the characteristics of Indian, Moslem and Western influence. The gardens, planted in the historic Mughal style, added to the magnificence of the majestic building.

We arrived at the government Hotel New Ashaka. It is a first class hotel, five stars. The large size of the rooms with their outsize balconies were outstanding in every way we have ever seen in hotel accomodations.

The thick carpets and the comfortable furniture create a pleasing atmosphere and the Stevenses are ecstatic. All the rooms have kitchens with refrigerators and the air conditioning is functioning.

The service in the hotel is excellent —— if you can get used to the bare feet as they enter your room. Large classes of the Indian people walk about barefoot. They don't believe that one must imprison both feet for the whole day and only liberate them at night. The feet should be as free as the hands or as the mouth; and if the asphalt is hot and the feet burn a little, you get them gradually accustomed, the skin gets a little hardened and then you are on easy street.

The meals are very good and an Indian orchestra keeps playing very fine Indian music. True, the food tastes of too much pepper —— but knowing what a bitter pill life has been for most of these people, and they took it with stoicism, are we going to complain to them about a little extra pepper? This is something you don't throw at people who accept everything with such remarkable courtesy.

The Ashoka Hotel has its own shopping center for the convenience of the guests and the benefit of the Indian businessmen.

On the evening we arrived, it was already too late to go shopping, and our women could only fill their eyes at the show windows. They could hardly wait to lay their hands the next morning on some beautiful saris that the Indian merchant displayed so skillfully under the lights.

We made reservations for breakfast at eight thirty in the luxurious dining room and by nine o'clock the women were already rushing to the store with the fabulous saris.

The smart Indian merchant knows from experience that women customers who made up their minds to buy are more eager buyers

NEW DELHI

New Delhi is a prime example of an extraordinarily beautiful city. Its streets and boulevards were laid out with the greatest spaciousness and its government buildings are among the handsomest in the world. The new city of Delhi is not yet fifty and it was erected as a caprice of a British Viceroy.

It happened in 1912, in the days when the sun never set on the British Empire and when India was still the best milking cow for the Crown.

Two lofty commanders, the Viceroy of India and the Commissioner of the old city of Delhi, were riding their white horses leisurely beyond the town. It was towards evening. A gently breeze was wafting in from the plains and the air was crisp and fragrant. Suddenly, the superior commander reins in his steed and says to the lesser commander: "This is it, chum; it shall be right here!"

In a short time, two great architects, Sir Edwin Lutayens and Sir Herbert Baker, arrived from England and began planning a new capital for the empire, one that should last for centuries.

There was another reason why the empire builders were anxious to erect a town of their own. They had their fill of looking close-up at the horrible abyss of filth in which teeming millions of hungry people are living without a roof over their heads. So they decided to build themselves an exemplary city.

The people in the Foreign Office had little conception in those days that the world was striving for independence and was about to alter its image and its institutions. They were so certain that nothing would change that for the following twenty odd years they kept adding magnificent palaces. The Rastrapati Bhavan, formerly the home of

Barney is in the same business in California. They were on a round the world trip, like us, only at a younger age. They spent three weeks in Israel and were very enthusiastic about the youthful State.

We were together with the Stevens couple through the greater part of our journey in India and the Far East. Together we planned our tours, together we used up much film and together we shared impressions of the uniqueness of life in that part of the world.

When young people leave three children at home, the oldest of whom is thirteen, and set out on a long trip to see the wide world, then they must be seeking something. But, be it curiosity or be it adventure, it certainly makes for interesting company.

We say good-bye to this Islamic Kingdom in the late afternoon and fly to New Delhi by Air France. Again we look down upon an ocean of sand and on mountains of rock. Is it possible that this country has no agriculture? How come we do not see even a touch of green? They must be sated with the oil of Abadan.

The trip takes six hours and by ten o'clock we begin our descent to the airport of New Delhi.

hands together to indicate twenty —— no sale. I added a hand to make it twenty-five —— still no go. I could not budge him till I showed an additional five fingers —— then he packed in the samovar.

This samovar has been dragged about the world round. In all custom places we had to swear that we cannot drink tea unless it's brewed in a samovar.

This samovar is now ensconced in my parlor and we continue to drink tea from an electric teapot.

There is a big department store in Teheran owned by a German —— he can keep all his bargains.

There are Jews in Iran, especially in Teheran. There are even some Israeli "descenders". But we had no time to look for anyone. I had the address of a woman in charge of ORT in Iran, but it was impossible to meet.

We just travelled around, looking, in the business and residential areas.

Our guide tried hard to avoid the very poor and desolate sections but she could not conceal the rank squalor that was reeking out of the clay hovels on the way back to the airport.

I forgot to tell something interesting. On the flight from Tel Aviv to Teheran we became friendly with a youngish couple from Los Angeles, he looked about forty and she some five years younger. They introduced themselves as Mr. and Mrs. Stevens. Now, how could we guess that the Stevenses were not gentile? It was in Teheran that we discovered that they were compatriots and they were among the group touring Teheran with us. Had they not come forth with that admission, I would have had to be very careful with my words in the presence of these American "goyim", since Darlene Stevens looked like a real shiksa and Barney Stevens could easily be accepted in any "restricted" hotel.

When you sense the sound of Jacob coming out of the looks of Esau you feel an extra gladness in your Jewish soul.

We later discovered that Darlene is the daughter of a wealthy furniture manufacturer in Springfield, Mass., by the name of Jack Popkin, who contributes to U.J.A. as much as Dewey Stone of Boston. That was incredible! I know that Mr. Stone donates yearly the sum of $150,000!

hours for our plane to New Delhi, so I asked permission to take a group of six of us on a tour of the city.

Our guide spoke a little French —— her Persian was a waste. My knowledge in either language was miserable, I must confess; my wife speaks a better French than I. But I have good eyes so I used them. We saw the shabbily dressed men and the Moslem women veiled in chadors from head to foot. No female faces are visible, only noses and eyes, eyes, eyes, some dull and passionless and some secretive and enticing. I was searching for a hint of a Mordecai and a replica of our dazzling Esther —— the one who won the beauty contest in the Royal Palace —— none. There were surely some Hamans about.

We travel by the palace of the Shah, surrounded by a splendid garden. Not a bad place to play shah (chess)...The Persian guide shows us the most attractive features of Teheran. The University covers a large area in the center of town and the many buildings, completely new and modern, are separated from each other by parks. There are no tall buildings, though here and there one sees high risers coming up. The city contains several broad boulevards, but there is a lack of shade trees, the kind we are accustomed to see in the major cities of Europe, America and even Israel.

Teheran suffers from a water shortage and the open canals that run along both sides of the streets are always filled with drainage water and has the odor of the river Stunkeila.

The people in Teheran claim that one quickly gets used to the smell of the water, so that after a while one cannot stand the smell of flowers —— so they say and they swear.

Next we went to the historic Septalor Mosque, with the fountains in the huge square, where one sees groups of clergymen strolling and murmuring prayers. At the entrances, there are mosaic works on the walls and every passerby is expected to make a little bow to this sanctuary.

The big attraction in Teheran is the covered marketplace with its scores of side streets and hundreds of stores.

Thousands of people are milling about from one street to the next and observe the hawking and bargaining of all sorts of bracelets and earrings and samovars and teapots made of silver and copper and other such nonsense.

My wife fell in love with a small silver samovar and a teapot and we started to haggle with the Persian in every language. I put their

TEHERAN

We arrived in Teheran at eight in the morning. The truth to tell, we did not come as relatives to the Shah's wedding as they simply forgot to send us an invitation.

We travelled to Teheren because it was the only way by which you can fly from Tel Aviv to New Delhi.

In the early morning hours, you look out of the plane window and see for hundreds of miles nothing but copper-grey mountains devoid of grass or tree.

It is hard to imagine that this is that fabulous ancient Persia, the land whence came the first Balfour Declaration, the one by Cyrus the Emperor, which not only permitted all exiled Jews to return to their homeland but allowed them to arm themselves for defense so that they were able to rebuild the Temple with one hand and wield a gun with the other.

The mountains in those days were surely draped with gorgeous trees and dotted with palatial hotels! A king like Ahasverus, who married our cousin and reigned over one hundred and twenty seven countries, would not tolerate bare hills and have his subjects travel for vacation to Hodu and Kush! We must conclude that these mountains were even as beautiful as the Catskills or the Laurentians, but that the Mongolians have devastated everything and now they are crumbling to dust by the fiery rays of the Middle Eastern Sun.

At the airport you meet a medley of different nationalities: mostly you see the natives, the Persians, but also Chinese and Russians and Japanese and a goodly number of Arabs. We had a wait of five to six

of these youngsters to argue a case in a real court of law? In this hall an opportunity is given to a prosecutor and a defending attorney to display their talents before starting their careers.

We had lunch in the big University cafeteria and then proceeded on a tour through all those modern buildings, where our youth is absorbing modern secular science to the full, but where there is also a corner left for the good old Jewish knowledge known as Judaism.

The Ministry of Finance permits these transactions in order to prove to the foreign investor that Israel is a land where one can reap substantial profits.

Like any other developing country, Israel has great need of foreign capital, regardless of source, in order to expand its industry and widen its commerce.

Our own country, Canada, would never have reached its economic position were it not for the large investments from abroad.

Capital is the life blood of each economic venture, and is the mainstay of a people's standard of living. Only through capital and labor can a nation become economically independent and sought after for commerce by the rest of the world.

Israel knows the secret of productive labor. All it lacks is capital.

This ingredient must be supplied by world Jewry and not at all for free. It would provide good profits into the bargain.

After a cozy conversation with Minister Sapir, a photographer started taking pictures of each couple together with the minister.

So we, too, had our pictures taken with the handsome minister and several days later we received a photograph of three very beautiful people...

Before one o'clock on the same Monday we were invited to a reception in the University that afternoon.

We were received by Prof. Jacob Gross of Montreal and Dr. Eddie Gelber of Toronto.

First we visited the imposing building of Studies of Law that Canadian Jewry has contributed to the growing Hebrew University.

Here we were escorted by the Professor of Legal History of the faculty and by a pretty Israeli guide.

Prof. K. spoke with great appreciation of the generosity of Canadian Jewry who, though not great in number, have initiated large projects in Israel even before the rebirth of the state.

He took us through the court hall where mock trials are held with all judicial procedures. The would-be lawyers here get their training in applying their acquired knowledge of the law in simulated cases arranged by the faculty. Who knows how long it might take yet for one

took place. We were told that such interviews are first recorded on tape and then are broadcast to an audience of a million people across the land and overseas on a pre-arranged schedule. We did not know all that before. I was happy to share with my distant listeners our experiences in Jerusalem, during the Holy Days, and our admiration for the developing country, its material and spiritual progress.

In answer to a question about the quality of Jewish life in Canada, I reported about a great revival of nationalism which has struck deep roots in the North American continent and especially in our Canada. I also spoke of the successful educational work among the young people and of the drive to stimulate Jewish cultural consciousness. I related that there no longer exists in the United States the deliberate assimilation that used to consume our flesh and blood. The great majority of American Jewry is proud of its Jewish heritage and is rid of the inferiority complex regarding Jewishness.

On all the questions posed to me I answered only positively and optimistically. I neglected to relate about the difficult problems with which we were struggling. I even found no time to make the point that of all the thousands of children who graduated from our Hebrew and Yiddish day and afternoon schools we did not gain a single Hebrew or Yiddish reader, nor a single purchaser of a Hebrew or Yiddish secular book!

Our Hebrew and Yiddish authors are still producing for one generation. Thereafter? Who knows whether there will even be a good translator.

All these problems I reserved for myself and others like me who do not tuck their heads under their wings and see the situation like it is.

The bond office arranged, for eleven thirty, a meeting of bond workers who gathered in Jerusalem for the holidays with the Minister of Commerce and Industry, Mr. Pinchas Sapir. The get-together took place in the building of the ministry where we met the Grubers from New York, the Kadises from Philadelphia, the Rosenblatts from Knoxville, Tennessee the Scherrs from Miami and several more couples. Minister Sapir gave an informal report about the development of large industrial enterprises through these bond investments. He reported, incidentally, that of the 455 million dollars in purchased bonds, some 70 million dollars were already redeemed in various ways. A large portion of this amount was reinvested in land projects and private and public enterprises that provide their owners with a sizable income.

In the Oriental Restaurant we gobbled up the Arab pitta, humus and kebab with rice. It smelled and tasted good and hot, but did not agree too well with my stomach.

At half past nine we went to Katamon and the Rochmans. Leibel and his beautiful and cordial wife Estherka received us with open arms. His brother-in-law, the writer Shedletzki, and a young Hebrew journalist were there already.

In the three hours that we spent together in their neat apartment, we became very chummy with them. This couple had a duel with the Angel of Death for many months —— faced him squarely and his tortures and subdued him. The triumphant heroism came to them as they were discovering the great secret of their love for each other. Love to the entire creation and all its disciplines. Love to the bird soaring in the air and to the butterfly whose life is so brief. Love to a sunset and to the globe that yearns for its radiance and to the mutual love between them.

It is heart warming to observe the hot emotions flowing through the eye channels of the gentle couple, absorbed in dialogue on various topics. The subject of literature was distinctly on top.

Unwittingly we had a list of our Yiddish writer family and we were searching for names worthy of filling the vacant spots in our literature left by a Zalman Schneir or a Scholem Asch, etc. We did not fill those empty places that evening. L. Rochman was director of the Yiddish program of the Israel Radio station in Jerusalem. He invited us to be his guests in the studio of Kol Israel Lagola in a lengthy interview program. They begged us to bring along the Sutskevers so that we could spend a whole day together. It became apparent from our discussion about poetry that we were both admirers of Sutskever as a mystic and an accomplished fine poet in Yiddish literature.

The holy days of Roch Hashana have thus ended on a note of repentance, prayer and inventory-taking of our Yiddish word masters and their contributions. Rochman also presented me with a copy of his timely historical document, his book "In thy blood thou shalt live." We parted cordially, thanking them for a lovely party and promising to bring the Sutskevers on the next visit.

Monday, the day following Rosh Hashana, was for us the most important and the most interesting of our entire stay in Israel. By 10 a.m. we were already in the studio of Kol Israel where our interview

peace, peace, peace. In Mea Shearim, they are still at Mussif--in one Chasidic shtibel they are not even half finished. The Chasidim of Rebbe Arele Roth--all in fur hats--appear rather exhausted, after two days of badgering the Heavens with loud supplications and body gyrations. The Rebbe fires up fresh enthusiasm when, wrapped in his huge brilliantly spangled prayer shawl, gives forth in loud anguish the awesome hymn of the Day of Judgment. A shudder goes through the packed congregation, like a thick forest being battered by a hurricane. The uplifted martyr-faces adorned with ear-locks and long beards take one back to the days of the pious Pharisees and zealots who dreamt of reforming the world. Mea Shearim is thundering its pleas and demands--the walls take it all in, but remain mute. The answer must come from Him alone.

For the close of the holiday we have two invitations. Uri Mazar and his partner Shlomo Gafni want to show us Jerusaleml and stuff us with Arab delicacies. We accepted, provided they release us by nine thirty so that we can keep our promise to meet Leibel Rochman.

academy of arts. Nurit is a charming brunette, the tan emphasized by a sun and windburn. By nature Bohemian, she even attempted, in her younger days, to tend sheep.

An interesting highlight in the three hour party replete with good food and intelligent conoversation was a detailed account by Prof. Mazar of his findings in the archeological digs around Ramat Aviv. According to his calculations, there existed in that area a highly developed Philistine culture long before the Hebrew exodus from Egypt.

Before taking leave, Prof. Mazar invited us to visit the archeological site in Ramat Aviv as further digging was about to be halted.

On the second day of Rosh Hashana we welcomed an unusual guest in the synagogue. This man, who was placed on my right, was Abraham the son of Abraham, a Japanese proselyte, a professor of languages, by the name of Kuzusi. Ben Zev, who was sitting on my left the day before, a recruiter of proselytes, with whom I had debated the issue of conversions, now sat on the right side of Abraham and guided him through the unfamiliar prayer book. Prof. Abraham, wearing a large prayer shawl over his yellow-skinned body that was judaized only a month before, was reading the text with great concentration and fervor. I could tell from his busy leafing of the pages during the long Amidah service that he is still a novice. But, from his Shinto days, he was certainly expert in kneeling and bowing, and when the cantor reached the dramatic Aleinu ceremony, he was among the three congregants performing the ritual of falling on their faces.

The congregation had mixed feelings, torn between pride of acknowledged moral rectitude and ingrained Jewish skepticism founded on historical experience. The guest, however, was warmly received. He was called up to the Torah and he enunciated the blessings almost as well as a Litvak. He would have been henored with the prestigious Maftir, but, by strict religious reckoning, He was only a month old--a long way yet to Bar Mitzvah.

He told me he was planning a visit to the United States shortly. I later heard that he indeed made a tour there and that he was received very warmly.

Our services ended at one thirty, bringing to a close the first part of the ten day soul searching and repentance. The streets were teeming with Jews from the world over that Jerusalem has ingathered under its wings. They were streaming out of Jeshurun, Heichal Shlomo and other houses of worship, wishing each other a year of prosperity and

Ending the service in the good-old fashion with the ringing Psalm of David, we wished each other A Happy Year heartily, like family. With many others, we escorted the President to his house and proceeded to our hotel for a festive meal.

Eight Montreal couples were spending the holidays in our hotel. At our table we were together with S. Lupowitw, S. Pesner and Stern. The well illuminated dining hall was packed with Jewish people from many countries. We met couples from Ireland, Venezuela, Mexico, Chile and especially from many cities in the United States and Canada. It gave the impression that people who have not seen each other in a long time have decided to make a family reunion. We were conscious of a singular exaltation that here we were praying to the very same God of David and Solomon, the two who have elevated the maghificent city of Jerusalem to great heights. During the two days of Rosh Hashana we merged with the large congregation of the Rechavia Synagogue and enjoyed tremendously the service rendered in the native tongue. No rabbi need read a prayer in English or French so that the people get a lick of what its all about--this was not Greek to them, either.

During the reading of the Torah, I initiated a conversation with Shazar, within earshot of the President. Aware that I was active in the Yiddish Public School movement and in the library in Montrealm he asked me aboutr Shlome Weissman and David Romm, the directors of these institutions.

The pinnacle of religious fervor was reached as the cantor began singing Aleinu and prepared to kneel and bow. We moved back to make room for the President who was going down on his knees and face, like the cantor, before the rock and redeemer of Israel. It was as if an electric current pierced the atmosphere and shocked all the hearts.

I was called up to the Torah, for which I showed my appreciation, and by half past one we were escorting the President home.

In the afternoon of the first day of Rosh Hashana we were invited to the house of Prof. and Mrs. B. Mazar. We received a very friendly welcome and were introduced to Prof. and Mrs. Klugai--She was the older sister of Mrs. Mazar and sister of the President. We were also introduced to Mr. and Mrs. Reshef, secretary of the Hebrew University in Jerusalem, to Mr. and Mrs. Amiron, he being the secretary of the National Assembly of Geography. We also became acquainted with Prof. and Mrs. Malamet and with Nurit Sherp, a young artist who had recently returned from Switzerland, where she studies four years in the

seats were reserved for us in the Rechavia Synagogue, where President Ben-Zvi worships.

At six oclock Uri led us to the synagogue. The President already was in his appointed place at the Eastern wall, facing the overflowing congregation. The usher directed to the front row and pointed to two seats directly opposite the president and Zalman Rubashov (Shazar). On account of his guest, poor Uri Mazar was induced to pray and the President, who was his mothers brother, surely took pleasure in watching him pray.

In the ten minutes before the start of the service, I was introduced to the President, to Shazar and to other dignitaries sitting up front. It became quickly apparent that the President knew all about me from his nephew, Uri.

The cantor, a Jerusalem sabra, in the late thirties, a black-bearded, powerful six footer, earnestly and sweetly rendered the liturgy. During a short recess, he sat down near me and engaged me in a chat about cantorial art. When I remarked that his style reminded me of cantor Kwartin, he evidently decided that he was talking here to an expert in musicology. He hurriedly told me that he was studying music, particularly voice culture, and would I please offer my honest opinion about the quality of his voice. Capitalizing on his trustfulness and on what musical knowledge I possess, I pointed out that both his high and low ranges are nicely developed but that the middle range lacks some mettle. Thats all I had to say--now he was certain he was dealing with a music maven.

From then on he performed for me mostly.

The service was nostalgic, even ardorous, especially when we noticed the President himself giving an occasional rock.

The Rechavia Synagogue is not among the largest in Jerusalem. The Jeshurn and the newly expanded synagogue in Heichal Shlomo are of greater capacity by many hundreds of seats. The Rechavia Synagogue, however, is more intimate and many of the congregants come from aristocratic families. The Presidents father was among the founders of the synagogue, and he himself was sitting on the seat of the late Menochem Usishkin. On the back of the seat next to him, where Shazar is sitting, there is a brown plaque with the name of the late Schoken. There is a feeling in the air of prestigious Berlin and Odessa lineage, that discovered a secluded nook to communicate with the Lord of old, the one of Mt. Moriah, and plead with him to please find himself another sacrificial lamb beside the Jewish people.

ISRAEL

In days gone by it was not uncommon that parents would conclude a verbal marriage contract for their very young children, and sometimes even for the unborn. The contract was valid even though they lived in different towns.

As the young man discovered his parents arrangement, he would indulge his fantasies night and day and compose mental images of his bride. Imagine his palpitations as he set out on his trip to catch the first glimpse of the chosen mate; imagine his curiosity to see with his own eyes the object of his longing.

This is the kind of emotion we experienced eight years before as we were approaching with baited breath the borders of the land of Israel. Our old and new literature has from time immemorial fired our imagination about the chosen land promised to our father Abraham, long before Balfour, by the Lord.

The sense of realization of a long standing dream you can experience only once. All additional encounters are a settling into a love relationship involving affection and devotion, but not that thrill and flaming suspense. By now we are nicely attached to the colorful State of Israel, we love her when we are there and long for her when we are away.

We had been to Israel twice since our first visit, both times in October, for the Holy Days. The year before we spent the holidays in Tel Aviv, but this time we decided that Jerusalem was the proper place. Dont we keep saying Next year in Jerusalem?

I called the King David and the President Hotels, but there was no room available. But I Happen to be a director of the Israel Publishing Co. in Jerusalem of which Uri Mazar, the son of Prof. B. Mazar, and Shlomo Gafni are the owners. All I had to tell them was that we should like to be in Jerusalem for Rosh Hashana and that we were unable to find a hotel room. Within the hour we received a phone call that they reserved a room for us in the King David Hotel, one of the more luxurious rooms, the ones they reserve for VIPs.

Friday noon, erev Rosh Hashana, we arrived in Jerusalem, where we were welcomed by Uri Mazar.

Now the question arose, what synagogue should we attend, to wheedle out a good year? Fifteen minutes later we were told that two

romantic serenade. No spot on earth is as suitable for a serenade as a gondola. When Romeo serenades his Juliet, all the neighbors are perforce aroused.

But heavenly stars never sleep and fish in the waters constantly multiply. Thus the tourists in Venise become romantic when they see the great illuminated gilded gondola gliding forth come evening on the Grand Canal with hundreds of little gondolas each with a snuggling couple following in train, and listen to a great male or female opera voice pouring its heart out in a sweet romance. Even the elderlies squeeze closer to their mates and whisper some reminders in their ears.

Venice is famous the world over also for its Venetian glass products. So we make an excursion to see how they blow out from an amorphous molten mass such delicate, thin and sparkling glasses and vases to decorate the most lavish tables and Seder banquets. The Venetians take great pride in their fine glass objects and even more so in the eauisite artistic ornamentations covering them. They are likewise very proud of their patterned silk products as well as of the hand made embroideris on kerchiefs and ladies handbags. They make these beautiful things not just for themselves. They would like everyone to have something of their bounty for their enjoyment. That is the reason they are keeping their businesses open till late in the night. If anyone is unavoidably delayed, let him have the opportunity of catching a few nice things from the Venetian treasure.

In our wanderings we pass a historic cemetery on an isolated island. It is encircled by a thick wall and gives an overview of its history, its peoples, its bishops, cardinals and magistrates that belabored the city. All is standing in good order, as of yore, undefiled, undamaged, untoppled.

How different with us--not just the living but also the dead are not left in peace. We are about to leave Venice and we take a last look from the open balcony. Thousands of lights are twinkling in Lido, across the bay. Scores of brightly illuminated motorboats are busily crisscrossing the water streets. Leisurely gondolas are plying the canals protectively concealing within some loving couples and lonely individuals.

It was difficult to get passage from Venice to Rome. One morning we decided to chance it and to sit on our suitcases at the airport. Would you believe what happened? Another couple had a quarrel that morning and did not appear! We got their seats the last minute and off we flew to Rome, to which all roads lead.

Venice is a legendary city. Built over the generations on 118 islands, it is transected by 160 canals. To connect it all into one city, it was necessary to erect bridges over the narrow and wide canals. Today you can count no less that 400 bridges, big and small, that pedestrians can negotiate. Venice is a pedestrians paradise and more people walk the streets here than in any other city. The motorboats, with a capacity of 100 persons, serve as buses and trolleys. Should you desire a taxicab to get somewhere fast, call a gondola and go the water way.

The Jewish population of Venice counts several thousand souls and has a low profile. If you are looking for some Jewish activity you must descend to the other side of town, the ghetto, which was established in the 15th century.

We toured the ghetto with the Mazers of New York. The Mazer family, which controls the Hudson Paper Mills, erected in Chedera the American Israeli Paper Mills. Together we roamed about looking at the shreds of our martyrdom in the annals of the Venedic ghetto.

In the days of the ghetto, there were also beautiful and rich moments in Jewish life: it was here that Eliahu Bachur began writing works in Yiddish, placing that language on the literary map; it was here that the famous printing press of Bomberg published Hebrew books. But it also was this ghetto that served as the stage for our friend William Shakespeares drama The Merchant of Venice, a play that has caused many fractured Jewish skulls in our history.

What is left from this Jewish citadel in the Catholic city? A few synagogues and one small afternoon school. The cantor, who is also the only Hebrew teacher, is Sefardic and speaks only Sefardic Hebrew.

We now leave the ghetto, scene of our Jewish creativity, and set forth to examine what great things other peoples have accomplished in a state of freedom and grandeur.

This nation, rooted in its own land for many centuries, invested the creative art of each generation in statues, mosaics, temples and museums. In the Marble Basilica on Holy Square, the artists of yore have woven their fantastic imagery in gold and splendid mosaics, by the generosity of the sovereign powers. The antique neo-classic palaces on both banks of the Grand Canal still show evidence of the great architectural extravagance of Byzantine and Gothic styles. Even the gondolas with the pointed noses are pieces of art. The gondola is a uniquely Venetian institution and is the mother of the

I did not see Abram in Geneva this time; he was in Israel setting up a giant textile mill. I met him there later and we had long talks. Here I spent time with Josif. Hemains the same Polish nobleman who may not have money but has plenty of dignity.

We went to see a film that described the various entertainment features of the larger European cities. I calculated that for us to see all the enumerated shows would cost 732 dollars, besides drinks. We were not interested.

While in Geneva I wanted to meet a certain friend of Mr. Grade, a reputed intellectual and a businessman, but he was away on vacation and his Germanic brother-in-law did not impress me.

VENICE

After a respite of four days in Switzerland, we took off by Alitalia of Venice. We stopped for one hour in Zurich. In Milan we changed to a twin-motored DC-3 that could make a landing on the small airport of Lido.

Lido is a narrow strip of land hemmed in by the Adriatic Sea on one side and the bay on the other. It boasts of several large hotels and a throw-away casino, where people empty their pockets. In the summer, the area swarms with Hollywood stars who come to attend the film festival.

Big planes cannot land in Lido and the smaller ones come down like on a carrier--the strip is so narrow. We arrived there Saturday night at eight and continued by motorboat to Hotel Danieli in Venice.

St. Marco Plaza, the gathering point of all curious visitors, is still packed with thousands of people strolling about leisurely. The musicians at the sidewalk cafes give forth the sweet fork melodies and enthrall the guests at the tables as well as the wandering poachers.

The great labyrinth of narrow convoluted streets with hundreds of shops filled with the finest Italian products is already locked up for the night. People by the hundreds are window shopping, making up their minds what bargains to spend their money on the next day so they can charm their friends with genuine Venetian marvels. We had been here the year before and tried then to take in everything possible in one week. Still, we were irresistibly drawn to see again this wonder city and savor once more the ambience of the Middle Ages.

field was the solidly frozen river alongside the town. In these wars the attacks were generally made against the two brothers and a few of their supporters. The brothers were always heroic in their defense tactics, really superior, and aroused the envy and jealousy of all the rest. At the ages of twelve and fourteen they left the shtetl and wound up in the big town, Yekaterinoslav, studying and working. I was the next one to leave town-- I went to Bialystok, also to study and work. I lost sight of Yosif. From time to time, before the Second World War, I would hear of his successful large scale land deals, and I heard that he live in Warsaw. His brother Abram and I met in the twenties when I came to visit our shtetl and we took a trip together to Pinsk by horse and buggy.

The trip was to take two days, so we stopped for night lodging in a village with a Jewish family. There were two pretty girls in that family, Sarah and Hannah, two years apart. I knew them both from the visits they made to our shtetl on occasion. It was nearly summer now. The four of us went for a walk after supper on the country road. We then rested in the fragrant orchard and had a contest in translating portions of the Song of Songs. Coming to the second verse: "Let him kiss me with the kisses of his mouth..." I grasped the meaning of that phrase like never before, altogether different from what I was taught in school. Hannah, the younger one, was a superior teacher. And here my friend Abram was tugging at me frantically to let him too get a lesson from Hannah. You can imagine that I absolutely paid no attention to him-- I wasn't going to quit in the middle of the chapter...

I am recounting all this to demonstrate the ambitious aggressiveness of the two brothers from way back. They both live now in Geneva, Switzerland. Abram has a home in Israel also, where his two unmarried children, a son and a daughter, live permanently.

The year before, during a visit to Geneva, we met the brothers, separately-- they were not on speaking terms-- and we spent time leafing through the pages of our youth. Yosif who maintains an aristocratic aloofness, unwillingly dissolved in the memories of a prankish youth. For the first time perhaps he relived his small-town youthful experiences and enjoyed watching his wifes face when she heard about his mischief making. With Abram we spent time together every day of our stay.I attempted to bring them together, but I failed. There is evidently a strong sense of jealousy, since Abram is more enterprising and is involved in big business in Switzerland and Israel.

we toured this mountain and took the cable car to the top we were permitted to enter the French side without inspection of identity cards. From the top of Mount AuxSolèves one has a breathtaking vista: the dark silhouettes of the Alps in the distance and the beautiful lake with Geneva on both banks below. The Palace of Peace rises from a green park and stands stately silent as a witness to the lofty speeches reverberating within its walls.

From the other side of Aux Solèves one can make out in the far distance a peak covered with a white cap. That is the Jungfrau, which is covered with snow all year--does not remove the cold compress from its head for one minute.

During this excursion we met two young students from India, wearing turbans on their heads. They were accompanied by an Indian couple from Nairobi, Kenya. We exchanged names and addresses. You never know when it could be useful.

The few days in Geneva were very restful. The weather was warm and dry and the boat excursion on the thirty-mile lake was also soothing. We stopped off in the charming village of Nyon and visited the famous chateau of kings built on a mountain top.

I have an idea of what my doctor would say if he knew of the thousands of stairs I was going to climb on my tour. The first climb was really here in Nyon, in the chateau. These half-palace, half-fortress structures possess a mysterious charm. The massive doors tell volumes about wild orgies and treachery carried on behind them. The thick walls served to stifle the outcry of the tormented. Today, these chateaux enjoy a grandeur as monuments to a weighty past.

One day we spent shopping. One cannot visit Geneva without buying a watch. Everyone here wants to provide you with the right time. Every other store sells watches of the various brands. It helps to know where you can get a good discount. We did eventually purchase a watch with a delicate control of the second hand at a fine discount. My wife, on the other hand, located a store of very handsome knitted goods. I am ashamed to confess to any of my friends that we bought knitted goods in Geneva--after all, our firm in Canada is considered the finest in the knitting line. But what can I do when my wife prefers the foreign goods?

In Geneva there live two brothers who were my school mates in our shtetl in White Russia. The younger brother, Abram, was my classmate in the Cheder, and Yosif was in a higher grade. On winter Sabbaths we used to play wargames against each other. The battle

Our plane is now approaching the runway with full speed, giving the impression, sometimes, that it was being propelled by a mysterious hand. Here and there one glimpses cultivated green fields and the signs "Fasten your Belts" light up. At eleven thirty we feel the engaging brakes and we are descending on a ribbon of asphalt that stretches like a carpet on a field of grass. The plane comes to a halt, breathing heavy for a time. A thick door opens and we step out on French soil -- the airport in Paris.

We did not stay in Paris at all -- I don't know the reason. I was to meet several Jewish writers, artists and business men. Ravich, Grade and our own Sima gave me a list of a dozen names, in addition to the last of people I planned to see my own. Many of them were notified of my forthcoming visit. Oh well, I will meet some of them in Switzerland, where it is cozy and quiet.

We had reservations for the flight to Geneva, but they were not confirmed. The Viscount was to leave in an hour and we were still on the waiting list. But, there is a God in heaven: a couple had a last minute quarrel and cancelled their flight, so the young Frenchman gave us the seats. We leave Paris, scanning her from above, and one hour later we land on the shore of the large lake that traverses the revered city, Geneva.

It is not our first visit to this city of peace and international conventions. We have been here before and have fallen in love with it. From the hotel window you look down upon Lake Génève with its deep-blue waters that have cascaded down the surrounding ancient giant mountains. The bridges across the lake that unite the city are as solid and sturdy as the Swiss nation, the most stable nation in the world.

With all the wars, the combative world has left this little country alone. Both the autocratic and the democratic countries understand that it is necessary to allow a calm, peaceful spot where nations can get together for negotiation following strife and blood baths. Nowhere else can you find as calm and as self assured a person as in Switzerland. The Swiss know that their land was chosen for peace making and their buildings for negotiations. True, there is yet no salvation for the world, in spite of endless speechmaking. But that is only because the world leaders do not trust one another and are suspicious of each other.

We stopped at the Regina Hotel on Rue de Mont Blanc, from which you could see the French Alps. The city of Gent, better known as Geneva, is only two miles from the French border. The guard at that point consists of two gendarmes and there is no custom house. When

We leave Montreal at 9:00 PM aboard Air France, destination Paris. September 15th is a cool, late-summer night and the sky is studded with stars.

The starliner spreads its broad wings and cone cutting through the air currents and the clouds, climbs to the five mile height which is the beam-highway, of the flight-plan.

The soft blanket of clouds beneath us covers city and town, field and forest as well as the three thousand mile abyss lying below. The stars, their night light glistening over the earth, have, up here on high, been transformed by a great increase in killowatt enery in order to illuminate the way for the metallic bird soaring at this altitude. The airplane is half full and, as is written, "fewer the people the better the feast."

The attractive stewardess serves "the better feast" with her studied French courtesy. After the glass of champagne, a desire for comfort and rest overwhelms, particularly following a stressful day of "last minute" alterations. As a seasoned traveller I am aware that it is possible to improvise a very comfortable bed on three empty seats. Once I push back the armrests separating the seats over which I spread four blankets and arrange five little pillows, a very comfortable bed emerges, one fit for royalty.

My life-and-travelling-companion is apprehensive about my taking too many liberties; however, when she observes the stewardess covering me with a woolen blanket — to ward off the cold — she follows suit. With the security of "to thee I entrust my body and soul" we enjoy a sweet sleep.

According to my watch it is a quarter to three when we are awakened for breakfast. The sun has risen long before from its cradle.. Its rays penetrate the fluffy featherbed, which, like the roof of a succah, overspreads the water-world below.

The surface of the Atlantic appears as one immobile, congealed mass, like a colossal skating rink, where any minute now thousands of fantastic creatures will cut figures in a giant circle.

Our solicitous French girl, adorned with dark hair and blue-green eyes, advises me to move my watch up to eight. Evidently, as you move toward the old continents you say good-bye to several hours of your life--the farther you travel, the more time you lose. As compensation she offers a very good breakfast. But who can eat ham and eggs before the morning prayers, when you feel like expressing gratitude for the soul returning to the body?

Our Trip Around The World

A Little Introduction

There are two possible degrees that certain people attain in order to be classified as wordly individuals.

The first category is an elevatd one and only unique individuals can achieve it.

These unique individuals — who have in their time influenced human history by their profound thoughts or by their prominent achievements in the literary and visual arts — have not, for the most part, seen the world with their own eyes. And yet they were considered worldly in their own generations.

The second category is not quite as lofty and to achieve it one must simply travel around the world.

Travelling throughout the world in order to comprehend it, obligates one to visit every country and to observe at first hand its liftestyle and tradition, its present civilization and the remnants of its past, its social well-being or its backwardness.

For many years I have aspired to attain the second level.

This year my wife and I travelled around the great stage we call the world.

Whether I have honestly earned the second degree is for my readers to judge:

Dedicated to the memory
of
Our unforgetable son Norman and
our grand children
Jonathan David and Elyce-Joy Z.L.

Joseph Berman

MEIN HAKOFE ARUM DER WELT
MY CIRCLING THE WORLD

Printed in Canada
by
ADLER PRINTING REG.
4180 de Courtrai, suite 218
Montreal, Quebec
H3S 1C3
Tel: 735-6577